LISA SEE

FETELE DIN SHANGHAI

FETELE DIN SHANGHAI

Strada Ficțiunii

Mergi pe o stradă. Cosmopolită. Straniu familiară. Cu miros de mare, de scorțișoară sau de cerneală. Trecătorii par manierați. Nonconformiști. Plini de umor. Ai căutat mereu strada asta. Paralelă cu modele. Perpendiculară pe modern. Nouă. Efervescentă. De tradiție bună. Cu seraiuri, *palazzo*-uri și hamace. Cu zgârie-nori și arcade. Cu clădiri invizibile. O stradă care se construiește pe măsură ce ți-o imaginezi.

Iată-l și pe omul cu umbrelă colorată, care știe drumul, dar se lasă purtat de suflul imaginației. Ghidul tău. Și, cum pe Strada Ficțiunii contează și plimbarea, nu doar destinația, dă mai întâi un tur.

Turul Clasic. Urmărește dreptunghiul colorat. Te vor acompania doar clasicii care au trecut testul timpului.

Turul Contemporan. Urmărește pătratul colorat. Te vor întâmpina autori care nu scriu neapărat pentru premii și vei descoperi debutanții chiar de la debut.

Turul Bestseller. Urmărește cercul colorat. Ești în rețea cu scriitori din cele mai fierbinți topuri ale lumii.

Colecție coordonată de ALEXANDRA RUSU

LISA SEE

© Patricia Williams

Lisa See (n. 1955, Paris) este o scriitoare americană de origine chineză. Este autoarea mai multor romane traduse în zeci de limbi, printre care *Dragon Bones* (2003), *Floare-de-Zăpadă şi evantaiul secret* (*Snow Flower and the Secret Fan*, 2005) şi *Peony in Love* (2007). Romanul ***Fetele din Shanghai*** (*Shanghai Girls*, 2009; Editura ALLFA, 2011) a fost inclus pe lista de bestselleruri a ziarului *The New York Times* şi premiat de organizația Asian / Pacific American Awards for Literature. Pentru activitatea ei literară şi culturală, Lisa See a fost numită „Femeia anului 2001“ de către Organization of Chinese American Women şi a primit premiul Chinese American Museum's History Makers Award în 2003.

Vocea autorului

„Îmi găsesc inspirația în poveşti ieşite din comun, poveşti pierdute, uitate sau trecute sub tăcere, şi în emoțiile din viața de zi cu zi.“

Lisa See

LISA SEE

FETELE DIN SHANGHAI

Traducere dın limba engleză şi note de
Valentina Tache

EDITURA ALLFA

SHANGHAI GIRLS
Lisa See
Copyright © 2009 by Lisa See
First published by Random House USA
Translation rights by Sandra Dijkstra Literary Agency.
All rights reserved.

FETELE DIN SHANGHAI
Lisa See
Copyright © 2011 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SEE, LISA
Fetele din Shanghai / Lisa See ; trad. : Valentina Tache. - București: ALLFA, 2011
ISBN 978-973-724-299-0

I. Tache, Valentina (trad.)

821.111(73)-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA.**
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA.**
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **ALLFA**, is strictly prohibited.
Copyright © 2011 by **ALLFA.**

Editura **ALLFA** : Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel. : 021 402 26 00
Fax : 021 402 26 10

Distribuție : Tel. : 021 402 26 30 ; 021 402 26 33

Comenzi : comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare : Crenguța Năpristoc
Tehnoredactare : Andreea Dobreci
Corectură : Rodica Frățilă
Design copertă : Alexandru Novac

Verișoarei mele Leslee Leong,
complicele meu în păstrarea amintirilor

Nota autoarei

Acțiunea romanului *Fetele din Shanghai* se desfășoară între anii 1937 și 1957. Cititorii vor întâlni pe parcursul lecturii termeni care nu se încadrează în sfera limbajului pe care astăzi îl numim corect politic, însă ei sunt specifici pentru epoca respectivă. Am folosit sistemul de transcriere Wade-Giles pentru cuvintele chinezești – indiferent dacă acestea provin din dialectele mandarin, cantonez, Sze Yup sau Wu –, din nou, pentru a fi în spiritul epocii.

În ceea ce privește sistemul valutar: dolarii de argint au fost folosiți în Shanghai înainte de noiembrie 1935, după acest an intrând în uz *yuan*-ul chinezesc. Cele două monede erau aproximativ egale ca valoare. Am ales să folosesc dolarii și cenții în roman, având în vedere că unele monede de acest tip se aflau încă în circulație și pentru că cititorii occidentali sunt mai familiarizați cu ele. Cursul de schimb pentru monedele de cupru în raport cu cele de argint varia de la 300 la 330 de monede de cupru pentru un dolar de argint (sau *yuan).*

Partea întâi
Soarta

Fete frumoase

— Fiica noastră pare o țărăncuță din China de Sud, cu obrajii ăștia îmbujorați, spune tata cu nemulțumire în glas, făcându-se că nu vede că i s-a adus supa. Nu poți să faci nimic?

Mama îl privește lung pe *baba*[1], dar ce răspuns să-i dea? Sunt destul de frumușică la chip – unii ar putea spune că sunt chiar încântătoare –, dar nu mă ridic la acea strălucire a perlei, sinonimă cu numele pe care-l port. De obicei, roșesc ușor. În plus, obrajii mei se rumenesc imediat la soare. Când am împlinit cinci ani, mama a început să mă dea pe față și pe mâini cu creme pe bază de perle și să amestece praf de perlă în *jook*-ul – terciul de orez – pe care îl mâncam dimineața, sperând că esența aia albă o să-mi pătrundă în piele. Dar tratamentele ei nu au dat niciun rezultat. Acum obrajii mei sunt de un roșu aprins, întocmai cum nu-i plac tatei. Mă scufund în scaun. Când sunt în preajma lui, mă fac întotdeauna mică, însă când *baba* își ia ochii de la sora mea și se uită la mine, parcă intru în pământ de tot. Sunt mai înaltă decât tata, lucru care-l deranjează la culme. Locuim în Shanghai, unde cel mai mare automobil, cel mai înalt zid, cea mai înaltă clădire transmit mesajul limpede și categoric că proprietarul lor este o persoană foarte importantă. Eu nu sunt o persoană importantă.

— Se crede isteață, continuă *baba*.

E îmbrăcat într-un costum bine croit, în stil occidental. Părul lui e înspicat doar ici și colo cu câteva șuvițe cărunte. A fost cam încordat în ultima vreme, dar astă-seară e mai posomorât

[1] În culturile sud-asiatice, adresarea cu apelativul „baba“, însemnând tată, bunic, bătrân înțelept, denotă respectul pentru persoana la care se face referire.

ca de obicei. Pesemne că e din pricina calului său favorit, care a pierdut la curse, sau pentru că n-a avut mână bună la zaruri.

— Dar e orice, numai deșteaptă, nu.

E una dintre criticile lui obișnuite, preluată de la Confucius, care a scris: „O femeie educată este o femeie fără valoare.“ Lumea spune despre mine că sunt studioasă, dar acest lucru nu e considerat o virtute, nici măcar în 1937. Oricum, așa deșteaptă cum sunt, tot nu mă pot apăra de cuvintele tatei.

Majoritatea familiilor mănâncă la mese rotunde, pentru că se spune că așa vor rămâne mereu unite. Noi avem o masă pătrată din lemn de tec și fiecare are locul lui bine stabilit: tata stă lângă May, pe o parte a mesei, iar mama, pe partea cealaltă, față în față cu ea, astfel încât să se bucure amândoi de sora mea în mod egal. Fiecare masă luată cu ei, zi de zi, an de an, e dovada vie a faptului că eu nu sunt și nici n-am să fiu vreodată preferata lor.

În timp ce tata continuă să-mi caute nod în papură, eu mă prefac că mă uit interesată prin sufragerie. Pe peretele dinspre bucătărie se găseau patru pergamente decorative ce înfățișau cele patru anotimpuri. În seara asta au fost date jos, lăsând în urmă doar contururile, ca niște umbre. Nu sunt singurele lucruri care nu se mai află la locul lor. Am avut un ventilator în tavan, dar anul trecut *baba* s-a gândit că ar fi mai somptuos să avem servitori care să ne facă vânt cu evantaiele, în timp ce luăm masa. Dat fiind că în seara asta servitorii nu sunt la lucru, în cameră este un aer sufocant. De obicei, încăperea e luminată de un candelabru în stil art déco și, în ton cu acesta, de niște aplice încastrate în perete, din sticlă colorată, galben cu roz. Și astea au dispărut. Nu-mi bat prea tare capul, gândindu-mă că pergamentele au fost date jos ca să nu li se încrețească marginile din pricina umezelii, că *baba* le-a dat o seară liberă servitorilor ca să sărbătorească vreo nuntă sau vreo zi de naștere alături de familiile lor și că respectivele corpuri de iluminat au fost scoase pentru a fi curățate.

Bucătarul, care nu are nici soție, nici copii, ne ia supa din față și ne aduce farfurii cu creveți cu castane chinezești, carne de porc înăbușită în sos de soia, cu legume deshidratate și muguri

de bambus, țipar la abur, un platou de legume „opt comori“ și orez, dar căldura îmi taie pofta de mâncare. Mai degrabă aș mânca câteva linguri de suc de prune, acrișor și rece, de supă de fasole galbenă asezonată cu mentă, și ea rece, sau de supă de migdale dulci.

Când o aud pe mama că spune: „Cel care repară coșuri mi-a cerut prea mulți bani azi“, mă mai liniștesc. Dacă tata este previzibil în ceea ce privește criticile pe care mi le face constant, mama e la fel de previzibilă în ceea ce privește șirul ei de necazuri zilnice. Este elegantă, ca de obicei. Are părul prins la spate într-un coc, cu ace de chihlimbar. Rochia ei, o *cheongsam*[1] din mătase albastru închis, cu mâneci de lungime medie, este croită special pentru a se potrivi cu vârsta și statutul pe care-l are. La mână are o brățară sculptată dintr-o singură bucată de jad natural. Acel *tronc!* pe care îl face aceasta când e lovită de colțul mesei mi-e drag și familiar. Are picioarele legate și mare parte din obiceiurile ei sunt la fel de învechite ca această tehnică. Ne analizează visele, cântărind dacă apariția apei, a pantofilor sau a dinților este de bun augur sau, dimpotrivă, e un semn rău. Se încrede în astrologie, învinovățindu-ne sau lăudându-ne, pe mine și pe May, pentru un lucru sau altul, pentru că ne-am născut în Anul Dragonului și, respectiv, al Oii.

Viața mamei stă sub semnul norocului. Căsătoria ei aranjată cu tata pare relativ liniștită. Dimineața, citește sutre budiste, la prânz ia ricșa și merge să ia masa acasă la prietenele ei, joacă mahjong până spre înserat și, alături de alte neveste cu aceeași poziție socială, se plânge de vreme, de indolența servitorilor și de faptul că ultimele leacuri pentru sughiț, gută sau hemoroizi nu dau deloc rezultate. Nu are niciun motiv de neliniște, dar amărăciunea ei înăbușită și grijile ei permanente se cuibăresc în fiecare poveste pe care ne-o spune. „Nu există finaluri fericite“, ne avertizează adesea. Totuși, este o femeie frumoasă, iar

[1] Rochie chinezească dintr-o singură bucată, strânsă pe corp și purtată de femeile din pătura superioară a societății.

picioarele ei ca lujerul de crin sunt la fel de grațioase ca legănatul unui bambus tânăr, în adierea vântului primăvăratic.

— Servitoarea aia leneșă a vecinilor a vărsat din greșeală oala de noapte a familiei Tso și a împuțit toată strada cu scârnăviile lor, zice mama. Iar bucătarul ! continuă ea, scoțând printre dinți un ușor sâsâit dezaprobator. Bucătarul ne-a dat niște creveți așa de vechi, că mi s-a-ntors stomacul pe dos de la mirosul lor și mi-a pierit orice poftă de mâncare.

Nimeni nu o contrazice, dar mirosul care ne sufocă nu vine de la oala de noapte vărsată sau de la creveții stricați, ci dinspre ea. Pentru că lipsesc servitorii care să ne facă vânt și să mai ventileze astfel aerul din cameră, mirosul de sânge și puroi ce îmbibă bandajele cu care mama are picioarele înfășurate strâns, pentru a căpăta o formă cât mai delicată, ne face greață.

În timp ce mama își turuie în continuare micile necazuri, *baba* o întrerupe :

— În seara asta nu aveți voie să ieșiți nicăieri, fetelor. Vreau să discut ceva cu voi.

Vorbește cu May, care se uită la el și îi surâde fermecător. Nu suntem niște fete neascultătoare, dar avem planuri pentru diseară, iar dojenile tatei legate de câtă apă consumăm la baie sau de faptul că nu mâncăm tot din farfurie nu fac parte din ele. De obicei, *baba* reacționează la farmecul lui May, zâmbindu-i la rândul lui și lăsând orice grijă deoparte, dar de data aceasta a clipit de câteva ori și și-a întors privirea spre mine. Din nou, m-am cufundat în scaun. Uneori, am impresia că singura formă de respect pe care sunt capabilă să le-o arăt părinților mei este aceea de a mă face mică în fața tatei. Eu mă consider o fată modernă din Shanghai. Nu cred în acel „fii ascultătoare, fii ascultătoare, supune-te !“ al lor, aceasta fiind lecția pe care, mai demult, o învățau fetele care sperau la o căsătorie aranjată avantajoasă. Adevărul este că eu și May – oricât aș iubi-o eu pe May – nu suntem decât niște fete obișnuite. Niciuna dintre noi nu va duce numele familiei mai departe și nimeni nu-i va venera pe părinții noștri ca strămoși, atunci când va veni vremea. Eu și sora mea reprezentăm sfârșitul familiei Chin. Când eram amândouă

foarte mici, părinții noștri nu aveau grijă de noi aproape deloc, fiindcă nu aveam nicio valoare. Nu meritam atâta bătaie de cap și efort. Mai târziu, s-a întâmplat un lucru ciudat: părinții mei s-au îndrăgostit – o dragoste totală, nebunească – de fiica cea mică. Acest lucru ne-a conferit o oarecare libertate și așa ni s-au trecut cu vederea lipsa vădită de respect și ignorarea responsabilităților, iar surorii mele i s-a iertat mai mereu comportamentul răsfățat. Ceea ce pentru unii este lipsă de sentiment filial și de respect, pentru noi este modernitate și libertate.

— Nu valorezi nici măcar cât un ban de cupru, îmi spune *baba*, pe un ton aspru. Nu știu cum o să…

— *Ba'*, n-o mai necăji pe Pearl. Ești norocos să ai așa o fiică. Iar eu sunt și mai norocoasă s-o am ca soră.

Ne întoarcem cu toții spre May. Așa e ea. Când vorbește, nu poți să nu o asculți. Când intră în cameră, nu poți să-ți iei ochii de la ea. Toată lumea o iubește: părinții noștri, băieții care lucrează pentru tata și trag ricșele, misionarii care ne predau la școală, artiștii, revoluționarii și străinii pe care i-am cunoscut în ultimii trei ani.

— Nu vreți să știți ce-am făcut azi? zice May, iar întrebarea ei e la fel de ușoară și de sprințară ca aripile unei păsări în zbor.

Din acest moment, eu nu mai prezint niciun interes pentru părinții mei. Oi fi eu sora mai mare, dar, din multe puncte de vedere, May este cea care are grijă de mine.

— Am fost să văd un film la Metropole, pe urmă m-am plimbat pe Bulevardul Joffre să-mi caut pantofi, iar de-acolo nu mai erau decât doi pași până la magazinul lui Madame Garnet de la Hotelul Cathay, unde m-am dus să-mi iau rochia cea nouă. Aici, May strecoară o undă de reproș în voce. Mi-a spus că nu-mi dă rochia până nu vă duceți voi s-o luați.

— O fată n-are nevoie de o rochie nouă în fiecare săptămână, spune mama cu blândețe. În privința asta, ar trebui să iei exemplu de la sora ta. Un Dragon[1] n-are nevoie de volănașe,

[1] Semn zodiacal din horoscopul chinezesc.

danteluțe și funde. Pearl e o fire mult prea practică pentru așa ceva.

— Dar *baba* are destui bani, îi întoarce May vorba.

Tata își încleștează fălcile. O fi zis May ceva nepotrivit sau e iarăși gata să mă critice? Deschide gura să spună ceva, dar sora mea îi taie vorba.

— Iată-ne ajunși și-n luna a șaptea, când căldura e deja insuportabilă! *Baba*, când ne trimiți și pe noi la Kuling? Doar nu vrei să ne-mbolnăvim și eu, și mama, nu? Vara e așa de nesuferită în oraș, iar noi ne simțim mai bine la munte în această perioadă.

May a acționat cu tact și nu m-a inclus în întrebările ei. Prefer să fiu lăsată mai la urmă. De fapt, toată vorbăria asta e menită să le distragă atenția părinților noștri.

Soră-mea îmi aruncă o privire, înclină din cap aproape imperceptibil, apoi se ridică iute în picioare.

— Haide, Pearl! Să mergem să ne pregătim!

Dau să mă ridic de la masă, plină de recunoștință că am scăpat de ochiul critic al tatei.

— Nu! *Baba* dă cu pumnul în masă. Farfuriile zdrăngănesc. Mama tresare uimită. Eu încremenesc. Vecinii îl admiră pe tata pentru perspicacitatea cu care își conduce afacerile. El a trăit aievea visul fiecărui om născut în Shanghai, precum și pe cel al tuturor străinilor veniți în Shanghai din toate colțurile lumii, cu speranța că vor face avere aici. A pornit de la zero și a ajuns cineva, ridicându-și și familia. Înainte de a mă naște eu, avea o afacere cu ricșe în Canton. Nu era proprietar, era un subcontractant care închiria ricșe cu șaptezeci de cenți pe zi și apoi i le dădea în chirie unui alt subcontractant mărunt, pentru nouăzeci de cenți pe zi, asta înainte ca ele să fie închiriate celor care le trăgeau efectiv, la prețul de un dolar pe zi. După ce a strâns destui bani, ne-am mutat în Shanghai și aici tata și-a deschis propria lui afacere cu ricșe. „Mai multe oportunități“, îi plăcea să spună și probabil alți un milion de locuitori ai orașului spuneau la fel. *Baba* nu ne-a povestit niciodată cum a profitat el de aceste oportunități, iar eu nu cutez să îl întreb. Toată lumea

e de aceeași părere, chiar și în sânul familiei, că e mai bine să nu pui întrebări despre trecut, pentru că toți cei care au venit în Shanghai, au venit pentru a scăpa de ceva sau pentru că au ceva de ascuns.

Lui May puțin îi pasă de toate astea. Mă uit la ea și știu exact ce-ar spune: *Nu vreau să ne mai ziceți că nu vă place cum ne-am aranjat părul. Nu vreau să vă mai aud că n-avem voie să ne dezvelim brațele sau prea mult din picioare. Nu, nu vrem să ne găsim slujbe „cum are toată lumea, cu normă întreagă". Ești tata, într-adevăr, dar cu tot tam-tam-ul pe care-l faci, tot ești un om slab și n-am chef să te-ascult.* În schimb, înclină din cap și îl săgetează cu privirea, iar în fața ei el își pierde orice putere. Îl bate ușor pe umăr, iar ochii lui sunt atrași de unghiile ei, care, la fel ca ale mele, sunt colorate în roșu prin aplicarea mai multor straturi de suc provenit din flori roșii de impatiens. Atingerea – chiar și între rude – nu este interzisă, dar nici nu este privită cu ochi buni. Într-o familie bună și decentă, nu există loc de sărutări, îmbrățișări sau bătăi ușoare pe umăr în semn de afecțiune. Așadar, May știe foarte bine ce face atunci când îl atinge pe tata. În vreme ce, zăpăcit, vrea s-o dea la o parte, May a și șters-o de lângă el, iar eu o iau repejor după ea. Când *baba* strigă după noi, suntem deja la câțiva pași depărtare.

— Vă rog să nu plecați!

Dar May, în stilul ei caracteristic, nu face decât să râdă.

— Diseară lucrăm. Să nu ne așteptați prea devreme acasă.

O iau pe scări după soră-mea, iar vocile părinților urcă cu noi ca un cântecel certăreț. Mama susține linia melodică: „Îi compătimesc pe soții voștri: Am nevoie de pantofi! Vreau o rochie nouă! Nu ne cumpărați bilete la operă?" Baba o acompaniază cu vocea lui de bas: „Veniți imediat înapoi! Haideți înapoi, vă rog! Vreau să vă spun ceva." May nu-i ia în seamă și asta încerc să fac și eu, admirând felul în care își astupă ea urechile la cuvintele și la insistențele lor. În această privință și în multe altele, eu și sora mea nu ne asemănăm deloc.

Atunci când sunt două surori sau frați, indiferent de numărul lor sau de sex, se fac mereu comparații. Și eu, și May ne-am

născut în satul Yin Bo, la mai puțin de o jumătate de zi de mers pe jos de Canton. Diferența dintre noi este de numai trei ani, însă suntem cum nu se poate mai diferite. Ea e amuzantă. Eu sunt criticată pentru seriozitatea mea. Ea este micuță de statură și adorabil de durdulie. Eu sunt înaltă și slabă. Pe May, care de-abia a terminat liceul, nu o interesează cititul, în afară de cronicile mondene din ziare. Eu am terminat facultatea acum cinci ani.

Limba mea maternă este Sze Yup, dialectul care se vorbește în cele Patru Districte din provincia Kwangtung, acolo unde locuiau strămoșii noștri. Încă de la cinci ani, am avut profesori americani și britanici, așa că vorbesc engleza aproape la perfecție. Aș spune că vorbesc fluent patru limbi: engleza britanică, engleza americană, dialectul Sze Yup (unul din multele dialecte cantoneze) și dialectul Wu (o versiune distinctă a mandarinei, vorbită numai în Shanghai). Fiindcă locuiesc într-un oraș cosmopolit, folosesc denumirile englezești pentru orașele și provinciile chinezești precum Canton, Chungking și Yunnan. Pentru rochiile noastre chinezești folosesc cantonezul *cheongsam* în loc de *ch'i pao*, cum se spune în mandarină. Spun *boot*[1] în loc de *trunk*[2]. Când vorbesc despre străini, le spun când *fan gwaytze* – diavoli străini – în mandarină, când *lo fan*-i – stafii albe – în cantoneză. Și pentru *soră mai mică*, atunci când vorbesc despre May, folosesc *moy moy* din dialectul cantonez, în loc de *mei mei*, cum e în mandarină. Sora mea nu are o ușurință în învățarea limbilor străine. Ne-am mutat în Shanghai când May era un bebeluș, așa că n-a învățat din dialectul Sze Yup decât câteva cuvinte denumind feluri de mâncare sau diverse ingrediente. May știe doar engleza și dialectul Wu. Lăsând deoparte particularitățile celor două dialecte, mandarina și cantoneza au la fel de multe lucruri în comun pe cât au engleza și germana: sunt înrudite, dar nu înțelegi o boabă din ele dacă nu le vorbești în mod curent. Astfel, eu și părinții mei profităm de ignoranța lui May și folosim dialectul Sze Yup când nu vrem să afle ce vorbim.

---

[1] *Portbagaj,* în engleza britanică.

[2] *Portbagaj,* în engleza americană.

Mama afirmă sus și tare că eu și May nu ne-am putea schimba nici dacă ne-am da peste cap. May trebuie să fie mulțumită de sine, așa cum este Oaia, în al cărei an s-a născut. Oaia este zodia cea mai feminină, spune mama. E mereu la modă, îi place arta și este plină de compasiune. Oaia are nevoie de cineva care să-i poarte de grijă, să-i asigure mâncare, adăpost și îmbrăcăminte. În același timp, cei născuți în Oaie sunt recunoscuți pentru felul în care îi sufocă pe ceilalți cu afecțiunea lor. Norocul le surâde celor din Oaie, ca răsplată pentru natura lor pașnică și pentru mărinimia sufletească, dar, și aici avem un dar important, dacă este să ne luăm după spusele mamei, Oaia este uneori preocupată numai de sine și de plăcerile personale.

Pe mine mă animă ambiția puternică a Dragonului, care nu poate fi niciodată satisfăcută în totalitate. „Nu ai să ajungi nicăieri cu picioroangele alea care atârnă după tine și te împiedică să zbori“, îmi spune mama adesea. Cu toate acestea, Dragonul, cel mai puternic semn zodiacal, are și părțile lui bune. „Cei născuți în zodia Dragonului sunt loiali, pricepuți, responsabili, adevărați îmblânzitori ai destinului, dar tu, Pearl a mea, vei fi mereu limitată de fumul care-ți iese pe nări.“

Să fiu eu geloasă pe sora mea ? Cum aș putea să fiu, când pur și simplu o ador ? Purtăm amândouă numele de generație *Long,* care înseamnă Dragon. Numele ei e scris în alfabetul occidental, dar în mandarină *mei* e un sinonim al cuvântului *frumos*, iar ea chiar este frumoasă. Datoria mea, de soră mai mare a lui May, este să o ocrotesc, să am grijă să o ia pe calea cea bună și să îi fac mereu pe plac, pentru că existența ei e neprețuită și ea sădește dragoste în sânul familiei noastre. Da, uneori mă mai supăr pe ea. De pildă, când mi-a luat, fără să-mi ceară voie, pantofii preferați, cei italieni, din mătase roz, și mi i-a distrus mergând cu ei prin ploaie. Dar ce să-i faci : sora mea mă iubește. Eu sunt *jie jie* a ei, sora ei mai mare. În ierarhia familiei chinezești, eu voi fi mereu mai presus de ea, chiar dacă părinții nu mă iubesc atât cât o iubesc pe ea.

Până să ajung eu în cameră, May și-a scos deja rochia de pe ea, aruncând-o într-un maldăr de rufe mototolite de pe podea.

Închid ușa în urma mea și rămânem amândouă în lumea noastră minunată. Avem paturi la fel, de o persoană, cu baldachine din olandă albă tivită cu albastru și brodată cu ciorchini de glicină. În cele mai multe dormitoare din Shanghai, veți găsi câte un afiș sau un calendar înfățișând o fată frumoasă, însă noi avem mai multe. Fiindcă pozăm pentru artiști care caută fete frumoase, ne-am ales imaginile preferate cu noi și le-am atârnat pe pereți: May așezată pe o canapea, îmbrăcată într-o jachetă de mătase, de un verde crud, cu o țigară Hatamen într-un portțigaret de fildeș; eu, înveșmântată în blană de hermină, cu genunchii strânși la bărbie, uitându-mă lung la privitori din mijlocul unei colonade ce dă spre un lac de poveste și făcând reclamă la *pastilele roz pentru fețe palide*[1] ale Doctorului Williams (cine ar fi fost mai potrivit să le facă reclamă, decât o fată cu tenul roz de la natură?); amândouă, îmbrățișate, într-un budoar elegant, fiecare cu câte un prunc durduliu în brațe, simbol al bunăstării și prosperității, făcând reclamă la o marcă de lapte praf, ca niște mame moderne ce folosesc cele mai bune și moderne invenții pentru copiii lor moderni.

Traversez camera și intru în baie după May. Acum începe cu adevărat ziua pentru noi. Diseară pozăm pentru Z.G. Li, cel mai bun dintre artiștii care fac calendare cu fete frumoase, afișe și reclame. Majoritatea familiilor ar fi șocate dacă fetele lor ar poza pentru astfel de artiști și ar rămâne de multe ori în atelierele lor peste noapte. Într-adevăr, și părinții noștri au fost așa la început, dar, după ce am început să câștigăm bani, n-au mai zis nimic. *Baba* ne ia câștigurile și investește banii făcuți de noi, spunând că, atunci când ne vom întâlni alesii, când ne vom îndrăgosti și vom fi gata de măritiș, ne vom duce acasă la soți cu banii noștri.

---

[1] Medicamente apărute la sfârșitul secolului al XIX-lea, produse în exclusivitate de Dr. Williams Medicine Company. Pastilele conțineau oxid de fier și sulfat de magneziu și se credea că sunt un medicament miraculos, în special pentru durerile de cap.

Alegem *cheongsam*-uri complementare, care dau impresia de armonie și stil, transmițând un mesaj proaspăt și natural, care le promite fericire celor care folosesc produsul pe care îl promovăm. Eu mă îmbrac cu un *cheongsam* din mătase, de culoarea piersicii, cu vipușcă roșie. Rochia este atât de mulată, încât croitoreasa a trebuit să facă o crăpătură destul de provocatoare, altfel nu aș fi putut să fac un pas în ea. La gât, e decorată cu nasturi de aceeași culoare ca vipușca, ce se întind peste sâni, până sub subsuoară, și apoi curg pe partea dreaptă a rochiei, până jos. May se strecoară într-un *cheongsam* de mătase galben-pai, cu un model cu flori delicate, albe, cu roșu în mijloc. Vipușca și nasturii rochiei ei sunt tot de un roșu aprins. Gulerul scrobit, în stil mandarin, e atât de ridicat, încât îi atinge urechile. Mânecile scurte îi accentuează subțirimea brațelor. În timp ce May își conturează sprâncenele sub forma frunzelor de salcie – lungi, subțiri și lucioase –, eu îmi dau cu pudră de orez pe față, ca să-mi ascund obrajii rozalii. Apoi ne încălțăm cu pantofi roșii, cu toc, și ne dăm cu ruj de aceeași culoare, ca să fim în ton.

De curând ne-am scurtat părul, care era foarte lung, și ne-am făcut permanent. May îmi face cărare pe mijloc, îmi împarte părul în două părți egale și apoi îmi aranjează buclele pe după ureche, de unde scot capul voioase, ca niște bujori negri. Pe urmă e rândul meu s-o pieptăn, lăsându-i buclele libere, ca să-i încadreze fața. Ca să fie ținuta completă, ne mai punem niște cercei rotunzi, din cristal de culoare roz, inele de jad și brățări de aur. Privirile ni se încrucișează în oglindă. De pe tablourile agățate pe pereți se ivesc alături de noi în oglindă alte capete de May și Pearl. Rămânem așa o clipă, minunându-ne de cât de frumoase suntem. Eu am douăzeci și unu de ani, May, optsprezece. Suntem tinere, frumoase și locuim în Parisul Asiei.

În timp ce coborâm scările, ne turuie gura despre tot felul de nimicuri, ne luăm la revedere în grabă și ne avântăm în noaptea orașului Shanghai. Casa noastră se află în cartierul Hongkew, chiar peste râul Suzhou. Oficial, nu facem parte din Așezarea Internațională, dar locuim destul de aproape de ea încât să nu ne temem de posibile invazii străine. Nu suntem foarte înstăriți,

dar, până la urmă, nu se rezumă totul la cine te raportezi ? După standardele britanicilor, americanilor sau japonezilor, o ducem binișor, în schimb, după standardele chinezești, deținem o adevărată avere, deși câțiva dintre concetățenii noștri sunt mai bogați decât toți străinii la un loc. Noi suntem *kaoteng Huajen* – chinezi din pătura superioară –, adepți ai *ch'ung yang :* ne plac toate lucrurile de proveniență străină, de la numele occidentale pe care ni le alegem, până la pasiunea pentru film, bacon și brânză. Pentru că face parte din *bu-er-ch'iao-ya* – burghezie –, familia noastră este atât de prosperă, încât cei șapte servitori mănâncă pe scările din fața casei, pe rând, astfel încât ricșarii și cerșetorii să vadă că cei care muncesc pentru familia Chin au ce mânca și au un acoperiș solid deasupra capului.

Mergem până la colț și ne tocmim cu câțiva ricșari, toți la bustul gol și desculți, până obținem un preț bun. Ne urcăm în ricșă.

— Spre Concesiunea Franceză ! comandă May.

Mușchii băiatului se contractă odată cu urnirea ricșei din loc. Imediat ajunge la un ritm constant al mersului și mișcarea de inerție a ricșei îi mai ușurează umerii și spinarea. Iată-l, ne trage prin oraș ca un animal de povară, dar singura senzație pe care o am este cea de libertate. În timpul zilei, folosesc o umbrelă de soare atunci când mă duc la cumpărături, când merg în vizită sau când predau engleza. Seara, însă, nu am de ce să-mi fac griji pentru piele. Mă las pe spate și trag cu putere aer în piept. Îi arunc o privire lui May. Ea n-are nicio grijă, lăsându-și indiferentă *cheongsamul* să fluture în vânt și să-i dezgolească pulpele. E o ușuratică, așa că pentru ea Shanghaiul este orașul perfect unde-și poate scoate în evidență farmecele, zâmbetul, pielea frumoasă și conversația încântătoare.

Trecem podul peste râul Suzhou, apoi o cotim la dreapta, depărtându-ne de râul Huangpu, cu mirosul său neplăcut de petrol, alge, cărbune și canal. Iubesc Shanghaiul. Nu se aseamănă nici pe departe cu vreun alt loc din China. În locul acoperișurilor în stil „coadă de rândunică" și al caselor cu cahle, noi avem *mo t'ien talou* – clădiri înalte și magice – care țintesc

spre cer. În locul porților cu arcade rotunde, al paravanelor de alungare a spiritelor, al ferestrelor de lemn delicat și minuțios ornamentate și al stâlpilor vopsiți în roșu, noi avem edificii în stil neoclasic, din granit, decorate cu fier forjat în stil art déco, cu modele geometrice și sticlă gravată. În locul păduricilor de bambus, al frumoaselor ape curgătoare sau al sălciilor aplecate peste iazuri, noi avem case în stil european, cu fațade splendide și balcoane elegante, cu pâlcuri de chiparoși și peluze îngrijite, pline cu răzoare bine îngrijite de flori. În Vechiul Oraș Chinezesc încă mai există temple și grădini, însă restul Shanghaiului se închină în fața zeilor comerțului, ai bunăstării, ai industriei și ai păcatului. În oraș sunt depozite unde se încarcă și se descarcă mărfuri, piste pentru curse de cai și de ogari, nenumărate cinematografe și cluburi unde se dansează, se bea și se face sex. Shanghaiul e „acasă" pentru milionari și cerșetori, pentru gangsteri și cartofori, pentru patrioți și revoluționari, pentru artiști și dictatori și pentru familia Chin.

Ricșarul ne poartă pe aleile înguste, pe care nu încap decât pietonii, căruțurile și ricșele, apoi cotește pe Bubbling Well Road[1]. Aleargă netulburat la trap pe bulevardul elegant, fără să se sinchisească de huruitul motoarelor de Chevrolet, Daimler sau Isotta-Fraschini, care îl depășesc în viteză. La semafor, copiii trimiși la cerșit dau năvală pe șosea, fac roată în jurul nostru și încep să ne tragă de haine. De pe fiecare stradă răzbate până la noi mirosul morții și al descompunerii, amestecat cu miros de ghimbir și rață friptă, parfum franțuzesc și mirodenii. Vocile stridente ale locuitorilor, *clic-clic*-ul regulat al abacelor și foiala ricșelor ce gonesc încolo și-ncoace pe străzi compun un zgomot de fond care-mi amintește că sunt acasă.

Ricșarul se oprește la granița dintre Așezarea Internațională și Concesiunea Franceză. Îi plătim călătoria, traversăm strada, ocolim un bebeluș mort abandonat pe trotuar, găsim un ricșar cu

[1] Stradă din Shanghai, renumită pentru magazinele care se află de-a lungul ei.

autorizație pentru Concesiunea Franceză și-i spunem adresa lui Z.G. de pe Bulevardul Lafayette.

Ricșarul ăsta e mai murdar și mai nădușit decât cel de dinainte. Cămașa-i zdrențăroasă de-abia-i ascunde corpul scheletic. Se opintește puțin înainte s-o pornească pe Bulevardul Joffre. Numele străzii e franțuzesc, dar aici e cartierul Rușilor Albi. Peste tot vezi numai plăcuțe scrise în chirilică. Tragem în piept mirosul de prăjituri și de pâine proaspăt scoasă din cuptor, care vine dinspre brutăriile lor. Din cluburi se revarsă sunete de muzică și dans. În drumul nostru spre apartamentul lui Z.G., trecem prin multe cartiere. Traversăm Aleea Căutătorilor de Plăceri, unde se află peste o sută cincizeci de bordeluri. De aici se aleg cele mai multe „Flori ale Shanghaiului" – cele mai bune prostituate ale orașului –, care apar în fiecare an pe primele pagini ale revistelor.

Coborâm din ricșă și plătim călătoria. Urcăm pe o scară șubredă până la etajul trei, unde stă Z.G. Îmi dau șuvițele buclate pe după urechi, îmi împrospătez rujul și îmi aranjez *cheongsam*-ul ca să-mi vină perfect pe șolduri. Când ne deschide ușa, mă minunez din nou decât de frumos este Z.G.: este zvelt, are părul negru, des și răvășit, niște ochelari cu ramă subțire de metal și lentile mari și rotunde și o anume ardoare în privire și-n expresia feței, care trădează nopțile albe, temperamentul de artist și înflăcărarea politică. Sunt eu înaltă, dar el e și mai înalt. Ăsta este unul dintre lucrurile care-mi plac cel mai mult la el.

— V-ați ales rochiile perfecte! spune el cu entuziasm. Intrați, intrați!

Niciodată nu știm la ce să ne așteptăm de la ședințele cu el. Foarte populare în ultima vreme au fost tablourile cu tinere care se pregătesc să sară în bazinul de înot, să joace minigolf sau să tragă cu arcul. A fi în formă și sănătoasă e un ideal. Care ar fi mama perfectă pentru copiii Chinei? Răspunsul: o femeie care joacă tenis, știe să conducă o mașină, fumează și, cu toate astea, e abordabilă, sofisticată și cum nu se poate mai dornică să-ți ajungă-n pat. Oare Z.G. o să ne pună să pozăm în postura unor fete gata să meargă la un ceai dansant? Sau va pune la cale ceva

cu totul fantezist și atunci ne vom îmbrăca în costumele închiriate de el? Oare May va fi Mulan, faimoasa femeie războinică, înviată pentru a face reclamă la vinul Parrot? Mă voi deghiza în fetița Du Liniang din Pavilionul Bujorilor și voi proslăvi beneficiile săpunului Lux?

Z.G. ne conduce în camera gata decorată: un colț îmbietor, intim, unde se află un fotoliu tapisat, un paravan chinezesc bogat ornamentat și o vază din ceramică, pe care este desenat un șirag nesfârșit de noduri, din care scot capul flori ce-ți dau impresia de prospețime.

— Azi vom face reclamă la țigările My Dear, ne anunță Z.G. May, așază-te în fotoliu, te rog! După ce se așază, se dă puțin înapoi și o privește lung, concentrat.

Îl iubesc pe Z.G. pentru delicatețea și sensibilitatea de care dă dovadă față de sora mea. Ea e foarte tânără, până la urmă, iar ceea ce facem noi nu e deloc potrivit pentru niște fete de familie bună.

— Stai mai relaxată, îi spune, închipuie-ți că tocmai ai petrecut toată noaptea și vrei să-i împărtășești un secret unei prietene.

După ce o așază cum trebuie pe May, mă cheamă și pe mine. Îmi pune mâna pe șolduri și mă apleacă ușor, astfel încât trunchiul meu să fie deasupra spătarului fotoliului în care stă May.

— Îmi place că ești înaltă și că ai mâinile și picioarele așa de lungi, îmi spune în timp ce îmi aduce mâna în față, ca să mă sprijin pe ea când mă voi apleca peste spătarul fotoliului. Îmi întinde degetele cu degetele lui, despărțind degetul mic de restul. Mâna-i zăbovește un moment, apoi se dă din nou înapoi, ca să-și privească compoziția. Mulțumit de priveliște, ne întinde țigările.

— Pearl, acum apleacă-te înspre May, ca și cum tocmai ți-ai fi aprins țigara de la a ei.

Fac întocmai cum mi se spune. Vine spre noi pentru ultima dată, ca să-i alunge o șuviță de pe obraz lui May și să-i ridice bărbia, ca lumina să-i cadă pe pomeți. Eu sunt preferata lui Z.G. atunci când vine vorba de pictat și de atins – lucruri interzise –,

dar chipul lui May vinde orice, de la chibrituri până la carburatoare.

Z.G. trece în spatele șevaletului. Când pictează, nu vrea să vorbim sau să ne mișcăm, dar ne distrează punând muzică la gramofon și povestindu-ne diferite lucruri.

— Pearl, suntem aici să facem bani sau să ne distrăm ? Nu așteaptă să-i răspund. Nu are nevoie de niciun răspuns. Să ne stricăm reputația sau să ne facem una ? Eu zic că nici una, nici alta. E vorba de cu totul altceva. Shanghaiul e centrul frumuseții și al vieții moderne. Un chinez bogat își permite să cumpere orice vede prin calendarele noastre. Cei care au bani, pot să-și dorească aceste produse. Cei săraci ? Ei nu pot decât să viseze la ele.

— Lu Hsün e de altă părere, spune May.

Oftez enervată. Toată lumea îl admiră pe Lu Hsün, marele scriitor care a murit anul trecut, dar asta nu înseamnă că May trebuie să vorbească despre el în timpul ședinței. Tac și rămân în aceeași poziție.

— El voia o Chină modernă, continuă May. Voia să scăpăm de *lo fan*-i și de influența lor. Le critica pe fetele frumoase.

— Știu, știu, răspunde Z.G. indiferent, dar ceea ce mă surprinde pe mine sunt cunoștințele surorii mele. Ea nu citește, nu i-a plăcut niciodată lectura. Cred că vrea să-l impresioneze pe Z.G. și chiar reușește.

— Am fost prezent în seara aia, la discursul lui. Ai fi murit de râs, May. Și tu la fel, Pearl. Arăta lumii un calendar care, întâmplător sau nu, era cu voi !

— Ce calendar ? întreb eu.

— Nu era pictat de mine, dar voi două apăreați în el, dansând tangou împreună. Pearl, tu o atingeai pe May. Era foarte…

— Mi-aduc aminte de el ! Când l-a văzut, mama s-a supărat foc. Ți-aduci aminte, Pearl ?

Mi-aduc aminte. Mama primise afișul de la un magazin de pe Strada Nanking, de unde își cumpără șervețele igienice atunci

când vine sora cea mică și roșie[1], o dată pe lună. Atunci a plâns și ne-a blestemat și ne-a strigat că suntem o rușine pentru familia Chin, pentru că arătăm și ne comportăm ca niște Rusoaice Albe, ca niște dame de companie. Am încercat să-i explicăm că un calendar cu fete frumoase promovează de fapt respectul față de părinți și față de valorile tradiționale. Calendarele se distribuie de Anul Nou occidental și de cel chinezesc, ca oferte speciale, promoții sau daruri pentru clienții preferențiali. Din casele acestora, ajung mai apoi la vânzătorii ambulanți, de la care le cumpără săracii pe bani puțini. I-am explicat mamei că pentru orice chinez, mai puțin pentru noi, calendarul este cel mai important lucru din viață. Bogați sau săraci își planifică viața după soare, după lună, după stele și, în Shanghai, după cursul schimbător al râului Huangpu. Nu se încheie afaceri, nu se stabilesc zilele de nuntă și nu se sădește nimic fără să se ia în calcul auspiciile *feng shui*. Toate acestea se găsesc în calendarele cu fete frumoase, care servesc drept almanahuri pentru tot ce va fi bun sau potențial rău în anul care vine. În aceeași măsură, calendarele sunt obiecte de decor ieftine, pe care și le pot permite chiar și familiile cele mai sărace.

— Noi facem viața oamenilor mai frumoasă, îi spune May mamei. De-aia suntem fete frumoase.

Însă mama nu s-a liniștit până când May n-a subliniat că reclama era pentru ulei de pește.

— Noi contribuim la sănătatea copiilor, a zis May. Ar trebui să fii mândră de noi !

Până la urmă, mama a atârnat calendarul în bucătărie, lângă telefon, ca să poată să-și noteze pe el tot felul de socoteli importante : cu vânzătorul de lapte de soia, cu electricianul, cu Madame Garnet. Datele de naștere ale servitorilor le-a scris pe picioarele și pe mâinile noastre palide și dezgolite. Totuși, după întâmplarea asta, am avut grijă ce afișe aducem acasă și am

[1] *Little red sister* (engl.) este folosit eufemistic pentru a indica apariția lunară a menstruației.

rămas cu teama de cele pe care le putea primi de la negustorii din cartier.

— Lu Hsün spunea că aceste calendare sunt depravate și dezgustătoare, continuă May, de-abia mișcându-și buzele, ca să nu-și strice zâmbetul de poză. Spunea că femeile care apar în ele sunt bolnave. Boala asta nu vine de la societate…

— Vine de la pictori, îi termină Z.G. fraza. I se pare că facem ceva decadent, care nu servește cu nimic revoluția. Dar spune-mi, micuța mea May, ar mai fi existat vreo revoluție fără noi, pictorii ? Nu răspunde. Stai la locul tău și nu scoate o vorbă. Altfel o să ne ia toată noaptea.

Sunt recunoscătoare pentru această tăcere. Dacă am fi trăit înainte de Republică, aș fi fost băgată de mult într-un palanchin roșu și trimisă acasă la viitorul meu soț, pe care nu l-aș fi cunoscut înainte de căsătorie. Până acum, aș fi născut vreo câțiva copii, de preferință băieți. Dar eu m-am născut în 1916, al patrulea an de la instaurarea Republicii. Legarea picioarelor a fost interzisă și viețile femeilor s-au schimbat. Acum, oamenii din Shanghai consideră căsătoriile aranjate un obicei desuet. Toată lumea vrea să se căsătorească din iubire. Până una, alta, noi credem în amorul liber. Asta nu-nseamnă că m-am dăruit oricui. De fapt, nu m-am dăruit nimănui, dar aș face-o, dacă Z.G. mi-ar cere-o.

M-a așezat în așa fel încât fața mea să fie perpendiculară pe a lui May, vrând ca eu să-l privesc drept în față. Stau nemișcată și mă uit lung la el și visez la viitorul nostru împreună. Una e amorul liber, alta e căsătoria, iar eu vreau să ne căsătorim. În fiecare seară, în timp ce el pictează, eu rememorez petrecerile splendide la care am fost și îmi imaginez nunta pe care o va organiza tata pentru mine și Z.G.

La ora zece fără ceva se-aude vânzătorul de supă cu găluște won-ton[1] : „Supă caldă să vă nădușească, să vă răcorească pielea și întreaga noapte !“

[1] Won-ton sunt găluște de orez umplute cu creveți, o mâncare nelipsită din bucătăria chinezească.

Z.G. se oprește cu pensula în aer, prefăcându-se că se gândește unde să mai adauge un strop de culoare și așteptând să vadă care dintre noi va ceda prima.

Când vânzătorul de supă ajunge sub fereastra noastră, May se ridică repede în picioare și țipă:

— Nu mai rezist!

Dă fuga la fereastră, comandă ce luăm de obicei și apoi coboară un castron legat cu o frânghie pe care am încropit-o din ciorapi de mătase, înnodați unul de altul. Vânzătorul ne trimite sus castronaș după castronaș și noi mâncăm supa cu nesaț. Apoi ne așezăm la loc și continuăm lucrul.

Puțin după miezul nopții, Z.G. pune pensula jos.

— Destul pentru seara asta, spune el. O să mai lucrez la fundal până data viitoare, când o să veniți să-mi pozați. Haideți să ieșim în oraș!

În timp ce se retrage să se schimbe într-un costum cu dungi, cravată și pălărie de fetru, eu și May ne dezmorțim oasele. Ne împrospătăm machiajul și ne pieptănăm. Pe urmă ieșim din nou pe străzile orașului, mergând toți trei la braț, râzând și plimbându-ne agale pe bulevard, printre vânzătorii ambulanți care ne îmbie cu mâncărurile lor delicioase.

— Alune ginkgo prăjite! Toate-s rumene! Toate-s mari și toate-s bune!

— Prune coapte date prin pudră de lemn dulce. Mmm, ce dulceață! La numai zece bănuți de cupru pachetul!

Trecem pe lângă vânzători de pepeni pe care-i întâlnim la tot pasul, fiecare strigându-și marfa cum știe mai bine, fiecare îmbiindu-ne cu cei mai buni, cei mai dulci, cei mai zemoși sau cei mai reci pepeni din oraș. Oricât de convingători ar fi, tot îi ocolim. Mulți își injectează marfa cu apă din râu sau din pâraie, ca să tragă mai greu la cântar. E de-ajuns să muști o dată din miezul unui astfel de pepene și poți da în dizenterie, tifos sau holeră.

Ajungem la Casanova, unde urmează să ne întâlnim cu niște prieteni. Și eu, și May suntem cunoscute ca fetele frumoase din calendare, așa că ni se dă o masă bună, aproape de ringul de dans. Comandăm șampanie și Z.G. mă invită la dans. Îmi place cum

mă ține de mijloc și cum ne rotim pe ringul de dans. După câteva melodii, mă uit spre masa noastră și o văd pe May singură.

— Poate ar trebui să dansezi și cu sora mea, îi spun.

— Dacă îți face ție plăcere, răspunde el.

Ne învârtim în pași de dans înapoi la masa noastră. Z.G. o ia pe May de mână. Orchestra începe să cânte o melodie lentă. May își așază capul pe pieptul lui, de parcă ar vrea să-i audă bătăile inimii. Z.G. o conduce cu eleganță, printre alte perechi. Când ni se întâlnesc privirile, îmi zâmbește. Visurile mele sunt atât de adolescentine: mă gândesc la noaptea nunții, la viața noastră de cuplu căsătorit, la copiii pe care îi vom avea.

— Aici erai! Simt un sărut ușor pe obraz și ridic privirea.

E vechea mea prietenă din școală, Betsy Howell.

— Ați venit de mult?

— De-abia am ajuns. Așază-te la masă. Unde-i chelnerul ăla? Trebuie să mai comandăm niște șampanie. Ai mâncat?

Stăm umăr lângă umăr, ciocnim și bem șampanie. Betsy e americancă. Tatăl ei lucrează pentru Departamentul de Stat al SUA. Îmi plac părinții ei pentru că și ei mă plac și nu îi interzic lui Betsy să se amestece cu chinezii, așa cum fac de obicei părinții străinilor. Noi ne-am cunoscut la misiunea metodiștilor, unde ea fusese trimisă să-i ajute pe necredincioși, iar eu, pentru a deprinde stilul de viață occidental. Dacă suntem prietene la cataramă? Nu chiar. May este prietena mea cea mai bună. Betsy e undeva pe un îndepărtat loc doi.

— Arăți foarte bine în seara asta, îi spun. Îmi place foarte mult rochia.

— Normal că-ți place! Tu m-ai sfătuit s-o cumpăr. Dacă n-ai fi fost tu, aș arăta ca o vacă bătrână.

Betsy e scundă și durdulie și pricopsită cu una dintre mamele acelea americane cu simț practic, care nu știu aproape nimic despre modă, așa că am dus-o la croitoreasă, să-și facă niște haine ca lumea. În seara asta e chiar frumușică, îmbrăcată într-o bluză de mătase purpurie, prinsă deasupra sânului stâng cu o broșă din diamante și safire. Buclele blonde îi mângâie umerii pistruiați.

— Uită-te la ei cât sunt de drăguți ! zice Betsy, făcând semn spre Z.G. și May.

Ne uităm la ei cum dansează și ne bârfim colegii de școală. Când se termină melodia, Z.G. și May se întorc la masă. E norocos să aibă trei femei lângă el în seara asta și se comportă cum trebuie, dansând cu toate, pe rând. Pe la unu fără ceva, aterizează și Tommy Hu. Când îl vede, May se luminează la față și roșește ușor. Mama joacă mahjong cu mama lui de ani de zile și mereu au sperat la o căsătorie între copiii lor. Mama ar fi încântată să afle de întâlnirea asta.

La două dimineața, ieșim din nou pe stradă. Suntem în luna iulie, iar căldura și umiditatea sunt sufocante. Nimeni nu doarme, nici măcar copiii, nici măcar bătrânii. E vremea să mergem să luăm o gustare.

— Vii și tu cu noi ? o întreb pe Betsy.

— Nu știu. Unde mergeți ?

Toate privirile se îndreaptă spre Z.G. Ne spune numele unei cafenele din Concesiunea Franceză, cunoscută drept locul preferat de întâlnire al intelectualilor, artiștilor și comuniștilor.

Betsy nu mai stă pe gânduri.

— Să mergem ! Luăm mașina lui taică-meu.

Shanghaiul pe care-l ador e un loc fluid, o amestecătură de oameni interesanți. Sunt zile în care Betsy mă scoate în oraș la o cafea americană cu pâine prăjită și unt. Alteori, o duc eu pe Betsy pe străduțe și mâncăm *hsiao ch'ih* – mici gustări, găluște din orez lipicios înfășurate în frunze de trestie – sau prăjiturele făcute din petale de cassia[1] și zahăr. Betsy e îndrăzneață când e cu mine. O dată, am fost cu ea în Vechiul Oraș Chinezesc, să cumpărăm cadouri ieftine pentru sărbători. Câteodată mi-e teamă să intru în parcurile din Așezarea Internațională, căci, până să împlinesc eu zece ani, le erau interzise chinezilor, cu excepția celor care erau doici ale copiilor străini și a grădinarilor care îngrijeau spațiile verzi. Dar când sunt cu Betsy nu-mi mai

[1] Scorțișoară.

e teamă și nici nu mai am emoții, fiindcă ea s-a plimbat prin parcurile alea de când se știe.

Cafeneaua e plină de fum și întunecoasă, dar nu ne simțim deloc stingheri în hainele noastre elegante. Ne alăturăm unui grup de prieteni de-ai lui Z.G. Tommy și May își trag scaunele mai într-o parte, ca să poată vorbi în liniște și ca să evite discuțiile aprinse despre cine sunt cu adevărat „stăpânii" orașului: britanicii, americanii, francezii sau japonezii? Noi, chinezii, suntem mult mai numeroși decât străinii, chiar și în Așezarea Internațională, și totuși nu avem niciun fel de drepturi. Eu și May nu ne batem capul dacă avem sau nu voie să depunem mărturie la tribunal împotriva unui străin sau să intrăm într-unul dintre cluburile lor, dar Betsy vine din altă lume.

— Până la sfârșitul anului, zice ea, cu ochii luminoși și înflăcărată toată, peste douăzeci de mii de cadavre vor fi fost ridicate de pe străzile din Așezarea Internațională. Călcăm pe cadavrele astea în fiecare zi, dar nu văd pe nimeni să facă ceva în sensul ăsta.

Betsy crede că avem nevoie de o schimbare. Întrebarea e, zic eu, de ce ne tolerează, pe mine și pe May, când noi ignorăm voit tot ce se-ntâmplă-n jur?

— Vrei să știi de ce ne iubim țara? întreabă Z.G. Există două feluri de iubire, nu crezi? *Ai kuo* e iubirea pentru țara și poporul nostru. *Ai jen* e ceea ce simt pentru iubita mea. Una e iubirea patriotică, cealaltă e iubirea romantică.

Îmi aruncă o privire și roșesc.

— Nu poți să le ai pe amândouă? întreabă el.

Când ieșim din cafenea, e aproape cinci dimineața. Betsy ne face cu mâna, se urcă în mașina lui taică-său și pleacă. Le spunem „noapte bună" sau mai bine zis „bună dimineața" lui Z.G. și lui Tommy și chemăm o ricșă. Din nou, schimbăm ricșele la granița dintre Concesiunea Franceză și Așezarea Internațională și apoi pălăvrăgim tot drumul spre casă, pe străzile pietruite.

Orașul, ca o mare imensă, nu adoarme niciodată. Odată cu retragerea nopții, rutina și ritmurile dimineții inundă orașul. Pe străzi își fac apariția bărbați care împing cărucioare, strigând:

„Goliți-vă oala de noapte ! Trecem s-o luăm ! Goliți-vă oala de noapte !“ Shanghaiul a fost printre primele orașe aprovizionate cu electricitate, gaz, linii telefonice și apă curentă, dar, în ceea ce privește canalizarea, am rămas în urmă. Cu toate acestea, fermierii din împrejurimi plătesc bine pentru fecalele noastre, pentru că noi mâncăm bine și astfel îngrășământul e unul foarte bogat. Imediat după lucrătorii aceștia apar vânzătorii de mâncare, care oferă terci din semințe de lacrima lui Iov[1], sâmburi de caise și semințe de lotus, prăjituri calde de orez preparate cu trandafir japonez și zahăr alb și ouă fierte în frunze de ceai și „cinci condimente“[2].

Ajungem acasă și-i plătim ricșarului. Ridicăm zăvorul de la poartă și intrăm pe aleea care duce la intrarea principală. Umezeala nopții încă mai stăruie în aer și amplifică mirosul florilor, al arbuștilor și al copacilor, îmbătându-ne cu parfumul iasomiei, magnoliei și pinilor pitici plantați de grădinarii noștri. Urcăm treptele de piatră și trecem, din respect pentru superstițiile mamei, pe sub un paravan de lemn sculptat, care ține spiritele rele departe de casă. Tocurile noastre răsună zgomotos pe parchetul de la intrare. În stânga, în salon, se vede o lumină aprinsă. Tata e încă treaz și ne așteaptă.

— Așezați-vă și tăceți, ne zice, făcând semn spre divanul din fața lui.

Fac ce mi se spune, îmi împreunez mâinile în poală și îmi încrucișez picioarele. Dacă am încurcat-o, e bine să părem afectate. Privirea îngrijorată a tatei din ultimele săptămâni s-a transformat acum în ceva dur, de neclintit. Cuvintele rostite de el îmi vor schimba viața pentru totdeauna.

— V-am aranjat căsătoriile la amândouă, spune el. Nunțile vor avea loc poimâine.

---

[1] Cereală originară din Asia tropicală.

[2] Amestec de condimente chinezești, cuprinzând toate cele cinci gusturi : acru, amar, dulce, iute și sărat.

Bărbații de la Muntele de Aur

— Nu e deloc amuzant ! May chicotește.

— Nu e nicio glumă, spune Baba. V-am aranjat căsătoriile.

Eu încă nu reușesc să conștientizez ceea ce tocmai a spus.

— Ce s-a-ntâmplat ? S-a-mbolnăvit mama ?

— Pearl, v-am zis deja. Trebuie să ascultați și să faceți ceea ce vă spun eu. Eu sunt tatăl vostru, iar voi sunteți fetele mele. Așa stau lucrurile.

Aș vrea să pot exprima cât de absurde mi se par spusele lui.

— Nu mă mărit ! strigă May indignată.

Eu încerc să fiu mai rațională.

— Epoca feudală s-a încheiat. Nu mai e ca atunci când te-ai însurat tu cu mama.

— Eu și mama voastră ne-am căsătorit în al doilea an de la instaurarea Republicii, ne aruncă el țâfnos, de parcă despre asta era vorba.

— Totuși, voi ați avut parte de o căsătorie aranjată, nu mă las eu. Te pomenești că ai răspuns deja la întrebările pețitorilor cu privire la talentele noastre la împletit, cusut și brodat ! Tonul meu începe să devină batjocoritor. Ce mi-ai cumpărat drept zestre, o oală de noapte pictată cu desene înfățișând dragonul și pasărea phoenix, ca simbol al uniunii perfecte ? Lui May o să-i dai o oală de noapte plină cu ouă roșii, ca socrii să creadă că îi va dărui bărbatului mulți fii ?

— Puteți să ziceți ce vreți. *Baba* dă din umeri, indiferent. Vă mărit.

— Eu nu mă mărit ! repetă May. Are talentul de a vărsa lacrimi la comandă și acum își dă drumul. Nu poți să mă obligi !

Baba nici nu o bagă în seamă și asta mă face să realizez că vorbește serios. Se uită la mine de parcă m-ar vedea prima dată în viața lui.

— Să nu-mi spuneți c-aveați de gând să vă măritați din iubire. Vocea lui sună ciudat, nemiloasă și triumfătoare. Nimeni nu se căsătorește din iubire. Nici eu n-am făcut-o.

Aud un oftat greu, mă întorc și o văd pe mama, încă în pijamale, stând în pragul ușii. O urmărim cum se mișcă încolo și-ncoace prin cameră cu picioarele ei legate și cum se prăbușește pe un scaun din lemn de păr sculptat. Își frânge mâinile și își pironește ochii în pământ. După un răstimp, lacrimile încep să i se rostogolească pe mâinile împreunate. Nimeni nu scoate o vorbă.

Mă ridic și stau cât pot eu de dreaptă, ca să-l pot privi de sus pe tata, știind cât de mult îi displace. Apoi, îi iau mâna lui May într-a mea. Împreună suntem puternice și avem banii noștri.

— Vorbesc în numele amândurora când te rog respectuos să ne dai banii pe care i-ai pus deoparte pentru noi.

Tata se strâmbă.

— Suntem destul de mari ca să ne purtăm singure de grijă. Eu și May ne vom cumpăra un apartament. Ne vom întreține singure. Vrem să luăm singure deciziile pentru viitorul nostru.

În timp ce vorbesc, May mă aprobă din cap și-i zâmbește lui *baba*, dar nu mai este la fel de fermecătoare. Are fața umflată de plâns.

— Nu vreau să vă luați lumea în cap așa, șoptește mama, animată de o fărâmă de curaj.

— Oricum, n-are cum să se-ntâmple, spune *baba*. Banii nu mai există, nici ai mei, nici ai voștri.

Din nou, tăcere. Niciuna nu poate vorbi. Sora mea și mama se bizuie pe mine să pun întrebarea :

— Ce-ai făcut cu ei ?

În disperare de cauză, *baba* aruncă vina pe noi pentru problemele lui.

— Maică-ta face toată ziua bună ziua vizite și pierde bani la jocuri. Voi cheltuiți, cheltuiți și iar cheltuiți. Niciuna dintre voi nu vede ce se-ntâmplă chiar sub nasul vostru.

Are dreptate. Chiar seara trecută, casa noastră mi se păruse cam sărăcăcioasă. Mă întrebasem ce se petrecuse cu candelabrul, cu aplicele de pe pereți, cu ventilatorul și cu…

— Unde ne sunt servitorii? Unde-s Pansy, Ah Fong și…

— I-am concediat. Au plecat toți, în afară de grădinar și de bucătar.

Normal că pe aceștia nu i-ar fi dat afară. Grădina s-ar fi veștejit repede, iar vecinii ar fi intrat la bănuieli. Iar de bucătar chiar avem nevoie. Mama nu știe decât să stea cu ochii pe el, iar eu și May nu știm să gătim absolut nimic. Nici nu ne-a interesat vreodată. Nu ne-am gândit că va veni o zi când va trebui să învățăm să facem mâncare. Dar băiatul de casă, valetul lui *baba*, cele două menajere și ajutorul de bucătar? Cum a putut tata să le facă rău atâtor oameni?

— Ai pierdut banii la jocurile de noroc? Recuperează-i, pentru numele lui Dumnezeu! îi zic cu dispreț în glas. N-ar fi prima oară.

În ochii lumii, tata trece drept un om de vază, e respectat, dar eu l-am considerat mereu nepriceput și inofensiv. Felul în care mă privește acum… Îl văd exact așa cum este.

— Cât de rău e?

Sunt furioasă – cum aș putea să nu fiu? –, dar simt cum mi se strecoară în suflet un sentiment de milă pentru tata și, cel mai important, pentru mama. Ce se va alege de ei? Ce se va alege de noi toți?

Tata lasă capul în pământ.

— Casa, afacerea cu ricșe, banii strânși de voi… Am pierdut tot.

După mult timp, își ridică din nou privirea spre mine, iar ochii-i sunt neputincioși, rugători, îndurerați.

— Nu există finaluri fericite, spune mama.

Se pare că previziunile ei de rău-augur se adeveresc.

— Nu poți să lupți cu destinul.

Baba nu o ia în seamă și face apel la respectul meu față de părinți și la datoria mea de soră mai mare.

— Vrei ca maică-ta s-ajungă să ceară de pomană pe stradă? Și cu voi două cum rămâne? Fetele care pozează pentru calendare sunt la un pas de prostituție. Întrebarea care se pune e: preferați să fiți ale unui singur bărbat sau vreți să decădeți până la nivelul târfelor care lucrează pe Aleea Sângelui și-și caută clienți printre marinarii străini? Ce viitor alegeți?

Am fost la școală, dar ce știu să fac, concret? Îi predau limba engleză unui căpitan japonez, trei zile pe săptămână. Eu și May pozăm pentru artiști, dar ceea ce câștigăm nu ne-ar ajunge nici pentru haine, pălării, mănuși și pantofi. Nu vreau ca vreunul dintre noi să ajungă să cerșească. Și bineînțeles că nu vreau să ajungem prostituate. Orice s-ar întâmpla, trebuie să-mi protejez sora.

— Cine sunt mirii? întreb eu. Am putea să-i vedem înainte?

May face ochii mari.

— Așa ceva nu e permis, spune *baba*.

— Nu mă mărit cu nimeni, până nu-l văd mai întâi, insist eu.

— Doar nu crezi că eu voi accepta, rostește May, dar vocea ei trădează faptul că deja a făcut-o.

Deși părem moderne în multe privințe, nu ne putem depăși condiția de fiice chineze ascultătoare.

— Sunt niște bărbați de la Muntele de Aur[1], spune *baba*. Americani. Au venit până în China să-și găsească neveste. Sunt vești bune, credeți-mă. Familia tatălui lor e din același cartier cu noi. Într-un fel, suntem rude. Nu va trebui să vă urmați soții în Los Angeles. Chinezii de origine americană își lasă bucuroși nevestele aici în China, să se îngrijească de părinții și de bunicii lor, iar ei se întorc la iubitele lor blonde și *lo fan*-e din America. Gândiți-vă la asta ca la o afacere care ne va scoate familia din impas. În cazul în care o să vă hotărâți să mergeți după bărbații

[1] Denumire dată Californiei de către căutătorii de aur și negustorii din Asia.

voștri, o să aveți niște case frumoase, servitori care să spele și să facă curat, doici care să vadă de copii. Veți locui în *Haolaiwu* – Hollywood. Știu cât de mult vă plac filmele. May, o să vă placă acolo. Chiar o să vă placă. *Haolaiwu!* Închipuie-ți cum ar fi!

— Dar sunt niște *necunoscuți!* îi strigă May.

— L-ați cunoscut pe tatăl lor, răspunde *baba* netulburat. Îl știți pe Bătrânul Louie.

May strâmbă din buze, dezgustată. Într-adevăr, făcusem cunoștință cu tatăl lor. Niciodată nu mi-au plăcut apelativele demodate pe care le folosește mama, dar, pentru mine și pentru May, chinezul acesta cu origini străine, slăbănog și sever, a fost mereu Bătrânul Louie. Așa cum spunea și *baba*, e din Los Angeles, dar vine în Shanghai aproape în fiecare an, pentru a se ocupa de afacerile pe care le are aici. Deține o fabrică de mobilier împletit și încă una care produce porțelanuri ieftine pentru export. Însă mie nu-mi pasă cât de bogat e el. Nu mi-a plăcut niciodată cum se uită la mine și la May, ca un motan cu ochi languroși. De mine nu prea îmi pasă, pot să fac față, dar May avea doar șaisprezece ani ultima dată când a venit în oraș. N-ar fi trebuit s-o soarbă așa din priviri, mai ales la vârsta lui, care era probabil de vreo șaizeci și cinci de ani sau pe-aproape, dar *baba* n-a comentat nimic, i-a spus doar lui May să mai toarne ceai.

Brusc, realizez ce se petrecuse.

— Ai pierdut tot ce aveam în fața Bătrânului Louie?

— Nu chiar…

— Atunci în fața cui?

— E foarte greu să dau un răspuns exact. *Baba* bate ușor darabana cu degetele pe masă și se uită în gol.

— Am pierdut puțin aici, puțin dincolo.

— Mă gândesc că te-ai străduit să pierzi și banii mei, și pe-ai lui May. Cred că ți-a luat câteva luni… poate chiar ani…

— Pearl…

Mama încearcă să mă facă să tac, dar o furie oarbă clocotește în mine și dă pe-afară.

— Pierderea asta cred că a fost imensă. Atât de mare, încât a pus *totul* în pericol. Fac semn cu mâna spre cameră, spre mobilă,

spre toate lucrurile clădite de tata pentru noi. Cât de mare este datoria, de fapt, și cum ai de gând s-o achiți ?

May se oprește din plâns. Mama păstrează în continuare tăcerea.

— Am pierdut totul în favoarea Bătrânului Louie, recunoaște tata într-un final. O să ne lase pe mine și pe mama voastră să rămânem în casa asta dacă May îl ia de bărbat pe fiul lui cel mic, iar tu, pe cel mare. Vom avea un acoperiș deasupra capului și ceva de mâncare, până o să-mi găsesc ceva de muncă. Voi, fetele noastre, sunteți singura avere rămasă.

May își astupă gura cu palma, se ridică și fuge din cameră.

— Spune-i surorii tale că după-amiază o să v-aranjez o întâlnire cu viitorii voștri soți, consimte tata. Și să fiți recunoscătoare că vă dau după doi frați. Așa o să fiți nedespărțite. Mergi sus acum. Am multe de discutat cu mama ta.

Pe sub ferestrele noastre se tot vântură vânzătorii ambulanți. Vocile lor cântate ne ademenesc.

— *Pu, pu, pu*, rădăcină de trestie care să-ți facă ochii strălucitori ! De-i dai copilului, o să scape de urticarii !

— *Hou, hou, hou,* poftiți să vă rad barba, să vă tund, să vă tai unghiile !

— *A-hu-a, a-hu-a,* ieșiți de vă vindeți vechiturile ! Schimbăm sticle de la străini și geamuri sparte pe chibrituri !

După câteva ore, sunt în zona Micul Tokio din Hongkew, pentru lecția de după-amiază cu elevul meu. De ce n-oi fi contramandat-o ? Când lumea se prăbușește în jurul tău, îți anulezi toate angajamentele, nu-i așa ? Însă eu și May avem nevoie de bani.

Zăpăcită, iau liftul și urc până la apartamentul căpitanului Yamasaki. A făcut parte din delegația olimpică japoneză din 1932, așa că îi place să retrăiască zilele de glorie de atunci, din Los Angeles. Nu e un om rău, dar e obsedat de May. A făcut greșeala să iasă cu el de câteva ori, iar acum, aproape la fiecare lecție, începe cu câteva întrebări despre ce mai face ea.

— Unde-i sora ta ? mă întreabă în engleză, după ce îi corectez tema.

— E bolnavă, îl mint eu. Doarme.

— Îmi pare rău să aud veşti atât de triste. În fiecare zi te-ntreb când o să mai iasă în oraş cu mine şi-n fiecare zi îmi spui că nu ştii.

— Greşit. Ne vedem doar de trei ori pe săptămână.

— Te rog, ajută-mă s-o iau de nevastă pe May. Uite…

Îmi întinde o foaie de hârtie, cu termenii căsătoriei. Văd că a folosit dicţionarul japonez-englez, dar asta întrece orice măsură. Mai ales acum. Mă uit la ceasul de pe perete. Mai avem cincizeci de minute din lecţie. Împăturesc hârtia şi o bag în geantă.

— O să ţi-o corectez şi-o să ţi-o aduc data viitoare.

— Dă lui May !

— O să i-*o* dau lui May, dar trebuie să ştii că ea e prea tânără pentru măritiş. Tata nu ar fi de acord.

Cu câtă uşurinţă mint !

— Ar trebui să fie. Aşa trebuie. E vremea Prieteniei, a Cooperării şi Coprosperităţii. Rasele asiatice ar trebui să se unească împotriva Occidentului. Chinezii şi japonezii sunt fraţi.

Nici pe departe. Noi îi numim pe japonezi „bandiţi pitici“ şi „oameni-maimuţe“. Dar căpitanului îi place tema şi se descurcă destul de bine cu învăţatul sloganurilor englezeşti şi chinezeşti.

Mă priveşte lung şi ursuz.

— N-o să-i dai hârtia, nu-i aşa ?

Cum răspunsul meu nu vine foarte repede, se încruntă.

— N-am încredere în chinezoaice. Mint mereu.

Mi-a mai spus asta, dar nici azi, nici altă dată nu mi-a plăcut s-o aud.

— Nu te mint, îi răspund eu, chiar dacă o făcusem de câteva ori de când începusem lecţia.

— Chinezoaicele nu-şi respectă niciodată promisiune. Mint în inimă.

— Promisiunile. În inima lor, îl corectez. Ţi-a plăcut în Los Angeles ?

— A fost foarte bine. Curând, mă voi întoarce în America.

— Pentru alt concurs de înot ?

— Nu.

— Ca student?

— Ca…

O dă pe chinezește și rostește un cuvânt pe care îl știe foarte bine în limba noastră:

— Ca un cuceritor.

— Serios? Cum așa?

— Vom mărșălui spre Washington, răspunde el, din nou în engleză. Femeile și fetele yankeilor o să ne spele ciorapii.

Râde. Râd și eu. Mergem mai departe.

După ce se termină lecția, îmi iau banii, care sunt o nimica toată, și mă-ntorc acasă. May doarme. Mă întind lângă ea, îi pun o mână pe șold și închid ochii. Aș vrea să adorm și eu, dar mintea mea se luptă cu imagini și sentimente. Am crezut că sunt modernă. Am crezut că am de ales. Am crezut că nu sunt ca mama. Dar jocurile de noroc ale tatei au distrus totul. Voi fi vândută, dată la schimb precum multe alte fete înaintea mea, pentru a-mi ajuta familia. Mă simt prinsă într-o capcană, atât de neputincioasă, încât de-abia mai pot respira.

Încerc să mă îmbărbătez, spunându-mi că lucrurile nu stau chiar atât de rău. Tata a zis că nu vom fi nevoite să plecăm cu străinii aceia într-un oraș de la capătul lumii. Vom semna actele, „soții“ noștri vor pleca și viața va curge la fel ca înainte, cu o singură diferență majoră. Va trebui să plecăm din casa tatălui nostru și să ne câștigăm singure existența. O să aștept până o să plece soțul meu din țară, o să pretind că m-a părăsit și apoi o să divorțez. Pe urmă, eu și Z.G. o să ne căsătorim (o să fim nevoiți să organizăm o nuntă mai restrânsă, nu așa cum mi-am imaginat-o eu – poate doar o petrecere într-o cafenea, alături de prietenii noștri artiști și de alte fotomodele). Eu o să mă angajez cu normă întreagă, pe timpul zilei. May o să locuiască cu noi până o să se mărite. O să avem grijă una de alta. O să ne descurcăm.

Mă ridic și îmi masez tâmplele. Ce prostuță sunt, cu visele astea ale mele! Poate am trăit prea mult în Shanghai.

O scutur ușor pe May.

— Trezește-te, May !

Deschide ochii și preț de o clipă văd în ea toată gingășia și drăgălășenia pe care le are de când era mică. Apoi privirea i se întunecă de îndată ce își aduce aminte.

— Trebuie să ne-mbrăcăm, îi spun. Mai e puțin și ne vom întâlni soții.

Cu ce să ne-mbrăcăm ? Băieții familiei Louie sunt chinezi, așadar poate ar fi bine să alegem niște *cheongsam*-uri tradiționale. Dar sunt și americani, așa că poate și mai bine ar fi să purtăm haine care să arate că suntem occidentalizate. Nu se pune problema să le *facem pe plac*, dar nici nu putem strica înțelegerea. În cele din urmă, ne oprim la niște rochii din mătase artificială, înflorate. Ne privim una pe alta, ridicăm din umeri și ieșim din casă.

Oprim o ricșă și îi spunem ricșarului să ne ducă în fața porții Grădinii Yu Yuan, din centrul Vechiului Oraș Chinezesc. Ricșarul, un om cu capul chel și plin de pecingine, ne trage prin aerul înăbușitor și prin mulțime, peste râul Suzhou, spre Podul Grădinii, prin cartierul Bund ; trecem pe lângă diplomați, pe lângă școlărițe în uniforme apretate, pe lângă prostituate, pe lângă domni și doamne, pe lângă membri ai faimoasei Bande Verzi[1], îmbrăcați în haine negre. Ieri, toată amestecătura asta de oameni mi se părea foarte interesantă. Astăzi mi se pare sordidă și insuportabilă.

Râul Huangpu șerpuiește în stânga noastră, ca un șarpe nepăsător, pielea lui murdară ridicându-se, pulsând, alunecând la vale. În Shanghai, nu poți să scapi de râu. Fiecare stradă din estul orașului dă spre râu și se înfundă în el. Pe acest râu măreț circulă vase de război din Marea Britanie, Franța, Japonia, Italia și Statele Unite. Șampanele[2] – pline de frânghii, rufe și năvoade – stau ciorchine, ca insectele pe un hoit. Bărcile cu îngrășământ natural se înghesuie să primească drept de liberă trecere printre navele de servitute ale vaselor de croazieră și

[1] Organizație criminală ce activa în Shanghai, la începutul secolului XX.

[2] Corabie folosită pentru transport, servind adesea și ca locuință.

printre plutele de bambus. Hamali leoarcă de transpirație, goi până la brâu, aleargă de colo-colo pe chei, descărcând opiu și tutun de pe navele comerciale, orez și cereale din joncile sosite din amonte și sos de soia, coșuri cu pui de găină și snopi mari de trestie indiană de pe fundul plat al bărcilor.

În dreapta noastră se ridică clădiri cu cinci sau șase etaje, palatele străinilor, simboluri ale bunăstării, lăcomiei și avariției. Trecem de Hotelul Cathay, cu acoperișul lui în formă de piramidă, pe lângă Vamă, cu înaltul turn cu ceas, pe lângă Banca Hong Kongului și Shanghaiului, cu maiestuoșii ei lei de bronz care-i îmbie pe trecători să le mângâie labele, pentru a le aduce noroc bărbaților și urmași de parte bărbătească femeilor. La marginea Concesiunii franceze, îi plătim ricșarului și ne continuăm drumul pe jos, pe așa-numitul Quai de France. După câteva străzi, ne depărtăm de râu și intrăm în Vechiul Oraș Chinezesc.

Locul este urât și vizitarea lui nu este deloc de bun augur. E ca și cum te-ai întoarce în trecut, exact ceea ce vrea *baba* să facă prin căsătoriile noastre aranjate. În ciuda acestui fapt, eu și May am venit aici, ascultătoare ca niște câini credincioși, proaste ca niște bivoli indieni. Îmi acopăr nasul cu o batistă parfumată cu lavandă, apărându-mă astfel de mirosul de moarte, canal, ulei de gătit rânced și carne crudă care putrezește la soare pe tarabe.

În mod obișnuit, nu iau în seamă locurile urâte ale orașului meu, dar astăzi privirea îmi este atrasă tocmai de ele. Aici vezi cerșetori cu ochii scoși din orbite și cu picioarele arse de părinți și transformate în cioturi, ca să stârnească mai tare mila. Unii dintre ei au răni supurânde și excrescențe oribile, umflate cu pompa de bicicletă până când ajung dezgustător de mari. Ne facem drum pe străduțele care duhnesc a bandaje de picioare, a scutece și a pantaloni zdrențuiți puși la uscat. În Vechiul Oraș Chinezesc, femeile nu se sinchisesc să stoarcă rufele înainte să le-ntindă la uscat. Apa curge pe noi ca ploaia. Fiecare pas făcut aici ne amintește unde am putea ajunge dacă nu încheiem căsătoriile astea.

Îi găsim pe frații Louie în fața porții Grădinii Yu Yuan. Încercăm să le vorbim în engleză, dar nu par să vrea să ne

răspundă în această limbă. Tatăl lor e din Cele Patru Districte din Canton, așa că vorbesc dialectul Sze Yup, pe care May nu-l știe, dar îi traduc eu. Asemenea multora dintre noi, și ei au nume occidentale. Fiul cel mare face un semn spre sine și spune „Sam". Apoi arată cu degetul spre fratele lui și spune în Sze Yup:

— Pe el îl cheamă Vernon, dar ai noștri îi spun Vern.

Îl iubesc pe Z.G., așa că indiferent cât de perfect ar fi acest Sam Louie, nu am de gând să-l plac. Iar mirele lui May, Vern, n-are decât paisprezece ani. Nici măcar nu-i bărbat. E încă un băiețel. *Baba* a uitat să menționeze asta.

Ne uităm unii la alții. Niciunul dintre noi nu pare încântat de ceea ce vede. Ne întoarcem privirile spre pământ, spre cer, spre oriunde altundeva. Am impresia că nici ei nu vor să se căsătorească cu noi. În cazul acesta, o să considerăm *cu toții* că este doar o tranzacție. Vom semna actele și ne vom întoarce la viețile noastre obișnuite, fără inimi sfărâmate sau sentimente rănite. Totuși, asta nu înseamnă că nu e aiurea.

— Poate ar fi bine să ne plimbăm puțin, sugerez eu.

Nimeni nu răspunde, dar după ce pornesc din loc, ceilalți vin după mine, târșâindu-și picioarele pe aleile labirintice, pe lângă iazuri, grădini alpine și grote. Sălciile se unduiesc în aerul fierbinte, dând iluzia de răcoare. Pavilioanele din lemn sculptat, dat cu lac auriu, evocă trecutul întunecat. Totul este astfel conceput încât să creeze un sentiment de echilibru și unitate, dar grădina s-a copt toată dimineața sub soarele de iulie, iar aerul după-amiezii o înconjoară, apăsător, lipicios și fertil.

Băiatul, Vern, o ia la fugă spre o grădină alpină și se cațără repede pe stânca abruptă. May se uită la mine, parcă întrebându-mă: *Și-acum ce mai urmează?* Nu am niciun răspuns pentru ea, iar Sam nu se oferă nici el să spună ceva. May ajunge la poalele stâncii și începe să-l strige încet pe băiat, încercând să-l convingă să se dea jos. Nu cred că înțelege ce i se spune, pentru că rămâne în vârf, ca un pirat pe mare. Eu și Sam ne continuăm plimbarea până la Frumoasa Stâncă de Jad.

— Am mai fost pe-aici, șoptește el într-o doară, în Sze Yup. Știi cum a ajuns stânca asta aici?

Nu-i spun că de obicei evit Vechiul Oraș Chinezesc. Încerc să fiu politicoasă și spun:

— Să ne așezăm undeva și poți să-mi spui povestea.

Găsim o bancă și de acolo ne uităm lung la stânca aceea, care pentru mine e o stâncă ca toate stâncile.

— Pe vremea dinastiei nordice Sung, împăratul Hui Tsung era avid de curiozități. El a trimis soli în provinciile sudice, pentru a găsi asemenea curiozități. Au găsit stânca asta și-au încărcat-o pe-o corabie. Dar stânca n-a ajuns niciodată la palat. O furtună – poate un taifun, poate mânia zeilor râurilor – a scufundat corabia în Huangpu.

Vocea lui Sam e chiar plăcută, nu foarte tare, autoritară sau superioară. În timp ce povestește, îi privesc picioarele. Și le întinde în față, sprijinindu-se pe călcâie; are pantofi noi, de piele. Prind curaj și-mi dezlipesc ochii de la picioarele lui și-l privesc în față. E destul de drăguț. Aș putea spune că mi se pare chiar chipeș. E zvelt. Are fața alungită, precum bobul de orez, iar asta îi accentuează ascuțimea pomeților. Pielea e mai închisă decât mi-ar plăcea mie, dar asta-i de înțeles. El e din Hollywood. Am citit că vedetelor de cinema le place să stea la soare ca să li se bronzeze pielea. Părul nu este negru-negru. Ici-colo, razele de soare surprind niște șuvițe roșcate. La noi, se crede că această variație de culoare apare la oamenii săraci, care nu au o dietă adecvată. Poate că în America mâncarea e așa de îndestulătoare și de variată, încât poate cauza schimbarea asta. Dacă n-aș fi îndrăgostită de Z.G., Sam n-ar fi o partidă prea rea.

— Familia Pan a scos stânca din râu și a adus-o aici, continuă Sam povestea. Precum vezi, are toate atributele unei stânci desăvârșite. E poroasă ca un burete, are o formă frumoasă și te face să te gândești câte mii de ani de istorie poartă cu ea.

E din nou tăcut. Mai încolo, May îi dă ocol stâncii, cu mâinile-n șold, iar enervarea ei pare să umple grădina. Mai strigă o dată la el, apoi mă caută cu privirea. Ridică mâinile în aer, semn că se dă bătută, apoi se-ndreaptă către noi.

Stând lângă mine, Sam îmi spune:

— Îmi placi. Ție îți place de mine?

Cel mai bun răspuns e să dau din cap afirmativ și asta fac.

— Bine. O să-i spun tatei că vom fi fericiți împreună.

Imediat ce ne luăm rămas-bun de la Sam și Vern, găsesc o ricșă. May urcă, dar eu nu merg cu ea.

— Tu du-te acasă, îi spun. Eu am ceva de făcut. Ne vedem mai încolo.

— Dar trebuie să vorbesc cu tine. Strânge atât de tare marginile ricșei, că i s-au albit degetele. Băiatul ăla nu mi-a spus nici măcar un cuvânt !

— Nu știi Sze Yup.

— Nu e numai asta. E ca un copil. Chiar *este* un copil.

— Asta nu contează, May.

— Ție ți-e ușor să spui asta. Al tău e frumușel.

Încerc să-i explic că totul nu-i decât o afacere, dar nu vrea să mă asculte. Bate din picioare, iar ricșarul se chinuie să țină ricșa, ca să nu se răstoarne.

— Nu vreau să mă mărit cu el ! Dacă trebuie neapărat să ne măritǎm, dă-mi-l mie pe Sam !

Oftez, pierzându-mi răbdarea. Accesele astea de gelozie și încăpățânare sunt ceva obișnuit la May, însă sunt la fel de inofensive precum ploaia într-o după-amiază de vară. Eu și părinții mei știm că cel mai bun mod de a le trata este să-i facem pe plac până când îi trec toanele.

— Vorbim mai încolo. Ne vedem acasă.

Îi fac semn ricșarului să plece ; ridică de ricșă și pornește desculț pe drumul pietruit. Aștept până ce dau colțul, apoi o iau spre Vechea Poartă Vestică, unde găsesc o altă ricșă. Îi dau ricșarului adresa lui Z.G. din Concesiunea Franceză.

Când ajungem în fața clădirii în care locuiește Z.G., o rup la fugă pe scări și bat tare la ușă. Îmi deschide. E îmbrăcat în maiou și niște pantaloni largi, kaki, prinși cu o cravată băgată prin găicile de la curea. În colțul gurii are o țigară. Mă arunc în brațele lui. Toate lacrimile și frustrarea pe care le-am ținut în mine țâșnesc acum afară. Îi povestesc totul : că familia mea a ajuns la sapă de lemn, că eu și May urmează să fim măritate cu niște chinezi de origine străină și că îl iubesc.

Pe drum, îmi imaginasem toate modurile în care ar putea reacționa. Credeam că o să-mi spună ceva de genul: „Eu nu cred în căsătorie, dar te iubesc și vreau să te muți la mine.“ Credeam că o să fie curajos: „O să ne căsătorim. O să fie bine.“ Credeam că o să mă întrebe de May și că o să spună să vină și ea să stea cu noi. „O iubesc ca pe o soră“, asta credeam că o să spună. Mă gândisem și că s-ar putea să se înfurie atât de tare, încât să se ducă după *baba* și să-i dea o mamă de bătaie binemeritată. Când a deschis gura, Z.G. mi-a spus singurul lucru la care nu mă așteptam:

— Ar trebui să te măriți. Pare să fie o partidă bună și ai obligația să-ți asculți tatăl. Fiicele trebuie să asculte de tați, soțiile trebuie să asculte de bărbați, văduvele trebuie să asculte de fii. Cu toții știm că ăsta-i adevărul.

— Eu nu cred în lucrurile astea! Și credeam că nici tu! O astfel de gândire i se potrivește maică-mii, nu ție!

Mă simt rănită, dar mai presus de toate sunt furioasă.

— Cum poți să-mi spui așa ceva? îl întreb. Noi doi ne iubim. Nu-i poți spune așa ceva femeii pe care-o iubești.

Nu scoate un cuvânt, dar pe chip i se citesc plictiseala și enervarea pe care le resimte pentru că trebuie să aibă de-a face cu cineva atât de naiv.

Pentru că sunt îndurerată, indignată și prea tânără ca să-mi dau seama de niște lucruri, plec de la el fugind. Fac mare tămbălău pe scări; plâng și mă fac de râs în fața proprietăresei lui Z.G., căci mă comport la fel de copilărește ca soră-mea. Nu are nicio logică, dar multe femei – și bărbați deopotrivă – s-au comportat la fel de nesăbuit ca mine. Cred că…. Nu știu ce mai cred… Cred că o să coboare scările în fugă după mine. Că o să mă ia în brațe, ca-n filme. Pe urmă, la noapte, o să mă fure de-acasă și o să fugim împreună în lume. În cel mai rău caz, o să mă mărit cu Sam și după aia o să am toată viața o relație cu persoana iubită, așa cum fac cele mai multe femei din Shanghai în ziua de azi. Până la urmă nu-i un sfârșit atât de trist, nu-i așa?

Când îi spun soră-mii ce s-a întâmplat cu Z.G., fața i se albește din milă pentru mine.

— Nu știam că simți ceva pentru el.

Vocea ei e atât de blândă și de mângâietoare, încât de-abia o aud.

Plâng și ea mă ține-n brațe. Chiar și după ce lacrimile mi s-au oprit, simt cum dinăuntrul ei răzbate un fel de tremur, plin de compasiune. Mai apropiate de-atât, nici c-am putea să fim. Orice s-ar întâmpla, împreună vom trece peste toate.

Multă vreme am visat la nunta mea cu Z.G., dar nunta cu Sam n-a fost nici pe departe cum îmi imaginasem. Fără dantelă Chantilly, fără voal de șapte metri, fără cascade parfumate de flori la ceremonia în stil occidental. La banchetul chinezesc, nici vorbă de rochii roșii brodate pentru mine și pentru May sau de podoabe de păr în formă de phoenix, care să tremure atunci când mergi. Nu a avut loc nicio întrunire a familiilor, nu s-a stat la taifas și nu s-au făcut glume, n-au fost copilași care s-alerge de colo-colo, râzând și chiuind. La ora două după-amiaza, ne-am dus la tribunal, unde ne-am întâlnit cu Sam, Vern și tatăl lor. Bătrânul Louie era exact cum mi-l aminteam: slab, vânjos și încruntat. Stă cu mâinile la spate și supraveghează perechile care semnează actele: căsătorie încheiată astăzi, 24 iulie, 1937. La ora patru mergem la Consulatul American pentru a completa actele necesare vizei permanente de imigrant. Eu și May bifăm căsuțele care atestă că nu am fost la închisoare, la spitalul pentru invalizi sau la spitalul de nebuni, că nu suntem alcoolice, anarhiste, cerșetoare, prostituate, idioate, imbecile, retardate, epileptice, suferinde de tuberculoză, analfabete sau suferinde de inferioritate psihopatică (Dumnezeu știe ce o mai fi și asta). După ce semnăm hârtiile, Bătrânul Louie le împăturește și le bagă într-un buzunar de la piept. La ora șase ne întâlnim cu părinții noștri la un hotel de duzină pentru chinezi și străini amărâți și luăm cina în salonul central: patru însurăței, părinții noștri și Bătrânul Louie. *Baba* încearcă să facă conversație, dar despre ce să vorbim? Orchestra cântă ceva, dar nimeni nu dansează. Farfuriile cu mâncare vin și pleacă, dar până și orezul pare să-mi stea în

gât. *Baba* ne spune să turnăm ceaiul, căci așa fac miresele după obicei, dar Bătrânul Louie refuză.

În sfârșit, vine momentul să ne retragem în camerele matrimoniale. Tata îmi șoptește la ureche: „Știi ce-ai de făcut. După aia, o să se termine totul."

Eu și Sam mergem în camera noastră. Pare să fie mai încordat ca mine. Stă pe marginea patului, aplecat, uitându-se la mâini, pierdut. Din moment ce mi-am imaginat ore întregi cum o să fie nunta mea cu Z.G., bineînțeles că mi-am petrecut ore întregi gândindu-mă la noaptea nunții și la cât de plină de romantism avea să fie. Însă acum îmi vine în minte chipul mamei mele și în sfârșit îmi dau seama de ce vorbește atât de rar despre lucrurile intime dintre soț și soție. „O faci și pe urmă nu te mai gândești la asta", spunea ea adesea.

Nu aștept ca Sam să vină la mine, să mă ia în brațe sau să mă acopere cu sărutări pe gât. Stau în picioare în mijlocul camerei, îmi desfac nasturele de la gât, apoi pe cel de deasupra sânilor și apoi pe cel de sub subsuoară. Sam își ridică privirea și mă urmărește cum îmi desfac cei treizeci de nasturi de pe partea dreaptă, care merg de la subsuoară până jos. Mă clatin pe picioare și tremur, chiar dacă noaptea-i fierbinte. Am avut destul curaj cât s-ajung până aici, dar nu știu ce să fac în continuare. Sam se ridică de pe pat și eu îmi mușc buzele.

Totul e foarte stânjenitor. Sam pare nerăbdător să mă atingă, dar niciunul nu știe la ce să se aștepte. Un zvâcnet de durere și s-a sfârșit. Sam stă sprijinit în coate deasupra mea și mă privește preț de o clipă. Nu pot să mă uit în ochii lui. În schimb, privirea-mi zăbovește asupra curelei împletite cu care e prinsă perdeaua. Am fost atât de concentrată să terminăm cu toată chestia asta. încât am uitat să trag perdelele. Să fiu nerușinată sau pur și simplu disperată?

Sam se dă jos de pe mine și se întoarce cu spatele. Nu mă mișc. Nu vreau să vorbesc cu el, dar nici nu pot s-adorm. Poate că noaptea asta nu o să mai conteze în șirul de nopți pe care o să le trăiesc în viața mea alături de un soț adevărat, oricine ar fi el. Dar cu May ce s-o fi petrecut?

Mă ridic din pat înainte de a se crăpa de ziuă, fac o baie și mă îmbrac. Apoi mă așez pe un scaun de lângă fereastră și îl privesc pe Sam cum doarme. Se trezește brusc, chiar înainte de răsăritul soarelui. Se uită prin cameră, nesigur de locul în care se află. Mă vede și clipește. Trăsăturile lui sunt deschise, necoapte parcă. Îmi imaginez ce sentimente îl încearcă: o rușine imensă că se află în camera asta și un fel de panică pentru că e gol, iar eu sunt la câțiva pași de el și trebuie să facă în așa fel încât să se dea jos din pat și să se îmbrace. Nu mă uit la el, așa cum am făcut și noaptea trecută. Coboară din pat pe partea „mea", înfășurat în cearșaf și fuge tiptil la baie. Aud cum se închide ușa și cum dă drumul la robinet.

Când coborâm la masă, Vern și May sunt deja acolo, cu Bătrânul Louie. Pielea lui May s-a făcut de culoarea alabastrului – albă, cu o nuanță de verde dedesubt. Băiatul botește fața de masă. Nu-și ridică ochii din pământ când ne așezăm și-mi dau seama că până acum nu l-am auzit vorbind.

— Am comandat deja și pentru voi, spune Bătrânul Louie. Se uită la chelner. Să te îngrijești să ne servești cu toate odată.

Ne bem ceaiul. Nimeni nu vorbește despre priveliște sau despre decorațiunile hotelului sau despre ce locuri vor vizita azi acești chinezi din America.

Bătrânul Louie pocnește din degete. Chelnerul se întoarce la masa noastră. Socrul meu – până și apelativul ăsta e greu de înghițit – îi face semn chelnerului să se aplece și apoi îi șoptește ceva la ureche. Chelnerul se ridică, își încrețește buzele și iese din încăpere. Peste câteva minute apare din nou, cu două menajere după el, fiecare aducând un cearșaf împăturit.

Bătrânul Louie îi face semn uneia dintre ele să se apropie și îi ia cearșaful din mână. În timp ce își trece mâinile peste țesătură, îmi dau seama cu oroare că ține în poală fie cearșaful din camera mea, fie pe cel din camera lui May. Mesenii din jur privesc mai mult sau mai puțin curioși. Majoritatea străinilor nu înțeleg despre ce e vorba, deși una dintre perechi își dă seama și pare îngrozită. Însă chinezii din cameră, de la clienți, până la personalul hotelului, par să se distreze și privesc curioși.

Degetele Bătrânului Louie se opresc atunci când ajung la o pată de sânge.

— Din ce cameră e ăsta? o întreabă pe menajeră.

— Camera 307, răspunde fata.

Bătrânul Louie se uită când la un fiu, când la celălalt.

— A cui a fost camera?

— A mea, răspunde Sam.

Bătrânul îl pune deoparte. Cere cearșaful lui May și începe iarăși pipăiala aia oribilă. Văd cum May își întredeschide buzele. Respiră încet pe gură. Cearșaful se mișcă în mâinile lui. Oamenii din jur se holbează la el. O mână îmi atinge genunchiul pe sub masă. E a lui Sam. Când Bătrânul Louie ajunge la capătul cearșafului fără să găsească pata de sânge, May se apleacă și vomită pe masă.

Cu asta s-a terminat și micul dejun. Ni se comandă o mașină și în câteva minute eu, May și Bătrânul Louie pornim spre casa părinților mei. Când ajungem, nu e loc de conversație, ceai sau felicitări, ci doar de reproșuri. O țin pe May de mijloc când Bătrânul Louie începe să vorbească cu tata.

— Am avut o înțelegere. Tonul vocii lui e dur și nu lasă loc de discuții. Una dintre fiicele tale nu ți-a făcut cinste. Ridică o mână ca să curme orice fel de scuză din partea tatei. O să trec cu vederea. Fata e tânără, iar băiatul meu…

Mi s-a luat o piatră de pe inimă, nici nu pot să spun cât de ușurată mă simt că Bătrânul Louie a presupus că sora mea și Vern n-au făcut ce trebuia astă-noapte și că n-a crezut că au făcut-o, dar că ea n-a fost fecioară. Urmările ipotezei din urmă ar fi înspăimântătoare: un examen medical. Dacă lucrurile ar fi găsite neatinse, atunci n-ar avea cum să fie mai rău pentru noi decât e acum. Dacă nu ar fi așa, atunci sora mea ar fi obligată să mărturisească, iar căsătoria s-ar desface, pe motiv că May a făcut chestia aia dintre soți și soție cu altcineva. Problemele financiare ale tatei ar reapărea și probabil s-ar agrava, viitorul nostru ar fi din nou nesigur, ca să nu mai vorbesc de reputația lui May, care ar fi pătată pe veci, chiar și în vremurile noastre

moderne, și ar însemna anularea șansei ei de a se căsători cu cineva de familie bună, de pildă cu Tommy Hu.

— Să uităm totul, îi spune moșneagul tatei, dar cred că și el se gândește la ce mă gândesc eu. Ce contează acum e că sunt căsătoriți. După cum știi, eu și băieții mei avem afaceri în Hong Kong. Plecăm mâine, dar mă îngrijorează un lucru. Ce garanție am eu că fiicele tale vor veni după noi? Vaporul nostru pleacă spre San Francisco pe zece august. Mai sunt doar șaptesprezece zile până atunci.

Simt un gol în stomac. *Baba* ne-a mințit din nou! May se desprinde de mine și o ia la fugă pe scări, dar nu mă duc după ea. Mă uit stăruitor la tata, sperând că va spune ceva. Dar nu zice nimic. Își frânge mâinile, purtându-se la fel de slugarnic ca un ricșar.

— O să le iau hainele, anunță Bătrânul Louie.

Nici n-așteaptă ca tata să schițeze vreun gest sau ca eu să obiectez. Începe să urce scările, iar eu și tata îl urmăm. Deschide ușile una câte una, până ajunge în camera în care May stă pe pat și plânge. Când ne vede, fuge în baie și trântește ușa după ea. O auzim cum vomită din nou. Bătrânul deschide dulapul, înșfacă un maldăr de haine și le azvârle pe pat.

— Nu poți să ni le iei pe-astea, spun eu. Avem nevoie de ele pentru a poza.

Bătrânul mă corectează:

— O să aveți nevoie de ele la casa voastră. Bărbaților le place să-și vadă nevestele îmbrăcate frumos.

E rece, dar dezorganizat, nemilos, dar ignorant. Fie nu ia deloc în seamă rochiile noastre occidentale, fie le aruncă pe podea, probabil pentru că n-are nici cea mai vagă idee despre ce e la modă anul acesta în Shanghai. Nu-mi ia haina din blană de hermină, pentru că e albă și culoarea aceasta semnifică moartea, dar scoate din dulap un guler din blană de vulpe pe care eu și May îl cumpăraserăm și-l purtaserăm acum câțiva ani.

— Pune-ți astea pe cap, ordonă el și-mi întinde un morman de pălării pe care le-a luat de pe raftul de sus.

Fac ceea ce mi se spune.

— Ajunge. Poți s-o păstrezi pe cea verde și pe-aia cu pene. Pe celelalte le iau eu.

Îi aruncă o privire tăioasă tatei.

— O să trimit niște oameni mai târziu să împacheteze toate lucrurile astea. Vreau ca nici tu, nici fiicele tale să nu vă atingeți de nimic. E clar ?

Tata încuviințează din cap. Bătrânul se întoarce cu fața la mine. Fără să spună un cuvânt, mă cântărește din ochi de sus până jos și de jos până sus.

— Sora ta nu se simte bine. Fii bună și ai grijă de ea, îmi spune și pleacă.

Bat la ușa de la baie și strig încetișor. May întredeschide ușa și mă lasă să intru. Stă întinsă pe podea, cu obrajii lipiți de pardoseală. Mă așez lângă ea.

— Te simți bine ?

— Cred că mi-a făcut rău crabul de la masa de-aseară, răspunde ea. Nu e sezonul lor, nu trebuia să-l mănânc.

Mă sprijin de perete și mă frec cu mâinile la ochi. Cum se face că două fete frumoase au decăzut într-atât, într-un timp atât de scurt ? Îmi las mâinile să-mi cadă pe lângă corp și mă uit lung la modelul repetitiv al faianței de pe perete : galben, apoi negru, apoi turcoaz.

Puțin mai târziu vin hamalii, care ne împachetează hainele în lăzi pe care le încarcă într-o camionetă, sub privirile curioase ale vecinilor. Sam sosește în mijlocul acțiunii. În loc să se ducă la tata, vine direct la mine.

— Veți lua vaporul și ne vom întâlni în Hong Kong, pe data de șaptesprezece august, îmi spune. Tata a aranjat totul ca să plecăm împreună cu vaporul spre San Francisco, trei zile mai târziu. Aici sunt actele voastre pentru imigrare. Tata spune că totul e în ordine și că nu vom avea probleme la debarcare, dar vrea să citiți și să rețineți ce scrie în manualul de instrucțiuni, pentru orice eventualitate.

Îmi dă ceva ce nu seamănă deloc cu un manual ; sunt câteva foi de hârtie prinse una de alta.

— Aici sunt răspunsurile pe care trebuie să le dați inspectorilor, dacă va fi vreo problemă la debarcare.

Face o pauză și se încruntă. Probabil că se gândește la ce mă gândesc și eu: De ce ne mai trebuie un manual de instrucțiuni, dacă totul e aranjat?

— Nu vă faceți griji pentru nimic, continuă el încrezător, de parcă aș avea nevoie de cuvinte care să mă liniștească din partea soțului sau ca și cum tonul vocii lui m-ar alina.

— După ce terminăm cu imigrarea, vom lua alt vapor spre Los Angeles.

Mă uit fix la hârtii.

— Îmi pare rău pentru asta, adaugă el, și aproape că îl cred. Îmi pare rău pentru tot.

Dă să plece, iar tata, parcă amintindu-și dintr-odată că trebuie să fie o gazdă bună, îl întreabă:

— Vrei să-ți găsesc o ricșă?

Sam își întoarce privirea către mine și-i răspunde:

— Nu, cred c-o s-o iau pe jos.

Mă uit după el până dispare după colț și apoi intru în casă și arunc la gunoi hârtiile pe care mi le-a dat. Bătrânul Louie, băieții lui și tata se înșală amarnic dacă își închipuie că toate astea vor continua. Foarte curând, familia Louie se va afla pe un vapor care-o va duce la mii de kilometri depărtare de aici. Nu vor mai putea să ne oblige sau să ne păcălească să facem ceva împotriva voinței noastre. Cu toții am plătit prețul pentru jocurile de noroc ale tatei. Tata a rămas fără afacere. Eu, fără virginitate. May și cu mine am rămas fără haine și prin urmare, fără mijloace de trai. Am fost loviți de soartă, dar nu suntem peste măsură de săraci sau năpăstuiți, dacă e să judecăm după standardele din Shanghai.

Un greier într-un copac

Acum, că episodul acesta trist și obositor a luat sfârșit, eu și May ne retragem în camera noastră, care este orientată spre est. Datorită acestui fapt, camera e ceva mai răcoroasă pe timpul verii, dar tot e înăbușitoare și aerul e irespirabil, așa că stăm aproape goale, doar în niște furouri din mătase roz. Nu vărsăm nicio lacrimă. Nu strângem hainele pe care Bătrânul Louie le-a azvârlit pe podea și nici nu facem curat în dulap. Mâncăm ce ne lasă bucătarul pe tavă, în fața ușii, și în afară de asta nu facem nimic. Suntem prea tulburate ca să mai putem discuta despre ce s-a întâmplat. Dacă am rosti cuvintele acelea, n-ar însemna că trebuie să acceptăm felul în care ni s-au schimbat viețile și că trebuie să ne gândim ce să facem în continuare? Eu, una, am mintea atât de zdruncinată de confuzie, disperare și furie, încât simt că o broască gri mi-a invadat craniul. Stăm întinse, fiecare pe patul ei, și încercăm să… Nici nu știu ce cuvânt ar fi mai potrivit. Să ne… revenim?

Pentru că suntem surori, între mine și May există un fel de intimitate specială. May e singura persoană care mi-ar rămâne alături, indiferent ce s-ar întâmpla. Nu îmi pun problema dacă suntem sau nu prietene bune. Pur și simplu suntem. În astfel de momente de restriște, la fel ca toate surorile, lăsăm deoparte micile gelozii sau competiția dintre noi pentru iubirea celorlalți. Trebuie să ne bizuim una pe alta.

Când o întreb pe May ce s-a întâmplat între ea și Vernon, îmi răspunde:

— N-am putut s-o fac.

Apoi începe să plângă. După asta n-o mai întreb nimic despre noaptea nunții ei și nici ea nu mă întreabă despre a mea. Îmi spun în gând că nu contează, că am făcut-o pur și simplu

pentru a ne salva familia. Totuși, indiferent de câte ori îmi spun că nu contează, tot nu pot să trec peste faptul că am pierdut un moment special. Ce-i drept, sufăr mai mult pentru ceea ce s-a întâmplat cu Z.G. decât pentru nenorocirea ce s-a abătut asupra familiei noastre sau pentru că am făcut chestia dintre soț și soție cu un străin. Vreau să-mi recapăt inocența, aerul de domnișoară, fericirea, zâmbetul.

— Îți mai amintești când am văzut *Odă pentru fidelitate*? o întreb, sperând că May își va aminti de vremurile când eram destul de tinere ca să credem că nimic nu ne poate sta în cale.

— Credeam că putem să montăm un spectacol mai bun ca ăla, o aud cum răspunde din patul ei.

— Pentru că erai mai tânără și mai micuță, jucai mereu rolul fetei frumoase. Tu erai *întotdeauna* prințesa. Iar eu trebuia să fiu mereu cărturarul, prințul, împăratul sau pungașul.

— Da, dar gândește-te la un lucru: tu puteai să joci *patru* roluri. Eu jucam numai unul.

Zâmbesc. De câte ori nu avusesem noi discuția aceasta în contradictoriu legată de piesele pe care le puneam în scenă în salon pentru mama și tata, atunci când eram copii? Părinții noștri aplaudau și râdeau. Mâncau semințe de pepene roșu și beau ceai. Ne lăudau, dar nu s-au gândit niciodată să ne trimită la școala de operă sau de acrobații, pentru că eram caraghioase, cu vocile noastre pițigăiate, cu acrobațiile stângace și cu costumele acelea improvizate. Importante pentru noi au rămas orele întregi petrecute împreună în camera noastră, când cream și puneam în scenă piesele sau dădeam fuga la mama ca să ne dea o eșarfă s-o facem văl sau momentele în care-l imploram pe bucătar să ne facă o sabie din hârtie scrobită, cu care eu să lupt împotriva demonilor înviați din morți, care făceau rău lumii.

Mi-amintesc nopțile de iarnă când era atât de frig, încât May se băga la mine-n pat și ne ghemuiam împreună ca să ne fie cald. Mi-aduc aminte cum dormea: cu degetul mare pe obraz, cu vârful arătătorului și degetului mijlociu odihnindu-se la marginea sprâncenelor, chiar deasupra nasului, cu inelarul pe una dintre pleoape și cu degetul mic ridicat ușor în aer. Țin minte că

dimineața o găseam încolăcită în spatele meu, îmbrățișându-mă ca să-i fiu aproape. Și-acum îi văd perfect mâna: atât de micuță, atât de palidă și de moale, cu degetele zvelte ca firele de praz.

Mi-aduc aminte de prima mea vară în tabără la Kuling. Mama și *baba* au fost nevoiți s-o aducă pe May să mă vadă, pentru că se simțea singură. Cred că aveam zece ani pe-atunci, iar May, șapte. Nu mă anunțase nimeni de vizita lor, dar când au sosit și când m-a văzut, May a rupt-o la fugă, s-a oprit chiar în fața mea și a rămas așa, uitându-se la mine. Celelalte fete mă tachinau. De ce-mi băteam eu capul cu copilița asta? Nu puteam să le spun adevărul, că și mie mi-era dor de sora mea și simțeam că lipsește ceva din mine atunci când eram despărțite. După întâmplarea asta, *baba* ne-a trimis mereu împreună în tabere.

Acum râdem când ne amintim toate astea, ceea ce ne face să ne simțim mai bine. Ne-aduce aminte de puterea pe care o găseam una în cealaltă, de felul în care ne ajutam una pe alta, de vremurile în care eram noi împotriva tuturor, de cât de bine ne distram împreună. Dacă râdem, totul va fi bine, nu-i așa?

— Ții minte când eram mici și ne-am încălțat cu pantofii mamei? mă-ntreabă May.

N-am să uit niciodată ziua aceea. Mama plecase în vizită la cineva. Ne-am strecurat la ea în cameră și am scos din dulap câteva perechi din pantofii ei micuți, făcuți special pentru picioarele ei legate. Picioarele mele erau prea mari pentru pantofii aceia, așa că, după ce îi probam, îi azvârleam unul câte unul. Lui May îi încăpeau picioarele în ei și se plimba pe vârfuri până la fereastră și-napoi, imitând mersul delicat al mamei. Am chicotit și ne-am jucat până a venit mama acasă. Era furioasă. Știam că nu fuseserăm cuminți, dar nu puteam să ne oprim din râs când o vedeam pe mama cum se clatină prin cameră, încercând să ne prindă și să ne tragă de urechi. Pentru că nu aveam picioarele legate și pentru că eram unite, am scăpat, zbughind-o pe hol până în grădină, unde ne-am trântit pe iarbă, murind de râs. Năzdrăvănia noastră triumfase.

Mereu o păcăleam pe mama și reușeam să fugim de ea, dar bucătarul și ceilalți servitori nu ne tolerau răutățile și ne pedepseau pe dată.

— Pearl, mai ții minte când ne-a învățat bucătarul să facem *chiao-tzu*? May stă turcește pe pat, în fața mea, cu bărbia în pumni și coatele pe genunchi. Se gândise el că ar fi bine să știm și noi să gătim câte ceva. Zicea: „Cum o să vă măritați voi, dacă n-o să știți să faceți găluște pentru bărbații voștri?“ Habar n-avea în ce hal o să ajungem.

— Ne-a dat și șorțuri, dar degeaba.

— Ba nu degeaba, că ai început să arunci cu făină în mine! spune May.

Lecția lui de gătit s-a transformat într-un joc și într-un final, într-o bătaie cu făină, în care amândouă eram foarte înverșunate. Bucătarul, care locuia cu noi de când ne mutaserăm la Shanghai, știa foarte bine cum se poartă surorile atunci când lucrează împreună, când se joacă împreună și când se bat și nu-i plăcea deloc ce vedea.

— Bucătarul s-a supărat atât de tare, încât luni întregi nu ne-a mai dat voie să punem piciorul în bucătărie, continuă May.

— I-am tot explicat că eu încercam de fapt să-ți pudrez fața.

— Fără dulciuri. Fără gustări. Fără mâncăruri delicioase, râde May, amintindu-și totul. Bucătarul putea să fie foarte dur. Ne spunea că nu vrea s-audă de surori care se bat.

Mama și *baba* bat la ușă și ne roagă să ieșim din cameră, dar refuzăm, spunând că preferăm să mai rămânem aici o vreme. Poate că e nepoliticos și copilăresc, dar așa ne rezolvăm noi conflictele familiale – îi sfidăm și ridicăm un zid între noi și ceea ce ne-a rănit sau nu ne place. Împreună suntem mai puternice, o forță cu care nu te poți pune și pe care n-o poți convinge să capituleze; ceilalți sfârșesc prin a ceda în fața dorințelor noastre. Dar nenorocirea asta nu se compară cu dorința de a-ți vizita sora în tabără sau cu încercările de a ne apăra una pe alta în fața unui părinte, servitor sau profesor furios.

May se dă jos din pat și aduce niște reviste, ca să ne uităm la haine și să citim ultimele bârfe. Ne pieptănăm una pe alta. Ne

uităm prin dulap și prin sertare și încercăm să vedem câte ținute noi putem încropi din ce ne-a mai rămas. Bătrânul Louie ne-a luat aproape toate hainele chinezești, lăsându-ne un amestec de rochii, bluze, fuste și pantaloni în stil occidental. În Shanghai, unde aparențele sunt aproape totul, e important să fim elegante și în pas cu moda. Dacă hainele noastre vor fi demodate, nu numai că artiștii nu ne vor mai chema să pozăm pentru ei, dar nici mașinile nu vor mai opri să ne ia, nici portarii de la hoteluri și cluburi nu ne vor mai lăsa să intrăm, iar angajații din cinematografe ne vor verifica biletele de două ori. Acest lucru este valabil nu numai în cazul femeilor, ci și al bărbaților. Unii dintre ei, chiar și din clasa de mijloc, dorm în gazdă, în camere pline de ploșnițe, doar ca să-și poată permite să cumpere o pereche mai bună de pantaloni, pe care îi pun în fiecare noapte sub pernă, ca să aibă dungă a doua zi.

Credeți că o să stăm închise săptămâni întregi? Nici pomeneală. Doar două zile. Pentru că suntem tinere, ne trece repede. De asemenea, suntem curioase. Am auzit zgomote pe hol, dar am încercat să le ignorăm, ore întregi. Am încercat să nu dăm atenție ciocănelilor și bufniturilor care zguduiau toată casa din țâțâni. Am auzit voci străine, dar ne-am prefăcut că sunt ale servitorilor. Când am deschis în sfârșit ușa, casa se schimbase cu totul. *Baba* dăduse mare parte din mobilă la muntele de pietate. Grădinarul nu mai era, doar bucătarul rămăsese, pentru că nu avea unde să se ducă și avea nevoie de mâncare și de un loc unde să doarmă. Casa fusese făcută bucăți și se adăugaseră pereți, pentru a face noi camere în care să stea chiriașii: un polițist cu nevasta și cu fiicele lui se mutaseră în fundul casei, un student la etajul doi, un cizmar ocupase spațiul de sub scară și două dansatoare se mutaseră la mansardă. Banii din chirii sunt bine-veniți, dar nu se poate întreține toată familia din ei.

Credeam că viețile noastre vor reveni la normal și într-un fel așa s-a întâmplat. Mama încă împarte ordine peste tot, inclusiv chiriașilor, așa că nu ne-a revenit dintr-odată sarcina de a duce oalele de noapte afară, de a face paturile sau de a mătura pe

jos. Cu toate acestea, suntem foarte conștiente de cât de jos și cât de repede am căzut. În locul laptelui de soia, al prăjiturilor cu susan și al gălușelor prăjite, bucătarul ne pregătește pentru micul dejun *p'ao fan*, orez rămas de la alte mâncăruri, fiert cu murături deasupra, ca să-i dea gust. Campania de austeritate a bucătarului se răsfrânge și asupra felurilor servite la prânz și la cină. La noi în familie a existat întotdeauna regula *wu hun pu ch'ih fan* – nicio masă fără carne. Acum am trecut pe o dietă de hamali, cu germeni de fasole, pește sărat, varză și legume conservate, alături de mult, mult orez.

Baba pleacă în fiecare dimineață în căutarea unei slujbe, dar nu-l încurajăm și nici nu-l întrebăm nimic când vine înapoi, seara. De ce să ne pese de el, dacă nici lui nu i-a păsat de noi? Dacă o să-l ignorăm și o să ne prefacem că nu ne pasă de soarta lui, atunci nenorocirea lui nu ne mai poate răni. E modul nostru de a ne lupta cu furia și suferința pe care le simțim.

Și eu, și May încercăm să ne găsim de lucru, dar e greu să te angajezi. Trebuie să ai *kuang hsi*, adică pile. Trebuie să cunoști oamenii potriviți – o rudă sau cineva pe care l-ai lingușit ani de-a rândul – ca să te recomande. Și mai important, trebuie să-i oferi un cadou substanțial – o pulpă de porc, o lenjerie de pat sau contravaloarea a două salarii lunare – persoanei care-ți va face cunoștință cu angajatorul, chiar dacă e vorba de o slujbă amărâtă într-o fabrică de chibrituri sau de bonete. Noi n-avem bani pentru așa ceva acum, iar oamenii știu asta. În Shanghai, viața curge ca un râu nesfârșit și molcom pentru cei bogați, norocoși, favorizați de soartă. Pentru cei bătuți de soartă, mirosul disperării e la fel de puternic precum un cadavru în descompunere.

Prietenii noștri scriitori ne invită în restaurante rusești și ne fac cinste cu borș și cu votcă ieftină. Playboy-ii, compatrioți de-ai noștri care provin din familii înstărite, își fac studiile în America și pleacă în vacanțe la Paris, ne duc la Paramount, cel mai mare club de noapte din oraș, iar acolo petrecem, bem gin și ascultăm jazz. Pierdem vremea în taverne cu Betsy și cu prietenii ei americani. May dispare de lângă mine ore întregi. N-o întreb unde se duce sau cu cine. E mai bine așa.

Nu putem scăpa de senzația că alunecăm, cădem, ne prăbușim.

May pozează în continuare pentru Z.G., dar mie mi-e rușine să mă întorc în studioul lui, după scena pe care am făcut-o. Lucrează tot la reclama pentru țigările „My Dear", iar May muncește de două ori mai mult, pozând în rolul ei inițial și apoi ținându-mi mie locul în spatele fotoliului. Îmi povestește toate astea și mă încurajează să merg și eu la Z.G., pentru un alt calendar pentru care a primit comandă. Acum pozez pentru alți artiști, dar cei mai mulți fac o schiță la repezeală și lucrează după ea. Câștig ceva bani, dar nu foarte mulți. În loc să mai iau elevi la meditații, îl pierd și pe singurul pe care-l aveam. Când îi spun căpitanului Yamasaki că May nu-i va accepta cererea în căsătorie, renunță la lecțiile noastre. Dar ăsta e doar un pretext. Peste tot prin oraș, japonezii au început să se comporte ciudat. Cei care locuiesc în Micul Tokio își fac bagajele și-și părăsesc locuințele. Neveste, copii și alți civili se întorc în Japonia. Când văd că mulți dintre vecinii noștri pleacă din Hongkew, trec râul Suzhu și-și închiriază locuințe în Așezarea Internațională, pun asta pe seama firii lor superstițioase, mai ales a celor săraci, care se tem deopotrivă de cele cunoscute și de cele necunoscute, de cele lumești și de cele nelumești, de cei vii și de cei morți.

Mi se pare că totul s-a schimbat. Orașului pe care l-am iubit dintotdeauna nu-i pasă de moarte, disperare, dezastru sau sărăcie. Acolo unde altădată vedeam strălucire și culoare, acum văd numai griuri: ardezie gri, piatră gri, râul gri. Dacă nu demult râul Huangpu părea aproape festiv, purtând pe apele sale nave de război ale multor națiuni, fiecare cu steagul ei colorat, acum pare sufocat de sosirea unei cohorte de nave japoneze impunătoare. Acolo unde zăream străzi largi și strălucirea razelor de lună, acum văd mormane de gunoi, șobolani mișunând peste tot după mâncare și pe Huang cel Ciupit de Vărsat cu Banda lui Verde de hoți, care terorizează datornicii și prostituatele. Shanghaiul, așa măreț cum este, e construit pe un pământ mișcător. Nimic nu stă la locul lui. Coșciugele plutesc dacă nu sunt îngropate cu greutăți de plumb. Băncile angajează oameni care să le verifice zilnic fundația, asigurându-se astfel că greutatea

argintului și aurului nu vor înclina clădirea. Eu și May am alunecat din Shanghaiul sigur, cosmopolit, într-un loc la fel de sigur precum nisipurile mișcătoare.

Câștigurile mele și ale lui May ne rămân nouă acum, dar e greu să punem ceva deoparte. După ce îi dăm bucătarului bani pentru mâncare, nu ne mai rămâne aproape nimic. Din cauza grijilor, nici nu mai pot să dorm. Dacă lucrurile vor continua așa, în curând va trebui să trăim cu supă de os. Dacă vreau să pun niște bani deoparte, trebuie să mă întorc în apartamentul lui Z.G.

— Nu-l mai iubesc, îi spun lui May. Nici nu știu ce-am putut să văd la el. E un slăbănog și nu-mi plac ochelarii ăia ai lui. Nu cred că mă voi mărita vreodată din dragoste. De asta au parte doar burghezii. Toată lumea e de părerea asta.

Nu cred o iotă din ce spun, dar May, care cred că mă cunoaște foarte bine, îmi răspunde :

— Mă bucur că te simți mai bine. Chiar mă bucur. Dragostea adevărată te va găsi. Știu eu că așa va fi.

Însă dragostea adevărată *m-a găsit* deja. În sufletul meu, sufăr în continuare când mă gândesc la Z.G., dar îmi ascund sentimentele. Ne îmbrăcăm și plătim câteva monede de cupru pentru un căruț de pasageri, care să ne ducă acasă la Z.G. Pe drum, în timp ce oamenii urcă și coboară din căruț, nu-mi dă pace gândul că atunci când voi da ochii cu Z.G. în studioul lui, acolo unde am țesut atâtea vise de fetișcană, voi intra în pământ de rușine. Însă, odată ajunse la el, observ că se comportă ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Pearl, aproape am terminat un zmeu nou. E un stol de granguri. Hai cu mine să-l vezi !

Mă duc lângă el și mă încearcă o senzație ciudată că-i stau atât de aproape. Pălăvrăgește despre zmeu, care este superb. Ochii fiecărui grangur au fost făcuți astfel încât să se rotească în bătaia vântului. Pe fiecare parte a corpului, Z.G. le-a prins aripi cu care să bată în briza ușoară. În vârf au niște pene mici, ce vor flutura în aer.

— E foarte frumos, zic eu.

— Când o să fie gata, o să mergem toți trei să-l înălțăm, spune Z.G.

Nu o spune ca pe o invitație, ci ca pe ceva de la sine înțeles. Dacă pe el nu-l deranjează că m-am făcut de râs, atunci ar trebui să nu-mi mai pese nici mie. Trebuie să fiu puternică și să-mi țin în frâu sentimentele mai profunde, care stau la pândă să mă copleșească.

— Mi-ar plăcea, îi răspund. Și mie, și lui May.

Își zâmbesc, evident ușurați.

— Minunat ! spune Z.G., frecându-și mâinile. Acum haideți la treabă !

May se bagă după un paravan și își pune niște pantaloni scurți roșii și un top galben, care se prinde pe după gât. Z.G. îi înfășoară părul într-o eșarfă, pe care i-o leagă sub bărbie. Eu îmbrac un costum de baie roșu, înfrumusețat cu un imprimeu cu fluturi. Are un fel de fustiță și o curea. Z.G. îmi prinde o fundă roșu cu alb în păr. May se suie pe o bicicletă, cu un picior pe-o pedală, iar cu celălalt, pe pământ. Îmi pun o mână pe ghidon, peste mâna ei, și pe cealaltă în spate, pe șaua pe care stă May, pentru a ține bicicleta în echilibru. Ea îmi aruncă o privire peste umăr, iar eu mă uit lung la ea. Când Z.G. spune : „Perfect. Rămâneți în poziția asta !“, de-abia mă abțin să nu mă uit la el. Privirea-mi rămâne concentrată pe May și mă prefac că nu există lucru mai frumos pe lume decât s-o împing pe sora mea pe bicicletă, în josul unui deal înverzit de la marginea oceanului, făcând reclamă la sprayul Earth contra muștelor și țânțarilor.

Z.G. își dă seama cât de greu e să rămâi nemișcat în poziția aceea prea mult timp, așa că după o vreme ne dă pauză. Mai lucrează un pic la fundal, pictând o barcă cu vele care alunecă pe valuri, apoi întreabă :

— May, vrei să-i arătăm lui Pearl ce-am lucrat noi în ultima vreme ?

În timp ce May trece în spatele paravanului să se schimbe, Z.G. dă bicicleta la o parte, strânge decorul, făcându-l sul, și apoi trage un mic șezlong în mijlocul camerei. May se întoarce, îmbrăcată într-un halat ușor, pe care și-l dă jos când ajunge în

fața șezlongului. Nu știu ce e mai scandalos – că e goală pușcă sau că se simte în largul ei așa. Se întinde pe-o parte, cu capul culcat pe-o mână. Z.G. îi aruncă o bucată de mătase transparentă peste șolduri și peste sâni, atât de subțire, încât i se văd sfârcurile. Iese un pic din cameră și se întoarce cu niște bujori albi. Le rupe codițele și îi așază minuțios în jurul lui May. Apoi dezvelește tabloul, până atunci acoperit de-o pânză pe un șevalet.

E aproape gata și e splendid. Trupul lui May are aceeași textură delicată ca cea a petalelor de bujor. Z.G. a folosit tehnica estompării vopselei prin ștergere, presărând grafit peste imaginea lui May și apoi aplicând acuarelă pentru a reda rozul obrajilor, al brațelor și coapselor ei. În tablou, May arată ca și cum ar fi ieșit dintr-o baie fierbinte. Dieta cu mai mult orez și mai puțină carne și paloarea chipului ei, datorată necazurilor din ultimele zile, îi dau un aer de lâncezeală languroasă. Z.G. a conturat deja ochii cu lac negru, astfel încât să dea impresia că urmăresc privitorul, chemându-l, ademenindu-l, răspunzându-i. La ce-o face reclamă May ? La loțiunea Watson pentru urticarie, la pomada de păr Jazz, la țigările Two Baby ? Nu știu, dar, uitându-mă la sora mea cea de pe pânză, îmi dau seama că Z.G. a obținut efectul *hua chin i tsai* – un tablou terminat, care pare viu –, pe care doar marii maeștri din trecut îl realizau în operele lor.

Sunt șocată totuși, profund șocată. Oi fi făcut eu chestia aia dintre soț și soție cu Sam, dar lucrul ăsta e mult, mult mai intim. Se confirmă din nou cât de jos am decăzut eu și May. Presupun că e o etapă inevitabilă a călătoriei noastre. Când am pozat prima dată pentru artiști, ni se spunea să stăm cu picioarele încrucișate și să ținem în poală ramuri înflorite. Această imagine ducea cu gândul spre trecut, când curtezanele din epoca feudală obișnuiau să țină buchete de flori între picioare. Mai apoi, ni s-a cerut să ne prindem mâinile la spate, astfel încât să ni se vadă subsuorile, o poziție folosită încă de la începutul artei fotografice, pentru a surprinde farmecul și senzualitatea „Faimoaselor Flori ale Shanghaiului“. Un artist ne-a pictat alergând după fluturi la umbra unor sălcii. E lucru știut că fluturii sunt simbolul amanților, în timp ce „umbra salciei“ e un eufemism pentru locul păros

pe care îl au femeile acolo, jos. Dar tabloul acesta nou depășește cu mult acele imagini și merge mult mai departe decât cel în care eu și May dansam tango și care a supărat-o atât de tare pe mama. E un tablou frumos. Cred că May a stat ore întregi goală în fața lui Z.G.

Însă nu sunt numai șocată. May m-a dezamăgit, fiindcă l-a lăsat pe Z.G. s-o convingă să facă una ca asta. Sunt furioasă pe el că a profitat de vulnerabilitatea ei. Și mă doare sufletul că eu și May trebuie să acceptăm așa ceva. *Așa* ajung femeile să-și vândă trupurile la colț de stradă. Pe de altă parte, asta e soarta femeilor de pretutindeni. Nu-ți mai asculți conștiința, lași de la tine când vine vorba de cât de jos poți ajunge și cât de multe poți accepta și în scurt timp te scalzi în noroi. Devii târfă, o prostituată de cea mai joasă speță, care-și duce traiul prin bordelurile plutitoare de pe râul Suzhou și se vinde unor chinezi care sunt atât de săraci, încât nici nu se sinchisesc că se pot alege cu vreo boală scârboasă în schimbul unei călăreli.

Oricât aș fi de deznădăjduită și de scârbită de tot, a doua zi mă întorc la Z.G. Avem nevoie de bani. Nu trece mult și iată-mă în studio, goală pușcă! Se spune că trebuie să fii puternică, deșteaptă și norocoasă ca să supraviețuiești în vremurile de restriște, de război, de calamități naturale și torturi fizice. Însă eu cred că tortura sufletească – neliniștea, frica, sentimentul de vinovăție și decăderea morală – sunt mult mai greu de suportat. Niciuna dintre noi n-a mai trecut prin așa ceva și asta ne stoarce de energie. În timp ce eu nu mai pot dormi noaptea, May se retrage în amorțeala somnului. Doarme dusă până la amiază. Ațipește des. În unele zile, în studioul lui Z.G., începe să moțăie în timp ce el o pictează. Atunci îi dă o pauză și o lasă să doarmă pe canapea. În timp ce mă pictează, mă uit la ea, cum stă cu degetele așezate în felul pe care-l știu, dar nu-și acoperă fața de tot, părând tristă și atunci când doarme.

Suntem ca niște homari care mor prin fierbere într-o oală cu apă. Îi pozăm lui Z.G., mergem la petreceri și bem absint. Mergem în cluburi cu Betsy și îi lăsăm pe alții să ne facă cinste.

Mergem la cinema. Ne uităm prin magazine. Pur și simplu nu înțelegem ce se întâmplă cu noi.

Se apropie data plecării spre Hong Kong, unde ar trebui să ne întâlnim cu soții noștri. Nici nu ne gândim să ne urcăm pe vaporul ăla. Nici dacă am vrea, n-am putea, pentru că eu am aruncat biletele la gunoi, fără ca ai noștri să știe. Ne apucăm de împachetat, ca să nu dăm loc la bănuieli. Ascultăm sfaturile pentru călătorie pe care ni le dau mama și tata. În seara de dinaintea presupusei plecări, ne scot în oraș la cină și ne spun ce dor le va fi de noi. A doua zi ne trezim cu noaptea-n cap, ne îmbrăcăm și plecăm de-acasă, înainte ca să se trezească cineva. Când ne întoarcem seara acasă, la mult timp după ce vaporul a plecat, mama plânge de bucurie că încă suntem aici, iar tata țipă la noi că nu ne-am făcut datoria.

— Nu înțelegeți ce rău ați făcut! urlă el. O să dăm de necaz!

— Îți faci prea multe griji, îi spune May pe tonul ei cel mai blând. Bătrânul Louie și băieții lui au plecat din Shanghai și în câteva zile vor ieși din China. Acum nu ne mai pot face nimic.

Baba se face roșu de mânie. O clipă, am impresia că o să dea în May, dar strânge din pumni, intră în salon și trântește ușa după el. May îmi aruncă o privire și dă din umeri. Ne întoarcem spre mama, care ne duce la bucătărie și-i spune bucătarului să facă ceai și să ne dea câteva din prăjiturile scumpe englezești, pe care le are el puse bine, într-o cutie.

Peste unsprezece zile, plouă dimineața, iar căldura și umezeala par mai suportabile. Z.G. e mână spartă și cheamă un taxi să ne ducă la Pagoda Lunghua, la marginea orașului, unde vom înălța zmeul. Nu e cel mai frumos loc în care am putea merge. În apropiere e o pistă de avioane, un teren pentru execuții și o garnizoană a trupelor chineze. Cutreierăm o vreme, până când Z.G. găsește un loc bun de înălțat zmeul. Câțiva soldați, cu tenișii rupți și spălăciți, cu uniforme care stau pe ei ca pe gard, prinse la umeri cu insigne, lasă deoparte cățelușul cu care se jucau și vin să ne dea o mână de ajutor.

Fiecare grangur e prins cu câte un cârlig și-o sfoară separată de corpul zmeului. May ridică primul grangur și îl aruncă în aer. Ajutată de soldați, fac și eu același lucru. Unul câte unul, grangurii prind aripi și nu trece mult și un stol de doisprezece granguri șuieră, se rotesc și brăzdează văzduhul. Par atât de liberi acolo sus. Lui May îi flutură părul în vânt. Își face mâna streașină la ochi și privește cerul. Razele de soare se reflectă în ochelarii lui Z.G., care zâmbește. Grangurii sunt făcuți din hârtie și plută, iar vântul bate tare. Z.G. trece în spatele meu și-și pune mâinile peste ale mele, ca să țină bine zmeul, să nu scape. Și-a lipit coapsele de ale mele, iar spatele meu se sprijină pe pieptul lui. Trag aer în piept, îmbătată de apropiere. Sigur își dă seama de sentimentele pe care le am pentru el. Chiar dacă și Z.G. ține zmeul, acesta se smucește atât de tare, încât am impresia că mai are puțin și-o să mă ridice și pe mine la cer și-o să zbor cu grangurii spre nori și dincolo de ei.

Când eram mici, mama ne spunea o povestioară cu un greier care stă într-un copac. Își freacă piciorușele și cântă, sorbind roua, fără să știe că în spatele lui stă la pândă o călugăriță. Călugărița își îndoaie piciorul din față, gata să-l străpungă pe greier, dar nici ea nu știe că în spatele ei stă la pândă un grangur. Pasărea deschide ciocul, gata s-o înghită pe călugăriță la masa de prânz, dar nu știe că în grădină a intrat un băiat cu o plasă pentru păsări. Trei ființe – greierul, călugărița și grangurele – poftesc la prada lor, fără să fie conștiente că există un pericol mai mare și imposibil de evitat.

Mai târziu, în după-amiaza zilei, a avut loc primul schimb de focuri între chinezi și japonezi.

Florile albe de prun

A doua zi de dimineață, pe 14 august, ne trezim târziu, în zarva făcută de oameni și animale pe stradă. Dăm perdeaua la o parte și vedem șiruri de oameni trecând prin fața casei. Ne-au trezit curiozitatea? Nici pe departe, pentru că mințile noastre sunt preocupate de cheltuirea cât mai isteață a singurului dolar pe care-l avem pentru mica noastră excursie la cumpărături. Nu e vorba de un moft. Fetele frumoase au nevoie de o garderobă actualizată. Am încercat să facem tot felul de combinații, cu hainele occidentale pe care ni le-a lăsat Bătrânul Louie, dar trebuie să fim în pas cu moda. Nu avem în vedere colecțiile pentru sezonul de toamnă, pentru că artiștii pentru care pozăm lucrează deja la calendare și reclame pentru primăvara care vine. Ce schimbări vor aduce designerii occidentali rochiei, pentru la anul? Vor adăuga câte un nasture la manșete, vor scurta tivul, vor adânci decolteul, vor strâmta mai mult talia? Ne hotărâm să mergem pe Strada Nanking, să privim vitrinele și să încercăm să anticipăm schimbările pe care le vor face. O să ne oprim apoi la galanteria din magazinul Wing On să cumpărăm funde, dantelă și alte fleacuri cu care să ne împrospătăm hainele.

May se îmbracă cu o rochie cu flori de prun albe pe fond albastru acvamarin, iar eu îmi pun o pereche de pantaloni albi din in, lărguți, și un tricou bleumarin cu mânecă scurtă. Ne petrecem dimineața inventariind ce mai avem prin dulap. May are obiceiul de a petrece ore în șir pentru a-și pune la punct ținuta, gândindu-se ce eșarfă să aleagă sau ce poșetă ar merge cu pantofii, așa că ea este cea care îmi spune ce trebuie să căutăm în oraș, iar eu îmi notez.

E trecut bine de prânz, când ne punem pălăriile și ne luăm umbrelușele, ca să ne protejăm de soarele arzător al verii. Luna

august, precum spuneam, e îngrozitor de călduroasă și umedă în Shanghai, cerul e alb, iar atunci când sunt nori parcă te apasă pe umeri. Azi e foarte cald, zăpușeală, dar nu-i nici urmă de nor. Am fi putut spune că e chiar o zi plăcută, de n-ar fi fost miile de oameni ce umplu străzile până la refuz. Cară coșuri, pui de găină, haine, mâncare și tăbliță pentru venerarea strămbunilor. Bunicile și mamele cu picioarele legate sunt ajutate să meargă de fiii și de soții lor. Frații cară țăruși pe umeri, ca hamalii. Țărușii au la fiecare capăt câte-un coș în care stau frățiorii și surorile mai mici. Bătrânii, bolnavii și schilozii sunt duși cu căruțul. Cei pe care-i lasă buzunarul le plătesc hamalilor să le care valizele, cuferele și cutiile, însă cei mai mulți oameni nu-și permit așa ceva, fiindcă sunt săraci și vin de la țară. Ne bucurăm când reușim să ne suim într-o ricșă și să ieșim astfel din mulțime.

— Cine sunt oamenii ăștia ? întreabă May.

Îmi ia ceva timp să mă dumiresc, atât de departe sunt de lucrurile care se petrec în jurul meu. Cântăresc în minte un cuvânt pe care nu l-am rostit niciodată cu voce tare.

— Sunt refugiați.

May se încruntă.

Dacă această întâmplare pare o furtună iscată din senin, e pentru că așa ni s-a părut nouă. May nu dă prea multă atenție la ce se întâmplă în jurul ei, în lume, dar eu mai știu câte ceva. În 1931, când aveam cincisprezece ani, banditii pitici au invadat Manciuria în nordul îndepărtat și au instituit un guvern-marionetă. Patru luni mai târziu, la începutul noului an, au pătruns în cartierul Chapei, peste râul Suzhou, chiar în vecinătatea lui Hongkew, unde locuim noi acum. La început, am crezut că sunt artificii. *Baba* m-a dus până la capătul șoselei Sichuanului de Nord și de acolo am văzut ce se petrecea cu adevărat. A fost îngrozitor să vedem cum explodează bombele sub ochii noștri, dar și mai urât a fost să vedem cum străinii din Shanghai, gătiți cu hainele lor de seară, beau alcool, mâncau sandviciuri, fumau și se hlizeau la spectacolul din fața lor. Fără ajutor din partea străinilor care se îmbogățiseră în acest oraș, Divizia a Nouăsprezecea a armatei chineze a ripostat. Timp de alte unsprezece săptămâni,

japonezii au refuzat să încheie un armistițiu. Orașul Chapei a fost reconstruit, iar noi am dat uitării acest incident.

Apoi, luna trecută, s-au tras focuri pe Podul Marco Polo din capitală. Războiul a început în mod oficial, dar nimeni nu credea că bandiții pitici vor ajunge atât de repede în sud. Toată lumea se gândea că vor captura Hopeiul, Shantungul, Shansiul și o parte din Honan. Oamenii-maimuțe, se zicea, vor avea nevoie de mult timp pentru a lua în stăpânire toate teritoriile astea. Doar după ce vor fi obținut controlul și vor fi înăbușit răscoalele ar fi putut marșălui spre sud, spre delta fluviului Yangtze. Năpăstuiții ce trăiau sub dominație străină erau numiți *wang k'uo nu* – sclavi din patria pierdută. Nu ne dăm seama că șirurile de refugiați ce traversează Podul Grădinii alături de noi se întind pe zece mile depărtare, până în zonele rurale. Sunt atât de multe lucruri pe care nu le știm.

Viziunea noastră despre lume e apropiată de cea pe care o au țăranii de mii de ani. Ei spun întotdeauna că munții sunt înalți și că împăratul e la mare depărtare, așadar intrigile de la palat și conflictele imperiale nu-i ating. Trăiesc de parcă ar putea să facă orice după bunul lor plac, fără să se teamă de consecințe sau pedepse. În Shanghai, credem același lucru: că ce se întâmplă prin alte părți ale Chinei nu ne va putea atinge vreodată. Până la urmă, restul teritoriului e foarte întins și se ghidează după vechile tradiții, pe când noi locuim într-un port deschis străinilor, aflat sub stăpânirea lor, așa că, în principiu, nici măcar nu aparținem de China. De asemenea, credem cu tărie că dacă s-ar întâmpla ca japonezii să atace Shanghaiul, armata noastră i-ar înfrânge, așa cum a făcut-o acum cinci ani. Însă generalul Chiang Kai-shek are altă tactică. Ar vrea să luptăm cu japonezii în deltă, unde să poată face apel la patriotism și rezistență și, în același timp, să întărească ura împotriva comuniștilor, care vorbesc de un război civil.

Desigur, noi nu avem nici cea mai vagă idee despre toate acestea în timp ce trecem Podul Grădinii pentru a intra în Așezarea Internațională. Refugiații își dau jos de pe umeri bagajele, se culcă pe trotuare, se așază pe treptele marilor instituții

bancare ale orașului și se îngrămădesc pe chei. Lumea se adună ciorchine să vadă avioanele noastre care încearcă să bombardeze *Idzumo* – nava-amiral a japonezilor – și distrugătoarele, dragoarele și crucișătoarele care-o înconjoară. Negustorii și cumpărătorii străini se fac că nu bagă de seamă ce se întâmplă în jurul lor și în aer, ca și cum ar fi lucruri obișnuite, de zi cu zi. Aerul e încărcat de disperare, spirit sărbătoresc și indiferență, toate laolaltă. Bombardamentele sunt văzute ca o distracție aici, pentru că Așezarea Internațională, precum spuneam, este port britanic și nu intră sub amenințarea japonezilor.

Ricșarul ne oprește la colțul străzii Nanking. Îi plătim cât ne-am învoit și ne amestecăm prin mulțime. Fiecare avion care trece pe deasupra capetelor noastre generează chiote încurajatoare și aplauze, dar, când bombele își ratează ținta și cad inofensive în râul Huangpu, acestea se transformă în huiduieli. Într-un fel, totul pare un joc amuzant și pe alocuri plictisitor.

O luăm pe strada Nanking, evitând refugiații și ne uităm curioase la localnici și la străini, ca să vedem care mai e moda din Shanghai. În fața Hotelului Cathay dăm peste Tommy Hu. Poartă un costum de doc alb și o pălărie de pai dată pe spate. Pare încântat s-o vadă pe May, care începe imediat să flirteze cu el. Mă-ntreb dacă s-au vorbit să se întâlnească aici.

Traversez strada, lăsând-o pe May cu Tommy, care-i atinge mâinile ușor. Mă aflu chiar în fața Hotelului Palace, când aud un ra-ta-ta puternic venind de undeva din spatele meu. Nu-mi dau seama ce este, dar mă ghemuiesc instinctiv. Oamenii din jurul meu se aruncă la pământ sau fug spre hotel. Arunc o privire în spate spre Bund și văd un avion argintiu care zboară la joasă altitudine. E de-al nostru. Se trage asupra lui de pe una dintre navele japoneze. La început pare că piticii bandiți și-au ratat ținta, iar câțiva izbucnesc în urale. Apoi vedem cum din avion se ridică o spirală de fum.

Avariat de atacul antiaerian, avionul virează deasupra străzii Nanking. Pilotul știe că se va prăbuși pentru că le dă drumul celor două bombe atașate de aripa dreaptă. Pare să treacă foarte mult timp până ce acestea izbesc pământul. Aud un șuierat, apoi

un zguduit care-mi întoarce stomacul pe dos și explozia nimicitoare a primei bombe, care cade chiar în fața Hotelului Cathay. Văd alb în fața ochilor, urechile îmi asurzesc, plămânii refuză să mai respire, ca și cum explozia mi-ar fi dat peste cap organismul și acesta nu mai știe să funcționeze. La o secundă după prima, cealaltă bombă străpunge acoperișul Hotelului Palace și explodează. Dărâmăturile – sticlă, hârtie, bucăți de carne vie și organe – cad peste mine.

Se spune că secundele de paralizie și liniște totală ce vin imediat după șocul inițial sunt cele mai grele într-un bombardament. E ca și cum – iar aceasta e o expresie pe care o folosesc toate culturile – timpul ar sta în loc. Asta am simțit eu. Am înghețat pe loc. Fumul și praful de la tencuiala distrusă umplu aerul. Aud zăngănitul geamurilor care cad de la ferestrele hotelului. Cineva geme de durere. Altcineva țipă. Apoi o panică covârșitoare cuprinde toată strada când apare alt bombardier ce se rotește în aer, deasupra capetelor noastre. Nu trece un minut și auzim și resimțim impactul a încă două bombe. Mai târziu aflu că au căzut la intersecția dintre Bulevardul Eduard al VII-lea și Strada Tibet, lângă pista de curse, unde se-adunaseră mulți refugiați pentru a primi orez și ceai gratuit. Cele patru bombe rănesc, schilodesc și omoară mii de oameni.

Imediat mă gândesc la May. Trebuie s-o găsesc. Dau peste o grămadă de cadavre sfârtecate. Hainele le-au fost sfâșiate, făcute bucăți și împroșcate cu sânge. Nu-mi dau seama dacă victimele sunt refugiați, localnici sau străini. Strada e plină de brațe și picioare sfârtecate. Personalul hotelului și turiștii cuprinși de groază se îmbrâncesc și împing ușile, revărsându-se în puhoaie pe stradă. Majoritatea urlă, mulți dintre ei sângerează. Răniții și morții sunt călcați în picioare de mulțime. Mă alătur și eu mulțimii înnebunite de frică, pentru că trebuie să mă întorc în locul unde i-am lăsat pe May și pe Tommy. Nu văd nimic. Mă frec la ochi, încercând zadarnic să scap de praf și spaimă. Găsesc rămășițele lui Tommy. Pălăria lipsește, la fel și capul, dar îl recunosc după costumul alb. May nu e lângă el, slavă Domnului, dar unde-ar putea fi ?

Mă întorc spre Hotel Palace, crezând că în fuga mea n-am reușit s-o văd. Strada Nanking e căptușită cu morți și muribunzi. Un pâlc de oameni grav răniți merge pe mijlocul străzii, împleticindu-se. Câteva mașini ard în flăcări, iar altele au geamurile făcute țăndări de suflul exploziei. Înăuntrul lor sunt alți morți și răniți. Automobilele, ricșele, tramvaiele, căruțurile și oamenii aflați în ele sunt ciuruiți de șrapnel. Clădirile, panourile publicitare și gardurile sunt împroșcate cu rămășițe omenești. Trotuarul s-a făcut alunecos de la sângele închegat și de la bucățile de carne. Cioburile lucesc pe străzi ca diamantele. Duhoarea, alimentată de canicula de august, îmi arde ochii și mă sufocă.

— May ! strig și mai înaintez puțin. Continui să o strig pe nume, concentrându-mă să o aud, când va răspunde, peste toată panica ce mă înconjoară ca un vârtej. Mă opresc să cercetez fiecare mort și rănit. Cum să supraviețuiască ea, când sunt atâția morți ? E atât de fragilă și ușor de rănit.

Într-un târziu, printre valurile de sânge proaspăt și închegat, zăresc în mulțime o bucată de stofă albastru acvamarin cu flori albe de prun desenate pe ea. Alerg într-un suflet spre ea și o găsesc pe sora mea. E pe jumătate îngropată sub tencuială și alte dărâmături. Nu poate să fie decât fără cunoștință sau moartă.

— May ! May !

Nu se mișcă. Simt cum inima îmi stă în loc de frică. Îngenunchez în fața ei. Nu pare rănită, dar rochia îi e îmbibată de sângele unei femei cu o rană oribilă, care zace lângă ea. Îi dau la o parte molozul de pe rochie și mă aplec aproape de fața ei. Pielea-i e albă ca ceara.

— May ! o strig încetișor. Trezește-te ! Haide, May, trezește-te !

Se mișcă ușor. O rog din nou. Deschide ochii, scoate un geamăt și apoi îi închide la loc.

O asaltez cu întrebări.

— Ești rănită ?Te doare ceva ? Poți să te miști ?

Când îmi răspunde cu o întrebare, simt că pot respira din nou.

— Ce s-a-ntâmplat ?

— A căzut o bombă. Nu te găseam. Spune-mi că n-ai pățit nimic !

Își mișcă un umăr, apoi pe celălalt. Tresare, dar nu pare să fie o durere cumplită.

— Ajută-mă să mă ridic, îmi spune.

O iau pe după gât și o ridic în capul oaselor. Când îi dau drumul, simt sângele lipicios pe mână.

Peste tot în jurul nostru, răniții gem de durere. Unii strigă după ajutor. Alții bolborosesc ceva și icnesc, înainte să treacă în lumea de dincolo. Sunt oameni care urlă îngroziți când își văd rudele sau prietenii sfâșiați în bucăți. M-am plimbat pe strada asta de multe ori, dar acum e cuprinsă de o tăcere care te îngheață, ca și cum morții ar fi supt orice sunet până în tenebrele unde sălășluiesc.

O iau în brațe pe May și o ridic în picioare. Se clatină și mă tem că își va pierde din nou cunoștința. Facem câțiva pași, eu ținând-o pe după mijloc. Dar unde mergem ? Încă n-au venit salvările. Nici măcar nu se aud în depărtare, însă de pe străzile din apropiere sosesc oameni care nu-s răniți și poartă haine uimitor de curate. Aleargă de la un cadavru la altul, de la un rănit la altul.

— Unde-i Tommy ? întreabă May.

Când dau din cap cu durere în suflet, May îmi cere s-o duc la el.

Nu cred că e o idee prea bună, dar insistă. Când ajungem la cadavru, lui May îi tremură genunchii. Ne așezăm pe bordură. Părul lui May s-a făcut alb din pricina prafului de la dărâmături. Arată ca o stafie. Probabil că și eu arăt la fel.

— Vreau să mă asigur că nu ești rănită, îi spun, mai mult ca să-i distrag atenția de la cadavrul lui Tommy. Lasă-mă să mă uit !

May se întoarce cu spatele la mine și nu se mai uită la Tommy. Părul i s-a năclăit de la sângele închegat, ceea ce e un semn bun. Îi dau la o parte șuvițele cu grijă, până ce dau de o rană pe care o are la ceafă. Nu sunt eu doctor, dar nu pare să aibă nevoie de cusături. Cu toate acestea, a fost lovită. Vreau să-mi

spună cineva că poate merge acasă. Așteptăm minute în șir, iar când ajung ambulanțele nimeni nu vine să ne ajute. Sunt mulți alții care au nevoie de asistență medicală de urgență. Când se lasă seara, hotărăsc să mergem acasă, dar May nu vrea să-l lase pe Tommy acolo.

— Ne știm de-o viață. Ce-o să zică mama dacă-l lăsăm aici ? Și mama lui… Tremură din tot corpul, dar nu plânge. Șocul pe care l-a resimțit e mult prea puternic și nu mai poate să plângă.

Când vin camionetele să ridice morții, simțim din nou zguduirea provocată de alt obuz căzut și în urechi ne răsună răpăitul mitralierelor care-au deschis focul undeva în depărtare. Toată lumea de pe stradă știe prea bine ce înseamnă asta. Bandiții pitici ne atacă. Nu vor bombarda Așezarea Internațională sau alte teritorii aflate sub stăpânire străină, dar Capeiul, Hongkewul și Vechiul Oraș Chinezesc, împreună cu teritoriile chinezești înconjurătoare, se vor afla sub asediu. Oamenii țipă și plâng, dar noi două ne înfruntăm frica și rămânem lângă cadavrul lui Tommy până este luat cu targa și pus în spatele unei camionete.

— Vreau să merg acasă acum, spune May după ce camioneta dispare. Mama și *baba* o să-și facă griji pentru noi. Nu vreau să fiu afară când Generalul o să le ordone avioanelor noastre să iasă din nou la atac.

Are dreptate. Forțele noastre aeriene au dovedit deja că nu fac față, iar noi nu putem fi în siguranță pe străzi dacă se vor avânta din nou în aer. Așadar, ne întoarcem acasă. Suntem pline de sânge și de praf de la dărâmături. Trecătorii se feresc din calea noastră, de parcă am aduce moartea cu fiecare pas pe care-l facem. Știu că mama o să se piardă cu firea când o să ne vadă așa, dar tânjesc după grija și lacrimile ei, care o să fie urmate de un val inevitabil de furie pentru că ne-am pus viețile în pericol.

Intrăm în casă și mergem în salon. Draperiile verde închis, în stil occidental, cu ciucuri rotunzi de catifea, au fost trase. S-a luat curentul din pricina bombardamentelor, iar în cameră lumânările răspândesc o lumină blândă, caldă și mângâietoare. După toate întâmplările șocante de peste zi, am uitat totalmente de chiriașii noștri, însă ei nu ne-au uitat. Cizmarul stă pe vine

lângă tata. Studentul stă aplecat peste spătarul scaunului mamei, încercând s-o liniștească. Cele două dansatoare stau în picioare, cu spatele lipit de perete, frângându-și mâinile. Nevasta polițistului și două dintre fetele lor stau sus pe scări.

Când ne vede, mama își ascunde fața în mâini și începe să plângă. *Baba* traversează camera, o ia în brațe pe May și o cară până la scaunul lui. Ceilalți se îngrămădesc în jurul ei, atingând-o pentru a se asigura că nu-i rănită. Îi pipăie fața, coapsele și brațele. Vorbesc toți deodată.

— Ești rănită?

— Ce s-a-ntâmplat?

— Am auzit c-a fost un avion inamic. Oamenii-maimuțe sunt mai nenorociți decât avortonii de broască țestoasă!

Cum toată lumea e atentă la May, la mine vine doar nevasta polițistului cu fiicele ei. În ochii femeii se citește frica. Fata cea mare mă trage de bluză.

— Tatăl nostru nu s-a întors acasă. Vocea ei e plină de speranță și de curaj. Spune-ne că l-ai văzut prin oraș.

Dau din cap în semn că nu. Fata o ia de mână pe sora cea mică și se furișează din nou pe scări.

Acum, că suntem în siguranță, toate întâmplările de peste zi îmi năvălesc înapoi în minte. Sora mea e teafără și am reușit să ajungem cu bine acasă. Frica și agitația care m-au făcut puternică dispar acum. Mă simt pustiită, slăbită și amețită. Cred că ceilalți au observat asta, pentru că simt dintr-odată cum mă iau și mă așază pe un fotoliu. Mă scufund între perne. Cineva îmi duce o cană la buze și sorb niște ceai călduț.

May s-a ridicat în picioare și mă laudă:

— Pearl n-a vărsat o lacrimă. Nu s-a dat bătută. M-a căutat și m-a găsit. A avut grijă de mine. M-a adus acasă. A…

Cineva sau ceva izbește în ușa din față. Baba își încleștează pumnii, ca și cum ar ști ce ne așteaptă. Nu mai avem valet să răspundă la ușă și nimeni nu face nicio mișcare. Cu toții suntem încremeniți de frică. Să fie refugiați, în căutare de ajutor? Oare bandiții pitici au intrat deja în oraș? Au început să prade casele? Sau sunt niște șmecheri care-și imaginează că pot scoate

bani frumoși de pe urma războiului, cerând taxe de protecție ? O urmărim pe May cum se îndreaptă spre ușă, legănându-și ușor șoldurile, cum o deschide și se dă imediat înapoi, cu mâinile ușor ridicate, ca și cum s-ar preda.

Cei trei bărbați care ne intră în casă nu poartă uniforme militare, dar ne dăm pe dată seama că sunt periculoși. Au pantofi de piele cu vârf ascuțit, ca să provoace și mai multă durere atunci când lovesc pe cineva. Poartă cămăși din bumbac negru, fin, care ascunde foarte bine petele de sânge. Poartă pălării cu boruri largi, trase bine peste ochi, pentru a nu li se vedea chipurile. Unul are un pistol, altul, o bâtă, iar al treilea, un individ îndesat, pare să-și folosească propriul corp pe post de armă. Am trăit aproape toată viața la Shanghai și îi recunosc ușor – apoi îi evit – pe membrii Bandei Verzi când îi văd pe stradă sau în cluburi, dar niciodată nu mi-am imaginat că o să văd unul, darămite trei, acasă la noi . O să vă spun un singur lucru : n-ați văzut niciodată o cameră golindu-se mai repede. Chiriașii noștri, de la fiicele polițistului până la student și dansatoare, s-au împrăștiat ca frunzele uscate luate de vânt.

Cei trei bandiți nici nu se uită la May, intrând direct în salon. În ciuda căldurii înăbușitoare, tremur din tot corpul.

— Domnul Chin ? întreabă individul îndesat, postându-se în fața tatei.

Baba – n-am să uit niciodată acest lucru – trage aer în piept și înghite în sec iar și iar, ca un pește care încearcă să respire pe-o bucată de trotuar fierbinte.

— Ai o gâlmă-n gât sau ce ?

Tonul batjocoritor al acestui intrus mă face să-mi mut privirea de pe chipul tatei, dar ce văd mai apoi e și mai rău. Pantalonii lui se închid la culoare pentru că și-a dat drumul în ei. Bărbatul îndesat, care pare să fie capul lor, scuipă pe podea, dezgustat.

— Nu ți-ai plătit datoria către Huang Cel Ciupit de Vărsat. Credeai că poți să-mprumuți bani de la el ani de-a rândul ca să-i oferi familiei tale o viață extravagantă și să nu-i plătești înapoi ? Nu poți să joci jocuri de noroc în cazinourile lui și să nu plătești când pierzi.

Erau niște vești cum nu se poate mai proaste. Controlul pe care-l are Huang cel Ciupit de Vărsat asupra orașului e atât de mare, încât se zice că dacă se fură un ceas oriunde în Shanghai, bătăușii lui i-l returnează proprietarului în douăzeci și patru de ore de la furt, în schimbul unei sume de bani, desigur. De obicei, cei care-l trădează în vreun fel sunt uciși. Putem să ne considerăm norocoși că nouă ni s-a făcut doar o vizită.

— Huang cel Ciupit de Vărsat a făcut un aranjament bun, ca să poți să-ți plătești datoria, a spus gangsterul în continuare. A fost destul de complicat, dar a vrut să fie înțelegător. Aveai o datorie la el, așa că s-a gândit ce să facă cu tine. Banditul face o pauză și îl privește lung pe tata. Vrei să le explici tu – vine ușor spre noi, fără să facă mișcări bruște, dar tot îl simțim amenințător – sau le spun eu ?

Așteptăm ca *baba* să spună ceva. Nu zice nimic, iar gangsterul se întoarce către noi.

— Datoria ce trebuia acoperită era foarte mare, ne explică el. În același timp, un negustor din America a venit la noi, căutând să cumpere niște ricșe pentru afacerea lui și soții pentru fiii lui. Așa că Huang cel Ciupit de Vărsat s-a gândit la o înțelegere avantajoasă pentru toate cele trei părți.

Nu știu ce simt mama și May, dar eu încă sper că *baba* va face sau va spune ceva pentru a-l scoate din casa noastră pe omul ăsta înspăimântător și pe tovarășii lui. N-ar trebui să facă asta în calitatea lui de bărbat, de tată, de soț ?

Capul bandei se apleacă amenințător spre tata.

— Șeful ți-a ordonat să-i dai domnului Louie tot ce avea nevoie să cumpere, respectiv toate ricșele tale și pe fetele tale. Nu urma să primești niciun ban, dar tu și nevasta aveați voie să rămâneți în casa asta. Domnul Louie urma să-ți plătească datoria pe care o aveai la noi, în dolari americani. Toată lumea era mulțumită și nu murea nimeni.

Sunt furioasă pe tata pentru că ne-a mințit, dar furia nu e nimic pe lângă groaza care a pus stăpânire pe mine, pentru că nu doar tata n-a făcut ce trebuia să facă. Și eu, și May eram parte din înțelegerea asta. Și noi l-am nesocotit pe Huang Cel Ciupit

de Vărsat. Gangsterul nu așteaptă prea mult până să aducă vorba despre asta.

— Chiar dacă șefu' a obținut un profit bun, rămâne o problemă, spune el. Fetele tale nu s-au suit pe vapor. Dacă o să vă lase să scăpați de data asta, ce-o să-nțeleagă cei care au datorii la Huang cel Ciupit de Vărsat ?

Banditul își ia ochii de la tata și începe să-și plimbe privirea prin cameră. Face semn către mine, apoi către May.

— Astea sunt fetele tale, nu ? Nu așteaptă răspunsul. Trebuia să meargă după soții lor în Hong Kong. De ce nu s-a-ntâmplat asta, domnule Chin ?

— Eu…

E foarte trist să știi că tatăl tău e un om slab, dar e și mai rău să-ți dai seama cât de patetic este.

Fără să mă gândesc prea mult, las să-mi scape un „Nu e vina lui".

Ochii plini de cruzime ai bărbatului mă fixează pe mine acum. Vine lângă scaunul meu, se așază pe vine în fața mea, îmi pune mâinile pe genunchi și-i strânge tare.

— Cum e posibil așa ceva, micuțo ?

Îmi țin respirația, încremenită de groază.

May vine repede lângă mine. Începe să vorbească. Fiecare afirmație sună ca o întrebare.

— N-am știut că tata avea datorii la Banda Verde ? Credeam că-i e dator doar unui chinez de peste Ocean ? Credeam că Bătrânul Louie este o persoană neimportantă, că-i doar un turist aici ?

— Ce păcat că sunteți fete bune, dar aveți un tată de nimic, spune capul bandei pe un ton familiar.

Se ridică în picioare și pornește spre mijlocul camerei. Oamenii lui vin lângă el. Îi spune lui *baba* :

— Ai fost lăsat să stai în casa asta cu condiția să-ți trimiți fetele la noile lor case. Fiindcă nu te-ai ținut de cuvânt, o să ți se ia casa. Trebuie să plecați de-aici. Și trebuie să vă plătiți datoria. Vreți să vă iau eu fetele acum ? Găsim noi ce să facem cu ele.

Pentru că mi-era frică de ce va răspunde tata, am sărit cu gura:

— Nu e prea târziu să plecăm în America. Mai sunt și alte vapoare.

— Lui Huang cel Ciupit de Vărsat nu-i plac mincinoșii. Ați fost deja necinstite față de el și probabil că și acum mințiți.

— Promitem că vom face așa cum spuneți, reușește mama să bălmăjească.

Mâna capului de bandă se întinde ca gâtul unei cobre și o apucă pe May de păr, trăgând-o spre el cu brutalitate. Îi trage capul aproape de al lui. Rânjește și spune:

— Familia voastră a ajuns în sapă de lemn. O să trebuiască să trăiți pe străzi. Vă-ntreb din nou, nu credeți c-ar fi mai bine pentru voi să veniți cu noi? Nouă ne plac fetele frumoase.

— Am eu biletele, se-aude o voce plăpândă. O să am grijă ca fetele să plece și ca înțelegerea pe care ați făcut-o pentru soțul meu, ca să-și poată plăti datoriile, să fie onorată.

La început nici nu mi-am dat seama cine vorbește. Nimeni nu și-a dat seama. Toți ne-am uitat în jur până am dat cu ochii de mama, care nu scosese un cuvânt de când intraseră bărbații aceștia la noi în casă. Văd în ea o dârzenie pe care nu mi-a fost dat s-o văd până acum. Poate că toate mamele sunt așa. Par să nu aibă nimic ieșit din comun, până într-o zi, când se dovedesc a fi extraordinare.

— Am eu biletele, repetă ea. Sigur minte. Le-am aruncat cu mâna mea, odată cu actele de imigrare și cu manualul pe care mi l-a dat Sam.

— La ce mai folosesc biletele alea acum? Fiicele tale au pierdut vaporul.

— O să le schimbăm pe altele și fetele o să se ducă după soții lor. Mama răsucește o batistă între degete. O să am eu grijă să se ducă. După aia, eu și bărbatul meu vom părăsi casa. Spune-i asta lui Huang Cel Ciupit de Vărsat. Dacă nu-i place ce-aude, să vină să vorbească cu mine, cu o femeie…

Sunetul înspăimântător al unui revolver pregătit să tragă îi frânge fraza mamei. Capul de bandă ridică o mână, făcându-le

oamenilor săi semn să fie gata. Tăcerea s-a lăsat ca un giulgiu deasupra camerei. Afară se aud sirenele ambulanțelor și răpăitul mitralierelor.

Pe urmă, bărbatul râde ca pentru sine :

— Doamnă Chin, presupun că știți ce-o să se-ntâmple dac-o să vă prindem cu minciuna.

Pentru că niciunul dintre părinții noștri nu spune nimic, May e destul de curajoasă să întrebe :

— Cât timp avem la dispoziție ?

— Până mâine, mormăie bărbatul. Apoi începe să râdă grosolan, dându-și seama că ceea ce ne cere e aproape imposibil. Totuși, n-o să vă fie prea ușor să părăsiți orașul. Dacă nenorocirea de azi a adus un lucru bun, ăla e că mulți dintre diavolii străini o să plece de-aici. Ei o să aibă întâietate pe vapor.

Oamenii banditului se îndreaptă către mine și către May. S-a terminat. Acum vom fi proprietatea Bandei Verzi. May mă apucă de braț. Apoi, se-ntâmplă o minune : capul bandei rostește o altă ofertă printre dinți.

— Vă las trei zile răgaz. Până atunci trebuie să porniți spre America, chiar de-ar fi să înotați pân-acolo. Mâine o să venim din nou aici, la fel și poimâine, ca să fim siguri că n-ați uitat ce-aveți de făcut.

După ce ne-au amenințat și ne-au dat un termen, cei trei bărbați pleacă în sfârșit, însă nu înainte de a dărâma câteva felinare și de a sparge cu bâta cele câteva lămpi și bibelouri pe care mama nu le dusese încă la muntele de pietate.

Imediat ce ies pe ușă, May se prăbușește la podea. Nimeni nu îi sare în ajutor.

— Ne-ai mințit ! îi spun eu tatei. Ne-ai mințit în legătură cu Bătrânul Louie și cu motivul pentru care ne măriți…

— Nu voiam să vă faceți griji legate de Banda Verde, recunoaște el, cu voce pierită.

Răspunsul lui mă înfurie și mă exasperează.

— Nu voiai să ne facem griji ?

Baba tresare, dar apoi îmi înmoaie furia punând și el o întrebare.

— Ce rost mai are acum?

Urmează un moment lung de tăcere și toți cântărim ceea ce-a spus. Nu știu ce le trece prin minte lui May și mamei, dar eu mă gândesc că multe lucruri le-am fi făcut altfel dacă am fi știut adevărul. Cred în continuare că nu ne-am fi îmbarcat să plecăm după soții noștri, dar am fi făcut *ceva*: am fi fugit, ne-am fi ascuns într-o mănăstire, l-am fi implorat pe Z.G. să ne ajute până s-ar fi învoit s-o facă…

— Am purtat prea mult povara asta. *Baba* se întoarce spre mama și o întreabă pe un ton jalnic: Ce-i de făcut acum?

Mama îi aruncă o privire plină de dispreț nimicitor:

— O să facem tot ce ne stă în putință ca să ne salvăm de la moarte, răspunde ea, trecându-și batista prin brățara de jad.

— Ne trimiți la Los Angeles? întreabă May cu un tremur în glas.

— Nu poate să facă asta, zic eu. Am aruncat biletele.

— Le-am scos eu din gunoi, spune mama.

Mă las și eu în jos, lângă May. Nu pot să cred că mama vrea să ne trimită cu vaporul în America pentru a-și rezolva problemele ei și ale tatei. Dar oare nu asta au făcut mii de ani părinții chinezi cu fetele care nu valorează nimic? Le-au abandonat, le-au vândut și s-au folosit de ele.

Citind pe chipurile noastre sentimentul trădării și frica, mama îi dă repede înainte:

— O să schimbăm biletele pentru America și o să cumpărăm unele spre Hong Kong, pentru toată familia. Avem trei zile la dispoziție să găsim un vapor. Hong Kong e colonie britanică, așa că nu trebuie să ne fie frică c-o să-l atace japonezii. Dacă vedem că e sigur să ne întoarcem pe continent, putem lua un feribot sau un tren spre Canton. De-acolo pornim spre Yin Bo, satul natal al lui *baba*. Brățara ei de jad se lovește de marginea mesei și scoate un *tronc!* decisiv. Banda Verde n-o să ne dea de urmă acolo.

Surorile de pe Lună

A doua zi de dimineață mă duc cu May la reprezentanța Dollar Steamship Line, în speranța că ne vor schimba biletele cu plecare din Shanghai spre Hong Kong, din Hong Kong spre San Francisco și din San Francisco spre Los Angeles pe doar patru călătorii spre Hong Kong. Strada Nanking și împrejurimile pistei de curse rămân închise, pentru ca muncitorii să poată strânge cadavrele și rămășițele omenești, însă asta e cea mai mică problemă a orașului. Mii și mii de refugiați continuă să sosească, încercând să fie cu un pas înaintea japonezilor care tot avansează. Atât de numeroși au devenit copiii abandonați, lăsați pur și simplu să moară pe străzi de către părinții disperați, încât Asociația Caritabilă Chineză a constituit o „patrulă pentru bebeluși" pentru a ridica de pe trotuare trupușoarele rămase în urmă, pe care le încarcă mai apoi în camionete și le duc la țară pentru a fi incinerate.

Mii de oameni se revarsă în valuri în oraș, în timp ce alte mii încearcă să plece din el. Mulți dintre compatrioții mei iau trenul spre satele lor natale. Prietenii cu care ne întâlneam prin cafenele, scriitori, pictori, intelectuali, trebuie să ia niște decizii care le vor afecta tot restul vieții: să meargă la Chungking, unde Chiang Kai-shek și-a stabilit capitala pe timp de război, sau la Yunnan, pentru a li se alătura comuniștilor. Familiile mai înstărite de străini sau de chinezi se îmbarcă pentru plecare pe vapoare cu aburi internaționale, care pufăie sfidătoare pe lângă navele de război ale japonezilor, ancorate în zona Bund.

Așteptăm ore întregi la o coadă lungă. Până la ora cinci, am avansat vreo trei metri. Ne întoarcem acasă cu mâinile goale. Sunt epuizată. May pare descumpănită și sleită de puteri. *Baba* a fost toată ziua pe la prieteni, sperând să împrumute niște bani

cu care să putem pleca, dar în vremurile astea tulburi cine se mai arată generos față de un om lovit de soartă? Cei trei gangsteri nu par surprinși de faptul că n-am reușit să facem nimic până acum, dar nici nu sunt mulțumiți de asta. Chiar și ei par storși de vlagă, din pricina haosului ce a cuprins orașul.

Noaptea, casa se zgâlțâie din temelii odată cu exploziile bombelor căzute asupra Chapeiului și Hongkewului. Valuri de cenușă se ridică din aceste cartiere vecine, amestecându-se cu fumul de la focurile unde se ard cadavrele bebelușilor și de la rugurile pe care-și ard japonezii morții.

A doua zi de dimineață mă ridic din pat fără să fac zgomot, ca să n-o trezesc pe sora mea. Ieri a mers cu mine peste tot, fără să se plângă, dar de câteva ori, când credea că nu sunt atentă la ce face, am văzut-o frecându-și ușor tâmplele. Aseară a luat niște aspirină, dar imediat a vărsat-o afară. Cred că e din cauza șocului. Sper să nu fie ceva grav, dar mai știi? În fond, după evenimentele din ultimele două zile, are nevoie de somn, pentru că azi se-anunță a fi încă o zi grea. Înmormântarea lui Tommy Hu are loc la ora zece.

Cobor scările și o găsesc pe mama în salon. Îmi face semn să mă duc la ea.

— Uite niște bani.

Glasul ei sună neobișnuit de metalic.

— Du-te-n oraș și cumpără niște prăjituri cu susan și niște răsucele.

De când viața noastră a luat o nouă întorsătură, n-am mai mâncat așa ceva la micul dejun.

— Trebuie să mâncăm bine. Înmormântarea…

Iau banii și ies din casă. Aud tunurile navelor de război care bombardează pozițiile noastre de pe uscat, răpăitul necontenit al mitralierelor și al carabinelor, exploziile din Chapei și bătăliile care se dau peste tot prin împrejurimi. Funinginea de la focurile funerare de azi-noapte s-a așternut peste tot orașul; din cauza ei, te ustură ochii, rufele lăsate la uscat trebuie spălate din nou, verandele trebuie măturate și mașinile trebuie curățate din

nou. Gustul cenușii e înecăcios. Pe străzi mișună o grămadă de oameni. E-adevărat că suntem în plin război, dar toată lumea se-ngrijește de treburile zilnice. Merg până la colț, dar în loc să fac ce m-a rugat mama, chem un căruț să mă ducă la Z.G. Poate că m-am purtat ca o adolescentă mai demult, dar s-a întâmplat o singură dată, în mulți ani de prietenie. Trebuie să țină câtuși de puțin la mine și la May. Trebuie să ne ajute să găsim o cale de a ne reface viețile.

Bat la ușa apartamentului unde locuiește. Nu răspunde nimeni, așa că încep să cobor scările, iar jos, în grădina interioară, mă întâlnesc cu proprietăreasa.

— A plecat, îmi spune ea. Dar ce vă pasă vouă? S-a zis cu fetele frumoase. Crezi că o să putem să le ținem piept la nesfârșit oamenilor-maimuțe? Când o să ne cotropească, nimeni n-o să mai aibă nevoie de calendarele voastre și nici n-o să le mai cumpere.

Isteria femeii se întețește.

— Bine, oamenii-maimuțe s-ar putea să vă vrea pentru alte treburi. Asta vreți voi s-ajungeți, tu și cu soră-ta?

— Spuneți-mi, vă rog, unde este, o întreb eu obosită.

— A plecat să li se alăture comuniștilor, latră femeia, iar fiecare silabă țâșnește din gura ei ca un glonț.

— N-ar fi plecat el fără să-și ia rămas-bun de la noi, răspund eu cu o urmă de suspiciune în glas.

Bătrâna începe să râdă pe înfundate.

— Ce fată prostuță! A plecat fără să-și plătească chiria… Și-a lăsat aici vopselele și pensulele. A plecat fără să ia nimic cu el.

Îmi mușc buzele, ca să nu izbucnesc în plâns. Acum trebuie să mă concentrez pe propria-mi supraviețuire.

Am grijă să nu cheltuiesc mult, așa că iau un căruț până acasă, înghesuindu-mă-n el cu încă trei persoane. În vreme ce căruțul hurducăie pe drum, îmi fac în gând o listă cu oamenii care ne-ar putea ajuta. Băieții cu care mergeam să dansăm? Betsy? Ceilalți artiști pentru care pozam? Fiecare are grijile lui.

Când ajung acasă, nu mai găsesc pe nimeni. Am petrecut atât de mult timp în oraș, încât am pierdut înmormântarea lui Tommy.

May și mama se întorc peste câteva ore. Amândouă sunt îmbrăcate în alb, de doliu. May are ochii umflați de plâns, ca niște piersici foarte coapte, iar mama pare îmbătrânită și obosită. Nu mă întreabă pe unde am umblat sau de ce n-am ajuns la comemorare. *Baba* nu e cu ele. Probabil a rămas la masă, cu ceilalți bărbați.

— Cum a fost? întreb eu.

May ridică din umeri, așa că nu insist. Se sprijină de tocul ușii, cu mâinile-n sân și privește lung în jos.

— Trebuie să mergem din nou pe chei, zice ea.

Nu vreau să mai ies. Mă doare plecarea lui Z.G. Aș vrea să-i spun și lui May c-a plecat, dar la ce bun? Mă cuprinde disperarea când mă gândesc în ce situație suntem. Aș vrea să mă salveze cineva, dar dacă nu se poate, atunci aș vrea să mă bag la loc în pat, să zac sub pătură și să plâng până rămân fără lacrimi. Dar sunt sora mai mare a lui May. Trebuie să mă stăpânesc, să fiu curajoasă. Trebuie să lupt cu soarta noastră potrivnică, pentru amândouă. Trag aer în piept și mă ridic în picioare.

— Sunt gata. Să mergem.

Ne întoarcem la biroul companiei Dollar Steamship Line. Azi coada se mișcă mai repede, dar când ajungem în față ne dăm seama de ce. Funcționarul de-acolo nu este de niciun ajutor. Îi arătăm biletele, dar din pricina oboselii de-abia poate să mai vorbească și n-are pic de răbdare.

— Ce vreți să fac eu cu astea? ne-ntreabă aproape țipând.

— Ni le puteți schimba pentru patru călătorii spre Hong Kong? întreb eu, convinsă că i se va părea un schimb profitabil pentru companie.

Nu primesc niciun răspuns. În schimb, funcționarul le face semn oamenilor care stau la coadă în spatele nostru.

— Următorul la rând!

Nu mă mișc din fața lui.

— Putem să ne urcăm pe alt vapor? întreb.

Funcționarul lovește grilajul de la ghișeu.

— Proasto!

Văd că toată lumea mă face proastă azi. Bărbatul apucă grilajul și începe să-l zgâlțâie.

— Nu mai avem bilete! S-au vândut! Următorul la rând! Următorul, am zis!

Funcționarul e la fel de isteric și de înverșunat ca proprietăreasa lui Z.G. May se întinde spre el și-și pune degetele peste ale lui. Atingerea între persoane de sex opus – cu atât mai mult persoane străine! – nu e văzută cu ochi buni. Gestul ei îl face să amuțească Se pare că fata frumoasă care-i vorbește cu glasul ei suav a reușit să-l calmeze.

— Sunt sigură că ne puteți ajuta. Își înclină ușor capul și zâmbetul pe care-l afișează îi schimbă chipul deznădăjduit într-unul seren. Efectul e garantat.

— Să văd ce bilete aveți, spune funcționarul. Se uită atent la ele și răsfoiește câteva jurnale de bord.

— Îmi pare rău, dar nu puteți pleca din Shanghai cu astea, spune el în sfârșit. Completează un formular pe care i-l dă lui May, împreună cu biletele.

— Dacă reușiți s-ajungeți în Hong Kong, mergeți la biroul nostru de-acolo și dați-le formularul ăsta. O să puteți să vă schimbați biletele pentru unele noi cu destinația San Francisco. După o pauză lungă, repetă: *Dacă* reușiți să ajungeți în Hong Kong.

Îi mulțumim, deși nu ne-a ajutat deloc. Nu vrem să ajungem în San Francisco. Vrem să o luăm spre sud, ca să nu ne prindă Banda Verde.

Pornim spre casă cu toate speranțele năruite. Niciodată zgomotul din trafic, mirosul gazelor de eșapament și izul de parfum nu ni s-au părut atât de apăsătoare. Niciodată setea neostoită de bani, violența fățișă și dezintegrarea sufletului nu ni s-au părut atât de nenorocite și de zadarnice.

Când ajungem, o zărim pe mama stând pe treptele din fața ușii, acolo unde pe vremuri obișnuiau să mănânce servitorii, ca să-i vadă toată lumea de pe stradă.

— Au venit iar? întreb eu. Nu-i nevoie să precizez despre cine vorbesc. Singurii oameni de care ne este frică cu adevărat sunt gangsterii din Banda Verde. Mama dă din cap că da. Asta mai lipsea. Dar ce ne spune mama imediat după asta îmi dă fiori de groază pe șira spinării.

— Taică-tu nu s-a întors nici pân-acum.

Ne așezăm de-o parte și de alta a mamei. Așteptăm, scrutând cu privirea capetele străzii, sperând că tata se va ivi de după colț. Dar degeaba. Se lasă seara și odată cu ea bombardamentele se întețesc. Focurile ce au cuprins orașul Chapei luminează în noapte. Pe cer se văd luminile reflectoarelor, care își caută necontenit țintele. Orice s-ar întâmpla, Așezarea Internațională și Concesiunea Franceză sunt în afara oricărui pericol, fiind teritorii aflate sub stăpânire străină.

— Nu ți-a zis dacă se duce undeva după înmormântare? întreabă May, iar glasul ei pare a fi al unei fetițe.

Mama dă din cap în semn că nu.

— Poate s-a dus să-și caute de lucru. Sau să joace ceva. Sau poate s-a dus la femei.

Îmi trec prin minte tot felul de explicații pentru dispariția tatei, iar când mă uit la May, peste capul mamei, îmi dau seama că și ea se gândește la aceleași lucruri. Să ne fi părăsit, să-și fi lăsat soția și fiicele să suporte singure consecințele? Să-l fi ucis Banda Verde pe *baba* înainte de termenul pe care ni l-au dat? Să-l fi lovit vreo salvă antiaeriană sau vreun șrapnel?

Pe la două dimineața, mama se bate ușor pe picioare, semn că a luat o decizie.

— Ar trebui să dormim puțin. Dacă taică-tu nu se-ntoarce…

Vocea i se frânge. Trage adânc aer în piept.

— Dacă nu se-ntoarce, atunci trebuie să ducem la capăt planul meu. Familia tatei ne va primi la ea. Lor le aparținem acum.

— Dar cum o să reușim să ajungem la ei? Nu putem schimba biletele pe care le avem.

Mama se schimbă la față, curpinsă de disperare, dar vine repede cu o idee.

— Putem să mergem la Woosong. Nu-i departe. Pot să merg și pe jos, dacă trebuie. Standard Oil are un chei acolo. O să le arătăm certificatele voastre de căsătorie și poate c-o să ne lase să urcăm pe unul dintre vapoarele lor, până-n alt oraș. De acolo putem s-o pornim spre sud.

— Nu cred c-o să meargă, spun eu. De ce ne-ar ajuta o companie petrolieră?

Mama vine cu altă propunere.

— Am putea să găsim o barcă, care să ne ducă în sus pe Yangtze…

— Ce ne facem cu oamenii-maimuțe? întreabă May. Pe râu sunt foarte mulți. Până și *lo fan*-ii pleacă din provincii și vin aici.

— Putem s-o luăm spre nord, s-ajungem la Tientsin și de-acolo să ne îmbarcăm pe-un vas, încearcă mama din nou, dar de data asta ridică o mână sus, ca să ne închidă gurile.

-Știu! Oamenii-maimuțe sunt deja acolo. Am putea merge spre est, dar cât va mai dura până vor invada și teritoriile alea?

Se oprește și cade pe gânduri. Parcă reușesc să pătrund până în creierul ei și să văd cum anticipează pericolele ce pot apărea la fiecare ieșire din Shanghai.

Într-un final, se apleacă înainte și ne spune aproape șoptit, dar foarte ferm:

— Să pornim spre sud-vest, spre Marele Canal. Dacă ajungem la canal, acolo ar trebui să găsim o barcă – o șampană, orice – și să călătorim mai departe spre Hangzhou. Pe urmă putem plăti o barcă de pescuit, să ne ducă până-n Hong Kong sau până-n Canton.

Se uită când la mine, când la May.

— Sunteți de-acord cu mine?

Mi se învârte capul. Habar n-am ce-ar trebui să facem.

— Mulțumim, mamă, zice May în șoaptă. Mulțumim pentru toată grija pe care ne-o porți.

Intrăm în casă. Razele lunii intră pe fereastră. Mamei i se frânge glasul când îi spunem „noapte bună“, dar apoi se retrage în camera ei și închide ușa.

May mă privește pe-ntuneric.

— Ce-o să ne facem?

Cred că întrebarea care se pune e: Ce-o să se-ntâmple cu noi? Dar n-am să rostesc o astfel de întrebare. În calitatea mea de *jie jie* a lui May, trebuie să-mi ascund teama în fața ei, să fiu puternică.

A doua zi dimineața împachetăm în grabă câteva lucruri care, credem noi, ne vor fi trebuincioase: articole de toaletă, câte un kilogram și jumătate de orez pentru fiecare, o oală și niște tacâmuri, cearșafuri, rochii și pantofi. Pe picior de plecare, mama mă cheamă la ea în cameră. Scoate dintr-un sertar al dulapului niște hârtii, între care se află și manualul cu instrucțiuni de emigrare și certificatele noastre de căsătorie. Din capriciu, a scos și toate albumele noastre cu fotografii. Sunt prea grele, nu putem să le luăm cu noi, așa că probabil va lua doar câteva poze, drept amintire. Trage o poză din învelișul ei. În spatele ei e ascunsă o bancnotă. Face asta și cu celelalte fotografii, până ce reușește să strângă un teanc de bani. Îi bagă în buzunar, apoi îmi cere s-o ajut să dea șifonierul la o parte. După el, găsim o geantă mică atârnată într-un cui, pe care mama o dă jos.

— Asta-i tot ce mi-a rămas din zestre, îmi spune.

— De ce-ai ținut toți banii ăștia ascunși? o întreb eu revoltată. De ce n-ai plătit Banda Verde cu ei?

— N-ar fi fost de-ajuns.

— Dar ne-ar fi ajutat.

— Mama avea o vorbă: întotdeauna să păstrezi câte ceva și pentru tine, îmi explică ea. Știam că va veni și timpul lor. Iată, a sosit și ziua-n care trebuie să mă folosesc de ei.

După asta, mama iese din cameră. Eu mai rămân puțin, să mă uit la fotografii: May când era bebeluș, amândouă îmbrăcate de petrecere, fotografia de nuntă a mamei și-a tatei. Amintiri fericite, caraghioase, toate mi se perindă prin fața ochilor. Simt cum mă podidesc lacrimile și privirea mi se încețoșează. Clipesc, încercând să nu izbucnesc în plâns. Mama și May m-așteaptă în fața casei.

— Pearl, cheamă un căruț, îmi spune mama.

Pentru că-i mama și pentru că n-avem de ales, fac ce-mi spune femeia aceasta cu picioarele legate, care n-a avut în viața ei un plan, în afară de strategia pe care-o folosea la mahjong.

Mă postez la colț, pândind un bărbat care să pară puternic și să aibă un căruț zdravăn și încăpător. Cei care trag căruțurile sunt mai jos decât ricșarii și ceva mai bine-văzuți decât cei care strâng oalele de noapte. Sunt considerați ca făcând parte din tagma hamalilor, fiind într-atât de săraci, încât ar face orice pentru niște bănuți sau pentru câteva boluri de orez. După câteva încercări nereușite, găsesc un cărăuș, un bărbat atât de slab, încât pare să aibă stomacul lipit de șira spinării, dar care începe să negocieze serios cu noi.

— Cine credeți că pleacă din Shanghai pe timpurile astea ? întreabă el cu judecată. Nu vreau să mor ucis de mâna oamenilor-maimuțe.

Nu suflu o vorbă despre faptul că suntem urmărite de Banda Verde. Îi spun că mergem acasă, în provincia Kwangtung.

— Nu pot să vă duc atâta drum !

— Nu vrem să ne duci chiar până acolo, normal. Dar dacă ne lași la Marele Canal…

Mă învoiesc să-i plătesc dublu.

Ne întoarcem acasă. Bărbatul ne încarcă bagajele în căruț. Așezăm în spate sacii plini cu rochiile noastre, ca mama să poată sta rezemată de ei.

— Înainte de plecare, spune mama, vreau să vă dau astea, fetele mamii.

Ne pune câte un săculeț de pânză la gât.

— I-am cumpărat de la un ghicitor. Au înăuntru trei monede de cupru, trei semințe de susan și trei boabe de fasole verde. Mi-a spus că o să vă ferească de spiritele rele, de boală și de aparatele zburătoare ale piticilor bandiți.

Mama e așa de superstițioasă, de credulă și de modă veche. Cât o fi plătit pentru prostiile astea – cincizeci de monede de cupru de fiecare ? Mai mult ?

Se urcă în căruț și se fâțâie puțin până-și găsește locul. Strânge actele la piept : biletele de vapor, certificatele noastre

de căsătorie și manualul cu instrucțiuni, înfășurate toate într-o bucată de mătase și legate cu o panglică din același material. Ne uităm pentru ultima dată la casa noastră. Nici bucătarul, nici ceilalți chiriași n-au ieșit afară să ne facă cu mâna de rămas-bun sau să ne ureze noroc.

— Ești sigură că e bine să plecăm de-aici? întreabă May îngrijorată. Cum rămâne cu *baba*? Dacă se-ntoarce acasă? Dacă e rănit și zace pe undeva?

— Tatăl vostru are o inimă de hienă și niște plămâni de piton, spune mama. El ar fi rămas aici pentru voi? Ar fi pornit în căutarea voastră? Dacă e așa, atunci cum se face că nu-i aici?

Cred că mama vrea să pară mai crudă decât este. *Baba* ne-a mințit și ne-a pus într-o situație dificilă, însă tot bărbatul ei și tatăl nostru e. Însă îi dăm dreptate mamei. Dacă *baba* trăiește, probabil că nu se gândește la noi. Nici noi nu trebuie să ne gândim la el, dacă vrem să supraviețuim.

Bărbatul ridică cărucul, mama se ține de margini și astfel pornim la drum. Deocamdată, eu și May mergem pe jos. Drumul e lung și nu vrem ca bărbatul să obosească prea repede. Vorba aceea, *nimic nu e ușor de cărat dacă îl cari o sută de pași.*

Traversăm Podul Grădinii. În jurul nostru, bărbați și femei îmbrăcați cu haine căptușite din bumbac cară tot ce au: colivii, păpuși, saci cu orez, ceasuri de perete, calendare făcute sul. Când ajungem în Bund, privesc de-a lungul râului Huangpu. Crucișătoarele străine sclipesc în bătaia soarelui, iar din coșurile lor se ridică nori negri de abur. Nava *Idzumo* și escortele ei stau pe loc – masive, gri și încă neatinse de proiectilele chinezilor. Joncile[1] și șampanele lasă în urma lor siajele. Pretutindeni hamalii aleargă încolo și-ncoace cu încărcăturile-n spate, chiar dacă e vreme de război.

O luăm la dreapta, pe strada Nanking, unde s-a dat cu nisip și cu dezinfectant pentru curățarea sângelui vărsat și pentru îndepărtarea duhorii de la cadavre. Strada Nanking dă în Bubbling

[1] Ambarcațiune mică cu pânze prinse orizontal pe catarge, folosită pentru transport și pentru pescuit.

Well Road. Pe strada umbrită de copaci e aglomerație și se înaintează cu greu până la Gara de Vest, acolo unde oamenii se urcă în vagoane ocupând patru niveluri: podeaua, locurile de pe banchete, cușetele și acoperișul. Căruțul nostru e împins înainte. Betoanele și granitul sunt înlocuite uimitor de repede de câmpurile plantate cu orez și bumbac. Mama ne dă mici gustări, oferindu-i de asemenea o porție generoasă bărbatului care trage căruțul. Facem câteva popasuri ca să ne ușurăm în spatele vreunui tufiș sau copac. Mergem pe jos în arșița zilei. Din când în când mă uit înapoi, văd coloanele de fum care se ridică dinspre Chapei și Hongkew și mă-ntreb într-o doară când se vor stinge focurile.

Pe călcâiele și degetele mari de la picioare încep să ne apară bășici și nu ne-am gândit să luăm cu noi bandaje și leacuri. Când apune soarele, omul care trage căruțul o ia pe o potecă ce duce spre o căsuță cu acoperiș de paie, fără să ne-ntrebe. Vedem un cal priponit, care rumegă niște grăunțe dintr-o găleată, și niște pui care ciugulesc de pe jos în fața porții deschise. Bărbatul lasă căruțul jos și-și dezmorțește mâinile. Între timp, o femeie iese din casă.

— Am trei femei cu mine, spune bărbatul, vorbindu-i femeii în dialectul folosit la țară. Am vrea ceva de mâncare și un loc în care să dormim.

Femeia nu vorbește, dar ne face semn să intrăm.

Toarnă apă fierbinte într-un lighean și arată spre picioarele mele și-ale lui May. Ne descălțăm și ne scufundăm picioarele în apă. Femeia se-ntoarce cu un vas de pământ. Ne unge bășicile sparte, folosind un fel de cataplasmă făcută-n casă, ce răspândește un miros scârbos. Apoi se ocupă de mama. O ajută să se așeze pe un scăunel aflat într-un colț al camerei, mai toarnă apă în lighean și se pune în fața ei, ca să nu putem s-o vedem. O văd totuși pe mama cum se apleacă și-și desface legăturile. Nu mă mai uit. Îngrijirea picioarelor este pentru mama cel mai intim lucru pe care-l face. Nu i-am văzut niciodată picioarele desfășate și nici nu vreau să le văd.

După ce picioarele mamei sunt spălate și înfășurate în bandaje curate, femeia se-apucă de pregătit cina. Îi dăm din orezul nostru, pe care-l toarnă într-o oală în care fierbe niște apă și pe care-l amestecă până ce se face *jook*.

Pentru prima dată de când am ajuns aici, găsesc răgaz să mă uit în jurul meu. Casa e murdară și mi-e frică să mănânc sau să beau ceva aici. Femeia pare să bage de seamă. Alături de o oală cu apă fierbinte, pune pe masă niște boluri și linguri de supă din cositor. Ne face semn.

— Ce vrea să facem? întreabă May.

Nici eu, nici mama nu știm ce să facem, dar bărbatul apucă oala și începe să ne toarne în boluri, bagă lingurile în apa fierbinte și amestecă, aruncând apoi apa pe podeaua de pământ bătătorit, care-o absoarbe repede. Femeia ne dă *jook* cu morcovi fierți și verdețuri. Verdețurile sunt amare la gust și acre atunci când le-nghițim. Femeia iese din cameră și se întoarce cu niște pește uscat, pe care îl pune în bolul lui May. Pe urmă se așază în spatele ei și începe să-i maseze umerii.

Simt cum mă cuprinde furia. Femeia asta săracă, fără educație, bineînțeles, o străină pentru noi, i-a dat omului cu cărucior cel mai mare bol cu *jook*, i-a oferit mamei intimitatea necesară și acum are grijă de May. Ce am eu, de până și străinii mă consideră nedemnă de atenție?

După ce terminăm de mâncat, bărbatul care ne-a cărat până aici se duce să doarmă afară, lângă căruțul lui, iar noi ne-ntindem pe niște rogojini, jos, pe podea. Sunt moartă de oboseală, dar mama pare să aibă chef de vorbă. Irascibilitatea ei, cu care ne-am obișnuit, dispare imediat ce începe să ne povestească despre copilăria ei și despre casa unde-a crescut.

— Vara, când eram eu atâtica, mama, mătușile, surorile și toate verișoarele mele dormeau afară pe rogojini ca astea, își amintește mama, vorbind în șoaptă, ca să n-o trezească pe gazdă, care doarme sus, deasupra cuptorului.

— Voi nu v-ați cunoscut mătușile, dar să știți că le semănați. Râde cu amărăciune. Ne iubeam una pe alta, iar când ne certam, știam cum s-o facem. Însă în nopțile de vară, când dormeam sub

cerul liber, nu ne certam. O ascultam pe mama, care ne spunea povești.

Afară se-aude cântecul greierilor. Din depărtare se-aud bombele care cad peste orașul nostru natal. Exploziile cutremură pământul, cutremurându-ne și pe noi. Când May începe să plângă încetișor, mama ne spune:

— Cred că n-a trecut încă vremea poveștilor pentru voi…

— Da, mama, te rugăm, o îndeamnă May. Spune-ne povestea surorilor de pe Lună.

Mama se întinde spre ea și o mângâie duios.

— Cândva, demult, începe ea povestea, iar glasul ei mă poartă spre copilărie, pe Lună trăiau două surori. Erau o minunăție de fete.

Aștept, deși știu exact cum se continuă povestea.

— Erau frumoase ca May, zvelte ca bambusul, grațioase ca ramurile de salcie când se leagănă în adierea vântului, cu fețele rotunde ca semințele de pepene. Și erau istețe și harnice ca Pearl și își brodau pantofii albi precum crinii cu o mie de cusături. Li se dusese faima și nu trecu mult până ce oamenii se adunară să le vadă.

Știu pe de rost soarta celor două surori din poveste, dar cred că în seara asta mama ne va spune povestea un pic altfel.

— Cele două surori știau regulile pe care trebuie să le respecte orice domnișoară, continuă ea. Niciun bărbat nu avea voie să le vadă. Niciun bărbat nu avea voie să le *privească.* Cu fiecare noapte care trecea, surorile deveneau tot mai nefericite. Într-o noapte, cea mare avu o idee: „Hai să schimbăm locul cu fratele nostru.“ Sora cea mică nu prea era de acord, pentru că era cam vanitoasă, dar trebuia să asculte de *jie jie* a ei. Atunci surorile s-au îmbrăcat cu cele mai frumoase rochii roșii pe care le aveau, brodate cu dragoni care alergau printre flori ca para focului și s-au dus la fratele lor, care trăia pe Soare. I-au cerut să facă schimb de locuri.

May, căreia îi plăcea foarte mult partea asta a poveștii, continuă:

— Pe Pământ, lumea se plimbă ziua, nu noaptea, le-a luat fratele lor în râs. Asupra voastră se vor aținti și mai multe priviri ca înainte.

— Surorile au început să plângă, așa cum făceai tu, May, când voiai să obții ceva de la taică-tu, continuă mama.

Iată-mă, culcată pe jos într-un bordei, ascultând-o pe mama cum încearcă să ne aline cu povești din copilărie, dar inima mea e sfâșiată de gânduri amare. Cum poate mama să vorbească cu atâta ușurință despre *baba*? Oricât ar fi fost el de rău – chiar așa să fi fost? –, n-ar trebui să-l jelim? Mai mult, cum poate să-mi amintească tocmai acum că pe mine nu mă iubea la fel de mult ca pe May? Chiar dacă plângeam, *baba* nu se arăta înduioșat de lacrimile mele. Scutur din cap, încercând să-mi scot din minte gândurile dușmănoase despre tata, pentru că acum ar trebui să fiu îngrijorată de soarta lui. Îmi tot spun că-s prea obosită și prea înspăimântată ca să mai am vreo urmă de luciditate. Dar sufăr, chiar și în momentele astea de restriște, sufăr pentru că pe mine nu m-au iubit cum au iubit-o pe sora mea.

— Fratele își iubea surorile ca pe ochii din cap și s-a-nvoit până la urmă să le cedeze locul lui din Soare, spune mama. Surorile și-au luat cu ele acele de brodat și-au pornit spre casa lor cea nouă. Jos, pe Pământ, oamenii se uitau pe cer și vedeau un bărbat ce stătea pe Lună. Unde-i sunt surorile? se întrebau cu toții. Unde-au dispărut? Și până-n vremurile noastre, oricine se uită la Soare nu trebuie să-ndrăznească să-l cerceteze prea mult cu privirea, căci altfel surorile-l vor înțepa cu cele șaptezeci de ace de brodat. Cei care nu-și feresc ochii de la ele, orbesc pe dată.

May răsuflă încetișor. Știu prea bine ce urmează, doar o cunosc. În câteva clipe, adoarme bușteau. De deasupra cuptorului, o aud pe gazdă cum mormăie ceva. Nici ei nu i-a plăcut povestea? Mă dor toate mădularele și ceva în plus: inima. Închid ochii ca să nu mă podidească plânsul.

În zbor pe cerul nopții

Când se luminează de ziuă, gazda ne fierbe niște apă să ne spălăm pe față și pe mâini. Ne face ceai și ne dă iar câte-un bol de *jook*. Ne unge încă o dată picioarele cu leacul ei băbesc. Ne dă niște legături pentru picioare, vechi, dar curate, pe care le folosim ca să ne bandajăm. Apoi ne conduce afară și o ajută pe mama să se urce-n căruț. Mama vrea să-i dea bani, dar ea refuză printr-un gest categoric. Atât de jignită pare să fie din pricina asta, încât nici nu se mai uită la noi.

Restul dimineții mergem pe jos. Deasupra câmpurilor s-a lăsat ceața. Mirosul de orez fiert pe foc de paie ajunge până la noi dinspre satele pe lângă care trecem. Pălăria cea verde a lui May și pălăria mea cu pene, pe care le-am salvat din calea furiei Bătrânului Louie, au fost împachetate bine, așa că soarele ne arde pielea. Din când în când, ne urcăm și noi în căruț lângă mama. Omul care-l trage nici nu crâcnește, nu amenință că ne lasă în mijlocul drumului și nici nu ne cere mai mulți bani. Răbdător ca un măgar, continuă să meargă.

Când începe să se însereze, cotește pe o potecuță ce duce spre o gospodărie țărănească, exact ca ieri, numai că de data asta casa e mai sărăcăcioasă decât cea pe care tocmai o lăsasem în urmă. Nevasta alege semințe, purtându-și bebelușul adormit în spinare. Doi copii bolnăvicioși trebăluiesc în jur, vlăguiți de tot. Bărbatul ei ne cercetează din cap până-n picioare, gândindu-se câți bani va face de pe urma noastră. Când vede că mama are picioarele legate, rânjește larg cu gura lui lipsită de dinți. Plătim mai mult decât face pentru niște turte uscate din mălai.

Mama și May adorm înaintea mea. Eu rămân cu ochii în tavan. Aud cum chițăie un șobolan undeva pe pereți, cum se oprește ici și colo ca să ronțăie câte ceva. Toată viața am fost

răsfățată, am avut parte din belșug de mâncare, haine, un loc bun de dormit, călătorii. Acum îmi dau seama cât de ușor putem noi sau oamenii ca noi, cei privilegiați și îngrijiți de alții, să murim pur și simplu pe drum. Nu știm ce-nseamnă să supraviețuiești din nimic. Nu știm cum e să trăiești de azi pe mâine. Familia asta care locuiește aici și femeia care ne-a găzduit azi-noapte știu însă. Când n-ai prea multe, puținul pe care-l ai nu ți se mai pare atât de puțin.

A doua zi dimineața trecem printr-un sat ars din temelii. Pe drum îi vedem pe cei care-au încercat zadarnic să fugă: bărbați străpunși de baionete și împușcați, prunci abandonați și femei goale de la brâu în jos, cu picioarele răschirate și pline de sânge. Imediat după prânz, trecem pe lângă cadavrele soldaților chinezi, lăsate să se descompună sub soarele fierbinte. Unul dintre ei e ghemuit ca o minge. Dosul palmei îi acoperă încă gura, ca o ultimă încercare de a-și ostoi durerea.

Cât de departe să fi ajuns? Nu știu. Probabil că am făcut în jur de douăzeci și patru de kilometri pe zi. Cât va mai trebui să mergem? Nici asta nu știm. Dar trebuie să mergem tot înainte și să sperăm că nu o să ne întâlnim cu japonezii până la Marele Canal.

Seara, bărbatul care ne duce cu căruțul face la fel ca zilele trecute, o apucă pe un drum de țară spre altă cocioabă, numai că de data asta nu găsim pe nimeni înăuntru, ca și cum oamenii ar fi plecat de-acolo cu puțin timp înainte de sosirea noastră. Au lăsat totul în urmă, până și puii de găină și rațele. Omul nostru scotocește pe rafturi, până dă de-un borcan cu napi la saramură. Ne uităm la el – neajutorate, fără să-l ajutăm – cum prepară orezul. Cum se face că deși e cu noi de trei zile, tot n-am reușit să aflăm cum îl cheamă? E mai mare decât mine sau May, dar mai tânăr decât mama. În ciuda acestui fapt, noi îi spunem „băiete“, iar el ne răspunde cu respectul pe care i-l impune condiția lui modestă. După ce mâncăm, caută prin casă până găsește niște bețișoare care alungă țânțarii, pe care le aprinde. Noi ne retragem în cealaltă cameră, unde găsim un pat încropit din două capre de tăiat lemne și trei scânduri. Peste acestea sunt întinse câteva rogojini,

iar la piciorul patului e o plapumă umplută cu bumbac. E prea cald ca să ne învelim cu plapuma, dar o întindem peste rogojini, ca să avem ceva moale sub noi.

Noaptea sosesc japonezii. Auzim cum își târșâie cizmele, le auzim vocile aspre și gâjâite și-apoi răzbate până la noi strigătul tovarășului nostru de drum, care-i imploră să-l cruțe. Nu știm dacă s-a sacrificat pentru noi, dar suferința și moartea lui ne-au oferit răgazul de a ne ascunde. Suntem într-o colibă cu doar două camere, totuși. Unde am putea să ne vârâm ? Mama ne spune să luăm scândurile de pe caprele de tăiat lemne și să le rezemăm de perete.

— Ascundeți-vă după ele ! ne poruncește ea.

Eu și May ne uităm una la alta. *Ce-o vrea mama să facă ?*

— Repede ! șuieră ea printre dinți. Acum !

Ne ascundem după scânduri și mama ne întinde geanta mică cu zestrea ei și actele învelite în mătase.

— Luați-le !

— Mamă…

— *Șșt !*

Îmi trage mâna spre ea și-mi îndeasă geanta, împreună cu actele noastre din fâșia de mătase. O auzim cum mută una dintre caprele pentru tăiat lemne. Scândurile ne împing și mai tare în perete, așa că trebuie să stăm cu capetele într-o parte. Atât de îngust e locul pe care ni l-a făcut mama ascunzătoare. Dar nu putem spune că suntem ascunse bine. Nu va trece mult și soldații ne vor dibui.

— Stați aici ! ne șoptește mama. Să nu ieșiți de-acolo, indiferent ce-o să auziți ! Mă apucă de încheietură și îmi scutură mâna.

Îmi spune ceva în dialectul Sze Yup, pentru că nu vrea ca May să înțeleagă :

— Ascultă-mă Pearl, să stați aici ! Să n-o lași pe sora ta să facă niciun pas afară !

Auzim cum mama părăsește camera și închide ușa după ea. Lângă mine, May respiră încet. Simt pe față aerul expirat de ea, călduț și umed. Inima-mi bate să-mi spargă pieptul.

Din cealaltă încăpere se-aud o ușă trântită de perete și-apoi sunetul înfundat al cizmelor soldaților, vocile lor răstite și, imediat după ele, glasul implorator al mamei. La un moment dat, ușa de la camera în care ne aflăm se deschide și lumina lanternelor ajunge până la ascunzișul nostru. Mama țipă – un strigăt ascuțit și pătrunzător –, ușa se-nchide și luminile dispar.

— Mama… scâncește May.

— Trebuie să taci din gură, îi șoptesc eu.

Auzim gemete și râsete, dar mama nu scoate niciun sunet. Să fie deja moartă ? Dacă este, atunci bărbații aceia vor veni după noi. Nu e de datoria mea să fac ceva ca s-o salvez pe soră-mea ? Le dau drumul lucrurilor pe care mi le-a dat mama și încerc să ies de sub scândură pe partea stângă.

— Nu !

— *Taci !*

În spațiul acela îngust, May mă apucă de mână.

— Nu te duce acolo, Pearl, mă roagă ea stăruitor. Nu mă lăsa aici.

Îmi smucesc mâna și May îmi dă drumul. Ies de după scânduri, încercând să fac cât mai puțin zgomot. Mă îndrept spre ușă fără urmă de șovăială, o deschid și intru în camera principală, după care închid ușa după mine.

Mama e întinsă pe podea, iar în ea e un bărbat. Sunt uimită de subțirimea gambelor ei, urmarea unei vieți întregi de mers – sau mai bine zis a neputinței de a merge – pe picioare legate. Alți doisprezece soldați îmbrăcați în uniforme galbene, purtând pantofi de piele, cu carabinele-n spinare, au făcut roată în jurul ei și stau și privesc, așteptându-și rândul.

Mama urlă de durere când dă cu ochii de mine.

— Mi-ai promis c-o să rămâi acolo. De-abia mai vorbește, slăbită de durere și de-amărăciune. Era de datoria mea să vă salvez.

Piticul bandit aplecat peste mama îi trage o palmă. Simt cum niște mâini puternice mă înșfacă și trag de mine în toate părțile. Cine-o să mă aibă primul ? Cel mai puternic dintre ei ? Bărbatul

care este în mama se oprește brusc, își trage pantalonii pe el și-și face loc printre ceilalți soldați, venind spre mine să mă înșface.

— Le-am spus că nu mai e nimeni cu mine, șoptește mama îngrozită. Încearcă să se ridice, dar nu poate decât să stea în genunchi.

În agonia acelor clipe, reușesc să nu mă pierd cu firea.

— Ei nu înțeleg ce spui, îi zic eu calmă, fără să ezit, înfruntându-mi teama.

— Voiam ca tu și May să fiți în siguranță, spune mama printre hohote de plâns.

Cineva mă împinge de la spate. Câțiva soldați se întorc la mama și-o lovesc în cap și în spate. Urlă la noi. Poate că nu vor să vorbim între noi, nu știu sigur. Nu le cunosc limba. În sfârșit, unul dintre ei rostește ceva în engleză.

— Ce spune bătrâna ? Pe cine mai ascundeți aici ?

Îi văd ochii hulpavi. Sunt atâția soldați și doar două femei, dintre care una e mamă.

— Mama e supărată că n-am rămas în ascunzătoarea mea, îi răspund eu în engleză. Sunt singură la părinți.

Nu trebuie să mă prefac că plâng, căci imediat încep să suspin, îngrozită de ceea ce va urma.

Există momente în care zbor, când îmi părăsesc trupul, când las în urmă încăperea în care mă aflu și tot pământul și zbor pur și simplu pe cerul nopții în căutarea oamenilor și locurilor dragi. Mă gândesc la Z.G. Oare ar vedea fapta mea ca pe un act suprem de pietate filială ? Mă gândesc la Betsy. Mă gândesc chiar și la elevul meu japonez. Oare căpitanul Yamasaki e și el cu soldații ăștia, oare știe că eu sunt aici, oare speră ca ceilalți s-o găsească pe May ? Se gândește cum voia s-o ia el de soție mai demult și cum ar putea s-o ia acum prizonieră de război ?

Mama e distrusă, dar, în ciuda sângelui vărsat și a strigătelor ei sfâșietoare, soldații își continuă treaba. Îi desfășoară legăturile de la picioare și le azvârl în aer. Le văd cum zboară, ca fundele unor acrobați. Picioarele mamei au culoarea unui cadavru rece, de un albastru albicios cu pete verzi și violet pe sub carnea zdrobită. Soldații trag de ele și le lovesc. Apoi încep să

le calce în picioare, încercând să le aducă la forma „normală“. Strigătele mamei nu seamănă cu cele de la legarea picioarelor sau de la chinurile facerii. Sunt strigăte adânci, strigătele chinuite ale unui animal care agonizează dincolo de puterea noastră de înțelegere.

Închid ochii, încerc să ignor ce-mi fac și mă stăpânesc cu greu să nu-mi înfig dinții în bărbatul de deasupra mea. Mi-aduc aminte de cadavrele femeilor pe care le-am văzut pe drum și mă îngrozește ideea de a-mi vedea picioarele rășchirate în acele unghiuri anormale, inumane. Simt cum ceva se rupe în mine – dar nu e ca în noaptea nunții, e ceva mult mai rău, care mă arde și pare că mă sfâșie pe dinăuntru. Aerul e greu și vâscos din cauza mirosului de sânge, a bețișoarelor aprinse și a picioarelor desfășate ale mamei.

De câteva ori – când mama geme cel mai rău – deschid ochii și văd ce i se-ntâmplă. *Mamă, mamă, mamă!* Așa aș vrea să strig în momentele astea, dar n-o fac. Mă întind și o iau de mână. Cum aș putea să descriu clipa în care ochii ni se întâlnesc ? Suntem o mamă și fiica ei, violate în mod repetat, până la ultima suflare. Văd în ochii ei amintiri legate de nașterea mea, văd supărările ei micuțe cauzate de dragostea ei de mamă, văd lipsa ei de speranță și apoi, undeva, în adâncimea oglinzilor acestora, văd o înverșunare pe care n-am mai întâlnit-o niciodată la ea.

În tot acest timp mă rog ca May să nu iasă de sub scândura ei, să nu facă vreun zgomot, să nu fie tentată să se uite dincolo de ușă, să nu facă ceva prostesc, pentru că n-aș suporta s-o văd și pe ea în camera asta, în mâinile acestor… bărbați. În curând n-o mai aud pe mama. Nu mai știu cine sunt și unde mă aflu, nu știu ce mi se-ntâmplă. Nu pot să simt decât durerea.

Ușa de la intrare se deschide cu un scârțâit și aud din nou cizme tropăind pe pământul bătătorit. Totul a fost înfiorător până acum, dar e și mai rău când mă gândesc că încă nu s-a terminat. Mă înșel, însă. O voce – furioasă, tiranică și stridentă – zbiară la soldați. Aceștia se ridică, împleticindu-se. Își trag pantalonii pe ei. Își trec mâinile prin păr și se șterg la gură cu dosul palmelor. Apoi trec în poziție de drepți și salută

militărește. Încerc să nu mă mișc, în speranța că mă vor crede moartă. Vocea cea nouă latră niște ordine – sau îi mustră pe bărbați ? Soldații vorbesc tare.

Vârful rece al unei baionete sau săbii îmi apasă obrazul. Nu fac nicio mișcare. Cineva mă lovește cu cizma. Din nou, nu fac nicio mișcare – *fă-te moartă, fă-te moartă, fă-te moartă și poate n-o să-nceapă iar* –, dar corpul mi se chircește ca al unei omizi lovite. De data asta nu se mai aud râsete ; se așterne o tăcere înfiorătoare. Aștept să fiu străpunsă de baionetă.

Simt un val de aer rece și apoi cineva îmi învelește trupul gol cu o bucată moale de pânză. Soldatul acela sever – care stă chiar deasupra mea, după cum bag de seamă, căci aud ordinele sale și, imediat după aceea, târșâitul cizmelor celorlalți ieșind din casă unul după celălalt – se apleacă spre mine, îmi aranjează pânza pe șold și pleacă.

Vreme îndelungată, o tăcere apăsătoare învăluie camera. Apoi o aud pe mama cum se-ntoarce pe-o parte și geme. Încă sunt paralizată de teamă, dar reușesc să-i șoptesc :

— Nu te mișca. S-ar putea să se-ntoarcă.

Poate că mi s-a părut doar că-i șoptesc asta, pentru că mama nu pare să m-asculte. O aud cum se târăște până la mine și apoi simt cum degetele ei îmi ating obrazul. Mama, pe care am crezut-o mereu o persoană fragilă, mă trage la ea în poală. Pe urmă, se reazemă de peretele de chirpici.

— Tatăl tău te-a botezat Pearl[1] Dragon, îmi spune mama, mângâindu-mă pe păr, pentru că ești născută în Anul Dragonului și dragonului îi place să se joace cu perlele. Dar mie mi-a plăcut numele acesta din alt motiv. Perla se naște atunci când un fir de nisip pătrunde într-o scoică de mărgăritar. Eram tânără pe-atunci, de-abia mă făcusem de paisprezece ani, când tata mi-a aranjat măritișul. Am făcut treaba aia dintre soț și soție pentru că era de datoria mea, dar chestia pe care a băgat-o taică-tu în mine a fost la fel de neplăcută ca nisipul. Însă uite ce s-a întâmplat. Din asta s-a născut perla mea.

---

[1] „Perlă“ (*engl.*).

O vreme, murmură ceva. Îmi simt capul greu. Mă doare tot corpul. Unde-i May ?

— În ziua în care te-ai născut tu s-a iscat un taifun, reia mama povestea, brusc, vorbindu-mi acum în Sze Yup, limba copilăriei mele și limba pe care-o folosim pentru a ține secrete față de May. Se spune că Dragonul născut pe timp de furtună va avea o soartă violentă. Tu crezi mereu că ai dreptate și asta te împinge să faci unele lucruri pe care n-ar trebui să le faci…

— Mamă…

— Ascultă-mă, măcar de data asta… și pe urmă încearcă să uiți… totul.

Se apleacă spre mine și îmi șoptește la ureche :

— Ești Dragon și, dintre toate semnele zodiacului, doar Dragonul poate să-mblânzească voia destinului. Doar Dragonul poate mânui destinul, datoria și puterea. Sora ta e o biată Oaie. I-ai fost întotdeauna o mamă mai bună decât i-am fost eu.

Dau să mă mișc, dar mama mă ține bine.

— Nu mă contrazice tocmai acum. N-avem timp de-așa ceva.

Glasul ei e minunat. Niciodată n-am simțit dragostea ei de mamă ca în momentele acestea. Corpul meu se lasă moale în brațele ei, plutind încet în întuneric.

— Trebuie să ai grijă de sora ta, îmi spune mama. Promite-mi c-așa ai să faci, Pearl. Promite-mi chiar acum !

Îi promit. În clipa următoare, după ceea ce mi s-a părut a fi o eternitate, întunericul îmi acoperă ochii.

Gustul vântului și al valurilor

Mă trezesc la un moment dat și simt o cârpă umedă ștergându-mi fața. Deschid ochii și o văd pe May, la fel de palidă, de frumoasă și de sfioasă ca o nălucă. Văd cerul de deasupra ei. Am trecut în lumea de dincolo? Închid din nou ochii și simt cum îmi tremură și-mi zvâcnește tot corpul.

Următorul lucru pe care mi-l amintesc e că sunt pe-o barcă. Mă chinui din răsputeri să nu-mi pierd iar cunoștința. Mă uit în stânga și văd un năvod. Mă uit în dreapta și văd uscatul. Barca înaintează constant la îndemnul *trageți, trageți, trageți!* Lipsa valurilor îmi spune că nu suntem pe ocean. Îmi ridic capul și văd o cușcă la picioarele mele. Înăuntrul ei e un băiat de vreo șase ani – să fie retardat, nebun, bolnav? –, care se zvârcolește și tremură. Închid ochii și mă las în voia balansului bărcii.

Nu știu câte zile-am călătorit așa. Imagini și sunete izolate mi se perindă prin fața ochilor și-mi răsună în urechi: luna și cerul de deasupra mea, orăcăitul necontenit al broaștelor, cântecul trist al *pipei*[1], sunetul vâslelor ce lovesc apa, vocea stridentă a unei mame ce-și strigă copilul, bubuitul carabinelor. Din colțurile cele mai chinuite ale minții mele aud o voce spunându-mi: „E-adevărat că bărbații morți plutesc cu fața-n jos pe apă, iar femeile privesc către cer?“ Nu știu cine-a pus o astfel de întrebare sau dacă a pus-o cineva vreodată, dar prefer să mă uit în jos, la întinderea nesfârșită de ape întunecate.

Când îmi ridic mâna pentru a-mi apăra fața de soare, simt ceva greu alunecându-mi până la cot. E brățara de jad a mamei și acum știu că ea e moartă. Pe dinăuntru simt fierbințeala febrei, iar pielea-mi tremură incontrolabil de frig. Simt cum mă ridică

[1] Instrument muzical chinezesc, asemănător lăutei.

niște mâini moi. Mă aflu într-un spital. Niște voci blânde rostesc cuvinte precum „morfină“, „rană anfractuoasă“, „infecție“, „vagin“ și „operație“. Ori de câte ori îi aud vocea surorii mele, mă simt în siguranță. Când n-o aud, mă cuprinde disperarea.

După mult timp, mă întorc din călătoria mea în lumea celor aproape morți. May moțăie pe un scaun lângă patul de spital. Mâinile îi sunt bandajate atât de strâns, încât pare să aibă două labe albe imense în poală. Un doctor – bărbat – stă aplecat deasupra mea și își duce degetul la gură. Dă din cap înspre May și spune încetișor:

— Las-o să doarmă. Are nevoie de somn.

Când se apleacă spre mine, mă smucesc, dar m-au legat cu mâinile de pat.

— Ai delirat o vreme și ne-ai dat mari bătăi de cap, spune el cu blândețe. Dar acum ești în siguranță.

Își așază mâna pe brațul meu. E chinez, dar e totuși bărbat. Mă străduiesc să nu țip. Mă privește în ochi, cercetător, apoi zâmbește.

— Nu mai ai febră. O să supraviețuiești.

În zilele ce urmează, aflu că May m-a pus în căruț și m-a cărat singură până la Marele Canal. Pe drum a aruncat sau a vândut multe dintre lucrurile pe care le luasem cu noi. Tot ce ne-a mai rămas acum sunt trei rânduri de haine pentru fiecare, actele și restul din zestrea mamei. Ajunsă la Marele Canal, May a cheltuit din banii mamei și a plătit un pescar să ne ducă cu familia lui cu șampana până la Hongkew. Eram aproape moartă când a reușit să mă interneze în spital. Cât m-au operat pe mine, alți doctori au avut grijă de mâinile lui May, care erau pline de bășici și răni de la împinsul căruțului. A plătit tratamentul amanetând câteva bijuterii de nuntă ale mamei.

Mâinile lui May se vindecă încet-încet, dar eu trebuie să mai fac încă două operații. Într-o zi, doctorii vin la mine cu o expresie tristă întipărită pe chipurile lor și-mi spun că se îndoiesc că voi mai putea avea copii. May plânge, eu, nu. Dacă pentru a avea un copil trebuie să fac iar chestia aia dintre soț și soție, mai

bine mor. *Niciodată*, îmi spun în gând. *Niciodată în viața mea n-am să mai fac așa ceva.*

După aproape șase săptămâni petrecute în spital, doctorii decid în sfârșit să mă externeze. Auzind vestea, May pleacă să aranjeze călătoria spre Hong Kong. Când vine să mă ia de la spital, mă duc la baie să mă schimb. Am slăbit mult. Persoana din oglindă pare să fie o fetiță de doisprezece ani – înaltă, stângace și slăbănoagă –, dar cu obrajii supți și cu cearcăne negre sub ochi. Fiindcă mi-a crescut, părul nu-mi mai stă cum trebuie și-mi atârnă pe umeri, moale și vlăguit. Zilele în care-am stat în soare fără umbrelă sau pălărie mi-au făcut pielea arămie și aspră. Cât de furios ar fi *baba* dacă m-ar vedea acum ! Brațele-mi sunt atât de slabe, încât degetele îmi par extraordinar de lungi, ca niște gheare. Rochia de modă occidentală pe care am îmbrăcat-o stă pe mine ca pe gard.

Când ies din baie, o văd pe May pe patul meu, așteptându-mă. Se uită la mine, apoi îmi spune să-mi dau jos rochia.

— S-au întâmplat multe cât timp te-ai însănătoșit tu, îmi spune. Oamenii-maimuțe sunt ca niște furnici avide după sirop. Mișună peste tot.

Face o pauză. N-a adus vorba despre ce s-a petrecut în noaptea aceea în colibă și îi sunt recunoscătoare pentru asta, dar nenorocirea stăruie între noi la fiecare cuvânt, la fiecare privire.

— Trebuie să ne adaptăm, continuă ea, încercând să pară senină. Trebuie să ne îmbrăcăm ca restul lumii.

A vândut una dintre brățările mamei pentru a cumpăra două rânduri de haine : pantaloni negri din in, niște jachete albastre și largi și baticuri cu care să ne strângem părul. Îmi întinde niște haine grosolane, de țărancă. Cu May n-am fost niciodată ruși-noasă. E sora mea, dar nu cred c-aș suporta să mă vadă goală acum, așa că iau hainele și mă duc la baie să mă schimb.

— Am altă idee, îmi strigă ea din fața ușii încuiate. Nu-i chiar ideea mea, am auzit-o de la două misionare chineze și nu știu dac-o să meargă. Aștept să ieși din baie ca să-ți arăt.

De data asta, când mă uit în oglindă, îmi vine să râd. În ultimele două luni m-am transformat dintr-o fată frumoasă într-o

biată țărancă, însă, când ies din baie, May nu suflă un cuvânt legat de felul în care arăt. Ne așezăm pe pat. Scoate un borcan cu cremă grasă și o cutie metalică cu cacao și le pune pe noptieră. Ia o lingură de pe tava mea cu micul dejun – încruntându-se când vede că *din nou* n-am mâncat nimic –, o bagă în borcan și scoate doi bulgări mari de cremă grasă, pe care-i pune pe tavă.

— Pearl, varsă puțină cacao aici.

O privesc nedumerită.

— Ai încredere în mine, îmi zice și zâmbește.

Presar puțină pudră în borcan, iar ea începe să amestece chestia aia scârboasă.

— O să ne dăm cu asta pe față, ca să ne închidem tenul, să părem mai de la țară.

E o idee isteață, dar, chiar dacă am pielea mai închisă, asta nu m-a salvat de turbarea soldaților. Cu toate astea, tot timpul după ce-am ieșit din spital am folosit mixtura lui May.

Câtă vreme am fost internată, May a găsit un pescar care descoperise că se fac bani mai frumoși *pe* valuri decât căutând ce-i sub ele, din transportul refugiaților de la Hangchow spre Hong Kong. Urcăm în barca lui și, alături de noi, încă doisprezece pasageri sau mai mulți coboară în cala mică și foarte întunecoasă, care servise până nu demult ca loc de depozitare a peștelui. Singura lumină care pătrunde până la noi e cea care se strecoară printre șipcile punții. Mirosul stăruitor de pește ne sufocă, dar ieșim în larg, în coada unui taifun. Nu trece mult și oamenii încep să aibă rău de mare. May resimte răul de mare mai abitir decât ceilalți.

În a doua zi a noastră pe mare, auzim pe cineva strigând. O femeie de lângă mine începe să plângă:

— Sunt japonezii, se tânguie ea. O să murim cu toții!

Dacă spusele ei sunt adevărate, atunci n-o să le mai dau ocazia să mă violeze din nou. O să mă arunc peste bord înainte să ajungă la noi. Cala răsună când cizmele lor tropăie pe deasupra noastră. Mamele își strâng pruncii la sân ca să înăbușe orice

sunet. În fața mea, un bebeluș dă agitat din mână, luptându-se să mai ia o gură de aer.

May scotocește prin gențile noastre. Scoate ultimii noștri bani și-i împarte în trei teancuri. Pe unul îl împăturește și-l bagă între șipcile plafonului. Îmi întinde și mie câteva bancnote. Fac ce face și ea, adică ascund banii sub baticul de pe cap. Apoi May îmi trage repede brățara mamei de pe mână, își dă jos cerceii și îi pune alături de cele câteva lucruri rămase din zestrea mamei. Pe acestea le îndeasă într-o crăpătură dintre peretele calei și platforma pe care stăm. În cele din urmă, scoate din geanta noastră de călătorie unguentul cu cacao. Ne ungem fețele și mâinile.

Trapa se deschide și lumina invadează cala.

— Sus cu voi ! ne poruncește o voce în chineză.

Facem ce ni se spune. O briză de aer proaspăt și sărat îmi mângâie fața. Marea foșnește sub picioarele mele. Sunt mult prea înfricoșată ca să-mi ridic privirea.

— E în regulă, îmi șoptește May. Sunt chinezi.

Dar nu sunt controlori maritimi, nici pescari și nici refugiați mutați de pe o barcă pe alta. Sunt pirați. Pe uscat, chinezii profită de pe urma războiului și jefuiesc zonele aflate sub asediu. De ce n-ar face la fel și pe mare ? Ceilalți pasageri sunt îngroziți. Nici nu realizează că furtul banilor și al lucrurilor personale nu-i nimic pe lângă alte grozăvii ce se pot întâmpla în vreme de război.

Pirații îi percheziționează pe bărbați și le iau bijuteriile și banii pe care-i găsesc asupra lor. Nemulțumiți, le ordonă bărbaților să se dezbrace. La început, aceștia se codesc, dar pirații își agită carabinele-n aer, toată lumea respectă porunca. Alți bani și alte bijuterii sunt găsiți ascunși între fese, cusuți în tivurile hainelor sau băgați în tălpile pantofilor.

Mi-e greu să explic ce simt. Ultima dată când am văzut bărbați goi… Dar ăștia sunt compatrioții mei – cuprinși de frig, speriați, încercând să-și acopere părțile intime cu mâinile. Nu vreau să-i privesc, dar o fac. Sunt confuză, înverșunată și mă încearcă un sentiment ciudat de triumf, când îi văd pe acești bărbați reduși la o asemenea slăbiciune.

După asta piraţii le cer femeilor să le dea tot ce ascund. Văzând ce-au păţit bărbaţii, acestea se supun imediat. Fără pic de regret, scot bancnotele de sub batic. Ne-au jefuit de obiectele de valoare, dar nu-s atât de naivi.

— Tu!

Tresar, dar nu cu mine vorbeşte.

— Ce-ascunzi acolo?

— Sunt de la ţară, spune o fată din dreapta mea, iar glasul îi tremură.

— Eşti ţărancă? Faţa, mâinile şi picioarele tale arată altceva!

Aşa e. Fata poartă haine ponosite, dar faţa-i e palidă, mâinile-i sunt frumoase, iar în picioare are pantofi noi din piele, cu şireturi. Piratul o dezbracă, până rămâne doar cu o cingătoare şi un tampon. Acum e clar pentru toată lumea că minte. Nicio ţărancă nu-şi permite să-şi cumpere tampoane din acestea occidentale. Ar fi trebuit să folosească hârtie absorbantă, ca orice femeie nevoiaşă.

Cum se face că în astfel de momente nu ne abţinem să nu privim? Nu ştiu, dar mă uit iarăşi, pe de o parte fiindcă mă tem pentru mine şi pentru May, pe de alta, pentru că-mi stârneşte curiozitatea. Piratul înşfacă tamponul şi-l taie cu cuţitul. Nu se alege decât cu cincisprezece dolari de Hong Kong.

Dezgustat de câştigul acesta infim, azvârle tamponul în mare. Îşi mută privirea de la o femeie la alta, hotărăşte că noi nu meritătm efortul, apoi porneşte cu oamenii lui să scotocească prin cală. Se întorc după câteva minute, scuipă câteva ameninţări, se urcă înapoi în barca lor şi se îndepărtează. Oamenii se bulucesc în cala urât mirositoare, să vadă cu ce-au rămas. Eu rămân pe punte. După puţin timp, mai devreme decât mi-am închipuit, aud strigăte îngrozite.

Un bărbat se caţără repede pe scară, face trei paşi uriaşi pe punte şi se aruncă peste bord. Nici eu, nici pescarul n-apucăm să facem nimic. Omul scoate de câteva ori capul din valuri, apoi dispare.

În fiecare zi de când am ieșit din spital mi-am dorit să mor, dar când îl văd pe omul acesta scufundându-se în adâncuri simt cum se revoltă ceva în mine. Un Dragon nu se lasă învins. Un Dragon se luptă cu soarta. Nu e un sentiment acut, de nestăpânit. E ca atunci când cineva suflă într-un tăciune și vede cum acesta se înroșește ușor. Trebuie să mă agăț de viață, oricât de nenorocită și de zadarnică e ea. Vocea mamei îmi vine din nou în minte, o aud cum spune unul din proverbele ei preferate: „Nu există nicio nenorocire afară de moarte. Nu există sărăcie mai mare decât cea a cerșetorului.“ Vreau – *trebuie* – să fac ceva mai curajos și mai bun decât să mor.

Mă îndrept spre trapă și cobor în cală. Pescarul prinde trapa în cleme și o încuie. O găsesc pe May zăcând într-o lumină sepulcrală. Mă așez lângă ea. Fără să-mi spună un cuvânt, îmi arată geanta de zestre a mamei, apoi se uită-n sus. Îi urmăresc privirea. Ultimii noștri bani sunt în siguranță în crăpătură.

La câteva zile după ce ajungem în Hong Kong, aflăm că regiunile din jurul Shanghaiului s-au aflat tot timpul acesta sub asediu. Relatările de pe front sunt mult prea dure, de nesuportat. Cahapeiul a fost bombardat și ars din temelii. Hongkewul, unde locuiam noi, n-a avut nici el o soartă mai blândă. Concesiunea Franceză și Așezarea Internațională, în calitate de teritorii străine, sunt încă niște locuri sigure. Într-un oraș atât de aglomerat, în care n-ar mai avea loc nici măcar un șobolan în plus, sosesc valuri și valuri de refugiați. În ziar scrie că cei un sfert de milion de locuitori ai concesiunilor străine sunt înnebuniți de aglomerația produsă de cele trei milioane și jumătate de refugiați ce-și duc traiul pe străzi, prin cinematografe, săli de dans și piste de curse. Aceste concesiuni, încolțite din toate părțile de piticii banditi sunt denumite acum Insula Singuratică. Teroarea s-a întins mai departe de Shanghai. Fiecare zi aduce vești despre femei răpite, violate sau ucise pe tot cuprinsul Chinei. Canton, care nu-i prea departe de noi, de Hong Kong, e asaltat de raidurile aeriene. Mama voia să ajungem în satul lui *baba*, dar ce-o să găsim acolo când vom ajunge? Îl vom găsi ars din temelii?

Vom mai găsi pe cineva în viață? Numele tatei va mai însemna ceva în Yin Bo?

Stăm într-un hotel de pe țărmul Hong Kongului. E murdar, plin de praf și de păduchi. Plasa de țânțari e murdară de funingine și ruptă. Lucrurile pe care nu le băgam în seamă în Shanghai sunt mult prea vizibile aici: familii ghemuite pe la colțuri de stradă, cu toate bunurile strânse o viață-ntreagă puse la vânzare pe-o pătură în fața lor, doar-doar s-o-ndura cineva să le cumpere. Cu toate acestea, britanicii se comportă ca și cum oamenii-maimuțe nu vor invada niciodată colonia.

— Noi nu suntem implicați în războiul ăsta, spun ei cu accentul acela vioi al lor.

— Japonezii n-ar îndrăzni să atace aici.

Pentru că nu mai avem bani, suntem nevoite să mâncăm tărâțe de orez fierte, o mâncare cu care se hrănesc de obicei porcii. Tărâțele ne zgârie pe gât când le înghițim și sunt groaznice când ieșim afară. Nu știm nicio meserie și nimeni nu mai are nevoie de fete frumoase, pentru că e-n zadar să afișezi chipuri frumoase, când lumea se face tot mai urâtă.

Apoi, într-o zi, îl vedem pe Huang cel Ciupit de Vărsat coborând dintr-o limuzină și urcând în fugă treptele Hotelului Peninsula. Suntem sigure că el este. Ne întoarcem la hotel și ne încuiem în cameră. Încercăm să ghicim ce anume îl aduce în Hong Kong. A venit aici ca să scape de război? A mutat activitatea Bandei Verzi aici? Nu știm și nici nu avem cum să aflăm. În orice caz, poate da de noi oriunde. Dacă a ajuns aici, în sud, ne va găsi.

Pentru că nu avem de ales, ne ducem la biroul companiei Dollar Steamship Line, schimbăm primele bilete și ne rezervăm locuri la clasa a doua specială pe vaporul *President Coolidge* pentru voiajul de douăzeci de zile până la San Francisco. Nu ne gândim ce se va întâmpla odată ajunse acolo, când ne vom întâlni soții și alte chestii din astea. Încercăm doar să fugim din calea Bandei Verzi și să fim cu un pas înaintea japonezilor.

Pe vapor, mă ia din nou febra. Stau în cabină și dorm aproape toată călătoria. May suferă de rău de mare, așa că își petrece mai tot timpul pe puntea de clasa a doua, la aer curat. Îmi povestește despre un tânăr care merge la studii la Princeton.

— El călătorește la clasa întâi, dar vine la noi pe punte să mă vadă. Ne plimbăm și vorbim, iar ne plimbăm și iar vorbim, îmi spune ea. Sunt leșinată după el.

E prima oară când aud expresia asta americănească și mi se pare ciudat. Tânărul acesta trebuie să fie foarte occidental. Nu-i de mirare că May îl place.

Uneori May nu se întoarce în cabină decât târziu în noapte. Uneori se suie în cușeta de sus și adoarme imediat, alteori se bagă-n patul meu îngust și mă ia în brațe. Respiră la unison cu mine și adoarme. Atunci eu rămân trează, temându-mă să nu fac vreo mișcare care să-i curme somnul și-mi fac griji, îmi tot fac griji. May pare să fie îndrăgostită lulea de tânărul respectiv și mă-ntreb dacă face chestia aia dintre soț și soție cu el. Dar cum ar putea să facă asta când are rău de mare? Cum ar putea s-o facă și punct? Apoi gândurile-mi zboară către locuri mult mai sumbre.

Mulți oameni visează să ajungă în America. Unii ar face orice să ajungă acolo, însă eu n-am visat niciodată să merg în America. Pentru mine, e doar un lucru pe care sunt nevoită să-l fac, după atâtea greșeli, tragedii, morți și decizii prostești luate una după alta. Eu și May ne avem doar una pe cealaltă. După toate prin câte-am trecut, suntem mai legate ca oricând și nici cel mai ascuțit cuțit n-ar putea să rupă legătura asta. Tot ce ne rămâne de făcut este să mergem înainte pe drumul pe care ne aflăm, indiferent de locul în care ne va duce.

Umbrele de pe pereți

În noaptea de dinaintea debarcării, scot manualul cu instrucțiuni pe care mi l-a lăsat Sam și încep să-l răsfoiesc. Scrie că Bătrânul Louie s-a născut în America și că Sam, unul din cei cinci băieți ai lui, s-a născut în China, în 1913, Anul Boului, în timpul vizitei părinților săi în satul natal Wah Hong; are cetățenie americană, pentru că tatăl său este cetățean american. (Bineînțeles că e în zodia Boului, gândesc eu cu dispreț. Mama spune că acești nativi n-au pic de imaginație și-și iau întotdeauna pe umerii lor toate poverile lumii.) Sam s-a întors în Los Angeles cu părinții săi, dar, în 1920, taică-su și maică-sa au hotărât să călătorească din nou în China și să-l lase acolo pe băiat, acum în vârstă de șapte ani, la bunicii din Wah Hong. (Povestea e diferită față de ceea ce mi s-a dat mie de înțeles. Mă gândeam că Sam a venit în China cu tatăl și fratele lui pentru a-și găsi nevastă, însă el era deja aici. Poate din cauza asta pe parcursul celor trei întâlniri ale noastre mi-a vorbit în dialectul Sze Yup și nu în engleză, dar de ce nimeni din familia Louie nu ne-a spus lucrurile astea?) Acum Sam s-a întors în America pentru prima oară după șaptesprezece ani. Vern s-a născut la Los Angeles, în 1923, Anul Boului, și a trăit acolo toată viața lui. Ceilalți frați s-au născut în 1907, 1908 și 1911, toți în Wah Hong, și toți locuiesc acum la Los Angeles. Mă străduiesc să memorez toate micile detalii – datele de naștere, adresele din Wah Hong și din Los Angeles și alte lucruri asemănătoare. O să-i spun lui May ce este esențial și restul detaliilor o să le dau uitării.

A doua zi de dimineață, pe 15 noiembrie, ne trezim devreme și ne îmbrăcăm cu cele mai frumoase rochii occidentale pe care le avem.

— În această țară suntem oaspeți, zic eu. Trebuie să dăm impresia că ne putem adapta.

May mă aprobă în timp ce se-mbracă cu o rochie croită acum câțiva ani de Madame Garnet. Cum se face că mătasea și nasturii au făcut atâta drum până aici fără să se murdărească sau să se strice, iar eu… ? Nu trebuie să mai gândesc în felul ăsta.

Ne strângem lucrurile și îi dăm cele două genți hamalului. Ieșim din cabină și ne găsim un loc lângă balustradă, însă ploaia ne împiedică să vedem mare lucru. Deasupra noastră, Podul Golden Gate e învăluit de nori. În dreapta noastră, orașul se înțește pe țărm – umed, mohorât și insignifiant în comparație cu Bundul Shanghaiului. Dedesubt, pe puntea deschisă de clasa a treia par să fie sute de hamali, de ricșari și de țărani care își dau coate în mulțimea colcăitoare, iar vântul poartă mirosul hainelor lor ude și împuțite până la noi.

Vaporul ancorează la chei. Grupuri micuțe, familii cu bilete de clasa întâi și a doua – râzând, făcându-și loc prin mulțime, bucuroase că au ajuns – prezintă actele la control și-apoi coboară pe scara acoperită, care-i apără de ploaie și care duce la debarcader. Când vine și rândul nostru, dăm actele la verificat. Inspectorul se uită peste ele, se-ncruntă și-i face semn unui membru al echipajului.

— Ele două trebuie să treacă prin punctul de imigrare Angel Island, spune el.

Îl urmăm pe membrul echipajului de-a lungul coridoarelor vaporului, pe scări în jos, unde aerul este umed și rece. Mi se ia o piatră de pe inimă când ieșim din nou afară, apoi îmi dau seama că ne aflăm printre călătorii de la clasa a treia. Desigur, nicio umbrelă sau apărătoare de pânză nu acoperă puntea aceasta. Vântul rece ne suflă ploaia-n față și hainele ne sunt ude leoarcă.

Oamenii din jurul nostru răsfoiesc înnebuniți manualele cu instrucțiuni. Un bărbat de lângă noi rupe o pagină din manualul său, o bagă-n gură, o mestecă puțin și-o înghite. Cineva spune că noaptea trecută și-a aruncat manualul în ocean, iar altul se laudă că și l-a aruncat în closet.

— Mult succes ăluia care vrea să-l găsească!

Frica îmi roade stomacul. Trebuia să arunc manualul? Sam nu mi-a zis nimic despre asta. Acum nu mai pot să scap de el, pentru că l-am ascuns în pălăria mea din bagaj. Trag adânc aer în piept și încerc să mă calmez. Nu trebuie să ne fie frică. Am plecat din China, suntem departe de război, în țara celor liberi și așa mai departe.

Ne facem loc cu coatele printre muncitorii năduși ți, până ajungem lângă balustradă. Nu puteau și ei să se spele înainte de debarcare? Ce fel de impresie le vor lăsa gazdelor? Pe May o frământă altceva. Se uită la oamenii care încă mai coboară de pe punțile de clasa întâi și a doua, căutându-l cu privirea pe tânărul cu care și-a petrecut timpul pe parcursul călătoriei. Mă apucă de braț emoționată când îl vede.

— Uite-l! El e Spencer.

Își ridică glasul și strigă după el.

— Spencer! Spencer! Uită-te sus, aici! Poți să ne-ajuți?

Îi mai face cu mâna și-l mai strigă de câteva ori, dar el nu se-ntoarce s-o vadă cum stă lângă balustrada punții de clasa a treia. Se încruntă când îl vede cum le lasă bacșiș hamalilor și apoi se îndreaptă încet spre o clădire din dreapta, alături de un grup de pasageri caucazieni.

Din pântecele vaporului se scoate încărcătura în niște plase uriașe, care sunt depozitate pe chei. De acolo, încărcătura merge direct în vamă. Nu trece mult și vedem cum cuferele și cutiile ies din vamă și sunt încărcate în camioane. Taxele au fost plătite și bunurile pot pleca spre noile lor destinații, însă noi continuăm să așteptăm în ploaie.

Niște membri ai echipajului urcă pe altă scară – tot fără protecție împotriva ploii – până pe puntea inferioară, unde ne aflăm noi. Unul dintre ei, un *lo fan* cu un impermeabil pe el, se suie pe-un cufăr.

— Luați tot ce-ați adus cu voi! strigă el în engleză. Tot ce lăsați pe vapor va fi aruncat!

Oamenii din jurul nostru încep să murmure confuzi.

— Ce zice?

— Taci din gură. N-aud ce zice!

— Dați-i bătaie! poruncește bărbatul în impermeabil. Repede, repede!

— Înțelegi ce spune acolo? mă-ntreabă un bărbat de lângă mine, ud până la piele și tremurând tot. Ce vrea să facem?

— Să luați cu voi tot ce-aveți și să vă dați jos de pe vapor.

Când toată lumea începe să facă ce i s-a spus, bărbatul în impermeabil își pune mâinile în șolduri și strigă:

— Să nu vă despărțiți unii de alții, rămâneți grupați!

Debarcăm și toată lumea împinge pe toată lumea, ca și cum cel mai important lucru din lume ar fi să te dai jos primul de pe vapor. Când punem piciorul pe pământ, nu suntem mânați spre clădirea din dreapta, unde s-au dus ceilalți pasageri, ci spre stânga, pe puntea debarcaderului, apoi suntem conduși la o mică punte ce duce la o barcă. Toate astea fără să primim vreo explicație. Ajunsă la bord, văd că aproape toți pasagerii sunt chinezi, în afară de câțiva caucazieni și un mic grup de japonezi. Barca se desprinde de chei și suntem din nou în apele golfului.

— Unde mergem acum? întreabă May.

Cum face May să nu ia în seamă nimic ce se-ntâmplă în jurul nostru? Cum face să nu fie atentă la nimic? De ce nu putea să citească și ea manualul cu intrucțiuni? De ce nu poate să accepte statutul pe care-l avem acum? Studentul acela de la Princeton, cine mai știe cum îl cheamă, i-a înțeles perfect statutul, dar May refuză să și-l accepte.

— Mergem la punctul de imigrare Angel Island, îi explic.

— Aha! spune ea încetișor. Bine.

Ploaia se întețește și vântul suflă mai rece. Mica noastră ambarcațiune este legănată de valuri. Câțiva pasageri vomită. May își sprijină fruntea de balustradă și trage în piept aerul umed. Trecem pe lângă o insulă din mijlocul golfului și câteva minute am impresia că vom trece din nou pe sub Podul Golden Gate, spre mare, ca și cum ne-am întoarce în China. May geme și încearcă să-și concentreze privirea asupra liniei orizontului. Apoi barca o ia la dreapta, ocolește altă insulă și intră într-un golfuleț, unde ancorează, la capătul unui ponton lung. Pe culmea

unui deal se văd niște clădiri de lemn albe și joase. În fața noastră patru palmieri butucănoși tremură-n bătaia vântului și drapelul ud al Statelor Unite flutură șfichiuind stâlpul. Pe o pancartă scrie mare: FUMATUL INTERZIS! Oamenii încep din nou să se înghesuie, pentru a coborî primii de pe barcă.

— Întâi albii cu acte în neregulă! urlă același bărbat în impermeabil, ca și cum un plus de decibeli i-ar putea face pe oamenii care nu știu engleză s-o vorbească dintr-odată fluent, însă majoritatea chinezilor nu înțeleg o boabă din ce spune, precum era de așteptat.

Pasagerii albi sunt scoși din rânduri și aduși în față, iar niște gardieni îndesați îi dau la o parte pe chinezii care-au făcut greșeala de a se îmbulzi în față. Dar nici acești *lo fan*-i nu înțeleg prea mult din ce spune bărbatul în impermeabil. După cum văd, sunt Ruși Albi. Sunt mai nenorociți decât cei mai săraci dintre locuitorii Shanghaiului și totuși li se acordă atenție specială! Sunt coborâți de pe vas și conduși în clădire. Ce se întâmplă mai apoi e și mai șocant. Japonezii și coreenii sunt grupați împreună și conduși politicos spre o altă ușă din clădire.

— Acum suntem gata pentru voi, ne spune bărbatul în impermeabil. Când coborâți din barcă, aliniați-vă pe două rânduri. Bărbații la stânga, femeile și copiii sub doisprezece ani la dreapta.

Oamenii nu știu ce au de făcut și gardienii îi manevrează cu brutalitate, dar de îndată ce reușesc să ne alinieze cum vor ei, suntem conduși de-a lungul punții, prin ploaia puternică, în Clădirea Administrativă. Pentru că bărbații trebuie să meargă într-un birou, iar femeile și copiii în altul, bărbații fiind despărțiți de neveste și tații de familiile lor, aerul se umple de strigăte consternate, îngrozite și pline de îngrijorare. Niciunul dintre gardieni nu are milă de noi. Suntem tratați mai rău decât bagajele care-au călătorit cu noi.

Separarea europenilor (adică a tuturor albilor), asiaticilor (adică oricine de peste Pacific care nu este chinez) și chinezilor continuă în timp ce suntem zoriți să urcăm pe un deal abrupt, către o unitate sanitară aflată într-una dintre clădirile de lemn.

O femeie albă, îmbrăcată într-un halat alb și purtând pe cap o bonetă albă, apretată, își pune mâinile-n sân și începe să ne vorbească în engleză, folosind același ton ridicat care pare să compenseze faptul că nimeni, în afară de mine și de May, nu înțelege ce spune.

— Mulți dintre voi încearcă să intre în țara noastră cu boli oribile, cu afecțiuni parazitare periculoase, ne spune ea. Așa ceva este inacceptabil. Doctorii de-aici, împreună cu mine, vă vor consulta pentru a vedea dacă suferiți de conjunctivită granuloasă[1], viermi paraziți tropicali, filarioză[2] sau gălbează[3].

Femeile încep să bocească. Nu știu ce vrea femeia asta de la ele, dar e îmbrăcată-n alb, culoarea morții. O chinezoaică îmbrăcată într-un *cheongsam* lung și alb (din nou!) e adusă ca tălmaci. Până acum mi-am păstrat cumpătul destul de bine, dar când aud ce vor să ne facă, încep să tremur. O să ne aleagă ca pe boabele de orez pentru mâncare. Când ni se spune să ne dezbrăcăm, încăperea se umple de murmure de îngrijorare. Până nu demult, aș fi râs cu May de pudoarea acestor femei, pentru că noi nu eram ca restul chinezoaicelor. Noi eram fete frumoase. Dac-a fost bine sau rău, nu știu, dar noi ne-am arătat trupurile. Chinezoaicele sunt foarte rușinoase, niciodată nu-și arată prea mult corpul în public și deseori se feresc să facă asta până și în fața soților sau fiicelor lor.

Însă toată dezinvoltura mea din trecut s-a pierdut pe vecie. Nu suport să fiu dezbrăcată. Nu suport să fiu atinsă. Mă agăț de May, iar ea mă sprijină. Chiar și când sora medicală încearcă să ne despartă, May nu pleacă de lângă mine. Îmi mușc buzele ca să nu țip când se-apropie doctorul de mine. Mă uit peste umărul lui și mai departe, pe fereastră. Mi-e teamă că dacă voi închide ochii mă voi întoarce din nou în coliba aia, cu bărbații ăia, că

---

[1] O infecție bacteriană cu localizare oculară cauzată de *Chlamydia trachomatis*.

[2] Boală parazitară a ganglionilor și a vaselor limfatice în urma infestării cu viermi filaria.

[3] Boală parazitară a ficatului.

voi auzi din nou țipetele mamei, că voi simți… Îmi țin ochii deschiși. Totul aici e alb și curat… cel puțin mai curat decât amintirile mele din colibă. Mă prefac că nu simt răceala instrumentelor doctorului sau moliciunea albă a mâinilor lui când mă atinge. Mă uit în continuare spre port. Acum ne-am îndepărtat de San Francisco și nu văd decât ape cenușii, care se topesc în ploaia cenușie.

Trebuie să fie și uscatul pe undeva, dar habar n-am cât de departe e. După ce doctorul termină cu mine, pot să respir în sfârșit ușurată.

Doctorul consultă pacient după pacient, în timp ce noi așteptăm, tremurând de frig și de frică, până toată lumea dă o mostră de fecale. Până acum am fost separați în funcție de rasă, apoi bărbații au fost separați de femei, acum femeile sunt din nou separate : un grup e trimis în dormitorul comun, un grup rămâne în spital pentru a urma tratamentul împotriva viermilor paraziți tropicali, boală care se vindecă, și alt grup, cele cu gălbează, e deportat în China imediat și fără discuție. Acum încep să curgă lacrimile cu-adevărat.

Eu și May suntem în grupul trimis în dormitorul comun pentru femei, aflat la etajul doi al clădirii. După ce intrăm, ușa e încuiată după noi. Rânduri de paturi suprapuse, câte două jos și trei sus, de-a curmezișul, sunt prinse unele de altele cu ajutorul unor stâlpi de metal fixați de tavan și de podea. Nu sunt „paturi“ de dormit, doar niște plase metalice. Asta înseamnă că le putem rula, ca să facem mai mult loc în cameră, dar se pare că nimeni nu vrea să stea pe podea. Între paturile de cazarmă e o distanță de mai puțin de jumătate de metru. Distanța dintre cele de jos și cele de sus este atât de îngustă, încât la o primă privire îmi dau seama că nu voi putea întinde mâna fără să ating patul de deasupra mea. Doar cele de sus au destul spațiu ca să poți sta în capul oaselor, dar acolo sunt puse la uscat rufele femeilor aflate deja aici, atârnând pe niște frânghii legate de stâlpi. Pe podeaua de sub fiecare rând de paturi ocupate sunt câteva boluri și căni din cositor.

May pleacă de lângă mine și o ia repede spre centrul camerei. Ocupă două paturi apropiate, de lângă radiator. Se urcă-n pat, se întinde și adoarme imediat. Nu vine nimeni să ne aducă bagajul. N-avem decât hainele de pe noi și gențile de mână.

A doua zi de dimineață, încercăm să ne aranjăm cum putem, ca să fim cât mai prezentabile. Gardienii ne spun că vom merge la audieri în fața Comisiei Speciale de Anchetă, dar femeile din dormitor le numesc interogatoriu. Cuvântul ăsta e de rău augur. O femeie ne sfătuiește să bem apă rece, ca să nu ne mai fie așa de frică, dar mie nu-mi e frică. N-avem nimic de-ascuns și asta nu-i decât o formalitate.

Suntem mânate cu un grup mic de femei într-o încăpere ce seamănă cu o boxă. Ne așezăm pe niște bănci și ne uităm una la alta, gânditoare. Îmi spun că orice s-ar întâmpla la audieri, n-are cum să fie mai rău decât controlul medical și decât ce ni s-a întâmplat mie și lui May din ziua în care *baba* ne-a anunțat că ne mărită.

— Să le spui ce ți-am spus eu și totul va fi bine, îi șoptesc lui May în timp ce așteptăm în boxă. După aia, vom fi libere să plecăm de-aici.

Ea dă din cap, căzută pe gânduri. Când o strigă gardianul, o urmăresc cu privirea până intră în cameră și văd ușa închizându-se după ea. Nu trece mult și același gardian îmi face semn să intru în altă cameră. Încerc că zâmbesc, îmi aranjez rochia și pășesc înăuntru încrezătoare, sperând că am un aer la fel de încrezător. Doi bărbați albi, unul aproape chel, unul cu mustață și amândoi cu ochelari, stau la o masă în încăperea fără ferestre. Nu-mi întorc zâmbetul. La o altă masă, mai mică și mai retrasă, stă alt bărbat alb, care curăță sârguincios tastele unei mașini de scris. Un chinez îmbrăcat într-un costum de modă occidentală, care îi vine cum nu se poate mai prost, citește un dosar pe care-l are în mână, se uită la mine și apoi din nou în dosar.

— Văd aici că te-ai născut în satul Yin Bo, îmi spune el în Sze Yup, dându-i dosarul bărbatului cu chelie. Mă bucur că pot să-ți vorbesc în dialectul celor Patru Districte.

Înainte s-apuc să-i spun că știu engleză, omul cu chelie îi spune:

— Zi-i să ia loc.

Interpretul îmi face semn către scaun.

— Numele meu e Louie Fon, spune el în continuare, tot în Sze Yup. Eu și soțul tău avem același nume de clan și suntem din același district. Se așază în dreapta mea. Domnul chelios din fața ta e președintele comisiei, domnul Plumb. Celălalt e domnul White. Secretarul e domnul Hemstreet. Nu trebuie să-ți faci griji cu…

— Să-ncepem, îl întrerupe președintele Plumb. Întreab-o…

Lucrurile merg bine la început. Știu data și anul nașterii mele, atât după calendarul occidental, cât și după calendarele cu fazele lunii. Mă întreabă numele satului în care m-am născut. Apoi numele satului în care s-a născut Sam și ziua în care ne-am căsătorit. Le spun adresa din Los Angeles unde locuiește Sam cu familia lui. După asta…

— Câți copaci sunt în fața casei din satul natal al așa-zisului tău soț?

Pentru că nu răspund imediat, toate cele patru perechi de ochi mă fixează curioase, plictisite, triumfătoare, demne de dispreț.

— Sunt cinci copaci în fața casei, răspund eu, aducându-mi aminte ce citisem în manualul cu instrucțiuni. Pe partea dreaptă a casei nu sunt copaci. În stânga casei crește un ginkgo biloba.

— Și câte camere are casa în care locuiesc părinții tăi?

M-am concentrat atât de mult pe răspunsurile din manualul cu instrucțiuni primit de la Sam, încât nici nu m-am gândit că mă vor întreba ceva atât de amănunțit despre mine. Încerc să mă gândesc care e răspunsul corect. Să pun la număr și băile? Să număr camerele înainte sau după ce au fost compartimentate pentru chiriași?

— Are șase camere principale…

Înainte să dau mai multe explicații, mă întreabă câți invitați am avut la „așa-zisa“ mea nuntă.

— Șapte, răspund eu.

— Ați luat masa cu invitații?

— Am mâncat orez și opt feluri de mâncare. A fost o masă la hotel, nu un banchet.

— Cum era așezată masa?

— În stil occidental, dar cu bețigașe chinezești.

— I-ai servit pe invitați cu alune de betel? Ai turnat ceaiul?

Aș vrea să le zic că nu-s o fată necioplită de la țară, așa că în niciun caz nu i-aș fi servit cu alune de betel. Aș fi turnat ceaiul, dacă aș fi avut parte de nunta mult visată, dar seara aceea n-a avut mai nimic festiv. Îmi aduc aminte cât de disprețuitor a fost gestul Bătrânului Louie, când a refuzat propunerea tatei, ca May să facă ritualul ceaiului.

— A fost o nuntă ca la oraș, le spun. Foarte occidentală…

— Ați venerat strămoșii în timpul ceremonialului?

— Bineînțeles că nu. Eu sunt creștină.

— Aveți documente care să dovedească așa-zisa căsătorie?

— Le am în bagaje.

— Soțul tău te-așteaptă să vii?

Întrebarea aceasta mă ia prin surprindere. Bătrânul Louie și fiii lui știu că nu ne-am dus în Hong Kong ca să ne îmbarcăm împreună cu ei. Mai mult, au anunțat Banda Verde că nu ne-am îndeplinit angajamentele, dar oare le-au spus asta și inspectorilor de pe Angel Island?

— Eu și sora mea am pierdut vaporul din cauza oamenilor-maimuțe, spun eu. Soții noștri așteaptă de multă vreme sosirea noastră.

După ce interpretul traduce ce spun, cei doi inspectori vorbesc între ei, fără să știe că eu înțeleg fiecare cuvânt.

— Pare să spună adevărul, spune domnul White. Dar în actele ei scrie că este soția unui negustor stabilit legal acolo *și* soția unui cetățean american. Nu poate să fie și una, și alta.

— Poate e o greșeală din actele anterioare. În orice caz, trebuie să-i permitem accesul.

Domnul președinte de comisie Plumb se strâmbă dezgustat.

— Dar n-a făcut dovada *niciunui* statut. Și uită-te la fața ei. Arată ea ca o nevastă de negustor? Are pielea atât de închisă la

culoare… Pun rămășag cu tine că toată viața a lucrat pe plantații de orez.

Ia te uită! Vechiul motiv de nemulțumire. Mă uit în jos, de teamă să nu vadă cum încep să roșesc. Mă gândesc la fata aceea de pe barca pe care am luat-o ca să ajungem în Hong Kong și la felul în care-a cântărit-o din ochi piratul. Bărbații ăștia fac acum același lucru cu mine. Chiar par de la țară?

— Dar uită-te cum e îmbrăcată. Nu pare să fie nici nevastă de țăran, subliniază domnul White.

Președintele comisiei, domnul Plumb, bate darabana pe masă.

— Îi dau voie să treacă, dar vreau să văd certificatele de căsătorie care dovedesc că e căsătorită cu un negustor stabilit legal acolo sau ceva din care să reiasă cetățenia soțului.

Se uită la interpret.

— În ce zile au femeile dreptul să meargă pe ponton să-și ia lucruri din bagaje?

— În zilele de marți, domnule.

— Bine. Atunci o mai ținem aici până săptămâna viitoare. Spune-i să vină cu certificatele de căsătorie data viitoare.

Îi face semn secretarului și începe să-i dicteze un rezumat al anchetei, care se termină cu: „Cazul se suspendă pentru investigații suplimentare.“

Cinci zile purtăm același rând de haine. Noaptea ne spălăm lenjeria și o agățăm la uscat alături de rufele întinse de femei deasupra patului nostru. Din puținii bani care ne-au mai rămas, ne cumpărăm pastă de dinți și alte articole de toaletă de la o tarabă deschisă la ora mesei. Marțea stăm la coadă cu celelalte femei care vor să-și ia lucruri din bagaje și pe care femeile misionare albe le escortează într-un depozit de la capătul pontonului. Ne luăm certificatele de căsătorie și apoi verific dacă manualul cu instrucțiuni a rămas ascuns la locul lui. E acolo. Nu s-a obosit nimeni să caute în pălăria cu pene. Acum îi rup căptușeala și ascund manualul mai bine. Apoi iau niște lenjerie curată și un rând de haine.

În fiecare dimineață mă îmbrac sub pătură, în pat, pentru că mi-e rușine să fiu văzută goală de către celelalte femei. După aceea așteptăm să fim chemate pentru audieri, dar nimeni nu vine după noi. Dacă nu ne strigă până la ora nouă, știm că n-o să se întâmple nimic în ziua aceea. Pe la prânz, dormitorul e cuprins de o stare de agitație și de frică. La ora patru fix intră gardianul și strigă *Sai gaai,* care e o stâlcire a expresiei *hou sai gaai* dintr-un dialect cantonez și care înseamnă *noroc.* Apoi strigă numele celor care se pot urca pe vas, pentru ultima parte a călătoriei lor spre America. La un moment dat, un gardian se-apropie de-o femeie și se șterge la ochi, prefăcându-se că plânge. Râde când îi spune că o vor trimite înapoi în China. N-am aflat niciodată de ce au deportat-o.

În zilele următoare vedem cum femeilor care-au sosit aici în aceeași zi cu noi le e permis să călătorească în continuare spre San Francisco. Vedem cum vin alte femei, sunt audiate și-apoi pleacă. Totuși, pe noi nu ne cheamă nimeni. În fiecare seară, după obișnuita cină oribilă alcătuită din ciolan de porc sau din pește sărat și fiert cu tofu, mă dezbrac sub pătură, îmi agăț rochia pe frânghia de deasupra capului și încerc s-adorm, știind că voi rămâne închisă în camera asta până a doua zi dimineața.

Însă sentimentul că sunt închisă și prinsă se extinde mult mai departe de camera aceasta. În alte vremuri, în alte locuri și cu mai mulți bani în buzunar, poate că am fi scăpat de soarta asta. Dar aici nu putem alege ce să facem cu viitorul nostru și suntem private de libertate. Până acum fuseserăm libere să facem ce vrem cu viețile noastre. Nu cunoaștem pe nimeni în Statele Unite, în afară de soții noștri și de socru. *Baba* zicea că dacă vom ajunge la Los Angeles vom avea parte de case frumoase și de servitori, că vom vedea vedete de cinema, așa că până la urmă poate asta e calea pe care eu și May trebuie să mergem. Am putea să ne considerăm norocoase că ne-am măritat atât de bine. Femeile – cele căsătorite de conveniență sau nu, cele din trecut sau cele de-acum, din 1937 – s-au măritat dintotdeauna pentru bani și pentru tot ce-aduc banii. Totuși, eu am un plan secret. Când vom ajunge la Los Angeles, vom pune bani deoparte din ce ne vor da

bărbații noștri pentru haine și pantofi, ne vom face frumoase și vom avea grijă de casă, iar când vom fi strâns destui bani, vom fugi. Stau întinsă pe plasa metalică care-mi servește drept pat și ascult sunetul jos, tânguitor al cornului de ceață și le-aud pe femeile din dormitor cum plâng, cum sforăie sau șușotesc între ele, timp în care ticluiesc un plan care să ne ajute pe mine și pe May să fugim din Los Angeles într-o bună zi și să dispărem undeva în New York sau în Paris, orașe despre care am auzit că sunt egalele Shanghaiului în ceea ce privește frumusețea, cultura și bogățiile lor.

Peste alte două marți, avem din nou voie să luăm lucruri din bagaje și May scoate hainele țărănești pe care le-a cumpărat în Hangchow. Le purtăm după-amiaza și seara, pentru că locul ăsta e friguros și murdar, așa că nu are rost să purtăm rochiile noastre bune, pe care le îmbrăcăm doar dimineața, în caz că vom fi chemate la audieri. Mai trece o săptămână și May începe să poarte tot timpul hainele de drum.

— Dacă te cheamă la audieri ? o întreb eu.

Stăm amândouă pe paturile de sus, foarte apropiate, iar în jurul nostru sunt haine atârnate ca niște steaguri.

— Crezi că aici e altfel decât la Shanghai ? Hainele contează. Cei care sunt îmbrăcați mai bine pleacă mai devreme decât cei care arată ca niște… Glasul mi se stinge treptat.

— Oameni de la țară ? îmi termină May fraza.

Își încrucișează mâinile peste burtă și se gheboșează. Nu seamănă deloc cu May pe care o știu eu. S-a făcut o lună de când suntem aici și îmi pare că tot curajul de care a dat dovadă ca să mă aducă într-un loc sigur i-a fost drenat până n-a mai rămas nimic. Pielea ei e albă și bolnăvicioasă. Se spală rar pe cap, așa că părul care, la fel ca al meu, a crescut, i s-a transformat într-o claie încâlcită.

— Haide, May, trebuie să faci un efort. N-o să mai stăm aici multă vreme. Fă-ți un duș și pune-ți o rochie pe tine. O să te simți mai bine.

— De ce? Spune-mi și mie de ce. Nu pot să-nghit nimic din mâncarea asta oribilă de-aici, așa că nu mă duc la toaletă, spune ea. Nu fac nimic toată ziua, așa că nu transpir. Și chiar dac-aș face, de ce să fac duș în văzul tuturor? E o umilință atât de mare, încât aș vrea să-mi pun un sac pe cap, să nu mă vadă nimeni. În plus, adaugă ea subliniind, nici pe tine nu te văd ducându-te la toaletă sau la duș.

Are dreptate. Tristețea și deznădejdea îi copleșesc pe cei care rămân aici vreme îndelungată. Vântul rece, zilele cețoase, umbrele de pe pereți ne deprimă și ne înspăimântă pe toate. În luna asta am văzut multe femei, unele dintre ele plecate între timp dintre noi, care au refuzat să se spele pe durata întregii șederi aici, și nu doar pentru că nu transpirau. Au fost prea multe cazuri de sinucidere la dușuri, femei care s-au spânzurat acolo sau care și-au ascuțit bețigașele de mâncat și apoi și le-au înfipt prin urechi până ce și-au străpuns creierul cu ele. Nimeni nu vrea să intre la dușuri, dar nu numai pentru că nu vor să se spele în văzul tuturor, ci și pentru că aproape toate se tem de fantomele celor morți, care, în lipsa ritualului de înmormântare, rămân și bântuie locul îngrozitor în care-au murit.

Hotărâm ca de-acum încolo May să meargă cu mine la toaletele sau dușurile comune și să se uite dacă e liber, apoi să stea de pază la ușă să nu intre cineva. Același lucru aveam să-l fac și eu pentru ea, deși nu știu de ce a devenit atât de sfioasă de când a ajuns în locul acesta.

În sfârșit ne cheamă și pe noi gardienii la audieri. Îmi pieptăn părul, sorb câteva înghițituri de apă rece ca să mă calmez și îmi pun pantofii cu toc. Mă uit înapoi și-o văd pe May care se ține după mine, arătând ca o cerșetoare de pe străzile Shanghaiului, apărută aici ca prin minune. Așteptăm în boxă până ne vine rândul. E ultimul pas pe care trebuie să-l facem și după aceea vom fi transferate la San Francisco. Îi zâmbesc încurajator lui May, dar ea nu-mi întoarce zâmbetul. Îl urmez pe gardian și intru în camera de audieri. Președintele comisiei, domnul White și ste-

nodactilograful sunt toți înăuntru, dar de data aceasta interpretul e altul.

— Numele meu e Lan On Tai, zice el. De azi înainte, la fiecare audiere va fi prezent un alt interpret. Nu vor să te împrietenești cu noi. O să-ți vorbesc în dialectul Sze Yup. Înțelegi ce-ți spun, Louie Chin-shee?

După vechea tradiție chinezească, o femeie măritată e strigată după numele ei de clan, cu un *shee* în coadă. Acest obicei datează de acum trei milenii, de pe vremea dinastiei Chou și încă se mai folosește la țară, însă eu sunt din Shanghai!

— Așa te cheamă, nu? întreabă interpretul.

Când nu-i dau un răspuns prompt, aruncă o privire spre bărbații cei albi, apoi se uită din nou la mine.

— N-ar trebui să-ți spun asta, dar cazul tău e cu probleme. E mai bine să spui ce-ai declarat deja. Să nu schimbi povestea acum.

— Dar n-am spus niciodată că mă cheamă…

— Ia loc! îmi poruncește președintele comisiei, acel Plumb.

La ultima întâlnire m-am prefăcut că nu știu engleză, iar acum, după ce interpretul m-a avertizat, sunt sigură că trebuie să par în continuare neștiutoare, așa că mă supun, sperând că președintele comisiei va crede că tonul vocii lui m-a speriat.

— La ultima audiere ai declarat că ați avut o nuntă ca la oraș și de aceea n-ați venerat strămoșii pe parcursul ceremonialului. Aici avem dosarul soțului tău, care afirmă că v-ați venerat strămoșii.

Aștept să-mi traducă interpretul, după care răspund:

— După cum v-am spus, eu sunt creștină. Nu venerez strămoșii. Poate că soțul meu i-a venerat după ce ne-am despărțit.

— Cât timp ați stat împreună?

— O singură noapte.

Până și eu știu că asta nu-i deloc bine.

— Te-aștepți să credem că soțul tău te-a chemat la el după ce-ați fost căsătoriți o singură zi?

— Căsătoria noastră a fost aranjată.

— De niște petitori?

— Da, de niște petitori.

Interpretul înclină ușor din cap, în semn că am răspuns corect.

— Ai spus că n-ați servit alune de betel și ceai, dar sora ta afirmă că ați servit, spune domnul Plumb, plimbându-și degetele pe alt dosar, care presupun că este al lui May.

În timp ce-l privesc pe bărbatul chelios din fața mea și aștept să termine interpretul de tradus, mă întreb dacă nu cumva e o capcană la mijloc. De ce ar fi dat May un asemenea răspuns? N-ar fi declarat ea așa ceva.

— Nici eu, nici sora mea nu le-am servit invitaților ceai sau alune de betel.

Nu e răspunsul pe care-l așteptau cei doi bărbați. Lan On Tai îmi aruncă o privire plină de milă, care pare să indice și faptul că audierea merge tot mai prost.

Președintele comisiei continuă interogatoriul.

— Ai spus că ați avut o nuntă ca la oraș, dar sora ta a declarat că niciuna dintre voi n-a purtat voal.

Oscilez între a mă ocărî pe mine și pe May pentru că nu ne-am construit mai sârguincios poveștile și a mă întreba ce mai contează toate astea acum.

— Nunțile noastre au fost ca la oraș, răspund eu, dar niciuna n-a purtat voal.

— V-ați dat voalurile jos în timpul banchetului de nuntă?

— V-am spus deja că n-am purtat voal.

— De ce spui că ați avut doar șapte invitați la banchet, când soțul, socrul și sora ta afirmă că erau multe mese ocupate în jur?

Simt cum mi se-ntoarce stomacul pe jos. Ce se-ntâmplă aici?

— Am avut un banchet micuț, în restaurantul unui hotel unde luau masa și alți oaspeți ai hotelului.

— Ai spus că locuința părinților tăi are șase camere, dar sora ta a zis că-s mai multe, iar soțul tău a declarat că aveți o casă imensă.

Fața domnului Plumb se face roșie ca focul și mă întreabă:

— De ce ne minți?

— Poți număra camerele în mai multe feluri, iar soțul meu…

— Să ne întoarcem la nuntă. Banchetul a avut loc la parter sau la etaj?

Și o ține tot așa: Am luat trenul înapoi după nuntă? Am călătorit cu barca? Casele din cartierul în care-am locuit cu părinții sunt construite în șiruri? Câte case erau de la noi de-acasă până la bulevard? De unde știu eu dac-am fost măritată după rit vechi sau după rit nou, dacă am avut pețitori și n-am purtat voal? De ce nu vorbește așa-zisa mea soră același dialect ca mine?

Interogatoriul ține opt ore în șir, fără pauză de masă și fără să mi se dea voie la toaletă. Spre sfârșit, domnul Plumb, președintele comisiei, e roșu la față și epuizat. În timp ce-i dictează stenodactilografului rezumatul audierii, eu mă frământ de nu mai pot. Fiecare propoziție a lui începe cu „Așa-zisa soră a solicitantei declară că…". Aproape că înțeleg de ce răspunsurile mele sunt diferite față de cele date de Sam sau de Bătrânul Louie, dar cum e posibil ca May să fi dat niște răspunsuri atât de diferite de ale mele?

Interpretul nu pare să fie mișcat deloc când îmi traduce concluzia președintelui comisiei: „Există prea multe contradicții care n-ar trebui să existe, în special în ceea ce privește casa în care solicitanta a locuit împreună cu așa-zisa ei soră. În vreme ce solicitanta răspunde corect la întrebările legate de satul natal al așa-zisului ei soț, așa-zisa ei soră nu știe nimic despre soțul ei, despre familia acestuia sau despre casa familiei acestuia, fie ea cea din Los Angeles sau cea din China. În concluzie, este decizia unanimă a comisiei ca această solicitantă, precum și așa-zisa ei soră să fie reexaminate până ce toate contradicțiile vor fi explicate."

Interpretul se uită la mine.

— Ai înțeles toate întrebările ce ți s-au pus?

Îi răspund că da, deși sunt furioasă pe bărbații ăștia și pe interogatoriul lor stupid, pe mine pentru că n-am fost mai isteață,

dar cel mai mult pe May. Din cauza delăsării ei o să stăm și mai mult pe insula asta îngrozitoare.

Nu o găsesc în boxă când ies din camera de audieri și trebuie să rămân acolo și să aștept încă o femeie, al cărei interogatoriu a mers cum nu se poate mai prost. După încă o oră, femeia e trasă de braț afară din cameră. Se deschide boxa și gardianul îmi face semn, dar de data asta nu ne întoarcem în dormitorul de la etajul doi al clădirii. Mergem în altă clădire de lemn. La capătul coridorului e o ușă cu o ferestruică acoperită de un grilaj subțire, pe care scrie CAMERA 1. Dacă până acum ne-am simțit ca la închisoare pe insulă, acum avem în față o ușă de-nchisoare de-adevăratelea. Femeia țipă și încearcă să scape din mâinile gardianului, dar el e mai puternic decât ea. Deschide ușa, o împinge în întuneric și o încuie acolo.

Rămân singură cu un bărbat alb uriaș. Nu am unde să fug, nu am pe unde să scap. Tremur din toate încheieturile, neputându-mă controla. Apoi se-ntâmplă un lucru foarte ciudat. Rânjetul lui plin de dispreț se preschimbă într-unul care aproape pare plin de compasiune.

— Îmi pare rău c-a trebuit să vezi așa ceva, îmi spune el. În seara asta n-avem destui oameni.

Dă din cap.

— Nu-nțelegi nimic din ce-ți spun, nu-i așa?

Face semn către ușa pe care tocmai am intrat.

— Trebuie s-o luăm pe-acolo, ca să te duc înapoi în dormitor, continuă el, lungind cuvintele exagerat, în așa măsură, încât gura i se lărgește precum cea a unei statui demonice dintr-un templu.

— Ai înțeles?

Mai târziu, în timp ce traversez dormitorul ca să ajung la patul meu și-al lui May, mă încearcă un amalgam de sentimente – da, acesta e cuvântul potrivit –, de furie, de frică, de deznădejde. Ochii celorlalte femei urmăresc fiecare pas pe care tocurile mele îl fac pe podeaua acoperită cu linoleum. Unele dintre noi am stat împreună vreme de o lună. Ne-am obișnuit cu toanele celorlalte și știm când să ne lăsăm în pace sau când să ne liniștim una pe

alta. Acum simt cum femeile se-ndepărtează de mine, ca și cum aș fi un bolovan uriaș aruncat într-un iaz cu ape liniștite.

May stă cocoțată pe marginea patului, legănându-și picioarele-n aer. Și-a înclinat capul într-o parte, cum obișnuia să facă atunci când era mică și știa că o paște ceva rău.

— De ce-ai stat atâta acolo ? Te-am așteptat ore întregi.

— Ce-ai făcut, May ? Ce-ai *făcut ?*

Se face că nu-mi aude întrebările.

— Ai pierdut prânzul, dar ți-am adus eu niște orez.

Își deschide pumnul și-mi arată un amărât de bulgăre de orez. Îi scutur mâna violent și orezul cade pe jos.

Femeile din jur își întorc privirile de la noi.

— De ce-ai mințit la audieri ? o întreb eu. De ce-ai făcut una ca asta ?

Își leagănă picioarele înainte și-napoi ca un copil care nu poate atinge pământul cu ele. Mă uit în sus la ea, aproape sufocată de indignare. Niciodată n-am fost mai mânioasă pe ea decât sunt acum. Acum nu-i vorba de niște pantofi murdari de noroi sau de o bluză împrumutată de la mine, pe care a pătat-o.

— Nu înțelegeam ce spuneau. Nu-nțeleg lălăiala aia de Sze Yup. Eu știu doar dialectul nordic din Shanghai.

— Și sunt *eu* de vină pentru asta ?

Imediat ce spun asta, îmi dau seama că am și eu o parte din vină. Știam că nu înțelege dialectul vechi al regiunii noastre natale. De ce nu mă gândisem la asta ? Însă Dragonul din mine este încăpățânat și furios.

— Am trecut prin atâtea amândouă și tu n-ai fost în stare să stai cinci minute pe vapor și să citești manualul ăla cu instrucțiuni.

May ridică din umeri și simt cum mă pierd cu firea de furioasă ce sunt.

— Vrei să fim trimise înapoi ?

Nu primesc niciun răspuns, însă, cum era de așteptat, o podidesc lacrimile.

— Asta vrei ? insist eu.

Acum lacrimile pe care le prevesteam încep într-adevăr să i se rostogolească peste bluza lălâie și imediat aceasta se umple de pete albăstrui, ce se întețesc văzând cu ochii. Dacă May e predictibilă, pot spune că și eu sunt la fel.

O apuc de picioare și o scutur. Sora cea mare, cea care are mereu dreptate, întreabă:

— Ce-ai pățit?

Ea bălmăjește ceva.

— Ce?

Se oprește din legănatul picioarelor. Își ascunde chipul, dar eu mă uit în sus la ea și nu-mi poate evita privirea. O aud cum bălmăjește iar niște cuvinte.

— Spune mai tare ca să te-aud, mă enervez eu, pierzându-mi răbdarea.

Ea se apleacă spre mine, iar când îmi întâlnește privirea șoptește îndeajuns de tare să o pot auzi:

— Sunt gravidă.

Insula Nemuritorilor

May se întoarce cu fața la perete și-și îngroapă fața în pernă pentru a-și înăbuși suspinele. Arunc o privire în jur. Femeile par să nu bage de seamă ce se-ntâmplă sau se prefac că nu bagă de seamă. Așa e felul de-a fi al chinezilor.

— Credeam că n-ai făcut chestia aia dintre soț și soție cu Vernon, spun eu în șoaptă.

— N-am făcut-o, îngaimă ea. N-am putut.

Intră un gardian și ne anunță că e ora mesei de seară. Femeile se năpustesc spre ușă, fiecare încercând să iasă prima. Fie mâncarea cât de rea, tot e mai importantă decât o ceartă între surori. În plus, fiecare se teme că dacă va ajunge printre ultimele în sala de mese, nu va mai rămâne nimic cât de cât comestibil pentru ea. În câteva minute rămânem singure și nu mai trebuie să vorbim în șoaptă.

— A fost băiatul pe care l-ai întâlnit pe vapor?

Nici nu-mi mai aduc aminte cum îl chema.

— S-a-ntâmplat înainte.

Înainte? Am fost internate în spital la Hangchow și apoi am stat la hotelul din Hong Kong. Nu văd cum e posibil să se fi petrecut ceva în tot timpul ăsta, doar dacă nu s-a petrecut ceva cât am fost eu bolnavă sau mai devreme, când îmi pierdusem cunoștința. Să fi fost unul dintre doctorii care m-au îngrijit? Să fi fost violată în timp ce încercam să ajungem la Marele Canal? Mie mi-a fost prea rușine să povestesc ce mi s-a întâmplat. Oare și ea a ținut un secret asemănător tot timpul ăsta? Încerc să o trag de limbă și îi pun o întrebare aparent de bun-simț:

— Cât timp a trecut de-atunci?

Se ridică în capul oaselor, se freacă la ochi cu amândouă mâinile și apoi se uită lung la mine, tristă, umilită, imploratoare.

Își îndoaie picioarele sub ea, așa că acum genunchii noștri se ating. Își deschide nasturii de la jacheta ei modestă, unul câte unul, apoi își trage încet cămașa în sus, lăsând să i se vadă burta. Sarcina e destul de înaintată și-acum înțeleg în sfârșit de ce s-a ascuns în haine largi aproape de la sosirea noastră pe Angel Island.

— A fost Tommy? o întreb eu, sperând că despre el e vorba.

Mama și-a dorit întotdeauna ca May să se mărite cu Tommy. Acum, când nici mama, nici Tommy nu mai sunt printre noi, n-ar fi această sarcină un adevărat dar? Însă când May răspunde „A fost un prieten și-atât", nu mai știu ce să cred. Sora mea ieșea cu foarte mulți bărbați în Shanghai, mai ales în perioada de dinaintea plecării, când încercam să uităm de situația dificilă în care ne aflam. Dar nu le cunosc numele și nu vreau s-o interoghez cu întrebări precum „A fost băiatul ăla din seara aia când am fost în Venus Club?" sau „A fost americanul pe care-l mai aducea Betsy câteodată?". N-ar fi la fel de ridicol și de prostesc ca episodul prin care-am trecut azi? Dar nu pot să-mi țin gura.

— A fost studentul ăla care s-a mutat la noi în aripa de la etajul doi?

Nu-mi amintesc prea multe despre el, doar că era slab, se îmbrăca în gri și era o persoană retrasă. Ce facultate urma? Nu știu, dar îl văd și acum cum stătea aplecat deasupra scaunului mamei în ziua când au început bombardamentele. Să fi făcut asta pentru că era îndrăgostit de May, așa cum erau mulți alți băieți?

— Eram deja însărcinată atunci, mărturisește May.

Un gând oribil îmi trece prin minte.

— Spune-mi că n-a fost căpitanul Yamasaki!

Dacă May va naște un copil pe jumătate japonez, nu știu ce-o să fac.

Dă din cap în semn că nu și simt cum mi se ia o piatră de pe inimă.

— Tu nu l-ai cunoscut niciodată, spune May cu glasul tremurând. Nici *eu* nu-l știam de mult. A fost o chestie pe care-am

făcut-o și-atât. Nu credeam că se va întâmpla *așa ceva.* Dac-aș fi avut timp, m-aș fi dus la un negustor de plante medicinale, să-mi dea ceva să avortez. Dar n-am avut când. Ah, Pearl, e numai vina mea!

Îmi ia mâinile într-ale ei și o podidește din nou plânsul.

— Nu-ți face griji, o să ne descurcăm noi! spun eu, încercând să o alin, deși știu că e doar o promisiune fără acoperire.

— Cum poți să crezi c-o să ne descurcăm? Nu te gândești ce-nseamnă asta?

Ce-i drept, nu m-am gândit. N-am avut la dispoziție câteva luni să mă gândesc la sarcina lui May. De-abia dacă am avut două minute de gândire.

— Nu putem pleca la Los Angeles imediat.

May face o pauză și mă privește gânditoare.

— Înțelegi că trebuie să mergem acolo, nu?

— Nu văd ce altă soluție am avea. Dar, lăsând asta deoparte – îi arăt burta cu degetul –, nu știu dacă ne vor mai vrea în condițiile astea.

— Normal că ne vor vrea, doar ne-au cumpărat! Ar fi problema asta a copilului. La început am crezut c-aș putea să scap basma curată. N-am făcut chestia aia dintre soț și soție cu Vernon, dar el oricum n-ar fi suflat o vorbă despre asta. Însă Bătrânul Louie a verificat așternuturile…

— Știai că ești gravidă încă de pe-atunci?

— Erai și tu acolo când am vomitat pe masă, la restaurant. Eram așa de speriată… Mă gândeam c-o să-și dea seama cineva. Credeam că tu o să observi.

Acum, că mă gândesc mai bine, realizez că mulți oameni au înțeles ceea ce eu n-am văzut, ca o ignorantă și oarbă ce-am fost. Bătrâna în casa căreia am poposit în prima noapte după ce părăsiserăm Shanghaiul a avut grijă de May în mod deosebit. Doctorul din Hangchow fusese foarte îngrijorat, sfătuind-o pe May să doarmă mai mult. Eu sunt *jie jie* a lui May și mereu am crezut că suntem cât se poate de apropiate, dar în ultima vreme am fost atât de preocupată de necazurile mele – de faptul că l-am pierdut pe Z.G., că a trebuit să ne părăsim casa, că am fost

violată, că am fost la un pas de moarte, că am ajuns aici –, încât nu mi-am dat seama că May vomitase de multe ori în ultimele săptămâni și luni. De asemenea, n-am fost atentă dacă i-a venit ciclul sau nu. Și nici măcar nu-mi amintesc când am văzut-o ultima dată goală. Mi-am abandonat sora atunci când a avut cel mai mult nevoie de mine.

— Îmi pare atât de rău…

— Pearl ! Nu ești deloc atentă la ce-ți spun ! Cum putem să mai mergem la Los Angeles acum ? Băiatul nu e tatăl copilului, iar Bătrânul Louie știe asta.

Totul se întâmplă prea repede și ziua de azi a fost una lungă și grea. N-am mai băgat nimic în gură de la bolul de *jook* de la micul dejun și nici de cină n-o să am parte, însă nu sunt atât de obosită și vlăguită încât să nu-mi dau seama că May are un plan. În definitiv, mi-a mărturisit că e însărcinată doar după ce m-am înfuriat pe ea fiindcă…

— Ai mințit intenționat în fața comisiei. Ai făcut asta încă de la prima audiere.

— Copilul trebuie să se nască aici, pe Angel Island, zice ea.

Oi fi eu sora cea isteață, dar acum mintea mea ține greu pasul cu a ei.

— Făcuseși deja planul să minți când a intrat vaporul în San Francisco, spun într-un sfârșit. De-asta nici nu te-a interesat manualul cu instrucțiuni. Nu voiai să dai răspunsurile corecte. Voiai să se ajungă aici.

— Nu e chiar așa. Speram c-o să m-ajute Spencer, c-o să *ne* ajute. Mi-a promis niște lucruri pe vapor. Mi-a zis c-o să aranjeze el lucrurile, ca să nu fim nevoite să mergem la Los Angeles. M-a mințit. Ridică din umeri. Te mai miră, după ce ne-a făcut *baba* ? Următoarea mea șansă era să venim aici. Nu-nțelegi ? Dac-o să nasc aici copilul, ei n-o să afle că e-al meu.

— Ei ?

— Cei din familia Louie, spune ea enervată. Trebuie să-l iei tu. Ți-l dau ție. Tu ai făcut chestia dintre soț și soție cu Sam. De-atunci și până se va naște copilul sunt aproape nouă luni.

Îmi iau mâinile dintr-ale ei și mă retrag.

— Ce vrei să spui?

— Doctorii au zis că n-o să mai poți să faci copii. Asta m-ar *salva* pe mine și te-ar *ajuta* pe tine.

Dar eu nu vreau un copil, nu acum și poate niciodată. Nu vreau nici să fiu o femeie măritată sau cel puțin nu măritată printr-un aranjament sau pentru a-i plăti datoriile tatei. Trebuie să existe altă soluție.

— Dacă nu vrei să-l păstrezi, să li-l dai misionarelor, o sfătuiesc eu. Ele o să-l primească. Au Organizația aia pentru Ajutorarea Nou-Născuților Chinezi despre care tot vorbesc. O să-l ferească de femeile bolnave.

— Pearl! E copilul meu! Ce ne leagă de mama și de tata? Suntem fiicele lor, cu noi se stinge neamul. Fiul meu ar însemna o nouă generație, aici, în America, nu crezi?

Bineînțeles că pornim de la premisa că bebelușul va fi băiat. După obiceiul chinezilor de pretutindeni, nu putem concepe ca un copil care vine pe lume să fie altceva decât un fiu, care va aduce mare fericire familiei și va garanta că strămoșii sunt bine hrăniți pe lumea cealaltă. Totuși, planul lui May nu va funcționa.

— Eu nu sunt însărcinată și nu pot să iau copilul tău, îi spun, subliniind niște lucruri evidente.

Din nou, ceea ce spune May îmi arată cât de minuțios a pus totul la cale.

— Va trebui să porți hainele astea țărănești pe care ți le-am cumpărat. Acoperă tot. Țărăncile nu vor să-și arate trupurile, ca să nu atragă privirile bărbaților și ca să nu se vadă că vor avea un copil. Nici tu n-ai observat cât de mult mi-a crescut burta, nu? Mai târziu, dacă e nevoie, poți să-ți bagi o pernă-n pantaloni. Cine crezi c-o să se uite? Cui crezi că-i pasă? Însă trebuie să ne prelungim șederea aici.

— Cât de mult?

— Încă vreo patru luni.

Nu știu ce să mai fac sau să mai zic. E sora mea, singura mea rudă în viață și, din câte-mi amintesc, i-am promis mamei că voi

avea grijă de ea. Și uite-așa, iau o decizie care va afecta tot restul vieții mele… și a lui May de asemenea.

— Bine. Voi face asta.

Sunt atât de copleșită de ceea ce s-a întâmplat astăzi încât nici nu mă mai gândesc să întreb cum va naște copilul și cum va ascunde asta de ochii autorităților.

În săptămânile ce urmează, resimțim din plin consecințele dureroase ale plecării din China și ale venirii aici. Realitatea este crudă. Cei plini de speranță – proștii – o numesc pe Angel Island, Ellis Island[1] a Coastei de Vest. Cei care vor să-i țină pe chinezi departe de pământul american o numesc Gardianul de la Poarta Occidentului. Noi, chinezii, îi spunem Insula Nemuritorilor. Timpul trece atât de greu, încât ni se pare că am ajuns pe lumea cealaltă. Zilele sunt lungi și vlăguite de o rutină tot atât de previzibilă și de lipsită de importanță ca mersul la toaletă. Totul se face după reguli stricte. Nu avem voie să alegem când sau ce să mâncăm, când să aprindem sau să stingem lumina, când să mergem la culcare sau când să ne deșteptăm dimineața. Când ești la închisoare, îți pierzi toate drepturile.

Când lui May îi crește burta și mai tare, ne mutăm în două paturi alăturate de desubt, ca să nu fie nevoită să se cațere atât de sus. În fiecare dimineață ne trezim și ne îmbrăcăm. Gardienii ne conduc în sala de mese – o încăpere neobișnuit de mică, având în vedere că sunt zile în care aici iau masa peste trei sute de persoane. Asemenea tuturor locurilor de pe Angel Island, sala de mese e împărțită pe rase. Europenii, asiaticii și chinezii au fiecare câte un bucătar, feluri de mâncare și ore de masă diferite. Avem la dispoziție o jumătate de oră pentru a da gata micul dejun și a ieși din sală, înainte de sosirea următorului grup de deținuți. Ne așezăm la mesele lungi din lemn și mâncăm *jook*, apoi gardienii ne însoțesc înapoi în dormitorul comun și ne

[1] Insulă de pe Coasta de Est a Statelor Unite, pe teritoriul căreia a funcționat unul dintre cele mai active centre americane pentru imigrări, între anii 1892-1954.

încuie acolo. Unele femei își fac ceai cu apa caldă dintr-o oală ținută pe calorifer. Le auzim pe altele cum plescăie mâncarea trimisă de rudele din San Francisco: tăieței, murături și găluște. Multe dintre ele se culcă din nou și se trezesc numai când vin misionarele să ne vorbească despre acel singur Dumnezeu al lor și să ne învețe să coasem și să împletim. Unei femei măritate i se face milă de mine: însărcinată și abandonată pe Angel Island.

— Lasă-mă să-i trimit o telegramă soțului tău, se oferă ea. Când o să afle că ești aici, o să vină să te scoată. Doar nu vrei să-ți aduci pe lume copilul într-un loc ca ăsta! Trebuie să mergi la un spital ca lumea.

Eu nu am nevoie de un astfel de ajutor, sau în orice caz, nu acum.

La prânz mergem în sala de mese să mâncăm orez rece cu germeni de fasole deasupra, pregătit la abur și fleșcăit în ultimul hal, *jook* cu fâșii din carne de porc sau supă de tapioca[1] și crutoane. Seara ne dau o farfurie mare de tofu uscat cu carne de porc, cartofi cu carne de vită, fasole Lima[2] cu ciolan sau legume uscate cu calcan. Uneori ne dau și orez brun, cu bobul atât de tare, încât de-abia poți să-l mesteci. Toate arată și au gust de mâncare deja mestecată și înghițită. Unele femei au început să-mi pună în bol bucățele de carne.

— Pentru băiatul tău, îmi spun.

Eu trebuie să văd cum să fac să i le dau lui May.

— Bărbații voștri de ce nu vin să vă vadă? ne întreabă într-o seară o femeie.

Numele ei e Dustpan[3], dar toată lumea o strigă după numele de femeie măritată, Lee-shee. E pe insulă de mai mult timp decât mine și May.

---

[1] Făină bogată în amidon și zaharuri ușor asimilabile, din rădăcină de manioc, o plantă erbacee tropicală.

[2] Fasolea Lima este înrudită îndeaproape cu fasolea albă mare, dar are boabele ceva mai mici.

[3] „Făraș“ (*engl.*).

— Ar putea să v-angajeze un avocat. Le-ar explica inspectorilor toată povestea. Ați putea pleca și mâine.

Nu-i spunem că bărbații noștri nici nu știu că am ajuns și că nu trebuie să afle până nu se naște copilul, dar trebuie să recunosc că uneori simt că ar fi o mângâiere pentru noi să îi vedem, chiar dacă ne sunt aproape cu totul străini.

— Bărbații noștri sunt foarte departe, le explică May lui Lee-shee și celorlalte femei care ne compătimesc. E foarte greu pentru sora mea, mai ales acum.

După-amiezile se târăsc încet. În timp ce femeile le scriu rudelor – ni se dă voie să trimitem și să primim câte scrisori vrem, deși ele trec prin mâinile unui cenzor –, eu și May stăm de vorbă. Sau ne uităm pe fereastra acoperită cu un grilaj de sârmă, ca nu cumva să scăpăm de-aici, și visăm cu ochii deschiși la casa noastră pe care-am pierdut-o. Sau ne îndeletnicim cu împletitul sau cusutul, căci mama nu ne-a învățat așa ceva. Coasem scutece și cămășuțe. Încercăm să împletim pulovere, căciulițe și ciorăpei pentru copil.

— Fiul tău se va naște în zodia Tigrului și va fi influențat de elementul Pământ, care e foarte puternic anul ăsta, îmi zice în timpul celor trei zile petrecute de ea pe Angel Island o femeie proaspăt întoarsă dintr-o călătorie în satul ei de baștină.

— Copilul tău Tigru îți va aduce bucurii și griji deopotrivă. Va fi fermecător și isteț, curios și iscoditor, afectuos și atletic. Vei face și tu exerciții, doar ca să-i poți face față!

May tace de obicei când femeile ne dau sfaturi, dar de data asta nu se poate stăpâni:

— Va avea într-adevăr parte de bucurie? Va avea o viață fericită?

— Fericită? Aici, în Țara Steagului Înflorat[1]? Nu știu dacă se poate atinge fericirea în țara asta, dar Tigrul are niște calități speciale, care o să-i fie de folos băiatului tău. Dacă e disciplinat și e iubit, Tigrul va răspunde cu căldură și va fi înțelegător. Însă

[1] Denumire dată de către chinezi Statelor Unite ale Americii, echivalentă ca sens cu Muntele de Aur.

să știi că pe Tigru nu-l poți minți, pentru că va riposta și te va învinge și va face lucruri sălbatice și îndrăznețe.

— Dar astea nu sunt trăsături bune ? întreabă May.

— Sora ta e Dragon. Dragonul se va bate mereu cu Tigrul pentru dominație. Trebuie să spere că va avea băiat – și ce mamă nu speră asta, oare ? –, pentru că așa va ști ce relație va avea cu el. Orice mamă, chiar și una născută în semnul Dragonului, trebuie să i se supună fiului ei. Dacă sora ta ar fi fost Oaie, atunci aș fi avut motive de îngrijorare. Tigrul își va proteja mama născută sub semnul Oii, dar ei sunt compatibili doar când bate vântul cel bun și dacă vremurile sunt ușoare. În alte circumstanțe, Tigrul o va părăsi rapid pe Oaie sau îi va sfâșia inima.

Ne uităm una la alta. Noi nu credeam în astfel de lucruri nici când trăia mama. De ce-am începe să credem acum ?

Mă străduiesc să fiu sociabilă cu deținutele care vorbesc dialectul Sze Yup și vocabularul meu se îmbogățește pentru că-mi aduc aminte cuvinte din copilărie, dar, pe de altă parte, mă-ntreb ce rost are să fac atâta conversație cu niște străine ? Niciodată nu rămân aici destul timp pentru a ne împrieteni, May nu poate participa la discuții pentru că nu le înțelege și amândouă credem că e mai bine pentru noi să stăm mai retrase. Mergem în continuare împreună la toaletele comune și la dușuri, spunând că nu vreau să-mi expun fiul la spiritele rele care bântuie pe-acolo. N-are nicio logică, bineînțeles. Nu sunt mai păzită de spirite atunci când mă duc la duș sau la toaletă doar cu sora mea, în loc să merg cu toată lumea, dar femeile mă lasă în ale mele, căzând cu toate de acord că mă încearcă și pe mine grijile obișnuite ale unei viitoare mame.

Singurele abateri de la rutina zilnică sunt drumurile pe care le facem de două ori pe săptămână în afara clădirii. Marțea avem voie să luăm lucruri din bagajul de pe chei și, chiar dacă nu avem de fiecare dată nevoie de ceva, e o ușurare să ieși la aer curat. Vinerea, misionarele ne scot la plimbare prin împrejurimi. Angel Island e frumoasă din multe puncte de vedere. Vedem căprioare și ratoni. Învățăm nume de copaci : eucalipt, chiparos

de California și Pinus torreyana[1]. Trecem pe lângă clădirile în care stau bărbații, separați după rasă nu numai în aripile construcțiilor sau pe etaje, ci și în curtea exterioară, unde-și fac exercițiile fizice. Garduri de sârmă ghimpată înconjoară tot Centrul de Imigrări, separându-l de restul insulei, iar curtea unde-și fac bărbații exercițiile fizice are gard dublu, pentru a-i împiedica să evadeze. Dar unde ar putea să evadeze? Angel Island seamănă cu Alcatraz, insula pe lângă care am trecut în drumul nostru. Și aceea e o închisoare din care nu se poate evada. Cei care-s atât de nesăbuiți sau de cutezători încât să încerce să scape prin înot, sunt găsiți după câteva zile aruncați de valuri pe-un țărm pustiu. Singura diferență dintre noi și deținuții de pe insula vecină e că noi n-am făcut nimic rău. Numai că în ochii *lo fan*-ilor suntem vinovați.

La școala misionarilor metodiști din Shanghai, profesorii ne vorbeau despre un singur Dumnezeu și despre păcat, despre virtuțile Raiului și despre lucrurile înspăimântătoare din Iad, dar niciodată n-au fost sinceri cu privire la modul în care ne priveau compatrioții lor. Trăind printre deținute și anchetatori, ne dăm seama că America nu ne vrea. Nu numai că nu putem deveni cetățeni naturalizați, dar guvernul a dat o lege în 1882 care interzice imigrarea chinezilor, cu excepția a patru categorii privilegiate: miniștrii, diplomații, studenții și negustorii. Dacă ești chinez și te încadrezi în una dintre aceste categorii sau dacă ești cetățean american de origine chineză, trebuie să ai un Certificat de Identitate ca să debarci. Trebuie să ai acest act în permanență asupra ta. Oare doar chinezilor li se aplică acest tratament special? Nu m-ar mira să fie așa.

— Nu poți să te dai ministru, diplomat sau student, explică Lee-shee în timpul primei mese de Crăciun pe care o luăm în țara cea nouă, dar nu e greu să te dai negustor.

— Așa e, aprobă Dong-shee, altă femeie măritată, sosită aici la o săptămână după mine și May. Ea ne-a lămurit de ce dormim

[1] Specie de pin, în prezent pe cale de dispariție.

pe plase subțiri de sârmă și nu pe saltele: pentru că *lo fan*-ii cred că nu suntem obișnuiți să dormim în paturi.

— Nu le trebuie țărani ca noi. Nu vor hamali sau ricșari sau oameni care adună oalele de noapte.

Ce țară ar vrea astfel de oameni? îmi trece prin minte. În Shanghai, ne foloseam de ei, erau o necesitate, dar altfel ni-i doream în preajma noastră? (Vedeți cum uneori încă nu realizez care mi-e locul în lumea asta?)

— Soțul meu a cumpărat o tarabă într-un magazin, se fudulește Lee-shee. A dat cinci sute de dolari ca să intre-n afacere. Nu e partener de afaceri de-adevăratelea și nici n-a plătit banii ăștia. Cine să aibă atâta bănet? În schimb, a promis că-i va plăti patronului prin muncă. Acum, bărbatu-meu poate să susțină că-i negustor.

— Ăsta-i motivul pentru care ne interoghează? întrebeu. Caută să vadă cine sunt negustorii falși? Mi se pare o treabă grea…

— De fapt, vor să-i prindă pe fiii în acte.

Văzând că mă uit tâmp la ele, cele două femei încep să râdă pe înfundate. May ridică ochii din bolul cu mâncare.

— Spune-mi, îmi zice, e vreo glumă?

Dau din cap. May scoate un oftat și continuă să tragă de pulpa de porc din bol. De partea cealaltă a mesei, femeile își aruncă una alteia priviri cu subînțeles.

— Voi două nu prea știți cum stau lucrurile, observă Lee-shee. De-asta tu și sora ta sunteți aici de atâta timp? Bărbații voștri nu v-au explicat ce trebuie să faceți?

— Trebuia să călătorim împreună cu soții și cu socrul nostru, mărturisesc eu. Am fost despărțiți. Oamenii-maimuțe…

Ele înclină din cap, compătimitoare.

— Poți intra în America și dacă ești fiul sau fiica unui cetățean american, continuă Dong-shee. De-abia s-a atins de mâncare și sosul plin de amidon s-a închegat în bol. Soțul meu e un fiu în acte. Și soțul tău e la fel?

— Iartă-mă, dar nu știu ce-nseamnă asta.

— Soțul meu a cumpărat actul ca să devină fiul unui american. Acum mă poate aduce și pe mine în țară, ca soția lui în acte.

— Cum adică a cumpărat actul? întreb eu.

— N-ai auzit de fii în acte și de acte cumpărate de-a gata?

Când dau din cap că nu, Dong-shee își pune coatele pe masă și se apleacă înspre mine.

— Să zicem că un bărbat chinez născut în America se duce în China să se însoare. Când se-ntoarce în America, le declară autorităților că nevastă-sa a născut un copil.

O ascult cu atenție, să prind șmecheria, și cred că am ghicit-o.

— Dar a născut cu adevărat?

— Nu. Doar că el declară că l-a născut. Oficialii de la ambasada din China sau de-aici, de pe Angel Island, n-o să se ducă ei în cine știe ce sătuc să vadă dacă spune adevărul. Așa că omul nostru, care e cetățean al Statelor Unite, primește un act în care scrie că are un fiu, cetățean și el după tată. Dar, ține bine minte, fiul ăsta despre care vorbim nu s-a născut niciodată. Există doar în acte. Așa că omul nostru are acum de vânzare niște acte de-a gata. Așteaptă zece, douăzeci de ani, apoi îi vinde actul, actul de-a gata, unui tânăr chinez care ia numele lui de familie și vine în America. Nu e fiul lui bun. E doar un fiu în acte. Funcționarii de la imigrare de pe Angel Island vor încerca să-l păcălească, ca să spună adevărul. Dacă e prins cu minciuna, îl trimit înapoi în China.

— Și dacă nu e prins?

— Dacă nu e prins, va merge într-o casă nouă și va trăi ca fiu în acte, cu cetățenie falsă, sub un nume fals și cu niște rude false. Toate minciunile astea nu-l vor părăsi nicio clipă, cât timp va rămâne acolo.

— Cine-ar vrea să facă așa ceva? întreb eu sceptică, pentru că noi suntem dintr-o țară unde numele de familie sunt atât de importante, încât uneori strămoșii pot fi identificați până la a douăsprezecea spiță sau chiar mai departe. Ideea că ar exista

oameni care și-ar schimba pur și simplu, de bunăvoie, numele de familie ca să vină aici nu mi se pare plauzibilă.

— O grămadă de tineri din China ar dori să cumpere acte de-a gata și să se dea drept fiii altcuiva, dacă așa ar putea să vină în America – la Muntele de Aur, în Țara Steagului Înflorat, îmi răspunde Dong-shee. Crede-mă pe cuvânt, astfel de oameni suportă orice umilințe și muncesc pe brânci, dar fac bani, îi pun de-o parte și într-o bună zi se întorc bogați acasă.

— Pare ușor…

— Uită-te-n jur! Nu-i chiar așa ușor! îmi taie vorba Lee-shee. Interogatoriile sunt destul de dure și *lo fan*-ii schimbă regulile întruna.

— Dar fiice în acte există? întreb eu. Vin și femeile aici cu acte de-a gata?

— Care familie ar irosi o asemenea ocazie pe o fiică? Avem noroc că putem profita de actele false ale soților noștri, ca să putem veni aici ca soții în acte.

Cele două femei râd cu lacrimi. Cum se face că țărăncile astea neștiutoare de carte cunosc mai multe lucruri și știu mai bine ce trebuie făcut pentru a intra în țară decât știm noi? Știu pentru că ele sunt categoria vizată, în timp ce eu și May n-ar trebui să ne aflăm aici. Oftez. Uneori îmi doresc să fim pur și simplu trimise înapoi, dar ce ne-am face dacă ne-am întoarce? Japonezii au cotropit China, May e gravidă, n-avem bani, nici familie.

Pe urmă, ca de obicei, se aduce vorba despre mâncărurile de care ne e dor: friptură de rață, fructe proaspete și sos de fasole neagră – orice în afară de fiertura grețoasă care ni se dă aici.

Așa cum a plănuit May, acum mă-mbrac în hainele largi pe care le-am folosit și când am fugit din China. Cele mai multe femei nu rămân aici multă vreme, așa că nu bagă de seamă că și eu, și May suntem pe zi ce trece mai rotunde. Sau poate că observă, însă sunt la fel de rezervate pe cât ar fi fost și mama noastră în legătură cu un lucru atât de tainic.

Eu și sora mea am crescut într-un oraș cosmopolit. Ne plăcea să dăm impresia că știm multe, dar, în multe privințe, eram de-a

dreptul ignorante. Mama – o femeie tipică pentru acele vremuri – refuza să poarte orice discuție legată de trupurile noastre. Nu ne-a povestit nici măcar despre vizita surioarei roșii și, prima dată când a venit, am fost îngrozită, crezând că o să sângerez până o să mor. Chiar și așa, mama nu mi-a explicat ce se întâmpla de fapt. M-a trimis în camera servitoarelor ca să mă învețe Pansy și celelalte fete ce să fac pentru a avea grijă de mine și cum rămâne o femeie însărcinată. Mai târziu, când surioara roșie a vizitat-o pe May, i-am povestit ce învățasem și eu, dar și așa, tot nu știam prea multe despre sarcină sau despre cum e să dai naștere unui copil. Noroc că acum stăm împreună cu alte femei, care știu totul despre asta și îmi dau tot felul de sfaturi, însă eu mă bazez mai mult pe învățăturile lui Lee-shee.

— Dacă ai sfârcurile mici precum semințele de lotus, îmi dezvăluie ea, atunci băiatul tău va fi un om de vază. Dacă ai sfârcurile cât curmalele, atunci băiatul tău se va zbate în sărăcie.

Îmi spune c-ar trebui să mănânc pere în sirop, ca să-mi întăresc elementul *yin*, dar nici pomeneală să ni se dea așa ceva la masă. Când pe May începe să o doară burta, îi spun lui Lee-shee că eu am durerile astea și ea îmi explică că indispoziția asta ușoară e frecventă în rândul femeilor al căror *chi* stagnează în jurul uterului.

— Cel mai bun leac e să mănânci de trei ori pe zi câte cinci felii de ridiche daikon presărată cu zahăr, îmi recomandă ea.

Dar n-am de unde să fac rost de ridichi daikon proaspete, așa că May continuă să sufere. Asta mă face să vând și ultimele bijuterii din zestrea mamei unei femei dintr-un sat de pe lângă Canton. De acum înainte, de fiecare dată când May va avea nevoie de ceva, îi voi putea cumpăra pe dată de la standul din incintă sau voi putea plăti un paznic sau bucătar să-i cumpere de undeva. Prin urmare, când May suferă de indigestie, mă plâng ca și cum eu aș avea-o. Femeile din dormitor se contrazic asupra celui mai bun leac pe care să-l iau, sfătuindu-mă să sug cuișoare întregi. De astea fac rost ușor, dar Lee-shee tot nu e mulțumită.

— Pearl are ori un stomac slab, ori o splină slabă. Ambele sunt semn că nu-i funcționează elementul pământului. Are

cineva niște mandarine sau ghimbir proaspăt din care să-i facem un ceai?

Cu greu facem rost de aceste ingrediente, dar îi ușurează durerea lui May, ceea ce mă face fericită; celelalte deținute sunt mulțumite, pentru că au reușit să ajute o femeie gravidă.

Trece tot mai mult timp între o audiere și alta. E o practică obișnuită în cazul celor care au probleme cu declarațiile. Inspectorii cred că dacă o să petrecem mult timp în dormitorul comun, o să ne sleim de puteri și o să uităm poveștile pe care le-am memorat și uite-așa o să greșim la audieri. În definitiv, dacă ești audiat doar o dată pe lună, timp de opt ore fără pauză, cum o să-ți mai aduci aminte cu exactitate ce-ai declarat acum o lună, două, șase sau optsprezece luni, dacă ce ai spus era și în manualul cu instrucțiuni pe care l-ai distrus sau ce au spus despre tine în audierile *lor* rudele sau cunoștințele care nici măcar nu sunt pe insulă?

Soții rămân separați pe tot parcursul ședерii lor aici. În acest fel nu li se permite să-și fie alături și, cel mai important, nu li se dă voie să schimbe informații legate de audieri și de întrebările care le-au fost puse. În ziua nunții, palanchinul s-a oprit în fața porții sau în fața ușii de la intrare? Cerul era acoperit de nori sau burnița când și-au îngropat a treia fiică? Cine să-și mai amintească toate astea, când întrebările și răspunsurile la ele pot fi răstălmăcite în atâtea feluri? În fond, într-un sat cu două sute de locuitori, o poartă nu e același lucru cu ușa de la intrare? Oare are importanță cât de umedă era vremea când au băgat-o în pământ pe fata aia lipsită de orice valoare? Se pare că are pentru anchetatori, iar dacă membrii unei familii nu răspund la fel la aceste întrebări pot fi reținuți timp de zile, săptămâni, uneori chiar luni întregi.

Însă noi suntem surori și putem să ne comparăm poveștile înainte de a merge la audieri. Întrebările pe care ni le pun sunt din ce în ce mai grele, de îndată ce dosarul lui Sam, al lui Vernon, al fraților acestora, al Bătrânului Louie și al soției, dosarele partenerilor lui de afaceri și ale oamenilor din cartier

– negustori, polițistul arondat în comunitate și curierul socrului nostru – sunt puse pe tapet. Câți pui de găină și câte rațe are familia soțului meu în satul de baștină? Unde se depozitează orezul în casa noastră din Los Angeles și în casa familiei Louie din satul Wah Hong?

Dacă întârziem cu răspunsurile, inspectorii se enervează și țipă la noi: „Hai odată! Hai odată!“ Tactica asta dă roade în cazul celorlalte deținute, care se sperie și fac greșeli extrem de importante, dar noi ne folosim de ea, prefăcându-ne că suntem zăpăcite și bătute-n cap. Președintele comisiei, domnul Plumb, e tot mai agasat de persoana mea și mă fixează cu privirea, uneori preț de un ceas, încercând din răsputeri să mă intimideze cumva, ca să dau un răspuns nou, însă mă încăpățânez să nu vorbesc, iar încercările lui de a mă brusca și de a mă amenința nu fac decât să-mi sporească calmul și concentrarea.

Ne folosim de complexitatea, simplitatea sau imbecilitatea întrebărilor pentru a ne prelungi șederea aici. La întrebarea „Aveați un câine în China?“, May răspunde că da, eu că nu. La audierile de peste două săptămâni, inspectorii care ne-au audiat pe fiecare în parte ne spun ce discrepanțe au fost în răspunsuri. May susține în continuare că am avut un câine, în timp ce eu le explic cum că am avut un câine mai demult, dar că tata l-a sacrificat ca să-l mâncăm la ultima cină pe care am luat-o în China. La următoarea audiere, inspectorii ne spun că amândouă am avut dreptate: familia Chin a avut un câine, care a fost mâncat înainte de plecarea noastră. Adevărul e că n-am avut niciodată câine și că bucătarul nu ne-a servit niciodată câine – nici pe-al nostru, nici pe-al altcuiva – acasă la noi. Râdem ore întregi pe seama micii noastre victorii.

— Unde se ținea lampa cu petrol la voi acasă? întreabă într-o zi domnul Plumb.

Aveam curent electric în Shanghai, dar îi spun că țineam lampa cu petrol pe partea stângă a mesei, iar May răspunde că era pe dreapta.

Să zicem că inspectorii nu erau prea deștepți. Pentru că suntem îmbrăcate în jachetele chinezești, n-au observat copilul ce

crește în burta lui May sau perna și hainele făcute ghem și îndesate la mine-n pantaloni. După Anul Nou chinezesc, încep să ies și să intru cu un mers legănat în sala de audieri și exagerez eforturile pe care le fac pentru a lua loc sau a mă ridica de pe scaun. Bineînțeles, lucrurile astea atrag după ele o nouă rundă de întrebări. Sunt sigură că am rămas însărcinată în acea singură noapte pe care-am petrecut-o cu bărbatul meu? Sunt sigură că data e corectă? Sigur n-am rămas gravidă cu altcineva? Am fost prostituată în țara de baștină? E tatăl copilului cine zic eu că e?

Președintele comisiei, domnul Plumb, deschide dosarul lui Sam și îmi arată o fotografie cu un băiețel de șapte ani.

— Acesta e soțul tău?

Mă uit atent la poză. În ea e un băiețel. Ar putea fi Sam, la întoarcerea din China cu părinții lui, în 1920. La fel de bine, ar putea fi altcineva.

— Da, el e soțul meu.

Dactilograful continuă să bată la mașină, dosarele noastre se fac tot mai groase și pe parcurs aflu tot mai multe lucruri despre socrul meu, despre Sam, Vernon și afacerile familiei Louie.

— Scrie aici că socrul tău s-a născut la San Francisco, în 1871, spune domnul Plumb, în timp ce răsfoiește dosarul Bătrânului Louie. Asta înseamnă că acum are șaizeci și șapte de ani. Tatăl lui a fost negustor. Sunt corecte datele astea?

Din manualul cu instrucțiuni am aflat tot, mai puțin anul nașterii Bătrânului Louie. Risc și răspund:

— Da.

— Aici scrie că s-a-nsurat cu o femeie cu picioare naturale, în 1904, la San Francisco.

— N-am cunoscut-o încă, dar am auzit că are picioare naturale.

— În 1907 au plecat în China, unde li s-a născut primul fiu. L-au lăsat în satul natal timp de unsprezece ani, apoi l-au adus aici.

În momentul acesta, domnul White se apleacă și-i șoptește ceva la ureche șefului său. Încep să răsfoiască amândoi dosarele.

Apoi, domnul White arată ceva cu degetul pe una din pagini. Domnul Plumb înclină din cap și spune:

— Așa-zisa ta soacră are cinci fii. De ce a făcut numai băieți? De ce s-au născut toți în China? Nu ți se pare suspect?

— De fapt, fiul cel mai mic s-a născut la Los Angeles, îi ajut eu.

Președintele comisiei mă săgetează cu privirea.

— De ce și-ar fi lăsat socrii tăi patru fii în China, înainte de a-i aduce aici?

Și eu m-am întrebat același lucru, dar spun ce-am învățat pe de rost.

— Frații soțului meu au crescut în satul Wah Hong pentru că traiul era mai ieftin acolo decât în Los Angeles. Bărbatul meu a fost trimis înapoi în China pentru a-și cunoaște bunicii, pentru a învăța limba și obiceiurile de-acasă și pentru a aduce ofrande străbunilor familiei Louie, din partea tatălui său.

— I-ai cunoscut frații?

— Doar pe unul, pe care-l cheamă Vernon. Pe ceilalți, nu.

Domnul Plumb întreabă:

— Dacă socrii tăi erau împreună în Los Angeles, de ce-au mai așteptat unsprezece ani ca să aibă un ultim copil?

Nu știu ce răspuns să dau la întrebarea asta, așa că îmi bat ușor burta și spun:

— Unele femei nu iau ierburile pe care trebuie să le ia, nu mănâncă ce trebuie și nu respectă regulile necesare pentru ca energia lor *chi* să accepte fii de la bărbații lor.

Răspunsul meu, tipic unei femei înapoiate de la țară, îi mulțumește pe inspectori în ziua aceea, însă după o săptămână atenția lor se îndreaptă către ocupația socrului meu, în încercarea de a se asigura că nu face parte din clasa interzisă a muncitorilor. În ultimii douăzeci de ani, Bătrânul Louie a deschis mai multe afaceri în Los Angeles. În prezent, mai are un singur magazin.

— Cum se numește magazinul și ce se vinde acolo? întreabă domnul Plumb.

Îmi recit ascultătoare răspunsul.

— Se numește „Lanterna de aur“. Are mărfuri chinezești și japoneze, printre care mobilă, mătăsuri, covoare, papuci și porțelanuri, în valoare de cincizeci de mii de dolari.

Cifra asta parcă-mi picură miere pe buze.

— Cincizeci de mii de dolari? se minunează președintele comisiei, la fel de impresionat ca mine. Ce de bănet!

Din nou, el și domnul White se apleacă unul spre celălalt, de data asta pentru a discuta despre gravitatea depresiei economice în care se găsește țara lor. Mă fac că nu-i aud. Se uită prin dosarul Bătrânului Louie și îi aud spunând că anul acesta urmează să-și mute magazinul și să mai deschidă alte două afaceri, una cu ricșe pentru turiști și un restaurant. Îmi mângâi burta falsă și mă prefac a fi indiferentă atunci când domnul White îmi explică situația familială a Bătrânului Louie.

— Colegii noștri din Los Angeles le fac câte-o vizită celor din familia Louie o dată la șase luni, zice el. N-au găsit nicio legătură între socrul tău și vreo spălătorie, vreo loterie, vreo casă cu camere de închiriat, vreo frizerie, vreo sală de jocuri de noroc sau orice altceva nepermis. Altfel spus, pare să fie un negustor bine văzut în comunitate.

Ceea ce aflu la următoarea audiere, când domnul White citește cu voce tare fragmente în limba engleză din consemnările făcute despre Sam și despre tatăl său, ce sunt traduse apoi în Sze Yup de un nou interpret, mă uimește de-a binelea. Bătrânul Louie a declarat inspectorilor că a avut pierderi în afaceri de două mii de dolari pe an din 1930 până în 1933. În Shanghai, ar fi fost o sumă uriașă. Banii ăia, pe un singur an, mi-ar fi salvat familia: afacerea tatei, casa și economiile mele și ale lui May. În ciuda acestui lucru, Bătrânul Louie tot a reușit să vină în China, să cumpere neveste pentru băieții lui.

— Sigur sunt bogați, dar își țin banii ascunși, îmi zice May în seara aceea.

Totul pare confuz și amestecat în mod intenționat, ca să ne zăpăcească. Să fie Bătrânul Louie, al cărui dosar e un pic mai gros decât al meu după ce a trecut pe la Centrul de Imigrări de mai multe ori, la fel de mincinos pe cât suntem și eu și May?

Într-o zi, domnul Plumb își iese în sfârșit din fire, dă cu pumnul în masă și întreabă:

— Cum se face că pretinzi că ești nevasta unui negustor domiciliat legal *și* nevasta unui cetățean american? Astea sunt două lucruri diferite și trebuie să fii una din două.

Și eu m-am întrebat același lucru de multe ori în ultimele luni, însă tot nu știu care-i răspunsul.

Surori de sânge

După vreo două săptămâni, mă trezesc în mijlocul nopții din cauza unuia dintre coșmarurile mele. De obicei, May e lângă mine și mă liniștește. Dar acum nu e aici. Mă întorc pe partea cealaltă, sperând că-i pe patul de-alături. N-o văd nici acolo. Stau întinsă și nemișcată, ascultând. Nu aud pe nimeni plângând, șoptind incantații protectoare sau mergând în vârful picioarelor prin dormitorul comun, ceea ce înseamnă că trebuie să fie o oră târzie. Unde-i May ?

În ultima vreme, nici ea n-a dormit prea bine. „Fiului tău îi place să dea din picioare și să mă lovească când mă așez. Nu mai e loc pentru amândoi înăuntru. Trebuie să mă duc la toaletă întruna“, mi-a mărturisit acum o săptămână, cu o asemenea gingășie – ca și cum ar fi tras cu ochiul la o comoară –, încât am simțit o mare iubire, pentru ea și pentru copilașul pe care-l poartă în pântece pentru mine. Totuși, ne-am promis una alteia că nu vom merge la baie decât împreună. Îmi caut hainele și pernuța-bebeluș. Chiar și la ora aceasta târzie din noapte, nu pot risca să fiu văzută altfel decât gravidă. Îmi închei nasturii de la jachetă peste burta falsă și mă ridic din pat.

Nu este la toaletă, așa că mă duc la dușuri. Când deschid ușa, îmi îngheață inima și mi se strânge stomacul. Camera e foarte diferită de cea pe care am văzut-o în vis, dar pe podea stă sora mea, cu pantalonii dați jos, albă ca varul la față din pricina durerii și cu locul acela intim… dezgolit, umflat, înspăimântător.

May întinde un braț spre mine.

— Pearl…

Alerg imediat lângă ea, alunecând pe gresia udă.

— Se naște fiul tău, îmi spune.

— Trebuia să mă trezești…

— Nu mi-am dat seama că a venit momentul.

De multe ori, noaptea târziu sau când am prins câteva momente singure în timpul plimbărilor la care ne scoteau săptămânal misionarele, am discutat de ceea ce vom avea nevoie când va veni sorocul. Am făcut planuri peste planuri și am vorbit despre cele mai mici detalii. Bifez în minte toate lucrurile pe care ni le-au spus femeile pe care le-am întrebat: simți dureri și nu mult după asta ai senzația că o să lepezi o tărtăcuță, apoi te duci într-un colț, te așezi pe vine și cade copilul din tine; îl speli, îl înfeși și te duci înapoi la bărbatul tău, pe câmpul de orez, cu bebelușul legat cu o bucată lungă de pânză de tine. Bineînțeles, totul e foarte diferit de Shanghai, unde luni întregi femeile nu mai mergeau la petreceri, la cumpărături sau la dans, după care mergeau la un spital de tip occidental, unde erau anesteziate. Când se trezeau, li se punea bebelușul în brațe. Apoi, în următoarele două-trei săptămâni rămâneau la spital, primind vizite și felicitări de la toată lumea, căci aduseseră un fiu în familie. În cele din urmă, se întorceau acasă în timp util pentru petrecerea de la împlinirea unei luni de viață a copilului, care se dădea pentru a-i ura bebelușului bun venit în lume și pentru a primi omagiile familiei, vecinilor și prietenilor. Obiceiurile din Shanghai nu-și au locul aici, însă, după cum a repetat May în ultimele săptămâni, „Femeile de la țară nasc singure de când e lumea și pământul. Dacă ele pot, eu de ce să nu pot? Am trecut prin multe necazuri. N-am prea avut ce mânca și ce-am mâncat, am vomitat. Copilul n-are cum să fie mare. O să iasă ușor."

Am discutat unde ar putea să nască și am hotărât că la dușuri e singurul loc unde celorlalte femei le este cel mai frică să meargă. Totuși, uneori femeile merg să facă duș în timpul zilei. „N-o să-l las să iasă atunci", mi-a promis May.

Acum, când mă gândesc mai bine, îmi dau seama că May a fost probabil în travaliu toată ziua, culcată pe pat cu genunchii la piept, cu picioarele încrucișate, străduindu-se să țină copilul înăuntru.

— Când au început contracțiile ? Cât de dese sunt ? o întreb, aducându-mi aminte că așa pot afla cât mai e până la naștere.

— Au început de dimineață. Nu erau așa dureroase și știam că trebuie să aștept. Dintr-odată, mi-a venit să merg la toaletă. Mi s-a rupt apa și am venit aici.

Așadar, de aici apa în care-am îngenuncheat.

Mă strânge de mână când are o contracție. Închide ochii și fața i se face roșie ca focul. Îmi strânge mâna și își înfige unghiile în palma mea atât de tare, încât acum îmi vine mie să urlu de durere. După ce trece contracția, May trage aer în piept și își lasă mâna moale într-a mea. După o oră, încep să zăresc capul copilului.

— Crezi că poți sta pe vine ?

Geme și-mi face semn că da. Mă duc în spatele ei și o trag lângă perete, ca să se sprijine de el. Mă așez între picioarele ei. Întind mâinile și închid ochii ca să capăt curaj. Apoi deschid ochii, mă uit la chipul schimonosit de durere al surorii mele și încerc să spun pe un ton cât mai convingător ceea ce tot ea mi-a repetat în ultimele săptămâni :

— Vom reuși, May ! Știu că vom reuși !

Când iese copilul, vedem că nu e băiatul despre care-am vorbit tot timpul. E o fată udă, acoperită de mucus – fiica mea. E micuță, chiar mai mică decât mă așteptam. Nu plânge. În schimb, scoate niște scâncete, ca piuitul tânguitor al puilor de pasăre.

— Vreau s-o văd.

Clipesc și îmi privesc sora. Părul îi atârnă în șuvițe ude, dar de pe fața ei a dispărut orice urmă de durere. Îi dau copilul și mă ridic în picioare.

— Mă-ntorc imediat, îi spun, dar May nu m-aude. Și-a îmbrățișat strâns copila, ca s-o protejeze de aerul rece și o șterge pe față cu mâneca. Le privesc lung, preț de o clipă. Nu vor petrece decât această clipă împreună, ca mamă și fiică, înainte ca eu să-mi însușesc copilul .

Dau fuga în dormitor, încercând să fac cât mai puțin zgomot. Iau unul dintre costumașele pe care le-am făcut eu și May

pentru bebeluș, un ghem, o forfecuță pe care ne-au dat-o femeile misionare pentru lucrul de mână, câteva articole sanitare și două prosoape pe care le-am cumpărat de la taraba din centru. Iau ceainicul de pe radiator și mă grăbesc înapoi la dușuri. Când ajung acolo, observ că May a eliminat placenta. Înnod un fir în jurul cordonului ombilical și-l tai, apoi înmoi un prosop curat în apa caldă din ceainic și i-l dau lui May să curețe bebelușul cu el. Cu apa rămasă și cu celălalt prosop o spăl pe May. Copilul a fost mic, așadar n-a lăsat răni prea adânci, în comparație cu ce mi s-a întâmplat mie în acea zonă. Sper să se vindece fără să fie nevoie de cusături. Dar, la drept vorbind, ce pot să fac ? De-abia știu să cos un tiv. Cum aș putea să-i cos zona intimă surorii mele ?

În timp ce May îmbracă bebelușul, eu șterg pe jos și strâng placenta în prosoape. După ce curăț, cât pot de bine, îndes lucrurile murdare în coșul de gunoi.

Afară cerul devine trandafiriu. Nu mai avem mult timp la dispoziție.

— Nu cred c-o să reușesc să mă ridic singură-n picioare, spune May de pe podea.

Picioarele ei palide tremură de frig și din cauza efortului pe care l-a depus. Se depărtează de perete și o ajut să se ridice. Pe picioare i se prelinge sânge și picăturile roșii încep să păteze podeaua.

— Nu-ți face griji, îmi zice. Nu-ți face griji. Poftim, ia-o !

Îmi dă copilul. Am uitat să aduc pătura pe care a tricotat-o May și bebelușul dă agitat din mâini, trezindu-se eliberat dintr-odată. N-am purtat-o eu în pântece atâtea luni, dar o iubesc imediat ca pe propriul meu copil. De-abia observ că May își pune centura menstruală la locul ei și își trage pe ea lenjeria și pantalonii.

— Eu sunt gata, îmi spune.

Mai aruncăm o privire prin încăpere. Nu va fi un secret pentru nimeni că aici a avut loc o naștere. Ceea ce contează e să nu intre nimeni la bănuieli din pricina faptului că n-o să mă duc să mă consulte unul dintre medicii din centru.

Stau în pat, cu fetița mea în brațe și cu May cuibărită lângă mine – dormind ușor, cu capul pe umărul meu –, când se trezesc celelalte femei. Trece un timp până ne observă cineva.

— *Aiya!* Ia uite cine-a sosit azi-noapte! strigă Lee-shee bucuroasă.

Celelalte femei și copiii lor fac roată în jurul nostru, înghesuindu-se ușor, ca să ne poată vedea mai bine.

— S-a născut fiul tău!

— Nu fiul, fetița, o corectează May.

Vocea ei pare atât de diafană din cauza extenuării, încât o clipă îmi fac griji că lumea o să-și dea seama de tot.

— Un strop de fericire, spune Lee-shee compătimitoare, folosind formula tradițională pentru a mai îndulci dezamăgirea pe care-o aduce nașterea unei fetițe. Apoi zâmbește. Dar uitați-vă-n jur! Aproape toate de-aici suntem femei, mai puțin băieții ăștia, care au nevoie de mamele lor. Trebuie să privim totul ca pe o întâmplare de bun augur.

— N-o să fie de bun augur dacă bebelușul rămâne îmbrăcat așa, ne avertizează una dintre femei.

Mă uit la fetiță. Hainele ei sunt primele pe care le-am croit eu și May. Nasturii sunt ciobiți și căciulița tricotată îi atârnă într-o parte, dar se pare că nu astea sunt problemele adevărate. Copilul trebuie să fie ocrotit de forțele răului. Femeile pleacă și se întorc cu monede pe care ni le dau în dar, pentru că reprezintă grija celor „o sută de prieteni ai familiei". Cineva îi leagă-n părul negru un fir roșu, ca să-i fie cu noroc. Apoi, una după alta, femeile îi cos amulete micuțe înfățișând animalele din zodiac pe căciuliță și pe hăinuțele pe care i le-am făcut, ca s-o ocrotească de spiritele rele, de semnele prevestitoare de nenorociri și de boli.

Se face o colectă și cineva se duce la unul dintre bucătarii chinezi, să-l plătească ca să facă un bol de supă pentru lăuze, cu ciolan de porc afumat, ghimbir, alune și orice tărie are la dispoziție (vinul Shaoxing e cel mai bun, dar merge și whisky-ul, la

o adică). Femeia care tocmai a născut este epuizată și suferă din pricina a prea mult *yin* rece. Majoritatea ingredientelor din supă sunt considerate a fi calde și aducătoare de *yang*. Mi se spune că îmi vor micșora uterul, că-mi vor curăța corpul de sângele stătut și că-mi vor aduce lapte.

Dintr-odată, o femeie se întinde spre mine și îmi descheie nasturii de la jachetă.

— Trebuie să-i dai țâță. Ți-arătăm noi cum.

Îi îndepărtez mâna cu blândețe.

— Acum suntem în America și fiica mea e cetățean american. Voi face și eu cum fac americanii. *Și femeile moderne din Shanghai*, îmi spun în gând, rememorând vremurile în care eu și May pozam pentru reclame la laptele praf. O să-i dau lapte praf.

Ca de obicei, traduc conversația din dialectul Sze Yup în dialectul Wu, ca să înțeleagă și May.

— Spune-i că biberoanele și laptele praf sunt într-un pachet, sub pat, turuie May repede. Spune-i că nu vreau să plec de lângă tine, dar dacă vreuna dintre ele ar vrea să ne ajute, i-aș fi recunoscătoare.

În timp ce una dintre femei scoate biberonul de sub pat și amestecă laptele praf cumpărat de la tarabă cu niște apă caldă, după care îl lasă la răcit pe pervaz, Lee-shee și celelalte femei încep să dezbată problema numelui pe care-l va purta copilul.

— Confucius a zis că dacă numele nu sunt potrivite, atunci limba și societatea nu vor fi în armonie cu adevărata esență a lucrurilor, explică ea. Bunicul copilului sau cineva foarte renumit trebuie să-i dea numele.

Își țuguie buzele, se uită în jur și concluzionează pe un ton teatral :

— Dar aici n-avem o astfel de persoană. Poate că-i mai bine așa. Ai născut o fetiță. Mare dezamăgire ! Doar nu vrei s-o cheme Purece, Câine sau Făraș, cum m-a botezat pe mine tata.

E important să-i pui un nume copilului, dar în mod normal sarcina asta nu le revine femeilor. Acum, când ni se oferă șansa

de a boteza un copil – o fetiță, mai precis –, ne dăm seama că e mai greu decât am crezut. Nu putem să-i dăm numele mamei sau să folosim numele nostru de familie pe post de prenume, în cinstea tatei, pentru că aceste opțiuni sunt considerate tabu. Nu putem să-i punem un nume de eroină sau de zeiță, pentru că am da dovadă de îngâmfare și lipsă de respect.

— Mie îmi place Jade[1], pentru că mă duce cu gândul la putere și la frumusețe, sugerează o deținută tinerică.

— Numele de flori sunt frumoase. Orchid, Lily, Iris…

— Dar sunt niște nume așa de comune și prea slabe, intervine Lee-shee. Gândiți-vă la locul unde s-a născut. N-ar trebui să-i punem un nume cum ar fi Mei Gwok ?

Mei Gwok înseamnă *Țară Frumoasă,* numele cantonez pentru Statele Unite, dar nu sună prea melodios și nu e un nume drăguț.

— N-ai cum să greșești dacă-i pui un nume de generație din două caractere, sugerează altă femeie.

Asta-mi place, pentru că și eu, și May avem același nume de generație, *Long* – Dragon.

— Ai putea să-i pui un nume care să aibă *De* la bază – Virtute – și pe urmă să-ți botezi fiecare fiică Virtutea Blândeții, Virtutea Lunii, Virtutea Înțelepciunii…

— E prea mare bătaie de cap ! exclamă Lee-shee. Eu mi-am botezat fiicele Fata Unu, Fata Doi, Fata Trei. Băieților le-am zis Fiul Unu, Fiul Doi, Fiul Trei. Verișorii lor sunt Vărul Șapte, Opt, Nouă, Zece și așa mai departe. Pentru că le-am dat numere, fiecare știe care-i e locul în familie.

Ceea ce lasă să se înțeleagă e de fapt : Cine-și mai bate capul cu numele, când oricum copiii se prăpădesc mai mereu ? Nu știu cât e May de atentă sau cât de mult înțelege din toate astea, dar când vorbește ea, toate celelalte femei tac.

---

[1] „Jad“ (*engl.*).

— Un singur nume i se potrivește copilului, spune May în engleză. Ar trebui să poarte numele de Joy[1]. Suntem în America acum. Haideți să n-o legăm de trecut.

Abia când întoarce capul să mă privească, îmi dau seama că nu și-a dezlipit ochii de la copil niciun moment până acum. Chiar dacă Joy este în brațele mele, May a reușit să fie mai apropiată de ea. Se ridică în capul oaselor și își scoate de la gât punguța cu trei monede de cupru, trei semințe de susan și trei boabe de fasole verde, pe care i-a dăruit-o mama pentru a o proteja. Îmi duc mâna la punguța care încă atârnă la gâtul meu. Nu cred că m-a ocrotit, dar încă o port, alături de brățara de jad, ca să-mi amintească de mama. May îi trece sfoara de piele peste cap lui Joy și-i bagă punguța în sân, sub haine.

— Să te ocrotească oriunde vei merge, șoptește May.

Femeile din jur încep să plângă la auzul cuvintelor frumoase ; gestul lui May le-a înduioșat. Îi spun că-i o mătușă bună, dar știm cu toatele că îi vom da jos darul de la gât, de frică să n-o sugrume.

Când sosesc misionarele, refuz să merg cu ele la spital.

— Nu e după obiceiurile chinezești, le spun. Dar dacă ați putea să-i trimiteți o telegramă soțului meu, v-aș fi recunoscătoare.

Mesajul e scurt și la obiect : MAY ȘI PEARL AJUNS ANGEL ISLAND. TRIMITE BANI CĂLĂTORIE. NĂSCUT COPIL. PREGĂTEȘTE PETRECEREA DE O LUNĂ.

Seara, femeile se întorc de la cină cu supă pentru lăuze. În ciuda vociferărilor femeilor care se înghesuie în jurul meu, împart supa cu sora mea, spunându-le că și ea a depus același efort ca mine. Plescăie din limbă, dezaprobator, și dau din cap, dar May are mai multă nevoie de supă decât am eu.

Domnul Plumb, președintele comisiei, rămâne năuc când, la următoarea audiere, intru îmbrăcată într-una dintre cele mai

[1] „Bucurie“ (*engl.*).

frumoase rochii de mătase ale mele și pe cap cu pălăria cu pene – în căptușeala căreia este ascuns manualul cu instrucțiuni pe care și eu, și May l-am învățat pe dinafară –, vorbind o engleză ireproșabilă și ținând în brațe un copil cu hăinuțele pline de talismane. Răspund corect la fiecare întrebare, fără să șovăi și știu că în camera de alături May face același lucru. Dar ce facem eu și May nu contează, cum nu contează nici chestiunea negustorului domiciliat legal în America sau a soției cetățeanului american. Ce vor face autoritățile cu copilul? Angel Island face parte din Statele Unite, dar nimănui nu i se recunoaște cetățenia sau statutul de rezident, decât după ce *părăsește* insula. Pentru oficialități, e mai ușor să ne dea drumul să plecăm decât să se ocupe de toată birocrația pe care le-ar aduce-o Joy pe cap.

Domnul Plumb ne face ca de obicei rezumatul la sfârșitul audierii, dar nu pare să se bucure prea mult când ajunge la concluzii: „Prezentarea acestui caz a fost amânată mai bine de patru luni. Deși este cert că această femeie nu a petrecut decât foarte puțin timp alături de soțul ei, care pretinde că este cetățean american, ea a dat naștere unui copil la noi în centru. În urma unor deliberări serioase, am căzut de acord asupra unor puncte importante. În acest sens, voi face demersuri ca Louie Chin-shee să fie primită în Statele Unite, ca soție a unui cetățean american."

— Sunt de acord, spune domnul White.

— Și eu sunt de acord, spune dactilograful. E prima și singura dată când îl aud vorbind.

La ora patru, în aceeași după-amiază, vine gardianul și strigă două nume: Louie Chin-shee și Louie Chin-shee – numele meu și al lui May de femei căsătorite, după obiceiul vechi. *Sai gaai!,* spune el tare, stâlcind expresia care înseamnă *noroc bun*, după cum obișnuiește. Ni se înmânează Certificatele de Identitate. Mi se dă un certificat de naștere american pentru Joy, în care scrie că „e prea mică pentru a fi măsurată" – ceea ce înseamnă, de fapt, că nu s-au obosit s-o examineze. Sper că mențiunea aceasta îmi va fi de folos pentru a elimina orice bănuială legată de data

nașterii și de dimensiunile lui Joy, atunci când Bătrânul Louie și Sam o vor vedea.

Celelalte femei ne ajută să ne împachetăm lucrurile. Pe Lee-shee o podidește plânsul când ne luăm la revedere. Așteptăm ca gardianul să încuie dormitorul comun după ce ieșim, apoi mergem după el, ieșim din clădire și o luăm pe potecă spre ponton, de unde ne luăm restul bagajelor și urcăm pe feribotul care ne va duce la San Francisco.

Partea a doua
Norocul

Un singur bob de orez

Dăm paisprezece dolari pe un bilet spre San Pedro, cu vaporul cu aburi *Harvard.* În timpul călătoriei, având lecția învățată de pe Angel Island, repetăm povestea pe care am inventat-o ca să justificăm de ce nu ne-am îmbarcat pe vapor cu multe luni în urmă, subliniind prin ce greutăți am trecut ca să plecăm din China pentru a ne întâlni soții și cât de îngrozitoare au fost audierile la care am fost supuse. Dar nu e nevoie să spunem nicio poveste, fie ea reală sau nu. Când ne întâlnim cu Sam la debarcader, ne zice doar atât: „V-am crezut moarte."

Noi ne-am văzut doar de trei ori: în Orașul Vechi Chinezesc, la nunta noastră și când mi-a dat biletele și celelalte documente. După ce rostește acea singură propoziție, se uită lung la mine, fără să spună un cuvânt. May vine din urmă, cărând cele două valize. Bebelușul doarme la mine-n brațe. Nu mă aștept la îmbrățișări și la sărutări și nu mă aștept să o primească pe Joy în vreun mod extravagant. Nici nu s-ar cuveni. Totuși, întâlnirea noastră, după atâta amar de vreme, e foarte stingheritoare.

În tramvai, ne așezăm în spatele lui Sam. Nu e un oraș cu „magnifice clădiri înalte", cum erau cele din Shanghai. Văd doar un turn alb, în stânga mea. După câteva străzi, Sam se ridică în picioare și vine la noi. Pe fereastră, la dreapta, se vede un șantier imens. Spre stânga e o stradă lungă cu blocuri de două etaje, din cărămidă, pe câteva dintre ele găsindu-se plăcuțe scrise în chineză. Tramvaiul oprește și coborâm. O luăm în sus. Vedem o plăcuță pe care scrie STRADA LOS ANGELES. Traversăm strada, străbatem o piațetă cu o scenă în mijloc, trecem pe lângă o unitate de pompieri și apoi o luăm la stânga, pe Aleea Sanchez, de-a lungul căreia vedem alte clădiri din cărămidă. Intrăm pe o ușă deasupra căreia e inscripționat BLOCUL GARNIER,

mergem pe o pasarelă întunecoasă, urcăm pe niște scări vechi de lemn și ne continuăm drumul de-a lungul unui coridor mucegăit, duhnind a mâncare gătită și a scutece murdare. Sam ezită înainte de a deschide ușa apartamentului în care locuiește cu părinții lui și cu Vern. Se întoarce spre noi și, când ne privește, citesc compasiune în ochii lui. După aceea deschide ușa și intrăm în casă.

Primul lucru care mă șochează e cât de sărăcăcios, murdar și urât e totul. Lângă perete e o canapea ponosită, îmbrăcată într-un material mov, pătat. O masă cu șase scaune obișnuite, lucrate grosier, ocupă spațiul din mijlocul camerei. Lângă masă, nicidecum dosită într-un colț, e o scuipătoare. Dintr-o simplă privire, văd că n-a fost golită de multă vreme. Pe pereți nu sunt fotografii, tablouri sau calendare. Ferestrele sunt murdare și n-au storuri. Din locul în care stau, chiar în fața ușii de la intrare, se vede bucătăria, care se reduce la un dulap cu câteva obiecte de uz casnic pe el și o firidă pentru venerarea strămoșilor familiei Louie.

O femeie scundă, rotunjoară, cu părul prins la spate într-un coc mic ne iese în întâmpinare, strigând în Sze Yup: „Bine-ați venit, bine-ați venit! În sfârșit ați sosit!“ Apoi strigă peste umăr: „Au ajuns! Au ajuns!“ Îi dă un ghiont lui Sam: „Du-te și cheamă-i pe ăla bătrânu’ și pe băiatu’ meu.“

În timp ce Sam trece prin camera principală și o ia pe hol, ea își îndreaptă din nou atenția către noi.

— Dă-mi mie bebelușul! Ah, ia să-l văd! Să-l văd! Eu sunt *yen-yen* a ta! ciripește ea către Joy, folosind diminutivul pentru bunică din dialectul Sze Yup. Apoi ne spune mie și lui May: Și voi puteți să-mi spuneți Yen-yen.

Soacra noastră e mai bătrână decât mă așteptam, având în vedere că Vernon are doar paisprezece ani. Pare să bată spre șaizeci – e bătrână rău față de mama, care avea numai treizeci și opt de ani când a murit.

— Eu trebuie să văd copilul, se-aude o voce gravă, vorbind tot în Sze Yup. Dați-l încoace!

Bătrânul Louie, îmbrăcat în straie tradiționale chinezești, intră în cameră împreună cu Vern, care n-a crescut aproape

deloc de ultima dată când l-am văzut. Din nou, ne așteptăm să fim întrebate unde am fost și de ce ne-a luat atâta timp să ajungem, dar se pare că nu prezentăm interes pentru bătrân. I-o dau în brațe pe Joy. O pune pe masă și o dezbracă cu mișcări grosolane. Copila începe să plângă – speriată de degetele lui osoase, de exclamațiile bunicii, de masa tare pe care stă și de dezbrăcarea bruscă.

Când Bătrânul Louie descoperă că e fată, își retrage brusc mâinile. Fața i se schimonosește de dezgust.

— Nu ne-ați scris că bebelușul e fată. Ar fi trebuit să ne scrieți. Dac-am fi știut, n-am mai fi pregătit petrecerea.

— Dar bineînțeles că trebuie să-i facem petrecere de o lună, ciripește soacră-mea. Orice copil, chiar dacă-i fetiță, trebuie să aibă o petrecere de o lună. Oricum, acum nu mai avem cum să dăm înapoi. O să vină toată lumea.

— Ați pregătit deja ceva ? întreabă May.

— Chiar acum ! răsună vocea lui Yen-yen. V-a luat mai mult timp decât credeam ca să ajungeți din port până aici. Toată lumea ne așteaptă la restaurant.

— Chiar acum ? zice May ca un ecou.

— Chiar acum !

— N-ar trebui să ne schimbăm ? întreabă May.

Bătrânul Louie se încruntă.

— N-avem timp de pierdut cu așa ceva. N-aveți nevoie de nimic. Acum nu mai sunteți așa de speciale. Aici nu trebuie să vă vindeți imaginea.

Dacă aș fi mai curajoasă, l-aș întreba de ce e atât de nepoliticos și de acru cu noi, dar de-abia dac-am petrecut zece minute în casa lui.

— Va trebui să-i dăm un nume, spune Bătrânul Louie, făcând semn cu capul spre copil.

— O cheamă Joy, spun eu.

El pufnește.

— Nu-i bun. Chao-di sau Pan-di sunt mai bune.

Simt cum îmi ia fața foc de supărare. Exact în legătură cu asta ne-au avertizat femeile de pe Angel Island. Simt cum Sam

își așază mâna pe spatele meu, dar gestul lui de compasiune îmi trimite un fior de teamă de-a lungul șirei spinării și mă feresc de atingerea lui.

Pentru că simte că ceva nu e în regulă, May mă întreabă în dialectul nostru, Wu :

— Ce spune ?

— Vrea să-i pună numele Joy Cere-Un-Frate sau Speră-La-Un-Frate.

May își mijește ochii.

— N-aveți voie să vorbiți o limbă secretă la mine-n casă ! proclamă Bătrânul Louie. Trebuie să înțeleg fiecare cuvânt pe care-l scoateți pe gură.

— May nu știe dialectul Sze Yup, îi explic eu, dar fierb în sinea mea când mă gândesc ce nume vrea să-i pună lui Joy, al cărei plânset se-aude ascuțit în tăcerea dezaprobatoare ce s-a lăsat în jurul ei.

— Vorbiți numai în Sze Yup ! spune el, subliniind cuvintele printr-un pumn în masă. Dacă v-aud că vorbiți în altă limbă, fie ea și engleză, o să vă pun să-mi lăsați câte-un bănuț într-un borcan. Ați înțeles ?

Nu e un bărbat înalt sau bine făcut, dar stă cu picioarele bine înfipte în pământ, ca și cum ar vrea să ne provoace, să vadă cine are curaj să-l sfideze. Dar eu și May de-abia am sosit, Yen-yen stă sprijinită de perete, părând că vrea să se facă invizibilă, Sam de-abia dacă a scos un cuvânt de când am debarcat, iar Vernon stă mai retras, nervos, lăsându-se când pe un picior, când pe celălalt.

— Îmbrăcați-o pe Pan-di ! poruncește Bătrânul Louie. Voi două pieptănați-vă și puneți-vă astea !

Își bagă mâna într-unul dintre buzunarele adânci și scoate patru brățări de nuntă, din aur.

Mă apucă de mână și îmi prinde la încheietură o brățară din aur masiv, lată de șapte-opt centimetri. Apoi mi-o pune și pe

cealaltă, împingând cu brutalitate în susul brațului brățara de jad primită de la mama, ca să nu-l încurce. În vreme ce prinde brățările la mâna lui May, eu le privesc pe-ale mele. Sunt niște bijuterii de nuntă frumoase, tradiționale și foarte scumpe. În sfârșit am dovada palpabilă a bunăstării pe care m-așteptam s-o găsesc aici. Dacă vom găsi un munte de pietate, le vom putea amaneta…

— Nu sta cu mâinile-n sân! se răstește Bătrânul Louie. Fă ceva s-o oprești pe fetiță din plâns. Trebuie să plecăm. Ne privește plin de dezgust. Haideți odată!

În cincisprezece minute dăm colțul străzii, traversăm Strada Los Angeles, urcăm pe niște scări și intrăm în restaurantul Soochow, unde se ține banchetul de nuntă combinat cu petrecerea de o lună a lui Joy. Pe masă, chiar la intrare, ne așteaptă niște platouri cu ouă fierte, vopsite în roșu, simbolizând fertilitatea și fericirea. Pe pereți atârnă bannere cu versuri nupțiale. Pe fiecare masă se găsesc fâșii subțiri de ghimbir dulce marinat, simbol al *yin*-ului meu, aflat într-o continuă încălzire după chinurile nașterii. Banchetul, deși nu atât de fastuos pe cât mi-l imaginam eu pe când visam cu ochii deschiși în studioul lui Z.G., e totuși cea mai bună masă pe care-am servit-o în ultimele luni – un platou cu meduze, pui în sos de soia, rinichi tăiați feliuțe, supă „cuib de pasăre“[1], pește întreg fiert la abur, rață Peking, tăieței, creveți cu nuci – dar eu și May nu apucăm să mâncăm.

Yen-yen – care o ține în brațe pe proaspăta nepoată – ne poartă de la o masă la alta, ca să facem cunoștință cu invitații. Aproape toți sunt din familia Louie și toți vorbesc Sze Yup.

— El e unchiul Wilburt. Acesta e unchiul Charley și el e unchiul Edfred, îi spune ea lui Joy.

Bărbații aceștia îmbrăcați în costume aproape identice, croite din material ieftin, sunt frații lui Sam și ai lui Vern. Oare au primit numele astea de la naștere? E imposibil. Trebuie să fie

[1] Supă chinezească făcută dintr-un cuib de alge marine și moluște, construit de păsări. (N.tr).

numele pe care și le-au luat ca să pară mai americani, la fel cum eu, May și Tommy ne-am luat nume occidentale, pentru a părea mai rafinați în Shanghai.

Pentru că eu și May suntem măritate de ceva vreme, în loc de obișnuitele tachinări care se fac la nuntă cu privire la cum se vor descurca bărbații noștri în dormitor sau cum vom fi eu și sora mea deflorate, glumele se fac pe seama lui Joy.

— Tu copt repede copil, Pearl ! zice unchiul Wilburt într-o engleză stricată. Știu din manualul cu instrucțiuni că are treizeci și unu de ani, dar pare mult mai bătrân. Bebelușul apărut multe săptămâni mai devreme !

— Joy mare pentru vârsta ei ! se bagă-n vorbă și Edfred, care are douăzeci și șapte de ani, dar pare mai tânăr. I s-a dezlegat limba de cât *mao tai* a băut. Știm și noi numărăm, Pearl.

— Sam dea băiat la tine data viitoare ! adaugă Charley. Are treizeci de ani, dar e greu să-i ghicești vârsta, pentru că are ochii roșii, umflați și apoși din cauza alergiilor. Să coci următor copil bine, ca să iasă și mai devreme !

— Voi, bărbații din neamul Louie, sunteți toți o apă și-un pământ ! îi mustruluiește Yen-yen. Credeți că știți a număra așa de bine ? Atunci numărați câte zile au fugit norele mele din calea oamenilor-maimuțe. Credeți că ați avut greutăți aici ? *Ha !* Copilu' norocos că a putut să se nască ! Norocoasă că a trăit !

Eu și May îi turnăm ceai fiecărui invitat și primim daruri de nuntă sub formă de *lai see* – plicuri de culoare roșie, pe care sunt gravate caractere aurii ce simbolizează norocul, pline cu bani care vor fi numai și numai ai noștri – și aur sub formă de cercei, ace de păr, inele și atâtea brățări, încât am putea să ne acoperim mâinile până la cot cu ele. De-abia aștept să rămânem un moment singure, ca să putem număra primii bani pe care o să-i economisim pentru evadare și ca să ne gândim cum să vindem bijuteriile.

Bineînțeles, se fac comentariile obișnuite legate de faptul că Joy e fetiță, dar majoritatea oamenilor sunt încântați când văd un copil – orice copil. Acum observ că majoritatea invitaților sunt bărbați, doar câțiva având soții și aproape niciunul copii.

Întâmplările de pe Angel Island încep să capete sens. Guvernul american face tot ce-i stă in putință pentru a-i ține departe de America pe bărbații chinezi. Pentru chinezoaice e cu atât mai greu să intre în țară. În multe state, chinezilor le este interzis prin lege să se căsătorească cu caucazieni. Toate acestea duc la rezultatul scontat de Statele Unite: cu cât sunt mai puține chinezoaice pe pământ american, cu atât sunt mai mici șansele ca ele să dea naștere unor copii, ceea ce înseamnă că țara nu mai e nevoită să accepte cetățeni descendenți din chinezi.

Oamenii de la fiecare masă vor s-o ia pe Joy în brațe. Unii dintre ei plâng atunci când o ating. Se uită atent la degețelele ei de la mâini și de la picioare. Nu pot să mă opun, dar în același timp sunt mândră de noul meu statut, de mamă. Sunt fericită, nu în al nouălea cer, dar fericită și ușurată. Am supraviețuit. Am reușit să ajungem în Los Angeles. În ciuda faptului că Bătrânul Louie s-a arătat dezamăgit de Joy – nici în zece mii de ani n-am să-i zic Pan-di ! –, tot a organizat petrecerea, iar noi suntem bine primite. Îi arunc o privire lui May, în speranța că și pe ea o încearcă aceleași sentimente. Însă sora mea – chiar și în timpul în care se îndeletnicește cu îndatoririle de proaspătă mireasă – pare gânditoare și retrasă. Mi se strânge inima. Ce chinuitor trebuie să fie totul pentru ea, dar nu m-ar fi împins în căruț kilometri întregi și nu m-ar fi îngrijit până m-am însănătoșit dacă ar fi fost o persoană slabă. Nu știu cum, dar sora mea cea mică a găsit o cale de a merge mereu înainte.

Îmi amintesc cum, atunci când eram pe Angel Island, înainte de nașterea copilului, vorbeam cu May de supa pentru lăuze și cum ne gândeam dacă să cerem sau nu cuiva să vorbească cu bucătarii, să vedem dacă ne-o pot găti. „Am nevoie de ea ca să-mi oprească sângerarea“, hotărâse May practică, știind în același timp că așa îi va veni laptele. Așadar, am împărțit supa cu ea. Apoi, când Joy avea trei zile, May s-a dus la dușuri și nu s-a mai întors. Am lăsat bebelușul cu Lee-shee și am plecat în căutarea surorii mele. Mă cuprinsese o frică mare. Îmi făceam griji că May putea să facă o prostie dacă o lăsam singură. Am găsit-o într-un duș, plângând, dar nu de supărare, ci din pricina

durerilor îngrozitoare de sâni. „E mai rău decât atunci când a ieșit copilul“, a spus printre suspine. Da, burta i se retrăsese și, dezbrăcată cum era, n-ai fi crezut că a născut un copil, însă sânii îi erau umflați și tari ca piatra, din pricina laptelui care n-avea unde se duce. Apa fierbinte i-a făcut bine și laptele a început să țâșnească, curgându-i din sfârcuri și amestecându-se cu apa, înainte de a dispărea de tot în canalizare.

Unii ar spune: Cât de toantă să fii, s-o lași să mănânce o supă care să-i facă laptele să-i vină-n sâni? Dar amintiți-vă că noi nu știam nimic despre cum e să ai un copil. Nu știam prea multe despre alăptat sau cât de dureros va fi. După câteva zile, când a observat că, ori de câte ori începea să plângă copilul, ei îi venea laptele, May s-a mutat într-un pat din capătul celălalt al camerei.

— Copilul plânge prea mult, le-a spus celorlalte femei. Cum s-o ajut pe sor-mea noaptea, dacă nici măcar ziua nu pot să mă odihnesc ca lumea?

Acum o privesc cum toarnă ceai la masa unor burlaci și cum golește plicurile roșii, după care le bagă-n buzunar. Bărbații își fac datoria și glumesc, o tachinează și o iau peste picior, la fel cum și ea își face datoria, afișând un chip zâmbitor.

— Acum e rândul tău, May, îi strigă Wilburt, când ajungem din nou la masa unchilor.

Charley o cântărește din cap până-n picioare și apoi îi zice:

— Tu mică, dar șolduri bune.

— Dai la ăla bătrân nepot dorit, devii preferata lui, îi promite Edfred.

Yen-yen râde împreună cu ei, dar, înainte să trecem la următoarea masă, mi-o întinde pe Joy. Apoi o ia pe May de braț și începe să meargă, turuind câteva fraze în Sze Yup.

— Să nu te necăjești pe bărbații ăștia. Le e dor de nevestele lor de-acasă, se simt singuri. Iar de ăia neînsurați, ce să mai zic! Tu ai venit aici cu sora ta. Ai dat o mână de ajutor ca acest copil să ajungă la noi. Ești o fată curajoasă. Yen-yen se oprește pe culoar și așteaptă să termin de tradus. Când sfârșesc, îi ia mâi-

nile lui May într-ale ei. Poți să scapi de-un lucru, dar o să dai de altul în altă parte. Înțelegi?

Ne întoarcem acasă la o oră foarte târzie. Suntem cu toții frânți de oboseală, dar Bătrânul Louie n-a terminat cu noi.

— Dați-mi podoabele! ne spune.

Nu-mi vine să cred ce-aud. Aurul primit la nuntă este al miresei. Este comoara ei secretă, pe care o poate folosi pentru a-și cumpăra orice-și dorește, fără ca soțul s-o certe, este rezerva ei, pe care o poate folosi la nevoie, așa cum a făcut mama când tata a pierdut toată averea. Dau să zic ceva, dar May mi-o ia înainte:

— Lucrurile astea sunt ale noastre. Toată lumea știe asta.

— Cred că vă-nșelați, afirmă el. Sunt socrul vostru. Eu sunt stăpânul aici.

Ar putea să spună că nu are încredere în noi și l-am înțelege. Ar putea să ne acuze că avem de gând să vindem aurul și să fugim și ar avea dreptate. În schimb, adaugă:

— Ai impresia că tu și sora ta, deștepte foc cum vă credeți voi, cu obiceiurile voastre de orășence din Shanghai, o să știți unde să vă duceți acum pe timp de noapte, cu tot cu fetiță? Știți încotro s-o apucați mâine? Sângele lu' taică-tu v-a nenorocit pe amândouă. De-aia am putut să vă cumpăr la un preț atât de mic, dar asta nu-nseamnă că am de gând să pierd așa de ușor ce-mi aparține.

May se uită la mine. Eu sunt sora cea mare. Eu ar trebui să știu ce să fac, dar sunt de-a dreptul zăpăcită de ceea ce vedem și de întâmplările prin care trecem. Nu ne-a întrebat nimeni nici măcar o dată de ce nu ne-am întâlnit cu familia Louie în Hong Kong la data stabilită, prin ce-am trecut, cum am supraviețuit, cum am ajuns în America. Bătrânului Louie și lui Yen-yen nu le pasă decât de copil și de brățări, Vernon trăiește în lumea lui, în timp ce Sam pare să fie exclus în chip ciudat de la orice fel de interacțiune cu familia. Nu pare să-i intereseze prea tare soarta noastră, însă tot ne simțim ca-ntr-un năvod. Putem să dăm din picioare și să respirăm în continuare, dar nu vedem nicio scăpare. Cel puțin deocamdată.

Îl lăsăm pe boșorog să ne ia bijuteriile, dar nu ne cere și banii ascunși în *lai see*. Poate că-și dă seama că ar întinde coarda prea mult. Dar nu simt nici urmă de triumf și observ că nici May. Stă în picioare în mijlocul camerei și pare înfrântă, tristă și foarte, foarte singură.

Toată lumea stă la rând la toaletă, pe hol. Bătrânul Louie și Yen-yen se culcă primii. May îl fixează cu privirea pe Vern, care-și răsucește șuvițele de păr. Când el iese din cameră, May îl urmează.

— Unde-o să ținem copilul ? îl întreb pe Sam.

— A pregătit Yen-yen ceva. Sper… spune și oftează.

Merg după el pe holul întunecos. Camera lui Sam n-are ferestre. Un singur bec atârnă în mijlocul tavanului. Un pat și-un dulap ocupă aproape tot spațiul. Sertarul de jos al dulapului a fost tras afară și căptușit cu o pătură moale, pe care să doarmă Joy. O așez în el și mă uit în jur. Nu văd niciun paravan, dar într-un colț a fost atârnată o bucată de pânză, pentru a conferi un pic de intimitate.

— Unde-s hainele mele ? îl întreb. Cele pe care mi le-a luat tatăl tău când ne-am căsătorit.

Sam lasă capul în jos.

— Sunt în Cartierul Chinezesc. O să te duc mâine acolo și poate te lasă să-ți aduci niște lucruri.

Nu știu ce e Cartierul Chinezesc. Nu știu ce vrea să-nsemne că poate mă lasă să-mi aduc niște lucruri de-acolo, pentru că mintea mi s-a blocat la altceva : trebuie să mă culc cu bărbatul care-mi e soț. Cu toate c-am plănuit totul cu May, nu știu cum de nu ne-am gândit și la partea asta. Acum stau în cameră la fel de paralizată cum era May mai devreme. Chiar și în camera asta înghesuită, Sam își face de lucru. Deschide un borcan în care e ceva înțepător la miros, se pune-n patru labe și toarnă conținutul în patru capace de tinichea băgate sub picioarele patului. Când termină, se ridică pe vine, închide capacul borcanului și spune :

— Dau cu gaz, de ploșnițe.

Ploșnițe !

Își dă jos cămașa și își scoate cureaua, atârnându-le de un cârlig din spatele perdelei. Se trântește pe marginea patului și se uită lung la podea. După un timp, care mi se pare a fi o veșnicie, spune:

— Îmi pare rău pentru astăzi. După câteva minute, adaugă: Îmi pare rău pentru tot.

Mi-amintesc ce curajoasă am fost în noaptea nunții. Fata de-atunci era îndrăzneață și cutezătoare, ca o femeie războinică din vremuri străvechi, dar fata aceea a fost înfrântă într-o colibă, undeva, între Shanghai și Marele Canal.

— E prea devreme după naștere, reușesc să îngaim.

Sam își ridică spre mine ochii lui negri, înecați în tristețe. După un răstimp, spune:

— Cred că vrei să dormi pe partea care-i mai aproape de Joy.

De îndată ce se bagă sub pătură, sting lumina, îmi scot pantofii și apoi mă întind deasupra păturii. Sunt recunoscătoare că Sam nu-ncearcă să m-atingă. După ce adoarme, bag mâna în buzunar și pipăi *lai see.*

Care e prima impresie pe care o ai atunci când ajungi într-un loc nou? E legată de prima masă pe care o iei? De prima înghețată la cornet? De prima persoană pe care o-ntâlnești? De prima promisiune încălcată? De prima oară când îți dai seama că nimănui nu-i pasă de tine și că nu ești altceva decât o potențială aducătoare de fii pe lume? De momentul în care realizezi că vecinii tăi sunt atât de săraci, încât nu ți-au pus mai mult de un dolar în *lai see*, ca și cum ar fi de-ajuns pentru a-i oferi unei femei o comoară secretă care să-i ajungă o viață-ntreagă. De momentul în care îți dai seama că socrul tău, un om născut în această țară, și-a petrecut toată viața izolat în diverse Cartiere Chinezești și că vorbește cea mai stricată engleză cu putință? De momentul în care îți dai seama că imaginea pe care ți-ai creat-o în legătură cu poziția socială a socrilor tăi, cu locul lor în societate, cu prosperitatea și averea lor este cum nu se poate mai

greșită, la fel de falsă ca poziția și averea pe care credeai că le are familia ta de-acasă?

Sentimentul care nu mă părăsește niciodată e unul de pierdere, de dezrădăcinare, de neliniște și un dor de trecut pe care nu-l pot ostoi. Și asta nu numai pentru că eu și sora mea suntem proaspăt sosite în acest loc ciudat și străin. Mi se pare că toți oamenii din Cartierul Chinezesc sunt niște refugiați. Nimeni de-aici nu e cum ne închipuiam noi că sunt oamenii de la Muntele de Aur – putred de bogați –, nici măcar Bătrânul Louie. Cât am stat pe Angel Island am aflat de afacerile lui și de valoarea mărfurilor lui, dar aici, unde toată lumea e săracă, nu fac nicio para chioară. Oamenii și-au pierdut slujbele în timpul Marii Depresiuni economice. Cei care-au avut noroc de-o familie, au trimis-o înapoi în China, pentru că era mai ieftin să-i întrețină acolo, decât să le dea de mâncare și un acoperiș deasupra capului aici. Când au atacat japonezii, familiile acestea s-au întors. Dar în ziua de azi nu se mai fac bani așa de ușor și condițiile de trai sunt din ce în ce mai grele și mai nesigure. Cel puțin, așa mi se spune mie.

Acum cinci ani, în 1933, mare parte din Cartierul Chinezesc a fost dărâmat, pentru a face loc unei noi gări, care se construiește pe șantierul uriaș pe care l-am văzut când ne-a adus Sam acasă, cu tramvaiul. Oamenilor li s-a dat un ultimatum de douăzeci de ore pentru a se muta – mult mai puțin decât am avut eu și May la dispoziție în Shanghai –, dar unde să se ducă? Legea le interzice chinezilor să dețină proprietăți și majoritatea proprietarilor nu vor să le închirieze spații de locuit chinezilor, așa că oamenii se-nghesuie în încăperile din cele câteva clădiri rămase în fostul Cartier Chinezesc, unde locuim și noi, sau în Piața Cartierului Chinezesc, de unde se aprovizionează fermierii și negustorii ce locuiesc la multe străzi depărtare de noi, într-o altă cultură. Tuturor, inclusiv mie, ne e dor de familiile noastre din China, însă când pun pe peretele din dormitor fotografiile pe care eu și May le-am adus cu noi, Yen-yen țipă la mine.

— Proasto! Vrei să dăm de necaz? Ce-o să se-ntâmple dac-o să vină inspectorii aici? Cum o să le explici cine sunt persoanele din poze?

— Sunt părinții mei, îi spun. Și în aia suntem eu și May când eram mici. Lucrurile astea nu-s un secret pentru nimeni.

— Totul trebuie să fie secret. Mai vezi vreo altă poză pe-aici ? Dă-le jos și ascunde-le, dacă nu vrei să ți le-arunc la gunoi !

Este prima mea dimineață aici și nu trece mult până să descopăr că, deși sunt într-o altă țară, în foarte multe feluri am făcut un mare pas înapoi în timp.

Cuvântul din cantoneză pentru *nevastă – fu yen –* e alcătuit din două elemente. O parte înseamnă *femeie* și cealaltă înseamnă *mătură.* În Shanghai, aveam servitori. Acum eu sunt servitoarea. De ce numai eu ? Nu știu. Poate pentru că eu am un copil, poate pentru că May nu înțelege când Yen-yen îi spune în Sze Yup să facă o treabă sau alta sau pentru că lui May nu-i este încontinuu teamă că secretul nostru va ieși la lumină, că vom cădea în dizgrație – ea pentru că a purtat în pântece un plod care nu-i al soțului, iar eu pentru că n-am să pot avea copii niciodată – și că vom fi aruncate în stradă. Astfel, în fiecare dimineață, după ce Vern pleacă la școală, fiind elev în clasa a noua la liceul Central Junior High, și după ce May, Sam și ăla bătrânu' pleacă în Cartierul Chinezesc, eu rămân în casă să spăl cearșafurile, lenjeria de corp pătată, scutecele lui Joy și hainele care duhnesc a transpirație ale unchilor, precum și pe cele ale burlacilor care mai vin și stau pe la noi. Golesc scuipătoarea și pun mai multe farfurioare pentru cojile de semințe de pepene pe care le rontăie socrii mei. Frec podelele și spăl geamurile.

În timp ce Yen-yen mă învață să fac supă fierbând o căpățână de salată și turnând sos de soia pentru ea sau să pregătesc prânzul care constă dintr-un bol de orez peste care pui un bulgăre de untură, după care îl stropești cu sos de soia ca să-i taie gustul neplăcut, sora mea vede orașul. În timp ce eu curăț nuci cu Yen-yen ca să le vindem restaurantelor sau curăț urmele de murdărie de pe cadă, pe care le lasă ăla bătrânu' după ce se-mbăiază, sora mea face cunoștință cu diverși oameni. În timp ce soacră-mea mă învață cum să fiu o nevastă și o mamă bună

– și face asta cu o combinație enervantă de prostie, voie bună și gelozie exagerată –, sora mea cunoaște împrejurimile.

Chiar dacă Sam mi-a spus că mă va duce în Orașul Chinezesc, o atracție turistică în curs de amenajare la două străzi distanță de noi, încă n-a făcut-o. Dar May se plimbă pe-acolo în fiecare zi și ajută la pregătirile pentru Marea Deschidere. Îmi spune că în curând voi lucra în cafenea, în magazinul de antichități sau în cine știe ce alt loc despre care i-a povestit Bătrânul Louie în după-amiaza respectivă. O ascult și nu zic nimic, știind că nu voi avea de ales când va veni vorba de locul în care voi lucra, dar că voi fi recunoscătoare când voi scăpa de corvoadele pe care le fac cot la cot cu Yen-yen: legarea arpagicului în buchețele, trierea căpșunilor după dimensiune și calitate, cojirea nenorocitelor de nuci până mi se pătează și mi se zdrelesc degetele sau – asta e într-adevăr scârboasă – creșterea mugurilor de fasole în cadă, între două băi pe care le face Bătrânul Louie. Eu stau acasă cu soacră-mea și cu Joy. Sora mea se întoarce la sfârșitul fiecărei zile cu povești despre oameni pe nume Peanut[1] și Dolly[2]. În Orașul Chinezesc, scotocește prin cutiile noastre cu haine. Am convenit amândouă că dacă vom trăi în America, ne vom îmbrăca asemenea americancelor, dar ea, încăpățânată cum e, aduce numai *cheongsam*-urile. Și le păstrează pe cele mai frumoase pentru ea. Poate că așa trebuie să fie. Cum spune Yen-yen: „Ești mamă acum. Soră-ta încă trebuie să-l facă pe băiatul meu să-i dea un fiu."

În fiecare zi, May îmi povestește aventurile ei, cu obrajii îmbujorați de aerul curat și cu chipul luminat de bucurie. Eu sunt sora cea mare și mă transform în monstrul cu ochi verzi al invidiei. Eu eram întotdeauna prima care descoperea tot ce era nou, dar acum May este cea care-mi povestește despre lucrurile care se pun la cale în Orașul Chinezesc. Îmi spune că mare parte din el e construit din platouri de filmare vechi, pe care le descrie atât de minuțios, încât sunt sigură că, atunci când le voi vedea

[1] „Alună" (*engl.*).

[2] „Păpușică" (*engl.*).

și eu în sfârșit, o să le recunosc pe toate și o să le știu povestea. Dar nu pot să mint. Mă supără faptul că ea ia parte la toată distracția, în timp ce eu trebuie să stau cu soacră-mea și cu Joy în apartamentul ăsta jegos, unde praful ce plutește-n aer mă sufocă și îmi dă amețeli. Îmi spun că e o situație temporară, cum a fost pe Angel Island, și că în curând – vedem noi cum – vom fugi de-aici.

Între timp, Bătrânul Louie continuă să mă pedepsească pentru c-am adus pe lume o fată, ignorându-mă. Sam este ursuz, fiindcă nu vreau să fac chestia aia dintre soț și soție cu el. De fiecare dată când se apropie de mine, îmi încrucișez brațele și-mi strâng coatele. Se depărtează încet, arătându-mi că l-am rănit profund. Îmi vorbește rareori și atunci când o face, folosește dialectul Wu al străzilor, ca și cum i-aș fi inferioară. Yen-yen răspunde nefericirii și frustrării mele vădite cu o lecție despre căsnicie: „Trebuie să te obișnuiești cu asta."

La începutul lunii mai, după ce s-au împlinit două săptămâni de când suntem aici, sora mea primește permisiunea lui Yen-yen să ne scoată pe mine și pe Joy la plimbare, în oraș.

— Din partea cealaltă a pieței pornește Strada Olvera, pe care au mexicanii prăvălioare pentru turiști, spune May, arătând într-o direcție oarecare. Dincolo de ele, se întinde Orașul Chinezesc. De acolo, dacă o apuci pe Broadway și cotești spre nord, o să te simți ca într-o vedere din Italia. În ferestre atârnă salamuri și… Ah, Pearl, totul e atât de străin și de ciudat, îmi aduc aminte cum trăiau Rușii Albi în Concesiunea Franceză. Aici se oprește și râde ca pentru sine. Cât pe ce să uit! Și aici e o Concesiune Franceză. I se spune Cartierul Franțuzesc și este pe Strada Hill, un pic mai sus de Broadway. Au un spital franțuzesc și cafenele și… În fine. Hai să vorbim despre Broadway! Dacă o iei la sud de Broadway, o să dai de cinematografe mari și de centre comerciale. Dacă o iei spre nord, trecând prin Mica Italie, vei da de încă un Cartier Chinezesc, pe care-l construiesc acum. Se cheamă *Noul* Cartier Chinezesc. O să te duc acolo când vrei tu.

Nu am chef să merg chiar în clipa asta.

— Aici nu e ca-n Shanghai, unde chiar dacă eram separați de rasă, bani și putere, tot ne vedeam zi de zi, îmi explică May săptămâna următoare, când mă ia din nou la plimbare cu Joy pentru a vedea împrejurimile. Mergeam pe străzi împreună, chiar dacă nu mergeam în aceleași cluburi de noapte. Aici toată lumea e separată de toată lumea – avem japonezi, mexicani, italieni, negri și chinezi. Albii sunt peste tot, dar restul oamenilor sunt în pătura de jos a societății. Toată lumea ar vrea să aibă și un bob de orez în plus, dacă se poate, în comparație cu vecinul. Ți-aduci aminte cât de important era în Shanghai să știi limba engleză și cât se mai făleau oamenii cu accentul lor american sau britanic? Aici oamenii se întrec în a vorbi limba *chineză* mai bine decât ceilalți, iar diferența o face locul unde te-ai născut și cine te-a învățat s-o vorbești. Ai învățat limba de la misionarii de-aici, din Cartierul Chinezesc? Ai învățat-o în China? Știi cum sunt vorbitorii de Sze Yup și cei de Sam Yup? Nu vor să vorbească unii cu alții. Nu fac afaceri unii cu alții. Și de parcă asta n-ar fi destul, chinezii de origine americană se uită de sus la cei ca noi, spunând că acum am coborât de pe vapor și că suntem demodați. Iar noi îi privim cu dispreț, pentru că *știm* că America nu are o cultură așa de mare ca cea chineză. În plus, oamenii se ajută dacă au același nume. Dacă ești din familia Louie, trebuie să cumperi de la un Louie, chiar dacă scoți din buzunar cinci cenți în plus. Toată lumea știe că *lo fan*-ii n-o să-i ajute nici măcar cu o lețcaie, dar nici n-ai să vezi pe cineva din familiile Mock, Wong sau SooHoo întinzându-i o mână de-ajutor unuia din neamul Louie.

Îmi arată o benzinărie, chiar dacă n-am cunoscut încă pe nimeni care să aibă mașină. Trecem prin față pe la Jerry's Joint, un bar unde se servește mâncare chinezească, cu atmosferă chinezească, dar cu un proprietar care nu-i chinez. În orice spațiu care nu este comercial sunt încropite locuințe: apartamente minuscule, ca al nostru, pentru familii, pensiuni pentru care trebuie să scoți din buzunar încă vreo câțiva dolari pe lună, pentru muncitorii burlaci, cum sunt unchii noștri, și camere subvenți-

onate de misionari, unde cei loviți de soartă pot dormi, mânca și câștiga câțiva bănuți pe lună, în schimbul păstrării curățeniei.

După o lună de excursii prin cartier, May mă duce în piațetă.

— Aici a fost cândva inima coloniei spaniole, pe care s-a întemeiat orașul. La noi în Shanghai erau spanioli ? întreabă încet, aproape jovial. Nu-mi amintesc să fi cunoscut vreunul.

N-am timp să-i răspund, pentru că e nerăbdătoare să-mi arate Strada Olvera, care începe chiar vizavi de Aleea Sanchez, pe partea opusă a piațetei. Nu țin s-o văd, dar după multe zile în care sora mea s-a plâns că nu vreau să merg cu ea și s-a tot rugat de mine, iată-mă traversând piața alături de ea și aventurându-mă pe strada înțesată cu tarabe de lemn, viu colorate, pe care sunt scoase la vânzare cămăși brodate de bumbac, scrumiere grele din argilă și acadele în formă de spirală. Oameni în costume populare fac lumânări, suflă sticlă și bat tălpici pentru sandale, în vreme ce alții cântă din voce și la instrumente.

— Oare așa se trăiește cu adevărat în Mexic ? întreabă May.

Nu știu deloc dacă așa e în Mexic, dar totul e festiv și foarte viu în comparație cu apartamentul nostru ponosit.

— Habar n-am. Poate.

— Dacă acum ți se pare amuzant și ciudat, stai să vezi cum e Orașul Chinezesc !

La jumătatea străzii, May se oprește brusc.

— Uite-o pe Christine Sterling !

Face semn cu capul spre o femeie albă mai în vârstă, elegantă, care stă pe veranda unei case ce pare a fi construită din pământ.

— Ea a dezvoltat Strada Olvera. Tot ea s-a ocupat de Orașul Chinezesc. Toată lumea spune c-are suflet mare, că vrea să-i ajute pe mexicani și pe chinezi să-și pornească propriile afaceri în vremurile astea de criză. Când a venit în Los Angeles, era lefteră, ca noi. Acum o să fie proprietara a două atracții turistice.

Ajungem la capătul străzii. Un șir de mașini americane trec claxonând pe șosea. Peste drum de Strada Macy, văd zidul care înconjoară Orașul Chinezesc.

— Pot să te duc acolo, dacă vrei, se oferă May. Tot ce trebuie să facem e să traversăm pe partea cealaltă.

Dau din cap în semn că nu.

— Poate altă dată.

Când trecem la întoarcere pe Strada Olvera, May le face cu mâna și le zâmbește proprietarilor de magazine, care nu-i răspund însă cu aceleași saluturi și zâmbete.

În vreme ce May îi ajută pe Bătrânul Louie și pe Sam cu pregătirile din Orașul Chinezesc, eu și Yen-yen lucrăm cot la cot în apartament, avem grijă de Vernon când vine de la școală și facem cu rândul s-o legănăm pe Joy, care plânge după-amiezile din te miri ce. Dar chiar de-aș ieși să vizitez orașul, ce oameni aș cunoaște? Aici e doar o femeie sau fată la zece bărbați. Localnicelor de vârsta mea sau a lui May le e adesea interzis să iasă în oraș cu băieți și, oricum, chinezii de-aici nu vor să se însoare cu ele.

— Fetele născute aici sunt prea americanizate, ne spune unchiul Edfred când vine duminicile la noi, la masa de prânz. Când o să fiu bogat, o să mă-ntorc la mine-n sat și-o să-mi iau o soție tradițională.

Unii bărbați – unchiul Wilburt, de pildă – au neveste în China, pe care nu le văd cu anii.

— Nu m-am mai culcat cu nevastă-mea de-un secol. E prea scump să mă duc în China doar pentru asta. Strâng banii ca să mă întorc acasă pentru totdeauna.

Cu astfel de concepții, majoritatea fetelor rămân nemăritate. În timpul săptămânii, ele merg la școli americane și la școala de limbă chineză de la una dintre misiuni[1]. În weekenduri, muncesc la afacerile familiei și se duc la misiuni pentru lecții de cultură chineză. Noi nu ne găsim locul printre fetele astea și suntem prea tinere pentru a ne găsi locul printre celelalte soții și mame, care ni se par demodate. Chiar dacă s-au născut aici, majoritatea

[1] Instituție religioasă prin care se propagă creștinismul.

– ca Yen-yen – nici măcar n-au făcut școala elementară. Atât de izolate, păzite și protejate sunt.

Într-o seară de la sfârșitul lunii mai, la treizeci și nouă de zile de la sosirea noastră în Los Angeles și cu câteva zile înaintea deschiderii Orașului Chinezesc, Sam vine acasă și îmi spune :

— Poți să ieși să te plimbi cu sora ta, dacă vrei. Pot să-i dau eu lapte cu biberonul lui Joy.

Nu prea-mi vine s-o las cu el, dar în ultimele săptămâni am văzut că lui Joy îi place felul ciudat în care o ține în brațe, cum îi șoptește la ureche și cum o gâdilă pe burtică. Văzând că Joy e fericită și știind că Sam preferă să mă știe pe-afară decât să fie nevoit să stea de vorbă cu mine, ies cu May în noaptea de primăvară. Mergem până în piațetă, unde ne așezăm pe-o bancă, ascultăm muzica mexicană care vine ca o adiere de pe Strada Olvera până la noi și ne uităm la copiii care se joacă pe Aleea Sanchez cu o pungă de hârtie în care au îndesat ziare făcute cocoloș și pe care-au legat-o cu sfoară la gură, folosind-o pe post de minge.

În sfârșit May nu mai încearcă să-mi arate tot felul de lucruri și nu mai încearcă să mă facă să traversez nu-știu-ce stradă. Putem să stăm pur și simplu – preț de câteva minute – și să fim noi înșine. În apartament n-avem pic de intimitate, acolo toată lumea aude tot ce se spune și știe tot ce se face. Acum, departe de toate urechile alea ciulite, putem vorbi nestingherite și putem să ne împărtășim tainele. Depănăm amintiri despre mama, *baba*, Tommy, Betsy, Z.G. și chiar despre vechii noștri servitori. Vorbim de mâncărurile de care ne e dor și de mirosurile și sunetele Shanghaiului, care acum par atât de îndepărtate. Într-un final, ne smulgem din nostalgia trezită de oamenii și locurile pierdute și discutăm ce se-ntâmplă chiar sub ochii noștri. Îmi dau seama când Yen-yen și Bătrânul Louie fac chestia aia dintre soț și soție după scârțâitul saltelei. Știu de asemenea că Vern și May încă n-au făcut-o.

— Nici tu n-ai făcut-o cu Sam, mi-o întoarce May. Trebuie s-o faci. Sunteți căsătoriți. Ai un copil cu el.

— Dar de ce-ar trebui, dacă nici tu n-ai făcut-o cu Vern ?

May se strâmbă.

— Cum aș putea ? E ceva în neregulă cu el.

Mai demult, în Shanghai, credeam că May e pur și simplu rea, dar acum, că am trăit sub același acoperiș cu Vern și am petrecut mai mult timp cu el decât a petrecut May, știu că are dreptate. Și nu e doar faptul că n-a început să se maturizeze.

— Nu cred că e retardat, îi spun, încercând s-o ajut.

May respinge enervată ideea.

— Nu-i vorba de asta. E… atins de ceva.

Se uită în sus, la crengile copacului sub care ne-am așezat, ca și cum răspunsul pe care-l caută s-ar ascunde acolo.

— Vorbește, dar nu mult. Uneori nu pare să înțeleagă ce se petrece-n jurul lui. Alteori e de-a dreptul obsedat – de exemplu cu prototipurile alea de avioane și bărci pe care i le cumpără întruna ăla bătrânu' și la care lipește toată ziua.

— Măcar au grijă de el, spun eu. Îți mai aduci aminte de băiețelul pe care l-am văzut pe barcă, pe Marele Canal ? Familia lui îl ținea închis într-o cușcă.

Fie nu-și amintește de el, fie nu-i pasă, pentru că îi dă înainte, fără să bage în seamă ce-am spus :

— Îl tratează pe Vern ca și cum ar fi o persoană specială. Yen-yen îi calcă hainele și i le lasă pregătite dimineața. Îi zice Băiatul-soț…

— Aici seamănă cu mama. Ea îi striga pe toți după poreclă sau după locul pe care-l ocupau în sânul familiei. Până și soțului ei îi zice Bătrânul Louie !

Ce bine e să râzi ! Mama și *baba* îi spuneau așa în semn de respect ; noi îl strigam așa pentru că nu-l aveam la suflet ; Yen-yen îi spune așa pentru că în ochii ei asta este.

— Are picioarele nelegate, dar e mult mai încuiată decât a fost mama vreodată, continui eu. Crede în fantome, spirite, licori magice, zodiac, ce să mănânci și ce să nu mănânci și toate aiurelile astea…

May pufnește dezgustată și enervată.

— Ți-aduci aminte când n-am avut ce face și i-am spus c-am răcit și mi-a făcut un ceai de ghimbir cu arpagic uscat ca să-mi

destupe pieptul și m-a pus să inhalez oțet fiert ca să nu mai fiu înfundată? Ce scârbos!

— Dar a dat roade.

— Da, recunoaște May, dar acum vrea să mă duc la un negustor de ierburi, ca să mă facă mai fertilă și mai atrăgătoare pentru Băiatul-soț. Cică Oaia și Mistrețul sunt printre cele mai compatibile semne ale zodiacului.

— Mama zicea mereu că Mistrețul are sufletul curat, că e foarte cinstit și că dă dovadă de simplitate.

— Da, Vern e într-adevăr simplu, zice May și se-nfioară. Știi, eu am încercat. Adică… Șovăie. Dorm cu el în același pat. Mulți ar zice că e norocos să mă aibă lângă el. Nu trebuie decât să-ntindă mâna și are tot ce dorește, dar nu face nimic.

Lasă vorbele astea să plutească în aer, ca eu să cumpănesc la ele. Amândouă suntem într-o situație fără ieșire, dar de fiecare dată când îmi zic că nu mai suport, tot ce trebuie să fac e să mă gândesc la sora mea din camera alăturată.

— Și când mă duc la bucătărie dimineața, spune May, Yen-yen mă-ntreabă: Unde e fii-tu? Trebuie să-mi dai un nepot. Când m-am întors săptămâna trecută acasă din Orașul Chinezesc, m-a luat de-o parte și mi-a zis: Văd că iar a trecut sora cea mică și roșie pe la tine. Mâine o să mănânci rinichi de rândunică și coji uscate de mandarine, ca să-ți întărești energia *chi*. Negustorul de ierburi mi-a zis că în felul ăsta pântecele tău o să primească esența vitală a băiatului meu.

Felul în care imită vocea pițigăiată a lui Yen-yen mă face să râd, dar lui May nu i se pare amuzant.

— De ce nu te pun și pe *tine* să mănânci rinichi de rândunică și coji de mandarine? De ce nu te trimit și pe *tine* la negustorul de ierburi? întreabă ea.

Nu știu de ce Bătrânul Louie și nevastă-sa se poartă altfel cu mine și cu Sam. Yen-yen are câte-o poreclă pentru fiecare, dar n-am auzit-o spunându-i lui Sam în vreun fel, căci nu i se adresează nici cu numele lui american, nici cu cel chinezesc. Și cu excepția primei seri, când am sosit aici, socrul nostru de-abia dacă a vorbit vreodată cu noi.

— Sam nu se-nțelege cu taică-su, spun eu. Ai observat?

— Se cam iau la harță. Ăla bătrânu' îl face pe Sam *toh gee* sau *chok gin.* Nu știu ce-nseamnă numele astea, dar sigur nu-s complimente.

— Înseamnă că Sam e leneș și prostănac. Cum eu nu petrec prea mult timp cu Sam, o-ntreb: Așa e?

— Nu mi s-a părut. Ăla bătrânu' tot insistă pe lângă Sam să se ocupe de ricșe când s-o deschide Orașul Chinezesc. Vrea să-l facă ricșar. Sam nici nu vrea s-audă.

— Cine-ar vrea? Mă trece un fior.

— Aici sau oriunde în altă parte, îmi întărește May vorbele. Nici măcar într-un parc de distracții.

Mi-ar plăcea să mai vorbesc despre Sam, însă May se întoarce la problema soțului ei.

— Normal ar fi să-l trateze și pe el ca pe toți băieții de pe-aici și să-l pună să muncească cot la cot cu taică-su, după școală. Ar putea să ne ajute pe mine și pe Sam la descărcatul cutiilor și la așezatul mărfii pe rafturi, pentru deschiderea Orașului Chinezesc, dar ăla bătrânu' se-ncăpățânează să-l trimită înapoi acasă, să-și facă temele. Cred că nu face altceva decât să stea toată ziua în cameră și să mesterească la prototipurile lui. Și nici măcar la astea nu se pricepe prea bine, din câte-am văzut.

— Știu. Eu îl văd mai mult decât tine. Sunt cu el în fiecare zi. Nu știu dacă May simte acreala din vocea mea, dar eu îmi dau seama și încerc să mi-o ascund. Toată lumea știe că un fiu e neprețuit. Poate că-l pregătesc ca să-i dea frâiele afacerilor într-o bună zi.

— Dar el e mezinul! N-o să-l lase pe el să se ocupe de afaceri. N-ar fi corect. Totuși, Vern trebuie să învețe să facă ceva. Parc-ar vrea să-l vadă băiețel o viață-ntreagă.

— Poate că nu vor ca Vern să-i părăsească. Poate că nu vor ca *niciunul* dintre noi să-i părăsească. Sunt atât de înapoiați… Vor să locuim cu toții claie peste grămadă, să facă afaceri numai în familie, să-și țină banii ascunși și să nu ne dea nimic de cheltuială.

Așa este. Eu și May nu primim nici măcar bani de buzunar. Bineînțeles, nu le putem spune că ne vrem banii ca să fugim de-aici și s-o luăm de la capăt în altă parte.

— Niște țopârlani, asta sunt, spune May cu amărăciune. Și în ce hal gătește Yen-yen ! adaugă ea, ca un fel de continuare a gândului de mai înainte. Ce fel de chinezoaică e ea ?

— Nici noi nu știm să gătim.

— Dar nici nu s-a pus vreodată problema că vom fi nevoite să gătim ! Întotdeauna am crezut că vom avea servitori.

Cădem pe gânduri, dar ce rost mai are să visăm la trecut, când acesta a fost lăsat cu totul în urmă ? May întoarce capul spre Aleea Sanchez. Majoritatea copiilor s-au dus acasă. Ar fi bine să ne-ntoarcem până nu ne zăvorăște Bătrânul Louie ușile.

Pornim spre casă, la braț. Inima îmi pare mai ușoară. Nu suntem numai surori, suntem și cumnate. De mii de ani, cumnatele s-au plâns una alteia de greutățile vieții pe care-o duc în casele soților, trăind sub pumnii de fier ai socrilor și sub degetele aspre ale soacrelor. Eu și May suntem foarte norocoase că ne avem una pe alta.

Vise cu parfum de romanță orientală

Pe opt iunie, la aproape două luni de la sosirea noastră în Los Angeles, traversez în sfârșit strada și pășesc în Orașul Chinezesc, la Marea Deschidere. Orașul Chinezesc e înconjurat de o miniatură a Marelui Zid, deși e greu să-i spui „Mare", când arată ca niște cartoane decupate și așezate pe culmea unui zid îngust. Intru pe poarta principală și dau peste vreo mie și ceva de oameni strânși într-un spațiu deschis, care se cheamă Curtea Celor Patru Anotimpuri. Demnitari și stele de cinema țin discursuri, focurile de artificii pocnesc și-aruncă scântei peste tot, un dragon face paradă și dansatorii îmbrăcați în lei joacă frenetic. *Lo fan*-ii sunt foarte eleganți și îmbrăcați după ultima modă: femeile sunt învești mântate în mătăsuri și-n blănuri, au mănuși și pălării și sunt date cu rujuri strălucitoare; bărbații sunt la costum, poartă pantofi de piele și pălării. Eu și May suntem în *cheongsam*-uri, dar, oricât de atrăgătoare și elegante am fi, tot am senzația că prin comparație cu femeile americane părem demodate și străine.

— Visele cu parfum de romanță orientală sunt cusute ca niște fire de mătase în țesătura din care e făcut Orașul Chinezesc, anunță Christine Sterling de pe scenă. Le invităm pe Domniile Voastre să vadă culorile strălucitoare ale speranțelor și idealurilor care îl animă și să dea uitării posibilele lui neajunsuri, care vor dispărea în anii ce urmează. Să le permitem celor care au trecut prin tot felul de catastrofe în țara-mamă și au supraviețuit, să găsească aici un nou refugiu, unde să-și vadă îndeplinită dorința de a avea o identitate colectivă, de a-și onora mai departe

străbunii și de a se îndeletnici cu negoțul și cu artele tradiționale în pace și bună înțelegere.

O, Doamne!

— Lăsați în urmă lumea cea nouă, mereu grăbită și agitată, continuă Christine Sterling, și pășiți în lumea cea veche, plină de încântare și seducătoare.

Serios?

Magazinele și restaurantele se vor deschide imediat după terminarea discursului, iar cei care lucrează aici – inclusiv eu și Yen-yen – va trebui să se grăbească, să treacă la treabă. În timp ce ascultăm discursul, o iau pe Joy în brațe, să vadă și ea ce se-ntâmplă. Din pricina oamenilor care n-au astâmpăr și a înghesuielii, ne pierdem de Yen-yen. Trebuie s-ajung la restaurantul Dragonul de Aur, dar nu știu unde este. Cum e posibil să mă rătăcesc pe o singură stradă împrejmuită cu un zid? Dar cu atâtea fundături și străduțe care șerpuiesc și cotesc întruna, m-am zăpăcit de tot. Intru pe diverse uși și mă trezesc în câte o curte cu un iaz în care înoată carași aurii sau în fața unei tarabe la care se vinde tămâie. O strâng pe Joy la piept și mă lipesc de câte un perete când trec Ricșele de Aur pline cu *lo fan*-i; *lo fan*-ii râd, iar ricșarii gonesc de mama focului, strigând: „La o parte! La o parte!“ Ricșarii aceștia nu seamănă câtuși de puțin cu cei pe care îi știu eu. Sunt toți gătiți în pijamale de mătase, cu papuci brodați și pălării de paie nou-nouțe. Și nu sunt chinezi, sunt mexicani.

O fetiță îmbrăcată ca un copil al străzii – doar că mai curățică – se strecoară prin mulțime și împarte hărți. Iau și eu una și o deschid. Pe hartă sunt desenate atracțiile principale: Treptele Cerului, Golful Râului Huangpu, Piscina Lotus, Curtea Celor Patru Anotimpuri. În josul hărții, doi bărbați desenați cu tuș negru, îmbrăcați în straie chinezești și încălțați cu papuci își fac plecăciuni. Deasupra scrie: „Dacă veți binevoi să ne luminați umilul oraș cu augusta dumneavoastră persoană, vă vom întâmpina cu dulciuri, vinuri, muzică rară și obiecte de artă ce vă vor desfăta nobilii ochi.“ Pe harta asta nu apare niciuna dintre

afacerile Bătrânului Louie, care au toate sintagma „de aur“ în numele firmei.

Orașul Chinezesc nu seamănă cu Shanghaiul. Nici cu Vechiul Oraș Chinezesc nu aduce. Nici măcar nu aduce cu un sat chinezesc. Seamănă izbitor cu China pe care eu și May o vedeam în filmele care soseau în Shanghai de la Hollywood. Da, totul este exact cum mi-a descris May în plimbările noastre. Studiourile Paramount au donat un platou de filmare de la *A opta soție a lui Barbă Albastră*[1], care a fost preschimbat într-un restaurant ieftin chinezesc. Muncitorii de la MGM[2] au reasamblat cu mare grijă ferma lui Wang din *Pământ bun*[3], până la cele mai mici detalii, cum ar fi rațele și puii de găină din ogradă. În spatele Casei Wang șerpuiește Tunelul Celor O Mie de Surprize, unde aceiași tâmplari de la MGM au transformat o veche fierărie în zece prăvălii cu noutăți, unde se vând copăcei din pietre prețioase, ceaiuri aromate și șaluri brodate, cu franjuri, țesute în China. Tapiseriei din Templul Kwan Yin i s-a dus vestea că are peste o mie de ani, iar despre statuie se spune c-a fost salvată din bombardamentele asupra Shanghaiului. În realitate, ca multe alte lucruri din Orașul Chinezesc, templul a fost construit din rămășițe ale platourilor de filmare de la MGM. Până și Marele Zid e dintr-un film, deși cred că provine dintr-un western, unde un fort avea nevoie de un zid de protecție. Ambiția lui Christine Sterling de a repeta conceptul Străzii Olvera, de data aceasta în stil chinezesc, a fost la fel de mare precum lipsa ei de înțelegere a culturii, istoriei și gusturilor noastre.

Rațiunea îmi spune că sunt în siguranță. Sunt înconjurată de foarte mulți oameni, nimeni nu mă poate prinde și nu-mi poate face rău. Cu toate astea, sunt agitată și mi-e frică. Traversez altă

---

[1] *Bluebeard's Eighth Wife*, comedie romantică din anul 1938, avându-i în rolurile principale pe Gary Cooper și Claudette Colbert.

[2] Studiourile cinematografice Metro-Goldwyn-Mayer, fondate în 1924.

[3] *The Good Earth*, producție cinematografică a anului 1937, care aduce pe ecran povestea unor fermieri chinezi care luptă pentru supraviețuire.

alee, în fugă. O țin pe Joy atât de strâns, încât începe să plângă. Oamenii se uită urât la mine, ca la o mamă rea. *Nu sunt o mamă rea*, aș vrea să le strig. *E copilul meu*. În ciuda panicii care m-a cuprins, mă gândesc că dacă o să găsesc intrarea principală, o să știu să mă întorc acasă. Dar Bătrânul Louie a încuiat ușa după noi, iar eu n-am chei. Agitată și temătoare, las capul în pământ și îmi fac cu greu drum prin mulțime.

— Te-ai rătăcit? O voce mi se adresează cu cele mai pure inflexiuni ale dialectului Wu din Shanghai. Ai nevoie de-ajutor?

Îmi ridic privirea și văd un *lo fan* cu părul alb, ochelari și barbă lungă, albă.

— Cred că ești sora lui May, spune el. Ești Pearl?

Încuviințez din cap.

— Eu sunt Tom Gubbins. Mi se spune Bak Wah Tom – Tom de la Cinema. Am un magazin aici și o cunosc pe sora ta. Spune-mi unde trebuie s-ajungi.

— Au nevoie de mine la restaurantul Dragonul de Aur.

— A, da. Una dintre multele afaceri „de aur". Tot ce face cinci cenți pe-aici e afacerea socrului tău. Hai, vino cu mine. Te duc eu acolo.

Nu-l cunosc pe bărbatul acesta și nici May nu mi-a vorbit de el, dar probabil că face parte din lunga listă de lucruri pe care nu mi le-a spus. Totuși, dialectul Wu cu accent de Shanghai îmi spulberă orice îndoială. În drum spre cafenea, îmi arată diversele magazine pe care le deține socrul meu. Lanterna de Aur, magazinul Bătrânului Louie aflat inițial în Cartierul Chinezesc, vinde obiecte ieftine: scrumiere, suporturi pentru scobitori și perii pentru masajul spatelui. Prin geam o văd pe Yen-yen vorbind cu clienții. Puțin mai încolo, Vern stă singur într-un magazinaș, Lotusul de Aur, și vinde flori de mătase. L-am auzit pe Bătrânul Louie lăudându-se pe la vecini că l-a costat o nimica toată să deschidă afacerea asta:

— Florile de mătase nu fac două parale în China. Aici pot să le vând la un preț de cinci ori mai mare.

Când niște cunoscuți și-au deschis o florărie, i-a luat în râs:

— Au dat optsprezece dolari pe lada frigorifică, la mâna a doua. În fiecare zi mai dau cincizeci cenți ca să cumpere câte-o sută de livre de gheață. Trebuie să cumpere oale și vaze în care să pună florile. Cincizeci de dolari cu totul! Prea mult! Prea mare risipa! Unde mai pui că nu-i deloc greu să vinzi flori din mătase, până și băiatul meu poate s-o facă!

Când zăresc vârful Pagodei de Aur, știu că tot ce trebuie să fac de-acum încolo pentru a-mi găsi drumul este să mă uit în sus. Pagoda de Aur se află într-o pagodă falsă, cu cinci etaje. De aici, Bătrânul Louie – purtând haine tradiționale de culoare bleumarin – plănuiește să-și vândă cele mai alese mărfuri: cloisonné-uri[1], porțelanuri fine, obiecte încrustate cu sidef, mobilă sculptată din lemn de tec, pipe pentru opiu, seturi de mahjong din fildeș și antichități. Mă uit pe geam și o văd pe May stând în stânga lui, sporovăind cu o familie de patru persoane, gesticulând viu și afișând un zâmbet atât de larg, încât i se văd dinții. Arată diferit și totuși aduce foarte mult cu sora mea, așa cum o știu eu. *Cheongsam*-ul se mulează pe trupul ei ca o a doua piele. Buclele îi încadrează chipul și observ că și-a scurtat părul și s-a coafat. Cum de n-am băgat de seamă mai înainte? Însă ceea ce mă surprinde cu adevărat este vechea ei strălucire, care pare să irumpă din toți porii. N-am mai văzut-o așa de foarte multă vreme.

— E foarte frumoasă, observă Tom, ca și cum mi-ar fi ghicit gândurile. I-am spus că aș putea să-i găsesc ceva de lucru, dar se teme că n-o să-i dai tu voie. Ce părere ai, Pearl? Vezi bine că nu-s un om rău. Ce-ar fi să te gândești la asta și să discuți cu May?

Nu înțeleg ce vrea să spună.

Văzându-mă atât de nedumerită, Tom ridică din umeri.

— Bine. Să mergem la Dragonul de Aur.

---

[1] Obiecte prelucrate cu o tehnică care permite încastrarea emailului în metal.

Când ajungem la restaurant, aruncă o privire pe fereastră și-mi spune:

— Cred că au nevoie de ajutorul tău, așa că nu te mai reții. Dacă ai nevoie vreodată de ceva, mă găsești la Compania de Costume Asiatice. O să-ți arate May unde este. Ea mă vizitează în fiecare zi.

După aceste cuvinte, se întoarce și dispare în mulțime. Deschid ușa restaurantului Dragonul de Aur și intru. Sunt opt mese și o tejghea cu zece scaune în față. După tejghea îl văd pe unchiul Wilburt, îmbrăcat într-un maiou alb și purtând pe cap o pălărie făcută din hârtie de ziar, asudând deasupra unui wok[1] care sfârâie pe foc. Lângă el, unchiul Charley taie ingredientele cu un satâr. Unchiul Edfred duce un munte de vase la chiuvetă, unde Sam clătește paharele murdare sub un jet de apă fierbinte.

— Hei, ne servește și pe noi cineva? strigă un bărbat.

Sam se șterge pe mâini, aleargă spre ei, îmi dă un carnețel, mi-o ia pe Joy din brațe și o așază pe o cutie de lemn din spatele tejghelei. Următoarele șase ore trudim fără pauză. Când se termină oficial Marea Deschidere, hainele lui Sam sunt pline de pete de mâncare și de grăsime, iar pe mine mă dor picioarele, umerii și brațele, dar Joy doarme dusă în cutia ei. Bătrânul Louie și ceilalți vin să ne ia. Unchii se-ndreaptă spre Cartierul Chinezesc, în locurile acelea unde se duc burlacii noaptea. După ce socrul meu pune lacătul pe ușă, plecăm spre casă. Sam, Vern și tatăl lor merg înainte, iar eu, Yen-yen și May mergem așa cum se cuvine, la zece pași în urma lor. Sunt moartă de oboseală și mi se pare că Joy e grea ca un sac de orez, dar nu se oferă nimeni să mi-o ia din brațe.

Bătrânul Louie ne-a avertizat să nu vorbim într-o limbă pe care el n-o înțelege, dar acum îi vorbesc lui May în dialectul Wu, sperând că Yen-yen n-o să ne pârască și asigurându-mă că suntem la o distanță considerabilă de bărbați și că nu ne pot auzi.

---

[1] Tigaie mare de fontă, bombată, ușor conică, fără coadă, asemănătoare mai mult cu un ceaun, utilizată în bucătăria chineză pentru a prepara soteuri, dar și fripturi și supe.

— Mi-ai ascuns anumite lucruri, May.

Nu sunt furioasă, dar mă simt rănită. May își face o viață nouă în Orașul Chinezesc, în timp ce eu stau zăvorâtă în casă. Mai mult, are o tunsoare nouă ! Doamne, cum mă doare, acum că am observat.

— Lucruri ? Ce lucruri ?

Vorbește în șoaptă ca să nu fim auzite ? Sau de frică să nu ridic tonul ?

— Credeam că am hotărât amândouă să ne-mbrăcăm după moda occidentală odată ajunse aici. Am zis că vom încerca să arătăm ca americancele, dar tu nu-mi aduci decât rochii de-ale noastre.

— E unul dintre *cheongsam*-urile tale preferate, spune May.

— Nu vreau să mai port așa ceva. Am hotărât…

May încetinește pasul și după ce o depășesc, mă apucă de umăr și mă trage înapoi. Yen-yen continuă să meargă, urmându-și supusă soțul și băieții.

— N-am vrut să-ți spun, pentru că știam că te vei supăra, îmi șoptește May. Își duce trei degete la buze și le atinge ușor, ezitând.

— Ce este ? oftez eu. Spune-mi odată !

— Nu mai avem rochiile de modă occidentală. El – face semn către bărbați, dar eu știu că se referă la socrul nostru – nu vrea să purtăm altceva în afară de hainele chinezești.

— Dar…

— Ascultă-mă, Peal. Am încercat să-ți spun niște lucruri. Am încercat să-ți arăt niște lucruri, dar uneori ești la fel de încăpățânată ca mama. Nu vrei să știi. Nu vrei s-asculți.

Cuvintele ei mă uimesc și mă rănesc și încă n-a terminat ce avea de spus.

— Știi că oamenii care muncesc pe Strada Olvera sunt obligați să poarte costume mexicane ? Asta pentru că așa vrea doamna Sterling. Scrie negru pe alb în contractele lor de închiriere, așa cum scrie și în contractele spațiilor pe care le închiriem noi în Orașul Chinezesc. *Trebuie* să purtăm *cheongsam*-uri dacă vrem să lucrăm acolo. Ei – doamna Sterling și asociații ei *lo*

fan-i – vor să dăm impresia că n-am părăsit nicio clipă China. Cred că Bătrânul Louie știa asta când ne-a luat hainele, atunci, în Shanghai. Gândește-te puțin, Pearl. Noi credeam că n-are pic de gust, că n-are discernământ, dar el știa exact ce caută și a luat cu el doar ce a crezut că va fi de folos aici. Restul lucrurilor le-a lăsat în urmă.

— De ce nu mi-ai spus nimic până acum?

— Cum aș fi putut să-ți spun? Ești mai tot timpul *absentă.* Am încercat să te conving să vii cu mine, să ne plimbăm prin oraș, dar nu vrei să ieși din casă. A trebuit să te târăsc după mine până în piațetă. Nu spui nimic, dar știu că ne învinuiești pe mine, pe Sam și pe Vern și pe toți ceilalți că te ținem în casă. Dar nimeni nu te obligă să stai acolo. Tu nu vrei să ieși nicăieri. Până azi n-am reușit să te fac să treci strada până în Orașul Chinezesc!

— Ce-mi pasă mie de locurile astea? N-o să rămânem aici pentru totdeauna.

— Dar cum o să fugim dacă nu cunoaștem orașul?

Pentru că e mai ușor să nu faci nimic, pentru că mi-e frică, îmi trece prin gând, dar nu spun nimic cu voce tare.

— Ești ca o pasăre eliberată din colivie, spune May, care nu mai știe să zboare. Ești sora mea, dar nu știu la ce-ți stă mintea. Te-ai îndepărtat atât de tare de mine…

Urcăm scările până la apartament. În fața ușii, mă trage din nou înapoi.

— De ce nu vrei să fii din nou sora mea din Shanghai? Erai amuzantă. Nu te temeai de nimic. Acum te porți ca o *fu yen.* Face o pauză. Îmi pare rău. N-am vrut să zic asta. Știu că ai trecut prin multe, îmi dau seama că toată atenția și toată grija ta s-au îndreptat spre copil. Dar mi-e dor de tine, Pearl. Mi-e dor de sora mea.

Din casă se-aude vocea lui Yen-yen, care-i vorbește drăgăstos băiatului ei.

— Băiatule-soț, e timpul să mergi la culcare. Ia-ți nevasta și duceți-vă să vă culcați.

— Mi-e dor de mama și de *baba*. Mi-e dor de casa noastră. Și toate astea – face un semn cu mâna către holul întunecos –, totul e atât de greu. Nu pot să rezist fără tine.

Lacrimile încep să i se rostogolească pe obraji. Le șterge repede, trage aer în piept și intră în apartament, pentru a se duce în camera ei, alături de băiatul-soț.

După câteva minute, o pun pe Joy în sertarul ei și mă bag în pat. Sam se întoarce ca de obicei cu spatele la mine, cât mai departe, iar eu mă lipesc de marginea patului, ca să fiu cât mai departe de el și cât mai aproape de Joy. Gândurile și sentimentele mele sunt confuze. Treaba cu hainele a fost o lovitură neașteptată, dar cum rămâne cu restul lucrurilor pe care mi le-a spus May? Nu mi-am dat seama că și ea suferă. A avut dreptate în legătură cu mine. Mi-a fost frică: să ies din casă, să merg până în capătul Aleii Sanchez, să intru în piațetă, să mă plimb pe Strada Olvera și să traversez spre Orașul Chinezesc. În ultimele luni, May m-a invitat de multe ori să merg cu ea la plimbare: „Te duc eu în Orașul Chinezesc când vrei." Dar nu m-am dus.

Strâng în mână, prin haine, săculețul pe care mi l-a dăruit mama. Ce s-a-ntâmplat cu mine? Cum de am devenit o *fu yen* speriată?

La mai puțin de trei săptămâni, pe 25 iunie, la câteva străzi de noi, a avut loc Marea Deschidere a Noului Cartier Chinezesc. La fiecare capăt al străzii este câte o poartă chinezească tradițională mare, sculptată și viu colorată. Anna May Wong, fermecătoarea vedetă de cinema, conduce parada. Un grup de toboșare chinezoaice face un spectacol antrenant. Luminile de neon pun în evidență clădirile vopsite în culori vii, cu decorații în maniera chinezească fru-fru la streșini și la balcoane. Totul pare mai mare și mai frumos acolo. Au mai multe artificii, mai mulți politicieni importanți care să taie panglicile și să țină discursuri, mai multe echipe de acrobați, mai bine pregătite pentru dansul dragonului și al leului. Până și cei care au deschis magazine și restaurante aici sunt considerați mai buni, mai prosperi și mai de seamă decât noi, cei din Orașul Chinezesc.

Lumea spune că deschiderea Orașului Chinezesc și a noului Cartier Chinezesc este începutul vremurilor bune pentru chinezii din Los Angeles. Eu spun că e începutul resentimentelor. În Orașul Chinezesc, trebuie să ne străduim și să muncim mai mult. Socrul meu ne conduce cu un pumn de fier, obligându-ne să lucrăm multe ore peste program. E necruțător și de multe ori plin de cruzime. Cum să fii competitiv, când ceilalți au un avantaj mai mare? Și așa stând lucrurile, cum o să reușim noi să strângem bani ca să plecăm de-aici?

Aromele de acasă

Ar trebui să mă gândesc unde să fug cu May și cu Joy, dar bag seama că nimic nu-mi dă mai tare ghes în această direcție decât stomacul, unde s-a cuibărit toată singurătatea mea. Îmi e dor de gogoșile date prin miere, de prăjiturile în formă de trandafiri și de ouăle picante fierte în ceai. Am slăbit mai mult ca pe Angel Island de când mănânc ce gătește Yen-yen. Mă uit la unchiul Wilburt și la unchiul Charley, primul și al doilea bucătar de la Dragonul de Aur, și încerc să fur meserie de la ei. Îmi dau voie să merg cu ei la măcelăria lui Sam Sing, în vitrina căreia e un porc din foiță de aur și de unde cumpărăm carne de porc și de rață. Mă iau cu ei la pescăria lui George Wong, în spatele căreia se întinde Orașul Chinezesc, pe Strada Primăverii, și mă învață să cumpăr doar pește proaspăt, care încă respiră. Trecem strada până la Băcănia Internațională și pentru prima dată de când sunt aici, simt aromele de acasă. Unchiul Wilburt îmi cumpără o pungă de fasole neagră sărată din banii lui. Îi sunt atât de recunoscătoare, încât, după aceea, unchii fac cu rândul în a-mi cumpăra mici delicatese: jujube[1], curmale, mlădițe de bambus, muguri de lotus și ciuperci. Când și când, dacă mai prindem un moment liber la restaurant, mă lasă să stau cu ei după tejghea și-mi arată cum să gătesc rapid un fel de mâncare deosebit, cu ingredientele alea speciale.

Duminicile, unchii vin să ia masa de seară la noi acasă. Îi cer voie lui Yen-yen să gătesc eu. Familia mănâncă ce-am pregătit. După aceea, numai eu gătesc cina de duminică. Nu trece mult și învăț să fiu gata cu masa în jumătate de oră, dacă mă ajută Vern cu spălatul orezului și dacă îmi taie Sam legumele.

[1] Fructul unui arbore spinos.

La început, Bătrânul Louie strâmbă din nas: „De ce să te las să-mi prăpădești banii pe mâncare? De ce să te las *să ieși* din casă ca să cumperi mâncare?“ (În schimb, nu-l deranjează când ne ducem și venim de la muncă, unde servim numai străini, care pe deasupra mai sunt și albi.)

Îi răspund că nu prăpădesc banii, pentru că unchiul Wilburt și unchiul Charley plătesc mâncarea și că nu merg singură la cumpărături, ei mă însoțesc întotdeauna.

— Asta-i și mai rău! Unchii pun bani deoparte, ca să se întoarcă acasă. Toată lumea – chiar și eu – vrea să se-ntoarcă în China, dacă nu ca să trăiască sau să moară, măcar să le fie îngropate oasele acolo.

La fel ca mulți alții, Bătrânul Louie vrea să strângă zece mii de dolari și să se-ntoarcă ca un om bogat în satul lui natal, unde să-și ia câteva concubine, să facă alți fii cu ele și să-și petreacă restul zilelor sorbind ceai. Își mai dorește și să fie văzut ca un „om mare“, un vis cum nu se poate mai american.

— De fiecare dată când mă-ntorc, mai cumpăr o bucată de pământ. Dacă aici nu mi se dă voie, atunci o să fiu proprietar de pământ în China. Știu la ce te gândești, Pearl. Îți zici în sinea ta: Dar aici te-ai născut! Ești american! Îți spun, m-am născut aici, dar în inima mea sunt chinez. O să mă-ntorc.

E atât de previzibil cu lamentațiile lui și cu felul în care face din orice poveste, a unchilor sau a oricui altcuiva, povestea lui, dar i le accept, pentru că îi place cum gătesc. Nu ar *spune* asta niciodată, dar face ceva și mai bun. După câteva duminici, îmi zice:

— O să-ți dau niște bani lunea, să faci cumpărături pentru toată săptămâna.

Uneori, sunt tentată să-mi pun niște bani deoparte, dar știu cât de îndeaproape urmărește fiecare para cheltuită și cum cercetează fiecare bon de casă. Din când în când, chiar vorbește cu angajații de la măcelărie, de la pescărie și de la băcănie. E atât de grijuliu cu banii lui, încât nici nu vrea s-audă de depozitarea lor într-o bancă. Toți banii sunt ascunși bine, în diferite locuri

secrete din magazinele lui, pentru a fi feriți de catastrofe și de bancherii *lo fan*-i.

Acum, că merg singură la cumpărături, proprietarii prăvăliilor încep să mă recunoască și îmi răsplătesc loialitatea față de rața lor friptă, peștele proaspăt sau napii murați, oferindu-mi în dar calendare. Peisajele de pe ele sunt tipic chinezești, cu tușe de roșu, albastru și verde, pe un fundal alb, grosolan. În locul fetelor frumoase, care lenevesc în budoarele lor, transmițând o senzație de tihnă, relaxare și erotism, artiștii au ales să picteze peisaje neinspirate cu Marele Zid, cu muntele sacru Emei, cu peșterile neobișnuite din Guilin sau portrete de femei insipide, îmbrăcate în *cheongsam*-uri din stofă lucioasă, cu modele geometrice, pozând în niște poziții menite să propage virtuțile morale regăsite. Tehnica artiștilor e de prost gust și comercială, fără urmă de delicatețe sau de emoție, dar agăț totuși calendarele pe pereții locuinței noastre, așa cum făceau odinioară săracii săracilor din Shanghai în micile lor colibe, pentru a aduce un pic de culoare și de speranță în viețile lor. Aceste calendare mai înveselesc apartamentul, la fel ca mesele mele, și atâta timp cât nu costă nimic, socrul meu nu poate fi decât mulțumit.

În ajunul Crăciunului, mă trezesc la cinci dimineața, mă îmbrac, i-o las pe Joy soacrei mele și plec cu Sam în Orașul Chinezesc. Nu s-a luminat bine de ziuă, dar afară e neobișnuit de cald. Vânturile calde bat cât e noaptea de lungă, împrăștiind prin piațetă și pe Main Street ramuri rupte, frunze uscate, confetti și alte resturi lăsate în urmă de petrecăreții de pe Strada Olvera. Trecem de Macy, intrăm în Orașul Chinezesc și ne facem drumul obișnuit, începând de la standul cu ricșe din Curtea Celor Patru Anotimpuri și ocolind puii de găină și rațele care ciugulesc în fața Fermei lui Wang. Încă n-am văzut *Pământ bun*, dar unchiul Charley mi-a spus că merită să mă duc să-l văd. „Zici că ești în China“, zice el. Unchiul Wilburt îmi spune și el că trebuie să-l văd. „Dacă te duci, fii atentă la scena cu mulțimea. Sunt și eu pe-acolo ! O să vezi o grămadă de unchi și de mătuși din Cartierul Chinezesc în filmul ăla !“ Însă nu mă duc la film și nici

nu trec de poarta fermei, pentru că de fiecare dată când trec pe lângă ea, îmi aduc aminte de coliba aia din afara Shanghaiului.

După ce trecem de Ferma lui Wang, o iau după Sam pe Strada Dragonului.

— Mergi lângă mine, mă îndeamnă el în Sze Yup, însă n-o fac, ca să nu prindă curaj. Dacă o să fac conversație cu el în timpul zilei, seara o să vrea să facem chestia aia dintre soț și soție.

În afară de ricșe, toate magazinele „de Aur" sunt în spațiul oval de la intersecția străzii Dragonului cu Strada Kwan Yin. Pe aici întorc ricșele. În cele șase luni de când lucrez aici, m-am aventurat doar de două ori până la Piscina Lotusului sau în zona acoperită unde se află teatrul care găzduiește Opera chineză, jocurile de noroc și Compania de Costume Asiatice a lui Tom Gubbins. Orașul Chinezesc e într-adevăr un spațiu cu o formă ciudată, flancat de Main Street, Macy, Strada Primăverii și Strada Ord – cu peste patruzeci de magazine înghesuite printre cafenele, restaurante și alte „atracții turistice" precum Ferma lui Wang –, dar există și enclave între aceste ziduri, iar oamenii din ele interacționează rareori cu vecinii lor.

Sam descuie restaurantul, aprinde lumina și se apucă să facă cafeaua. În timp ce eu umplu recipientele cu sare și piper, unchii și ceilalți angajați se împrăștie prin local și încep să robotească. Când plăcintele-s gata și le așezăm în geam, mușteriii noștri matinali au și sosit. Stau de vorbă cu clienții fideli – camionagii și poștași –, iau comenzi și le dau mai departe la bucătărie.

La ora nouă vin doi polițiști și se așază la tejghea. Îmi netezesc șorțul și le dau bineț zâmbindu-le larg, cu dinții la vedere. Dacă nu le umplem burțile pe gratis, îi urmăresc pe clienți până la mașină și îi amendează. Ultimele două săptămâni au fost îngrozitoare, pentru că polițiștii au mers din magazin în magazin cerând „cadouri" de Crăciun, plecând cu brațele încărcate. Cu o săptămână în urmă, când li s-a năzărit că n-au primit destule cadouri, au blocat parcarea și astfel clienții n-au mai putut să vină deloc. Acum suntem toți speriați și supuși, gata să le dăm orice-ar cere, ca să ne lase să ținem restaurantul deschis.

Imediat ce pleacă polițiștii, un camionagiu îi strigă lui Sam:

— Prietene, pune-mi o plăcintă cu afine la pachet, dacă ești amabil!

Pesemne că Sam e încă nervos din pricina vizitei polițiștilor, pentru că se face că nu-l aude și continuă să spele pahare. Mi se pare că a trecut deja o eternitate de când am aflat din manualul cu instrucțiuni că Sam urma să conducă restaurantul, dar în realitate e situat undeva între un spălător de pahare și unul de vase. Îl privesc în timp ce servesc ouă, cartofi, pâine prăjită și cafea în schimbul a treizeci și cinci de cenți sau ruladă cu jeleu și cafea în schimbul unei monede de cinci cenți. Cineva îi cere lui Sam să-i umple ceașca cu cafea, dar el nu se mișcă cu cafetiera până când omul nu începe să lovească cu degetele în marginea cești, cuprins de nerăbdare. După o jumătate de oră, același ins cere nota, iar Sam face semn spre mine. Niciodată nu vorbește cu clienții.

Agitația de la micul dejun se mai domolește. Sam strânge farfuriile și tacâmurile de argint murdare, iar eu merg în urma lui cu o cârpă udă, ștergând mesele și tejgheaua.

— Sam, de ce nu vorbești niciodată cu clienții noștri? îl întreb în engleză.

Pentru că nu primesc niciun răspuns, continui să vorbesc, tot în engleză.

— În Shanghai, *lo fan*-ii obișnuiau să spună despre ospătarii chinezi că sunt posaci și că n-au maniere. Doar nu vrei ca și clienții de-aici să zică la fel despre tine, nu?

Devine nervos și își mușcă buza de jos.

Schimb limba, vorbindu-i în dialectul Sze Yup.

— Nu știi engleză, nu-i așa?

— Știu ceva, răspunde el. Apoi se corectează, zâmbind cu timiditate. Puțin. Foarte puțin.

— Cum e posibil?

— M-am născut în China. De ce-ar trebui să știu engleză?

— Pentru că ai trăit aici până la vârsta de șapte ani.

— A trecut mult timp de-atunci. Nu-mi mai aduc aminte ce-am învățat când eram mic.

— Dar n-ai studiat engleza în China? îl întreb. Toți cunoscuții mei din Shanghai învățau limba engleză. Chiar și May, care n-a fost deloc o elevă silitoare, știe să vorbească.

Sam nu-mi răspunde direct.

— Pot să-ncerc să vorbesc în engleză, dar clienții nu mă-nțeleg. Și nici eu nu-i înțeleg pe ei. Îmi arată ceasul de pe perete. Ai face bine să pleci.

Mereu vrea să scape de mine. Știu că se duce undeva dimineața și spre seară, așa cum fac și eu. În calitate de *fu yen*, nu se cade să-l întreb unde se duce. Dacă Sam se duce la pariuri sau dacă și-a găsit o femeie cu care să facă chestia aia dintre soț și soție, ce pot să fac? Dacă e afemeiat, ce pot să fac? Dacă e cartofor, ca tata, ce pot să fac? Am învățat să fiu nevastă de la mama și urmărind-o pe Yen-yen și știu că nu poți face nimic dacă soțul tău te lasă la greu. Nu știi unde se duce. Se întoarce când se întoarce și asta e.

Mă spăl pe mâini și îmi dau jos șorțul. În drum spre Felinarul de Aur, mă gândesc la ce mi-a spus Sam. Cum e posibil să *nu* știe engleză? Engleza mea e perfectă – am învățat că e politicos să spui *occidental* în loc de *lo fan* sau *fan gwaytze* și *oriental* în loc de chinezoi sau *chink*[1] –, dar îmi dau seama că asta nu te ajută să faci bacșișuri sau o vânzare mai bună. Oamenii vin în Orașul Chinezesc ca să se distreze. Clienților le place să le vorbești într-o engleză stricată – și cât de ușor îmi vine, după ce i-am auzit pe Vern, pe Bătrânul Louie și pe mulți alții care sunt născuți aici, dar care vorbesc o engleză proastă, aproape de neînțeles. Eu joc teatru, dar la Sam e vorba de ignoranță – specifică oamenilor de la țară și la fel de demnă de dispreț în ochii mei ca distracțiile secrete cu cine știe ce femei.

Ajung la Felinarul de Aur, unde Yen-yen vinde obiecte de anticariat și stă cu ochii pe Joy. Ștergem praful, scuturăm și măturăm împreună. După ce îmi termin treburile, mă joc puțin

[1] Termen peiorativ pentru persoanele de origine chineză sau asiatică.

cu Joy. La ora 11:30, o las din nou pe Joy cu Yen-yen și mă întorc la restaurant, unde mă apuc de îndată de servit hamburgeri la cincisprezece cenți. Hamburgerii noștri nu-s la fel de populari ca chinaburgerii de la restaurantul lui Fook Gay, unde se vând cu germeni de fasole prăjiți la tigaie, ciuperci brune și sos de soia, dar ne descurcăm de minune cu bolurile cu pește sărat și carne de porc, pe care le dăm la zece cenți, și cu bolurile de orez simplu și de ceai, care costă cinci cenți.

După prânz, lucrez la Lotusul de Aur și vând flori de mătase până sosește Vern de la școală. Apoi mă duc la Pagoda de Aur. Vreau să vorbesc cu sora mea despre ce vom face de Crăciun, dar e ocupată cu un client pe care încearcă să-l convingă că o bucată de email a fost pictată pe o plută în mijlocul unui lac, pentru ca nici măcar un fir de praf să nu-i distrugă suprafața perfectă, așa că îmi fac de lucru cu măturatul, ștersul prafului și lustruitul obiectelor.

Înainte de a mă întoarce la restaurant, dau o fugă până la Felinarul de Aur și o scot pe Joy la o mică plimbare pe aleile Orașului Chinezesc. Asemenea turiștilor, îi place să se uite după ricșe. Plimbările cu ricșa sunt foarte populare – sunt afacerea cea mai prosperă a Bătrânului Louie. Johnny Yee, un băiat din cartier, trage ricșele pentru vedete sau pentru fotografi, dar de obicei treaba asta îi revine lui Miguel, Jose sau Ramon. Fac ceva bacșiș și au dreptul la un mic procent din prețul de douăzeci și cinci de cenți pentru o plimbare. Mai scot câte ceva dacă conving clientul să cumpere o fotografie pentru încă douăzeci și cinci de cenți.

Astăzi, o femeie din ricșă îl lovește pe Miguel cu piciorul și apoi îl pocnește cu geanta. De ce face asta? Pentru că poate. În Shanghai, felul în care erau tratați ricșarii nu m-a deranjat niciodată. Oare pentru că era afacerea tatei? Pentru că eram ca femeia albă – *deasupra* ricșarilor? Pentru că în Shanghai ricșarii erau văzuți ca fiind doar puțin deasupra câinilor, pe când acum eu și May facem parte din clasa lor? Răspunsul este da, da și iarăși da.

O duc pe Joy înapoi la bunica ei, o sărut de noapte bună pentru că n-am s-o mai văd până ajung acasă și îmi petrec restul serii servind porc dulce-acrișor, pui cu alune caju și chop suey – feluri de mâncare pe care nu le-am văzut și de care nici măcar n-am auzit în Shanghai – până la zece, ora închiderii. Sam rămâne să pună lacătul și eu pornesc singură spre casă, preferând să-mi fac loc prin mulțimea adunată pe Strada Olvera cu ocazia Ajunului Crăciunului, decât să merg singură pe Main Street.

Mi-e rușine că eu și May am ajuns în halul ăsta. Mă învinuiesc că trudim atât de mult și că nu primim nici măcar un ban din cei încasați de la *lo fan*-i. O dată, când am întins mâna spre Bătrânul Louie, cerându-i să mă plătească, mi-a scuipat-o.

— Ai ce mânca și un acoperiș deasupra capului, a zis. Tu și amărâta de soră-ta n-aveți nevoie de bani.

Și cu asta s-a încheiat discuția, numai că acum încep să-mi dau seama cât am valora de fapt. Majoritatea celor care lucrează în Orașul Chinezesc câștigă între treizeci și cincizeci de dolari pe lună. Spălătorii de pahare fac doar douăzeci de dolari pe lună, în timp ce spălătorii de vase și ospătarii duc acasă între patruzeci și cincizeci de dolari pe lună. Unchiul Wilburt câștigă șaptezeci de dolari pe lună, un salariu considerat a fi foarte bun.

— Cât ai câștigat săptămâna asta? îl întreb pe Sam în fiecare sâmbătă seara. Ai pus ceva deoparte?

Sper că într-o zi îmi va da o parte din banii ăștia și voi putea pleca de-aici. Dar nu-mi spune niciodată câți bani face. Dă doar din cap, debarasează o masă, o ridică pe Joy de pe podea sau intră în baia de pe hol, închizând ușa după el.

Gândindu-mă la trecut, îmi amintesc cum credeam noi, eu, mama, *baba* și May, că Bătrânul Louie e bogat. În Shanghai, familia noastră era înstărită. Tata avea afacerile lui. Aveam casa noastră și servitori. Ne închipuiam că bătrânul e mult mai avut decât noi. Acum văd lucrurile în altă lumină. Un dolar american valora mult în Shanghai, unde totul, de la locuințe până la haine și neveste ca noi, era ieftin. În Shanghai, îl priveam pe Bătrânul Louie și vedeam ce voiam noi să vedem: un om care se fălea cu banii lui. Ne făcea să ne simțim insignifianți pentru

că de fiecare dată când venea la noi îl trata pe *baba* cu mult dispreț. Dar totul n-a fost decât o minciună, pentru că aici, în Țara Steagului Înflorat, Bătrânul Louie e ceva mai înstărit decât majoritatea celor din Orașul Chinezesc, dar sărac, în orice caz. Da, are cinci afaceri, dar sunt mici – de-a dreptul minuscule, aici cincisprezece metri pătrați, dincolo treizeci de metri pătrați –, și chiar de-ar fi să le iei împreună, nu au prea mare valoare. În definitiv, cei cincizeci de mii de dolari pe care i-a investit în marfă nu fac nicio para chioară dacă n-o cumpără nimeni. Dar dacă familia mea ar fi venit aici, ne-am fi situat în pătura cea mai de jos, alături de spălătorii de rufe, de spălătorii de pahare și de zarzavagii.

Cu gândul acesta sumbru în minte, urc scările și intru în apartament, mă dezbrac de hainele murdare și le arunc într-un maldăr din colțul camerei. Mă bag în pat și încerc să nu adorm, pentru a mă bucura de câteva minute de liniște și pace alături de fetița mea, care doarme deja în sertarul ei.

În dimineața zilei de Crăciun, ne îmbrăcăm și stăm cu ceilalți, în sufragerie. Yen-yen și Bătrânul Louie lipesc niște vaze sparte care-au sosit cu vaporul, dintr-un magazin de antichități din San Francisco, intrat în faliment. May mestecă într-o oală cu *jook*, care fierbe pe plita din bucătărie. Vern stă lângă părinții lui și se uită în jur, încrezător și totuși părând oropsit. A crescut aici și merge la o școală americană, așa că știe ce-nseamnă Crăciunul. În ultimele două săptămâni a adus acasă niște decorațiuni de Crăciun pe care le-a făcut la ora de desen, dar, în afară de ele, n-avem nimic altceva care să amintească că e sărbătoare: nici ciorăpei pentru cadouri, nici brad, nici daruri. Vern dă impresia că ar vrea să sărbătorească, dar ce-ar putea să facă sau să spună? E un copil care locuiește cu părinții lui și trebuie să accepte regulile impuse de ei. Eu și May schimbăm priviri, apoi ne uităm la Vern și apoi iarăși una la alta. Înțelegem perfect ce simte el. În Shanghai, eu și May sărbătoream Nașterea Pruncului Iisus la școala misionarilor, dar mama și tata nu recu-

nosteau sărbătoarea. Acum, că ne aflăm în această țară, am vrea să petrecem precum *lo fan*-ii.

— Ce vreți să facem azi ? întreabă May, plină de optimism. Vreți să mergem la biserica din piațetă și pe Strada Olvera ? Am auzit c-o să fie niște festivități foarte frumoase.

— Nu vrem să facem nimic cu oamenii ăia, răspunde Bătrânul Louie.

— N-am zis că trebuie *să facem* ceva cu ei, îi răspunde May, dar cred c-ar fi interesant să vedem cum sărbătoresc ei.

Până acum, și eu, și May am învățat deja că nu are rost să ne contrazicem cu socrii noștri. Trebuie să fim mulțumite că azi nu mergem la muncă.

— Eu vreau să merg la plajă, propune Vern. Vorbește atât de rar, încât atunci când o face, suntem siguri că își dorește într-adevăr ceea ce spune. Putem să luăm tramvaiul.

— Prea departe, se opune bătrânul.

— N-am nevoie de oceanul lor, se strâmbă Yen-yen. Am aici tot ce mi-aș putea dori.

— N-aveți decât să stați acasă, spune Vern, uimindu-ne pe toți.

May ridică din sprâncene. Îmi dau seama că ea chiar vrea să meargă, dar eu nici nu mă gândesc să cheltuiesc din banii primiți la nuntă pe un lucru atât de frivol, iar pe Sam nu l-am văzut cu bani în mână decât la restaurant.

— Putem să ne distrăm și aici, spun eu. Am putea să ne plimbăm pe Broadway, în partea *lo fan*-ilor, și să ne uităm la vitrine. Totul e decorat de Crăciun. O să-ți placă, Vern.

— Vreau la plajă, insistă el. Vreau la ocean.

Pentru că nimeni nu spune nimic, se ridică încet de pe scaun, apoi își târșâie picioarele până în camera lui și trântește ușa după el. După câteva minute, se întoarce cu câțiva dolari mototoliți în pumn.

— O să plătesc eu, spune sfios.

Yen-yen încearcă să-i ia banii din mână, spunându-ne nouă :

— Un Mistreț se desparte ușor de banii lui, dar nu trebuie să profitați de el.

Vern se ferește și-și ridică mâna sus, să nu ajungă Yen-yen la bani.

— E un cadou de Crăciun pentru fratele meu, pentru May, Pearl și copil. Mama și *baba*, voi rămâneți acasă.

Nu numai că au fost cele mai multe cuvinte pe care le-am auzit eu din gura lui, dar cred că au fost cele mai multe cuvinte pe care le-au auzit toți ceilalți din partea lui, vreodată. Așa că îi facem pe plac. Mergem toți cinci la plajă, ne plimbăm pe chei și ne înmuiem degetele în apa înghețată a Pacificului. Avem grijă s-o ferim pe Joy, să n-o ardă razele soarelui de iarnă, neobișnuit de puternic pentru acest anotimp. În larg, apa care lucește se întâlnește cu cerul de deasupra ei. În depărtare se văd dealuri verzi care coboară în apă. Eu și May plecăm să ne plimbăm singure. Lăsăm vântul și foșnetul valurilor să ne spele grijile din suflet. Când ne întoarcem în locul în care Vern și Sam ne așteaptă cu bebelușul sub o umbrelă, May spune :

— A fost drăguț din partea lui Vern c-a făcut gestul ăsta pentru noi.

E primul lucru frumos pe care l-a spus despre el până acum.

Peste două săptămâni, un grup de femei din Asociația de Întrajutorare China Unită o invită pe Yen-yen să meargă la Wilmington, pentru a picheta șantierele navale care îi vând fier vechi Japoniei. Sunt sigură că Bătrânul Louie n-o să-i dea voie să meargă, dar de data asta ne surprinde pe toți.

— Poți să te duci, cu condiția să le iei pe Pearl și pe May cu tine.

— Dar n-o să mai ai cu cine munci, spune Yen-yen pe un ton mieros, sperând că va putea totuși să meargă și temându-se că el se va răzgândi.

— Nu contează, nu contează, răspunde el. O să-i pun pe unchi să stea peste program.

Lui Yen-yen nu-i stă în obicei să zâmbească larg, ca noi să vedem că e fericită, dar ne dăm seama de asta din ritmul vioi al vocii ei, atunci când ne întreabă :

— Vreți să veniți ?

— Bineînțeles, zic eu.

Aș face orice ca să ajut la strângerea de fonduri pentru acțiunile antijaponeze, căci ei au fost cruzi și consecvenți în politica lor „de trei ori tot“ – omorâți tot, ardeți tot și distrugeți tot. E de datoria mea să ajut femeile care sunt în pericol de a fi violate și ucise. Mă-ntorc spre May. N-am nicio îndoială că va dori să meargă cu noi, fie doar și pentru că ar avea ocazia să iasă o zi din Orașul Chinezesc, dar nu pare interesată de invitație:

— Ce putem face noi? Suntem niște biete femei, spune ea.

Tocmai pentru că sunt femeie îndrăznesc să mă duc. Merg cu Yen-yen la locul de unde se face plecarea și ne urcăm într-un autobuz, care ne duce la șantierele navale. Organizatoarele ne dau pancarte. Pichetăm și strigăm lozinci și mă încearcă o senzație de libertate, pe care i-o datorez în întregime soacrei mele.

— China e patria mea, îmi spune ea în autobuz, pe drumul de întoarcere spre Cartierul Chinezesc. Va fi de-a pururea patria mea.

A doua zi, am pus o cană pe tejgheaua restaurantului, în care oamenii pot lăsa mărunțișul dat ca rest. Îmi prind de rochie broșa Asociației de Întrajutorare China Unită. Militez pentru oprirea transporturilor de fier vechi și mă alătur altor demonstrații pentru stoparea vânzării de combustibil pentru avioanele oamenilor-maimuțe. Fac toate lucrurile acestea pentru că Shanghaiul și China sunt mereu în sufletul meu, în ciuda distanței.

Am înghițit amărăciune pentru a găsi aur

Sosește Anul Nou Chinezesc. Respectăm toate tradițiile. Bătrânul Louie ne dă bani să ne cumpărăm haine noi. Îi fac un costum lui Joy, pentru a sărbători semnul Tigrului, sub care este născută: o pereche de papucei în formă de labe de tigru și o căciuliță portocalie cu auriu, care are niște urechi în creștet și o coadă la spate, făcută dintr-un fir brodat răsucit. Eu și May ne luăm niște rochii din bumbac cu imprimeu floral, după moda americană. Apoi ne spălăm pe cap și ne coafăm. Acasă, dăm jos imaginea Zeului Bucătăriei și o ardem pe alee, pentru ca divinitatea să plece în lumea de dincolo și să povestească tot ce-am făcut noi în anul care-a trecut. Ascundem cuțitele și foarfecele, ca să nu ne tăiem norocul. Yen-yen le aduce ofrande străbunilor familiei Louie. Dorințele și rugăciunile ei sunt simple: „Aduceți-i un fiu Băiatului-soț. Faceți cumva ca soția aia a lui să rămână gravidă. Dăruiți-mi un nepot."

În Orașul Chinezesc, atârnăm felinare roșii cu gaz și urări pe hârtie roșie cu auriu. Aducem dansatori, cântăreți și acrobați pentru distracția copiilor și a părinților lor. Umblăm după ingrediente speciale pentru feluri de mâncare chinezești, care să-i încânte însă și pe occidentali. Ne așteptăm să avem foarte mulți clienți, așa că Bătrânul Louie mai angajează ajutoare pentru magazinele lui, dar și mai mulți oameni sunt necesari pentru ceea ce prevede el că va fi cea mai profitabilă afacere de Anul Nou: plimbarea cu ricșele.

— Trebuie să fim mai buni decât cei din Noul Cartier Chinezesc, îi spune el lui Sam în seara de Anul Nou. Cum să

reușim, dacă ricșele sunt trase de mexicani în noaptea cea mai chinezească din an ? Vern n-are destulă putere, dar tu ai.

— Eu n-o să-mi văd capul de treburi la restaurant, îi răspunde Sam.

Socrul meu i-a mai cerut și cu alte ocazii lui Sam să fie ricșar, dar Sam își găsește mereu câte-o scuză. Nu știu cum o să fie de Anul Nou, dar știu cât de ocupați am fost în alte zile de sărbătoare. Niciodată însă n-am fost atât de solicitați, încât să nu-mi pot face rutina zilnică de lucru la restaurant, apoi la florărie, la magazinul de obiecte rare și la magazinul de antichități. Știu că Sam minte, știe și Bătrânul Louie. În mod obișnuit, socrul meu și-ar ieși din minți, dar acum e Anul Nou și nu e bine să spui cuvinte grele.

În dimineața zilei de Anul Nou, ne îmbrăcăm cu hainele noi, punând tradiția chinezească mai presus de regulile doamnei Sterling cu privire la stilul vestimentar pe care trebuie să-l adoptăm la muncă. Hainele sunt de fabrică, însă e o senzație minunată să simțim iarăși pe piele ceva nou și occidental. Joy, care are unsprezece luni, e adorabilă cu căciulița și papuceii în formă de labe de tigru. Sunt mama ei, așa că e normal să mi se pară frumoasă. Are fața rotundă ca o lună. Ochii îi sclipesc negri prin contrast cu albul ca zăpada proaspătă din jurul lor. Are părul subțire și moale. Pielea ei e palidă și translucidă ca laptele de orez.

Nu credeam în zodiacul chinezesc atunci când mama vorbea despre el, dar cu cât trece mai mult timp de la moartea ei, cu atât înțeleg mai bine cât sunt de adevărate lucrurile pe care le spunea despre mine și despre May. Acum, când o aud pe Yen-yen vorbind despre calitățile Tigrului, văd foarte clar cum este fata mea. Asemenea Tigrului, Joy poate fi temperamentală și schimbătoare. Acum e zvăpăiată și veselă, acum plânge de mama focului. Nu trece prea mult, și încearcă să se cațere pe picioarele bunicului ei, încercând să-i atragă atenția și reușind. Chiar dacă în ochii lui rămâne o fetiță care nu face doi bani – mereu Pan-di, Speră-la-un-Frate –, Tigrul din ea i-a mușcat inima. Firea ei e mai puternică decât a lui. Cred că bătrânul respectă lucrul ăsta.

Știu exact momentul în care ziua de Anul Nou începe să se strice. În timp ce eu și May ne aranjăm una alteia părul în sufragerie, Yen-yen se joacă cu Joy, pe care a culcat-o pe jos, și o gâdilă pe burtă, apropiindu-și și depărtându-și degetele și vorbindu-i când tare, când încet. Însă ceea ce spune nu se potrivește deloc cu mișcările ghidușe pe care le face.

— *Fu yen* sau *yen fu*? întreabă Yen-yen, iar Joy chiuie nerăbdătoare. Ai vrea să fii nevastă sau servitoare? Peste tot, femeile ar prefera să fie servitoare.

Chicotelile lui Joy nu mai au efectul obișnuit de îmbunare asupra bunicului, care privește totul din scaunul lui, cu o expresie de acreală pe chip.

— O nevastă are pe cap o soacră, ciripește Yen-yen. Pe nevastă o disperă plozii. Trebuie să nu iasă din cuvântul bărbatului, chiar și atunci când el n-are dreptate. O nevastă trebuie să muncească și iar să muncească, fără să primească vreun cuvânt de mulțumire. E mai bine să fii servitoare și propria ta stăpână. Apoi, dacă vrei, poți să te-arunci liniștită într-o fântână. De-am fi avut și noi o fântână…

Bătrânul Louie se ridică brusc de la masă. Fără să rostească un cuvânt, face semn către ușă și plecăm. E încă devreme și deja s-au aruncat cuvinte de rău augur.

Mii de oameni vin în Orașul Chinezesc, iar festivitățile sunt minunate. Artificiile sunt zgomotoase și din belșug. Dansatorii deghizați în dragoni și lei se zbânțuie și țopăie de colo-colo, mergând din magazin în magazin. Toată lumea e îmbrăcată în culori atât de vii, încât pare că un curcubeu imens s-a coborât pe pământ. După-amiaza încep să sosească și mai mulți oameni. De fiecare dată când mă uit pe fereastră văd câte-o ricșă gonind pe lângă noi. Până seara, ricșarii mexicani sunt extenuați.

La ora cinei, restaurantul Dragonul de Aur e plin ochi și vreo douăzeci de oameni așteaptă la ușă să se elibereze o masă. Pe la șapte și jumătate, socrul meu își face loc printre clienții înghesuiți.

— Am nevoie de Sam, spune el.

Mă uit în jur și-l văd pe Sam, care așază tacâmurile la o masă de opt persoane. Bătrânul Louie îl vede și el, traversează încăperea și începe să vorbească cu Sam. Nu aud ce spune, dar Sam dă din cap în semn de refuz. Bătrânul Louie mai spune ceva, iar Sam dă din nou din cap. La al treilea refuz, socrul meu îl înșfacă de cămașă. Sam îi dă mâna la o parte. Clienții se holbează la ei.

Bătrânul ridică tonul, scuipând parcă cuvintele în dialectul Sze Yup.

— Să nu-ndrăznești să nu m-asculți!

— Ți-am spus că nu vreau s-o fac.

— *Toh gee! Chok gin!*

Lucrez cot la cot cu Sam de luni bune și știu că nu e nici leneș, nici prost. Bătrânul Louie își îmbrâncește fiul prin cameră, lovindu-l de mese și târându-l prin mulțime până la ușă. Mă duc după ei afară, unde socrul meu îl trântește pe Sam la pământ.

— Când îți spun să faci ceva, faci! Toți ceilalți ricșari sunt obosiți, iar tu te pricepi bine la asta.

— Nu.

— Ești băiatu' meu și-o să faci ce-ți spun eu, insistă socrul meu.

Fața începe să-i tremure, apoi momentul de slăbiciune trece. Când vorbește din nou, vocea lui e de piatră:

— Ți-am promis totul.

Nu e una dintre scenetele cu cântece și dansuri, care se joacă peste tot în Orașul Chinezesc în această noapte de sărbătoare. Turiștii nu înțeleg o iotă din vorbele lor, dar tot e un spectacol captivant și distractiv pentru ei. Când socrul meu începe să-i care picioare lui Sam pe alee, o iau și eu după mulțime. Sam nu ripostează și nici nu strigă după ajutor. Pur și simplu încasează. Ce fel de bărbat e?

Când ajungem la standul cu ricșe de la Curtea Celor Patru Anotimpuri, Bătrânul Louie se uită în jos la Sam și spune:

— Ești ricșar și Bou, după zodiac! De-asta te-am adus aici. Acum fă-ți treaba!

Frica și rușinea șterg orice urmă de culoare de pe fața lui Sam. Se ridică în picioare cu greutate. E mai înalt decât taică-su

și pentru prima dată observ că lucrul acesta e la fel de neplăcut pentru bătrân pe cât era înălțimea mea pentru *baba*. Face un pas înspre taică-su, îl privește de sus și spune cu glas tremurat:

— N-am să-ți trag ricșele. Nici acum, nici în vecii vecilor!

Apoi parcă devin amândoi conștienți de tăcerea care s-a lăsat în jurul lor. Bătrânul Louie își netezește veșmintele tradiționale. Privirea lui Sam rătăcește prin mulțime. Când mă vede, tot corpul său pare că vrea să fugă. Apoi o ia la goană, croindu-și drum printre turiștii gură-cască și printre vecini. Fug după el.

Îl găsesc stând singur în camera noastră fără ferestre. Are pumnii încleștați. Fața îi e roșie de mânie și de suferință, dar stă drept, țeapăn, și vorbește sfidător.

— De-atâta timp mă simt jenat și plin de rușine în fața ta, dar acum ai aflat adevărul, îmi spune. Ești căsătorită cu un ricșar.

În sufletul meu, îl cred, dar mintea mea gândește altfel.

— Dar ești al patrulea fiu…

— Sunt fiu în acte. În China oamenii obișnuiesc să te-ntrebe: *„Kuei hsing ?“* – Cum te cheamă? –, dar asta-nseamnă de fapt: „Care e numele prețios al familiei tale?“ Louie e doar un *chi ming* – un nume pe hârtie. Numele meu e Wong, de fapt. M-am născut în satul Low Tin, care nu-i foarte departe de satul tău natal din Cele Patru Districte. Tatăl meu era țăran.

Stau pe marginea mea de pat. Mintea îmi lucrează repede: ricșar și fiu în acte. Asta înseamnă că sunt soție în acte, așadar amândoi suntem aici ilegal. Mi se întoarce stomacul pe dos. Totuși, îi recit din manualul cu instrucțiuni:

— Tatăl tău e ăla bătrânu'. Te-ai născut în Wah Hong. Ai venit aici când erai foarte mic…

Sam scutură din cap.

— Băiatul ăla a murit în China, acum foarte mulți ani. Eu am călătorit până aici folosindu-mă de actele lui.

Îmi aduc aminte că domnul Plumb mi-a arătat o fotografie cu un băiețel și că atunci m-am gândit că nu prea seamănă cu Sam. De ce nu mi-am pus întrebări atunci? Trebuie să știu adevărul. Trebuie să aflu, pentru mine, pentru sora mea și pentru Joy. Trebuie să-mi spună *totul* – fără să se mai închidă în el

și să se îndepărteze, ca de obicei. Mă folosesc de o tactică pe care-am deprins-o în urma numeroaselor săptămâni de audieri de pe Angel Island.

— Povestește-mi despre satul tău și despre familia ta adevărată, îi spun, sperând să nu-mi tremure vocea prea tare din pricina emoției pe care o simt. Poate că dacă va vorbi despre lucrurile astea mai plăcute, îmi va explica și cum a ajuns să fie fiul în acte al soților Louie.

Nu-mi răspunde imediat. Mă privește lung, cum m-a privit de atâtea ori de când ne-am cunoscut. Mi s-a părut mereu că văd în această privire un fel de părere de rău pentru mine, dar poate că de fapt încerca să-mi arate compasiunea față de necazurile și secretele amândurora. Încerc acum să am aceeași expresie. Ciudat este faptul că asta simt cu adevărat.

— Aveam un iaz în fața casei, șoptește el în sfârșit. Oricine putea s-arunce pești în el și să-i crească. Puteai să bagi un vas de lut în apă și când îl scoteai, era plin cu pește. Nu ceream niciun ban nimănui. Când a secat iazul, toată lumea a putut s-adune peștii rămași în noroi. Nici atunci n-am cerut niciun ban de la nimeni. Pe câmpul din spatele casei, cultivam legume și pepeni. Creșteam doi porci pe an. Nu eram bogați, dar nici săraci nu eram.

Mie mi se pare că erau săraci. Familia lui trăia de azi pe mâine, din ce cultivau. Pare să-mi ghicească gândurile și continuă șovăielnic:

— Când a venit seceta, eu, bunicul și tata am muncit din greu, încercând să facem pământul roditor. Mama mai muncea cu ziua prin satele învecinate, la plantatul și recoltatul orezului, încercând să mai câștige un bănuț, dar nici pe pământurile lor nu cădea strop de apă. A început să țească pânză și să se ducă cu ea la târg. A încercat s-ajute familia, dar n-a fost destul. Nu poți să trăiești doar cu aer și cu soare. Când s-au prăpădit două dintre surorile mele, eu, tata și al doilea frate al meu am pornit spre Shanghai. Ne pusesem în gând să câștigăm destui bani ca să ne-ajungă să ne-ntoarcem în Low Tin și să ne cultivăm

din nou pământul. Mama a rămas acasă cu fratele și sora mea mai mică.

În Shanghai, n-au dat peste ceea ce sperau, ci peste o viață grea. Nu cunoșteau pe nimeni și astfel n-au putut să se angajeze la fabrici. Tatăl lui Sam s-a angajat ca ricșar, iar Sam, care de-abia împlinise doisprezece ani, și fratele său, care era cu doar doi ani mai mic, umblau în căutare de slujbe cu ziua. Sam a vândut chibrituri la colțuri de stradă ; fratele lui alerga după camioanele cu cărbuni, ca să adune bulgării care se prăvăleau pe drum și să îi vândă săracilor. Vara trăiau cu coji de pepene adunate de prin gunoaie și iarna mâncau lături de *jook*.

— Tatăl meu trăgea din ce în ce mai tare, continuă Sam. La început, bea ceai cu două cuburi de zahăr, ca să-și recapete puterile și să-și răcorească pielea. Când n-a prea mai avut bani, nu și-a mai luat decât ceai ieftin, făcut din pulbere și codițe, fără zahăr. Apoi, așa cum făceau mulți ricșari, a început să fumeze opiu. Nu opiu adevărat ! De unde bani de-așa ceva ! Și nici nu fuma de plăcere. Avea nevoie de el ca stimulent, ca să poată să tragă în continuare ricșa când era înăbușitor de cald sau când erau taifunuri. Cumpăra resturile de opiu rămase de la bogați, pe care le vindeau servitorii lor. Opiul îi dădea tatei puteri false, căci vigoarea lui se măcina, iar inima i se ofilise de tot. N-a trecut mult și a început să tușească cu sânge. Se zice că niciun ricșar n-apucă vârsta de cincizeci de ani și majoritatea deja nu mai dau randament când ajung pe la treizeci de ani. Tata a murit la treizeci și cinci de ani. L-am înfășurat într-o rogojină și l-am lăsat pe stradă. I-am luat locul și am asudat din greu pentru fiecare bănuț pe care l-am făcut trăgând ricșa. Aveam șaptesprezece ani, iar frate-meu, cincisprezece.

În timp ce povestește, îmi trec prin minte toate plimbările pe care le-am făcut cu ricșele și mă izbește faptul că niciodată nu m-am gândit la bărbații care le trăgeau. Pe ricșari nu-i vedeam ca pe niște oameni adevărați. Aproape că nu păreau a fi umani. Mi-aduc aminte că puțini aveau cămăși sau încălțări, îmi amintesc cum le ieșeau șirele spinărilor și omoplații din piele și cum curgeau apele de pe ei, chiar și iarna.

— Am învățat toate șmecheriile, povestește Sam în continuare. Am învățat că pot să primesc un bacșiș mai mare dacă duc clientul sau clienta până la ușă când bate taifunul, fiindcă așa nu-și strică pantofii. Am învățat să fac plecăciuni în fața femeilor și bărbaților și să-i invit să se urce în *li-ke-xi,* să spun *Mai-da-mu* pentru *doamnă* sau *Mai-se-dan* pentru *stăpân.* Îmi ascundeam rușinea când râdeau de engleza mea stricată. Câștigam nouă dolari de argint pe lună, dar tot n-aveam cum să trimit bani acasă, la familia mea din Low Tin. Nu știu ce s-a ales de ei. Poate că s-au prăpădit. Nu puteam să am grijă nici măcar de fratele meu, care, împreună cu alți copii, ajuta la împinsul ricșelor peste podurile arcuite de peste râul Suzhu, pentru câteva monede de cupru pe zi. A murit de tuberculoză în iarna următoare. Se oprește și gândul îi zboară în trecut, spre Shanghai. Apoi mă-ntreabă : Ai auzit vreodată cântecul ricșarului ? Nu așteaptă răspunsul și începe să cânte :

Pentru un bob de orez, își face boneta coș de gunoi.
Pentru un vreasc de foc, își face mâinile coș de gunoi.
Trăiește într-o colibă de paie.
Doar luna-i este felinar.

Îmi aduc aminte de cântec și mă întorc parcă pe străzile Shanghaiului, cu muzica lor. Sam îmi vorbește despre greutățile lui, dar pe mine mă cuprinde singurătatea când mă gândesc la acasă.

— Trăgeam cu urechea la ricșarii care erau comuniști, continuă el. Îi auzeam cum se plâng că săracii sunt nevoiți de când lumea să se mulțumească cu ce au. Nu asta era viața pe care voiam s-o duc. Nu pentru asta muriseră tata și frate-meu. Mi-aș fi dorit să fi putut să le schimb soarta, dar după ce n-au mai fost, n-am avut de ales și-a trebuit să mă gândesc doar la cum să supraviețuiesc. Mă gândeam că dacă capii Bandei Verzi au început de jos, de la trasul ricșei, eu de ce n-aș reuși ? În Low Tin

n-am fost la școală. Eram un băiat de țăran. Dar până și ricșarii înțelegeau importanța educației și de-aia breasla lor sponsoriza școlile din Shanghai. Am învățat dialectul Wu. Am prins și niște cuvinte în engleză – câteva, nu multe.

Cu cât povestește mai mult, cu atât îmi simt sufletul mai aproape de el. Când l-am întâlnit prima oară, în Grădina Yu Yuan, am crezut că nu-i chiar așa de rău. Acum îmi dau seama cât de mult a luptat pentru a-și schimba viața și cât de puțin din toate astea am priceput eu până acum. Vorbește fluent Sze Yup și dialectul Wu al străzii, în vreme ce engleza lui e aproape inexistentă. Mi-amintesc că în ziua când ne-am cunoscut n-am putut să nu observ că pantofii și costumul lui erau noi. Probabil erau primele pe care reușise să și le cumpere. Mi-amintesc de șuvița roșcată pe care am zărit-o în părul lui și cum am presupus că are legătură cu America, fără să-mi dau seama că este de fapt un semn al malnutriției. Apoi, mă gândesc la comportamentul lui. Mereu s-a purtat respectuos cu mine, nu m-a tratat ca pe o *fu yen*, ci mai degrabă ca pe un client pe care trebuie să-l mulțumești. Mereu se înclină în fața Bătrânului Louie și a lui Yen-yen, dar nu pentru că sunt părinții lui, ci pentru că, pentru ei, el este ca un fel de servitor.

— Să nu-ți pară rău pentru mine, spune soțul meu. Tata ar fi murit oricum. Când muncești pământul, n-ai cum să ai o viață bună; trebuie să cari douăzeci și cinci de *jin*[1] pe cobilița de bambus sau să lucrezi aplecat pe câmpul de orez cât e ziua de lungă. Singurele câștiguri pe care le-am avut au fost din munca cu mâinile și picioarele. Am început ca mulți alți ricșari, fără să știu ce să fac, cu tălpile desculțe bătând drumul ca niște frunze de palmier. Am învățat să-mi sug burta, să-mi scot pieptul înainte, să-mi ridic genunchii cât mai sus și să-mi întind capul și gâtul înainte. Cât am fost ricșar, am făcut un „evantai de fier".

L-am auzit pe tata folosind această expresie când vorbea despre cei mai buni ricșari ai săi. Însemna că au un spate tare și drept, iar pieptul le era întins, bombat și puternic precum un

[1] Un *jin* chinezesc este echivalentul a 500 de grame.

evantai făcut din fier. Îmi aduc aminte și ce spunea mama despre cei născuți în anul Boului: că Boul e capabil să facă sacrificii mari pentru bunăstarea familiei sale, că va lua asupra lui toate greutățile și că – deși pare a fi simplu și serviabil ca animalul pe care-l întruchipează – greutatea lui se măsoară în aur.

— Dacă făceam patruzeci și cinci de monede de cupru dintr-o cursă, eram fericit, continuă Sam. Schimbam monedele de cupru pe cincisprezece cenți. Schimbam toate monedele de cupru pe monede de argint și pe cele de argint pe dolari de argint. Dacă îmi mai ieșea și câte-un bacșiș, eram și mai fericit. Mă gândeam că dacă aș putea pune deoparte cinci cenți pe zi, aș avea o sută de dolari într-o mie de zile. Eram gata să înghit amărăciune pentru a găsi aur.

— Ai fost angajat la tatăl meu?

— Măcar n-am avut parte de-o asemenea umilință. Îmi atinge brățara de jad. Pentru că nu tresar, își trece arătătorul pe sub brățară și îmi atinge ușor pielea.

— Atunci cum ai dat de bătrân? Și de ce-a trebuit să mă iei de nevastă?

— Banda Verde deținea cea mai mare afacere cu ricșe, îmi răspunde el. Lucram la ei. Membrii bandei făceau mai mereu pe intermediarii între cei care voiau să devină fii în acte și cei care vindeau actele. În cazul nostru, au fost și pețitori. Voiam să-mi schimb soarta. Bătrânul Louie avea actele de vânzare și…

— Avea nevoie de ricșe și de neveste, îi iau eu vorba din gură, dând din cap când îmi aduc aminte prin ce-am trecut. Tata le datora bani celor din Banda Verde. Tot ce mai avea de vândut erau ricșele și fetele lui. Eu și May suntem aici. Ricșele tatei sunt aici, dar tot nu-mi explic cum ai ajuns tu aici.

— Pentru mine, prețul pe care trebuia să-l plătesc pentru acte era de o sută de dolari pentru fiecare an din viața mea. Aveam douăzeci și patru de ani, deci urma să mă coste două mii patru sute de dolari vaporul și pe urmă cazarea și masa în Los Angeles. Nu aveam cum să strâng atâția bani cu cei nouă dolari pe care-i făceam pe lună. Și astăzi muncesc pentru a-i

plăti datoria ăluia bătrân – nu muncesc numai pentru mine, ci și pentru tine și Joy.

— De-asta nu ne plătește niciodată?

El încuviințează din cap.

— N-o să ne dea niciun ban până n-o să ne acoperim datoria. De-asta nici pe unchi nu-i plătește. Și ei sunt fii în acte. Doar Vern e sânge din sângele lor.

— Dar tu ești diferit față de ceilalți unchi…

— Așa este. Aveau nevoie de cineva care să umple golul lăsat de fiul lor care-a murit. De-aia locuim cu ei și eu conduc restaurantul, chiar dacă habar n-am despre mâncare sau despre afaceri. Dacă cei de la imigrări descoperă că nu sunt cine pretind că sunt, pot să mă bage la pușcărie sau să mă deporteze. Dar s-ar putea să mă lase să rămân, pentru că ăla bătrânu' m-a făcut și asociat în acte.

— Tot nu înțeleg de ce a trebuit să te-nsori cu mine. Ce vrea de la noi?

— Un singur lucru, și-anume un nepot. De-asta v-a adus aici pe tine și pe sora ta. Vrea un nepot cu orice preț, fie de la tine, fie de la ea.

Simt că mi se strânge inima. Doctorul din Hangchow a spus că e foarte probabil să nu mai pot avea copii, dar dacă îi spun lui Sam, va trebui să îi explic și de ce. În schimb, îl întreb:

— Dacă te privește ca pe fiul lui adevărat, atunci de ce trebuie să-i plătești datoria?

Sam îmi ia mâinile într-ale lui și eu nu mi le retrag, deși mi-e foarte teamă că va afla secretul meu.

— Zhen Long, îmi spune el sincer. Până și părinții mei mă strigau rareori pe numele meu chinezesc, care înseamnă Perlă Dragon. Acum, că îl aud, îl simt ca pe un nume de alint. Un fiu trebuie să-și plătească datoriile, pentru el, pentru soția și copilul lui. În Shanghai, când cumpăneam la toată afacerea, mă gândeam în sinea mea: Când o să se ducă ăla bătrânu', o să fiu un om de la Muntele de Aur, cu multe afaceri. Pe urmă am ajuns aici. La început, erau zile în care nu-mi doream decât să pot pleca acasă. Călătoria cu vaporul nu costă decât o sută treizeci

de dolari la clasa a patra. Credeam că pot să strâng suma asta păstrând bacșișurile pe care le primeam, dar pe urmă tu și Joy ați intrat în viața mea. Ce fel de soț aș fi fost dacă v-aș fi părăsit? Ce fel de tată aș fi fost?

Din clipa în care eu și May am ajuns în Los Angeles, nu ne-am gândit decât la cum să scăpăm de-aici. Dac-am fi știut – *dac-aș fi știut* – că Sam vrea același lucru…

— Am început să mă gândesc să plecăm toți trei, eu, tu și Joy, dar cum să duc copilul la clasa a patra? Ar putea și să moară. Îmi strânge mâinile într-ale lui. Mă privește drept în ochi, iar eu nu-i evit privirea. Eu nu sunt ca ceilalți. Nu mai vreau să mă-ntorc în China. Aici, deși sufăr în fiecare zi, e un loc bun pentru Joy.

— Dar China este patria noastră. Japonezii o să se satureze la un moment dat…

— Dar ce viitor ar avea Joy în China? Ce viitor am avea noi toți în China? În Shanghai eram ricșar. Tu erai o fată frumoasă.

Nu mi-am dat seama că știe lucrul acesta despre mine și May. Felul în care o spune șterge toată mândria pe care obișnuiam să o am față de meseria noastră.

— Nu vreau să urăsc pe nimeni, dar îmi urăsc soarta și o urăsc și pe-a ta, spune el. Nu ne putem schimba condiția sau ce ni s-a întâmplat, dar n-ar trebui să încercăm să-i schimbăm destinul fiicei noastre? Ce viață o așteaptă în China? Aici aș putea să-i plătesc datoria ăluia bătrân și poate ne-am câștiga și libertatea. Apoi, am putea să-i oferim lui Joy o viață normală – o viață cu șansele pe care tu și eu nu le-am avut niciodată. Poate într-o bună zi va putea să meargă la colegiu.

Vorbele lui îmi mângâie inima mea de mamă, dar partea mea practică, cea care a îndurat pierderea părinților, a casei noastre și pângărirea violentă a trupului de către oamenii-maimuțe, nu vede cum s-ar putea împlini asemenea vise.

— Nu vom reuși niciodată să scăpăm de locul ăsta și de oamenii ăștia, spun eu. Uită-te-n jurul nostru! Unchiul Wilburt lucrează pentru bătrân de douăzeci de ani și tot nu a reușit să-și acopere datoria.

— Poate că și-a plătit-o și acum strânge bani pentru a se întoarce acasă bogat. Sau poate că e fericit așa cum e acum. Are o slujbă, o locuință, o familie cu care să ia cina în fiecare duminică seara. Tu nu știi cum e să trăiești într-un sat fără curent și fără apă curentă. Ai o singură încăpere pentru toată familia, cel mult două. Nu mănânci nimic altceva decât orez și legume, în afara zilelor de sărbătoare sau când e vreun festival, dar și atunci faci cu sacrificii mari.

— Nu vreau să spun decât că e greu să te întreții singur, darămite să ne ajuți pe toți patru. Cum o să faci asta?

— Toți patru? Te referi la May.

— E sora mea și i-am promis mamei că o să am grijă de ea.

Se gândește un timp la lucrul acesta. Apoi vorbește:

— Sunt răbdător. Pot să am răbdare și să muncesc din greu. Îmi zâmbește sfios. Dimineața, când tu te duci la Felinarul de Aur s-o ajuți pe Yen-yen și s-o vezi pe Joy, eu muncesc la Templul Kwan Yin, unde le vând tămâie *lo fan*-ilor, pe care o bagă în recipientele de ars mari, făcute din bronz. Trebuie să le zic: „Visele vi se vor îndeplini, pentru că binecuvântarea acestei zeități milostive nu cunoaște margini“, dar din gura mea nu pot să iasă cuvintele astea în engleză. Totuși, oamenilor li se face milă și îmi cumpără tămâia.

Se ridică în picioare și se duce la dulap. E un bărbat atât de slab, dar nu știu cum de nu i-am văzut evantaiul de fier până acum. Scotocește prin sertarul de sus și se întoarce cu un ciorap plin. Îl deșartă și din el curg monede de cinci, de zece și de douăzeci de cenți și câțiva dolari, în bancnote.

— Atât am putut să pun deoparte pentru Joy, îmi spune.

Pipăi monedele.

— Ești un om bun, îi spun, deși e greu de crezut că această sumă derizorie îi va putea schimba viața lui Joy.

— Știu că e puțin, recunoaște el, dar e mai mult decât câștigam ca ricșar și o să se strângă. Poate că peste un an sau doi o s-ajung ajutor de bucătar. Dacă o să reușesc s-ajung bucătar-șef, o să câștig douăzeci de dolari pe săptămână. Când o să ne permitem să locuim singuri, o să mă fac pescar sau grădinar, poate.

Dacă o să mă fac pescar, o să avem mereu pește la masă. Dacă o să mă fac grădinar, o să avem legume la masă.

— Eu vorbesc bine limba engleză. Aș putea să-mi găsesc de lucru în afara Cartierului Chinezesc.

La drept vorbind, ce ne-ar putea face să credem că Bătrânul Louie ne va elibera vreodată? Și chiar de-ar face asta, n-ar trebui să-i spun și eu lui Sam adevărul despre mine? Nu că Joy nu e copilul lui! Secretul acesta e numai al meu și al lui May și nu-l voi spune niciodată, dar trebuie să-i spun ce mi-au făcut oamenii-maimuțe și cum au omorât-o pe mama.

— Am fost mânjită cu noroi și niciodată n-am să mă pot curăța, încep eu să-mi spun povestea, sperând că lucrurile pe care mi le-a spus mama despre zodia Boului sunt adevărate: că n-o să te părăsească la greu și c-o să stea lângă tine, fidel, fiind o persoană mărinimoasă și bună la suflet. Nu trebuie s-o cred în momente ca acesta? Totuși, emoțiile pe care i le citesc pe față – mânie, dezgust și milă – mă fac să-mi fie foarte greu să mă destăinui.

După ce îmi termin povestea, îmi spune:

— Ai trecut prin toate astea și totuși Joy a ieșit perfect. Sigur o să aibă un viitor strălucit. Îmi pune un deget pe buze, ca să nu mai spun nimic. Prefer să fiu însurat cu o bucată de jad spart, decât cu un munte de argilă fără cusur. Tata obișnuia să spună că oricine poate să țească o floare pe brocart, dar câte femei sunt în stare să-ți aducă o mână de cărbuni de foc, pe timp de iarnă? Se referea la mama, care a fost o femeie bună și loială, la fel ca tine.

Îi auzim pe ceilalți intrând în casă, dar nu ne mișcăm. Sam se apleacă spre mine și îmi șoptește la ureche:

— Pe banca aceea din Grădina Yu Yuan, ți-am spus că îmi placi și te-am întrebat dacă și tu mă placi. Ai dat din cap că da, mai ții minte? Pentru o căsătorie aranjată, este mai mult decât am fi putut spera. Nu m-am așteptat niciodată să găsesc fericirea, dar poate-ar trebui să încercăm s-o căutăm, nu crezi?

Mă întorc cu fața către el. Buzele noastre aproape că se ating când îi șoptesc:

— Și dacă nu mai pot avea copii ? Oricât de apropiată m-aș simți acum de el, tot îmi vine greu să-i spun tot adevărul. După ce-am născut-o pe Joy, doctorii de pe Angel Island mi-au spus că n-o să mai pot face copii.

— Nouă, bărbaților, ni se spune de mici că n-o s-avem noroc în viață dacă n-o s-avem un fiu până la treizeci de ani. Cea mai gravă insultă pe care i-o poți striga cuiva pe stradă e : „Să mori fără urmaș !“ Ni se spune că dacă n-o s-avem un băiat, trebuie s-adoptăm unul, ca să ducă numele mai departe și să aibă grijă să ne venereze atunci când o să devenim străbuni. Dar dacă ai un fiu care este… care are… care nu poate…

Se străduiește, cum adesea ni s-a întâmplat și mie și lui May, să găsească un nume pentru problema lui Vernon.

— Îți cumperi un fiu, cum te-a cumpărat pe tine Bătrânul Louie, îi termin eu fraza, ca să ai grijă de el și de Yen-yen când o să devină străbuni.

— Și dacă n-o să am eu grijă, o să aibă fiul pe care o să-l facem pentru ei, într-o bună zi. Un nepot poate să le lumineze zilele aici, dar și pe lumea de dincolo.

— Dar eu nu le pot dărui un fiu.

— Nu trebuie să afle, iar mie nu-mi pasă. Și cine știe ? Poate că Vern o să-i dăruiască un fiu surorii tale și astfel o să se achite de datoriile lui.

— Sam, eu nu pot să-ți dăruiesc *ție* un fiu.

— Se spune că o familie e incompletă fără un fiu, dar eu sunt fericit cu Joy. Ea e sufletul meu. De fiecare dată când îmi zâmbește, când mă prinde de deget, când se uită lung la mine cu ochișorii ei negri, știu că sunt un bărbat norocos. În timp ce vorbește, îi iau mâna și o lipesc de obrazul meu, apoi îi sărut vârfurile degetelor.

— Pearl, poate că noi am avut o soartă rea, dar ea e viitorul nostru. Pentru că e singurul nostru copil, îi putem oferi totul. Poate să aibă parte de educația de care eu n-am avut parte. Poate se va face doctor sau… Lucrurile astea nu contează foarte mult, pentru că ea va rămâne mereu consolarea și bucuria noastră.

Când mă sărută, îi răspund la sărut. Stăm pe marginea patului și tot ce trebuie să fac e să-l îmbrățișez și să-l trag spre mine în pat. Chiar dacă ceilalți sunt acasă și chiar dacă aud fiecare scârțâit al patului și fiecare geamăt înăbușit, eu și Sam facem chestia aia dintre soț și soție. Nu e ușor pentru mine. Țin ochii închiși și o gheară îmi cuprinde inima. Încerc să mă concentrez asupra mușchilor care au lucrat pământul, au tras ricșe în orașul meu natal și care cu un moment în urmă au legănat-o pe Joy. Mie, chestia asta dintre soț și soție n-o să-mi trezească niciodată prea mari plăceri, n-o să am parte de dezlănțuirea norilor și a ploii, de gustul extazului care durează o sută de ani sau cum îi mai spun poeții. Pentru mine, înseamnă o apropiere de Sam, dorul pe care îl simțim față de țara-mamă și față de părinți, și viața grea pe care o ducem aici, în America, unde suntem *wang k'uo nu* – sclavi din țara pierdută, trăind de-a pururi sub stăpânire străină.

După ce termină și după ce trece ceva timp, mă ridic din pat și mă duc în sufragerie s-o iau pe Joy. Vern și May sunt deja în camera lor, dar Bătrânul Louie și Yen-yen schimbă priviri cu subînțeles.

— O să-mi faci un nepot? mă-ntreabă Yen-yen, când mi-o dă pe Joy în brațe. Ești o noră bună.

— Ai fi o noră și mai bună dacă i-ai spune și soră-tii să-și facă și ea treaba, adaugă bătrânul.

Nu-i răspund. O duc pe Joy în camera noastră și o așez în sertarul ei din dulap. Apoi îmi scot de la gât săculețul pe care mi l-a dăruit mama. Trag sertarul de sus și îl pun lângă cel pe care i l-a dăruit May lui Joy. Nu mai am nevoie de el. Închid sertarul și mă întorc lângă Sam. Mă dezbrac și mă strecor goală în pat. Când îi simt mâna care se plimbă pe pielea mea, îmi iau inima-n dinți și-l întreb:

— Uneori dispari și după-amiezile, îi spun. Unde te duci?

Mâna i se oprește pe șoldul meu.

— Pearl… Îmi rostește numele prelung și moale. Nici în Shanghai nu mă duceam în locurile alea și nici aici n-am să mă duc vreodată.

— Atunci unde…

— Mă duc înapoi la templu, de data asta pentru a aduce ofrande familiei mele, familiei tale și chiar străbunilor familiei Louie…

— Familiei *mele ?*

— Tocmai mi-ai povestit cum a murit mama ta, dar eu știam că trebuie să fie moartă, și tatăl tău la fel. N-ai fi venit aici la noi dac-ar mai fi fost în viață.

E deștept. Mă cunoaște bine și mă-nțelege.

— Le-am adus ofrande străbunilor noștri de când ne-am căsătorit, adaugă el.

Dau din cap, ca pentru mine. Le-a răspuns sincer anchetatorilor de pe Angel Island.

— Eu nu cred în lucrurile astea, îi mărturisesc.

— Poate-ar trebui să crezi. E tradiția noastră de cinci mii de ani.

În timp ce facem încă o dată chestia dintre soț și soție, auzim sirenele șuierând în depărtare. Dimineața, când ne trezim, aflăm că a fost un incendiu în Orașul Chinezesc. Unii spun că a fost un accident, focul izbucnind dintre rămășițele încă aprinse ale artificiilor din spatele pescăriei lui George Wong, în timp ce alții o țin una și bună că a fost o incendiere premeditată, pusă la cale de cei din Noul Cartier Chinezesc, care detestă ideea de „sat tradițional chinez“ a lui Christine Sterling, sau de cei de pe Strada Olvera, care nu vor să aibă concurență. Zvonurile au circulat necontenit o vreme, dar indiferent de cum s-a produs incendiul, cert este că a distrus mare parte din Orașul Chinezesc.

Chiar și cea mai frumoasă lună

Zeul Focului nu face discriminări. El aprinde felinarele, face să strălucească licuricii, transformă sate întregi în cenușă, arde cărți, fierbe mâncarea și încălzește căminurile. Tot ce pot spera oamenii este ca un dragon – un element de apă – să arunce apă peste incendii, atunci când acestea vor izbucni. Chiar dacă nu crezi în astfel de lucruri, e bine totuși să-i aduci ofrande. Cum spun americanii, mai bine te păzești decât să o pățești. În Orașul Chinezesc, unde nimeni nu are asigurare, nu se aduc ofrande pentru îmblânzirea Zeului Focului și nici pentru a câștiga bunăvoința vreunui dragon. Nu e semn bun, dar îmi zic în sinea mea că americanii spun că fulgerul nu lovește niciodată de două ori în același loc.

Va dura aproape șase luni până vor fi refăcute zonele din Orașul Chinezesc distruse de fum și de apă și până vor fi reconstruite părțile distruse de foc. Bătrânul Louie e într-o situație mai rea decât a multora, pentru că nu numai că banii ascunși de el în diverse magazine au ars, dar mare parte din bogăția sa adevărată – marfa lui – s-a prefăcut în scrum. Nu mai sunt deloc bani în casă și se cheltuie mult pentru reconstrucție, pentru comenzile de noi mărfuri din fabricile din Shanghai și din centrele comerciale de antichități din Canton (să sperăm că vor putea fi încărcate pe vapoare străine și că vor putea trece fără probleme prin apele pline de nave japoneze) și pentru mâncarea, întreținerea și îmbrăcămintea unei familii de șapte persoane, ca să nu mai punem la socoteală asociații și fiii în acte, care locuiesc în pensiunile pentru nefamiliști din apropiere. Socrul meu este foarte nemulțumit.

Deși insistă ca eu și May să rămânem lângă bărbații noștri și să muncim cot la cot cu ei, nu e nimic de făcut pentru noi. Nu

știm să lucrăm cu ciocanul sau cu ferăstrăul. Nu avem marfă de despachetat, de lustruit sau de vândut. Nu mai sunt podele de măturat, geamuri de spălat sau clienți de servit. Cu toate acestea, eu, May și Joy pornim în fiecare dimineață spre Orașul Chinezesc, ca să vedem cum merg lucrările. Lui May îi surâde planul lui Sam de a sta împreună și de a pune bani deoparte.

— Aici ne dau de mâncare, spune ea într-un final, dându-mi impresia de o oarecare maturitate în gândire. Da, vom aștepta momentul în care vom putea pleca împreună, toți patru.

După-amiezile, ne ducem pe la Tom Gubbins, la Compania de Costume Asiatice , care a scăpat neatinsă din incendiu. Închiriază recuzite și costume și lucrează ca agent pentru figuranții chinezi care vor să apară în filme. În rest, viața lui e un mister pentru toată lumea. Unii zic că s-a născut în Shanghai. Alții, că e chinez doar pe sfert. Unii zic că e juma'-juma'. Alții, că n-are nicio picătură de sânge chinezesc în vene. Unii îl strigă „unchiul Tom". Alții îi zic Lo Fan Tom. Noi îi spunem Bak Wah Tom, Tom de la Cinema, așa cum singur s-a prezentat la Marea Deschidere a Orașului Chinezesc. De la Tom am învățat că poți să-ți faci o reputație cultivând misterul, confuzia și exagerarea.

Îi ajută pe mulți chinezi – le cumpără haine, cumpără haine *de la ei*, le găsește camere de închiriat sau slujbe, le aranjează chinezoaicelor gravide să nască în spitale care nu acceptă chinezi, participă la interviurile cu inspectorii de la imigrare, care sunt tot timpul pe urmele negustorilor în acte și ale fiilor în acte, și totuși puțini îl plac. Poate pentru că mai demult a lucrat ca interpret pe Angel Island, unde a fost acuzat că a lăsat o femeie însărcinată. Poate pentru că îi plac fetișcanele, deși unii spun că mai degrabă îi plac băieții. Tot ce știu e că vorbește o cantoneză aproape perfectă, iar dialectul Wu îl stăpânește foarte bine. Și mie, și lui May ne place să auzim sunetele dialectului nostru natal care ies din gura lui.

Îi propune surorii mele să facă figurație în filme. Bineînțeles că Bătrânul Louie nu este de acord:

— Asta-i o slujbă de femeie ușoară.

E atât de previzibil, dar de data asta nu face decât să repete părerea oamenilor mai în vârstă, care cred că actrițele – cele de operă, de teatru sau de film – sunt ceva mai sus decât prostituatele.

— Mai vorbește cu socrul tău, o sfătuiește Tom pe May. Spune-i că unul din paisprezece vecini lucrează la studiourile de film. E un mod bun de a face niște bani în plus. Aș putea chiar să-i găsesc și lui ceva de lucru. Îi promit că va câștiga mai mulți bani într-o singură săptămână decât face în trei luni la magazinul de antichități.

Ideea ne face să râdem.

Oamenii din Cartierul Chinezesc sunt numiți adesea „actori de bunăvoie". Când studiourile și-au dat seama că pot angaja chinezi pentru o sumă infimă, de „cinci dolari pe cap de chinezoi", au început să-i folosească pe vecinii noștri ca figuranți, în filme precum *Pasagerul clandestin, Orizont pierdut, Moartea din zori a generalului, Aventurile lui Marco Polo,* seria Charlie Chan și, desigur, *Pământ bun.* Depresiunea economică a mai trecut, dar oamenii tot au nevoie de bani și sunt în stare să facă orice pentru a-i câștiga. Până și locuitorii din Noul Cartier Chinezesc, care sunt mai înstăriți ca noi, merg să facă figurație. O fac pentru că li se pare distractiv și se pot vedea pe ecranul cinematografului.

Eu nu vreau să lucrez la *Haolaiwu.* Nu pentru c-aș fi de modă veche, ci pentru că îmi dau seama că nu sunt destul de frumoasă. Dar sora mea este și își dorește asta nespus. O idolatrizează pe Anna May Wong, în ciuda faptului că toată lumea vorbește despre ea ca despre cineva demn de ocară, fiindcă joacă numai roluri de curtezană, de menajeră sau de criminală. Dar când o văd pe Anna May pe ecran, mă gândesc cum o picta Z.G. pe sora mea în trecut. Asemenea Annei May, May e strălucitoare ca o zeiță.

Săptămâni întregi, Tom ne imploră să-i vindem *cheongsam*-urile noastre.

— De obicei cumpăr haine de la cei care se-ntorc din vizitele în China și care mi le vând pentru că s-au îngrășat prea tare. Sau le cumpăr de la cei care vin aici pentru prima dată și care au

slăbit prea mult pe vapor și pe Angel Island. Dar în vremurile astea nimeni nu mai pleacă acasă din cauza războiului, iar cei care au norocul să poată să plece din China, de obicei lasă totul în urmă. Dar cu voi două e altceva. Socrul vostru a avut grijă de voi și v-a adus hainele aici.

Nu m-ar deranja să ne vindem hainele – mă enervează că trebuie să le purtăm de dragul turiștilor care vizitează Orașul Chinezesc –, dar May nici nu vrea s-audă.

— Rochiile noastre sunt frumoase ! țipă ea indignată. Sunt parte din noi ! *Cheongsam*-urile noastre au fost croite în Shanghai. Materialul din care-s făcute a fost adus de la Paris. Sunt elegante – mai elegante decât orice-am văzut aici.

— Dar dac-o să ne vindem *cheongsam*-urile, o să putem să ne cumpărăm rochii noi – rochii la modă în America, îi spun eu. M-am săturat să arăt demodată sau ca și cum tocmai aș fi coborât de pe vapor.

— Dacă le vindem, întreabă May cu șiretenie, ce-o să se-ntâmple când o să se redeschidă Orașul Chinezesc ? N-o să-și dea seama Bătrânul Louie că nu le mai avem ?

Tom o liniștește :

— E bărbat, n-o să observe.

Bineînțeles c-o să observe ! Lui nu-i scapă nimic.

— N-o să-i pese dac-o să-i dăm și lui o parte din banii pe care o să ni-i plătească Tom, spun eu, sperând să am dreptate.

— Doar să nu-i dați prea mult, spune Tom, scărpinându-și barba. Lăsați-l să creadă c-o să câștigați și mai mulți bani dac-o să mai dați pe-aici.

Fiecare îi vinde câte un *cheongsam* lui Tom. I le dăm pe cele mai urâte și mai vechi, dar care sunt splendide în comparație cu cele din colecția lui. Apoi luăm banii și o luăm spre sud de Broadway, până ajungem la magazinele occidentale. Ne cumpărăm rochii din vâscoză, pantofi cu toc, mănuși, lenjerie nouă și câteva pălării – toate din vânzarea a două rochii și ne mai rămân și bani, pe care o să i-i punem în palmă Bătrânului Louie, ca să nu fie furios pe noi.

May își începe campania, sâcâindu-l, lingușindu-l și da, chiar flirtând cu el, încercând să-l facă să cedeze în fața dorințelor ei, așa cum făcea odinioară cu tata.

— Ție-ți place să fim ocupate, spune ea, dar cu ce să ne ocupăm acum? Bak Wah Tom zice c-aș putea să câștig cinci dolari pe zi dacă mă angajez la *Haolaiwu*. Gândește-te ce sumă s-ar strânge într-o săptămână! La banii ăștia, adaugă și ce mi-ar da dacă port propria costumație. Eu am o mulțime de haine!

— Nu, zice Bătrânul Louie.

— Cu hainele mele frumoase, s-ar putea să prind un cadru de-aproape. Pentru asta se plătesc zece dolari. Dacă primesc o replică – o singură replică – câștig douăzeci de dolari!

— Nu, spune Bătrânul Louie din nou, dar de data asta vedem cum numără banii în gând.

Lui May începe să-i tremure buza de jos. Își încrucișează mâinile-n sân. Se face mică și-n felul ăsta îți trezește milă.

— În Shanghai am fost o fată frumoasă. De ce n-aș putea fi și aici?

Muntele poate fi sfărâmat bucățică cu bucățică. După câteva săptămâni, bătrânul cedează în sfârșit.

— O singură dată. Poți să te duci o dată.

Auzind aceste vorbe, Yen-yen pufnește și iese din cameră, Sam dă din cap neîncrezător și eu simt cum mi se împurpurează obrajii de fericire că May a fost ea însăși și așa l-a înfrânt pe bătrân.

Nu reține numele primului film în care a apărut May, dar pentru că a avut propria vestimentație, a primit un rol de curtezană în locul unuia de țărăncuță. S-a dus la filmări trei nopți la rând și a dormit în timpul zilei, așa că n-a apucat să-mi povestească cum a fost decât după terminarea filmărilor.

— Am stat toată noaptea într-o ceainărie de pe platou și-am ronțăit migdale, își aduce ea aminte, visând cu ochii deschiși. Asistentul de regie mi-a zis că-s o bucățică bună. Îți dai seama?

Zile în șir îi spune lui Joy că-i o „bucățică bună“, ceea ce mi se pare cam aiurea. A doua oară când face figurație, May se

întoarce de pe platourile de filmare cu altă expresie: „ce papucii mei…“ De exemplu, mă-ntreabă: „Ce papucii mei ai pus în supa asta, Pearl?“

Adesea, vine acasă și se laudă cu felurile de mâncare pe care le servește acolo.

— Ne dau două mese pe zi și e mâncare bună, americană! Trebuie să am grijă, Pearl, serios, trebuie să am grijă să nu mă-ngraș. N-o să mai încap în niciun *cheongsam*. Dacă n-o să am o siluetă perfectă, n-o să pot să obțin un rol cu replică.

Imediat începe să țină regim – deși este o persoană plăpândă și știe ce-nseamnă să nu mănânci din cauza războiului, a sărăciei și a ignoranței –, până ce Tom îi găsește un rol; reia dieta după aceea, pentru a da jos greutatea imaginară. Și toate astea în speranța că un regizor o să-i ofere o replică. Până și eu știu că, cu excepția Annei May Wong și a lui Keye Luke, care joacă rolul fiului cel mare al lui Charlie Chan, replici nu primesc decât femeile *lo fan*, machiate cu galben, ale căror ochi sunt făcuți să pară oblici și care imită engleza stâlcită a imigranților chinezi.

În iunie, Tom vine cu o idee nouă, pe care May i-o spune imediat socrului meu, care o adoptă ca fiind a sa.

— Joy e un copil adorabil, îi zice Tom lui May. Ar face un rol de figurație excelent.

— Ea o să-ți aducă mai mulți bani decât îți aduc eu acum, răsună ecoul lui Tom în vorbele pe care May i le strecoară Bătrânului Louie.

— Pan-di, chiar dacă e fată, are noroc, mi se confesează bătrânul. Poate să-și câștige propriii bani și e doar un copil.

N-aș prea vrea ca Joy să petreacă atât de mult timp cu mătușa ei, dar dacă Bătrânul Louie ține să facă bani de pe urma unui copil, ce pot să fac?

— Sunt de acord, cu o condiție, însă. Pot să-i cer lucrul acesta pentru că sunt mama lui Joy și numai eu pot să semnez documentele cu care poate să lucreze toată ziua și chiar și noaptea, uneori, sub supravegherea și în grija mătușii ei. Să păstreze pentru ea toți banii pe care o să-i câștige.

Bătrânului Louie nu-i convine. La o adică, de ce să-i convină?

— Nu va mai trebui să-i cumperi haine, insist eu. Nu va mai trebui să-mi dai bani să-i cumpăr de mâncare. Nu va mai trebui să scoți niciun bănuț din buzunar pentru această Speră-la-un-frate.

Auzind ce-i spun, bătrânul zâmbește.

Când nu sunt la muncă, May și Joy stau acasă, cu mine și cu Yen-yen. Adesea, în după-amiezile lungi în care așteptăm redeschiderea Orașului Chinezesc, mi-aduc aminte de poveștile pe care mi le spunea mama despre vremurile când era ea fată și locuia în camerele femeilor din casa ei părintească, cu bunica ei cea cu picioarele legate, cu mama, mătușile, verișoarele și surorile ei. Erau închise, prinse ca într-o capcană, obligate să comploteze pentru statutul lor în ierarhia casei, acumulând resentimente și frustrări. Acum, în America, May și Yen-yen se ceartă ca niște broaște țestoase într-o găleată, plecând de la cele mai neînsemnate lucruri.

— *Jook*-ul are prea multă sare, se-ntâmplă să zică May.

— Ba n-are destulă sare, vine răspunsul previzibil al lui Yen-yen.

Când May face piruete prin cameră într-o rochie fără mâneci, fără să poarte ciorapi și încălțată cu o pereche de sandale decupate, Yen-yen se scandalizează:

— Nu cumva să ieși așa pe stradă!

— Femeilor din Los Angeles le place să umble cu picioarele și cu mâinile dezgolite, o contrazice May.

— Dar tu nu ești o *lo fan*, subliniază Yen-yen.

Dar nimic și nimeni nu e un pretext mai bun de ceartă decât Joy. Dacă Yen-yen spune: „Ar trebui să-i pui un pulover“, May îi răspunde: „Se-năbușă ca un porumb copt.“ Dacă Yen-yen spune: „Ar trebui să-nvețe să brodeze“, sora mea răspunde: „Ar trebui să-nvețe să meargă pe role.“

Yen-yen nu urăște ceva mai mult pe lumea asta decât faptul că May lucrează în industria cinematografică și că o expune pe Joy

la astfel de activități de joasă speță, iar pe mine mă învinuiește că nu fac nimic pentru a o-mpiedica.

— De ce-o lași s-o ducă pe Joy acolo ? Nu vrei ca fetița ta să se mărite și ea într-o bună zi ? Cine crezi c-o să vrea o mireasă care a jucat în gunoaiele astea de filme ?

Înainte să apuc să-i răspund – oricum, probabil că n-am voie s-o fac –, sare soră-mea cu gura :

— Nu sunt gunoaie ! Pur și simplu nu se adresează unor oameni ca voi.

— Singurele povești veritabile sunt cele din bătrâni. Alea îți arată cum să trăiești.

— Și filmele îți arată cum să trăiești, îi răspunde May. Eu și Joy luăm parte la povești despre eroi și femei pline de virtuți, povești romantice și noi. Nu sunt istorisiri cu servitoare și cu fete lesinate, care tânjesc după iubire.

— Ești prea simplă, o mustră Yen-yen. De-asta ai mare noroc că ai o soră care să-ți poarte de grijă. Ai de învățat de la *jie jie* a ta. Ea înțelege că poveștile din bătrâni au învățături de luat aminte.

— Ce știe Pearl ? întreabă May, ignorând că sunt de față. E la fel de înapoiată ca mama.

Cum poate să mă facă înapoiată ? Cum poate să mă compare cu mama ? Da, e adevărat că, din pricina dorului de casă, de trecut, de părinți, am început să semăn cu mama în multe privințe. Toate ideile învechite despre zodiac, despre mâncare și alte tradiții îmi alină din suferință, dar nu sunt singura care privește înapoi în trecut pentru a găsi consolarea de care are nevoie. May e isteață, are o efervescență a ei și e fără îndoială splendidă la cei douăzeci de ani pe care îi are, dar viața ei – chiar și acum, când are ocazia să meargă pe platourile de filmare și să se îmbrace frumos – e departe de ce visa ea pe vremea când eram amândouă fete frumoase în Shanghai. Amândouă avem dezamăgirile noastre, dar aș vrea să simt mai multă compasiune din partea ei.

— Dacă filmele alea ale tale te-nvață să fii romantică, cum se face că sora ta, care stă cu mine zi de zi, se pricepe la asta mult mai bine decât tine ? o întreabă Yen-yen.

— Dar sunt romantică ! ripostează May, căzând din nefericire în capcana întinsă de Yen-yen.

Soacră-mea zâmbește.

— Nu ești îndeajuns de romantică ca să-mi faci un nepot. Până acum trebuia să ai un copil…

Oftez. Genul ăsta de certuri între soacră și noră sunt vechi de când lumea. Decât să am parte de asemenea discuții, mai bine că May și Joy sunt mai mereu pe platourile de filmare și eu rămân cu Yen-yen.

În zilele de marți, după ce le ducem de mâncare soților noștri în Orașul Chinezesc, eu și Yen-yen mergem din ușă-n ușă pe la toate pensiunile, apartamentele și magazinele de pe Strada Primăverii, apoi chiar și prin Noul Cartier Chinezesc, pentru a strânge fonduri în beneficiul Asociației de Întrajutorare China Unită și pentru salvarea națională. Nu ne mai mulțumim cu pichetarea șantierelor navale. Ne luăm niște cutii de conserve goale și mergem cu ele întinse, pentru a primi pomană, pe străzile Mei Ling, Gin Ling și Sun Mun, hotărâte să nu ne întoarcem acasă până când cutiile nu se vor umple măcar până la jumătate cu monede de unul, cinci sau zece dolari. În China e foamete, așa că trecem și pe la băcănii, încercând să-i convingem pe proprietarii lor să doneze mâncare chinezească de import, pe care o împachetăm și o trimitem înapoi de unde a venit : în China, acasă.

Implicându-mă în aceste activități, fac cunoștință cu o mulțime de oameni. Toți vor să afle numele meu de familie originar și din ce sat sunt. Cunosc nenumărate persoane din familia Wong. O mulțime de descendenți ai familiilor Lee, Fong, Leong și Moy. În tot timpul ăsta, Bătrânul Louie nu zice nici pâs că mă fâțâi din Cartier Chinezesc în Cartier Chinezesc sau că vorbesc cu străini în fiecare zi, pentru că mereu merg împreună cu Yen-yen, care începe să aibă încredere în mine, nu doar ca în nevrednica de noră-sa, ci ca într-o prietenă.

— Pe mine m-au răpit din satul meu când eram mică, îmi spune ea într-o marți, în timp ce ne aflam pe Broadway, în drum spre casă, venind dinspre Noul Cartier Chinezesc. Știai ?

— N-am știut. Îmi pare rău, îi spun eu, deși cuvintele acestea nu sunt potrivite pentru ce simt în sufletul meu. Eu am fost dată afară din casă, dar nu-mi pot imagina cum este să fii luat cu forța din căminul tău. Câți ani aveai ?

— Câți ani aveam ? De unde să știu ? N-am avut pe nimeni care să-mi spună. Să fi avut vreo cinci ani, poate. Poate eram mai mărișoară, poate mai mică, nu știu. Mi-amintesc că aveam un frate și o soră. Țin minte că erau niște castani de apă pe marginea drumului care ducea la satul meu. Știu că era și-un iaz cu pește, dar, bine, în toate satele e câte unul. Face o pauză. Am plecat din China acum mult timp. Mi-e dor de țara mea în fiecare zi și sufăr când ea e-n suferință. De-aia mă chinui atât ca să strâng bani pentru Asociație.

Acum înțeleg de ce nu știe să gătească. N-a avut o mamă care s-o învețe, așa cum nici a mea nu m-a învățat pe mine, dar din alte motive. Yen-yen nu-și dorește să mănânce ceva mai bun, pentru că ea nu-și amintește cum e să ai la masă supă de aripi de rechin, țipar crocant din fluviul Yangtze sau porumbel înăbușit în foi de salată verde. S-a agățat de obiceiurile străvechi, de tradiții învechite în același fel în care mă agăț și eu acum de ele : ca de un fel de leac pentru supraviețuirea sufletească, ca de un mod de a păstra amintirile vii. Poate că-i mai bine să tratezi tusea cu ceai de pepene de iarnă decât aplicându-ți pe piept cataplasme cu muștar. Da, poveștile ei despre vremurile de odinioară și obiceiurile ei învechite pătrund în mine, mă schimbă și-mi insuflă puternic stilul chinezesc, la fel cum pătrunde aroma ghimbirului în supă.

— Ce ți s-a-ntâmplat după ce te-au răpit ? o întreb, plină de compasiune.

Yen-yen se oprește pe trotuar, ținând în mână sacoșele pline ochi cu donațiile strânse.

— Ce crezi că mi s-a-ntâmplat ? Ai mai văzut doar fete nemăritate, fără familie. Știi bine ce se-ntâmplă cu ele. Am fost

vândută ca servitoare, în Canton. Imediat ce-am mai crescut, m-au făcut prostituată. Își impinge bărbia în față. Apoi, într-o bună zi, să fi avut vreo treișpe ani pe-atunci, m-au vârât într-un sac și m-au pus pe vapor. Imediat după asta, m-am trezit în America.

— Și cum ai scăpat de Angel Island? Nu ți-au pus întrebări? De ce nu te-au trimis înapoi?

— Când am sosit eu aici, Angel Island nici nu exista. Câteodată mă uit în oglindă și mă miră ce văd. Încă m-aștept să văd fata aia de-atunci, dar nu-mi place să-mi aduc aminte de zilele alea. Ce importanță mai au ele acum? Crezi că mai vreau să-mi amintesc cum era să fiu femeia tuturor? O ia din loc și iuțesc și eu pasul, ca să mă pot ține după ea. M-am culcat cu bărbați de prea multe ori. Oamenii fac prea mare caz de asta, dar de ce să-ți faci griji, până la urmă? Bărbatul intră. Bărbatul iese. Femeile rămân la fel. Înțelegi ce vreau să spun, Pearl?

Înțeleg, oare? Sam nu e ca bărbații ăia din colibă, asta știu sigur. Dar oare eu am rămas la fel? Mi-aduc aminte de câte ori am văzut-o pe Yen-yen dormind pe canapea. De obicei, acolo doarme vreun bărbat neînsurat – un imigrant din China, care e pe lista de asociați a Bătrânului Louie, până când cineva care are nevoie de mână de lucru ieftină îi plătește datoria. În serile în care canapeaua rămâne liberă, dimineața o vezi pe Yen-yen împăturind așternuturile și turnând vreo scuză de-a ei: „Ăla bătrânu' sforăie ca un bivol de apă!“ sau „Mă doare spinarea. Aici se doarme mai bine“ sau „Ăla bătrânu' mi-a strigat că mă foiesc în pat ca un țânțar. Nu poate să doarmă de mine. Dacă nu se odihnește ca lumea, a doua zi toată lumea e nemulțumită, nu?“. Acum înțeleg că motivele ei pentru dormitul pe canapea sunt aceleași pe care le-am avut eu când îmi doream să fiu cât mai departe de patul lui Sam. Prea mulți bărbați i-au făcut lucruri de care nu vrea să-și amintească.

Îi ating brațul. Privirile ni se întâlnesc și simt cum ceva ne unește. Nu-i povestesc ce mi s-a întâmplat. Cum aș putea să-i povestesc? Dar cred că înțelege… ceva, pentru că-mi spune:

— Ești norocoasă c-ai născut-o pe Joy și că e sănătoasă. Băiatul meu… Trage aer în piept și apoi expiră încet. Poate am făcut prea mult meseria aia. M-am prostituat aproape zece ani până să mă cumpere ăla bătrânu'. Erau atât de puține chinezoaice pe-atunci, poate mai puțin de una la douăzeci de bărbați, dar oricum, el m-a cumpărat ieftin, pentru că eram o femeie ușoară. M-am bucurat că în sfârșit am plecat din San Francisco și am venit aici. Dar și atunci era tot cum îl știi – bătrân și zgârcit nevoie-mare. Nu voia decât să-i fac un băiat și s-a chinuit mult să-mi dăruiască unul.

Îi face semn unui bărbat care mătură trotuarul din fața unei prăvălii. Bărbatul își ferește privirea, de teamă să nu-i cerem să doneze bani.

— Când ăla bătrânu' s-a-ntors în satul lui să-și vadă părinții, m-am dus și eu cu el, continuă Yen-yen. Am mai auzit-o povestind asta, dar acum pare diferit. Când a bătut toată China după mărfuri, m-a lăsat acasă. Nu știu ce-o fi fost în mintea lui : s-o fi gândit c-o să stau în casă toate săptămânile cât a fost el plecat, cu sămânța lui în mine, așteptând să vină fiul mult-dorit. Dar imediat ce-a plecat, am început să merg din sat în sat. Eu vorbesc bine dialectul Sze Yup. Satul meu natal trebuia să fie în cele Patru Districte, nu ? În fiecare zi am căutat un sat cu castani de apă și cu iaz. Nu l-am găsit și nici n-am avut un fiu. Am rămas însărcinată, dar copiii n-au vrut să respire aerul din lumea asta. De fiecare dată când ne întorceam în Los Angeles, declaram că am născut un fiu în China și că l-am lăsat acolo, la bunici. În felul ăsta i-am adus aici pe unchi. Wilburt a fost primul meu fiu în acte. Avea optsprezece ani, dar noi am zis că are unsprezece, ca să se potrivească cu actele pe care le făcuserăm și-n care declaraserăm că s-a născut la un an după cutremurul din San Francisco. Apoi a urmat Charley. Cu el a fost ușor. Ne întorseserăm în China în anul următor, așa că aveam un certificat de naștere din 1908, iar Charley se născuse tot în anul ăla.

Socrul meu trebuie să aștepte o perioadă foarte lungă pentru aceste investiții, pentru a culege roadele, dar îi convine, fiindcă

are mână de lucru ieftină pentru afacerile lui și încet-încet își umple buzunarele.

— Cât despre Edfred… zâmbește Yen-yen amuzată. El e băiatul lui Wilburt, nu știai?

Nu, nu știam. Până nu demult am crezut că toți acești bărbați sunt frații lui Sam.

— Aveam un certificat de naștere pentru un fiu născut în 1911, continuă Yen-yen, dar Edfred s-a născut abia în 1918. Edfred de-abia împlinise șase ani când l-am adus aici, dar în acte scria că are treisprezece.

— Și n-a băgat nimeni de seamă?

— N-au băgat ei de seamă nici că Wilburt n-avea unsprezece ani, dă Yen-yen din umeri, gândindu-se cât de netoți erau inspectorii de la imigrări. La Edfred am zis că e mic și nedezvoltat pentru vârsta lui, că a suferit de foame în satul lui de baștină. Inspectorilor le-a plăcut ideea că băiatul nu avusese parte de o „nutriție adecvată". M-au asigurat că o să se facă dolofan, acum, că a ajuns în țara potrivită.

— Totul e atât de complicat.

— *Trebuia* să fie complicat. *Lo fan*-ii încearcă să ne țină afară tot schimbând legea, dar cu cât o complică mai mult, cu atât ne e mai ușor să-i păcălim. Tace un răstimp, lăsându-mă să mă gândesc la ce-a spus. Eu n-am avut decât doi băieți, sânge din sângele meu. Primul meu fiu s-a născut în China. L-am adus aici și am trăit liniștiți. L-am dus înapoi în satul lui natal când a împlinit șapte ani, dar el avea stomac de american, nu stomac de țăran. S-a prăpădit.

— Îmi pare rău.

— E mult de-atunci, spune Yen-yen, fără nicio inflexiune în glas. Dar am încercat și-am încercat și iar am încercat să mai fac un băiat. În sfârșit, *în sfârșit*, am rămas însărcinată. Ăla bătrânu' era în culmea fericirii. Și eu eram fericită. Dar fericirea nu-ți schimbă soarta. Când a venit moașa să-l scoată pe Vernon, imediat și-a dat seama că ceva nu era în regulă. Mi-a spus că așa se întâmplă când mama e bătrână. Cred că aveam peste patruzeci de ani când l-am născut. A trebuit să-l scoată cu…

Se oprește în fața unui magazin unde se vând bilete la loterie și lasă jos sacoșele, ca să-mi arate cu mâinile exact cum era obiectul acela.

— L-a scos din mine cu ustensilele alea. Avea capul îndoit când a ieșit. Moașa l-a tras într-o parte, apoi în cealaltă, ca să-l mai îndrepte, dar…

Ridică sacoșele de pe trotuar.

— Când Vern era bebeluș, ăla bătrânu' a vrut să ne-ntoarcem în China să mai luăm un fiu în acte. Aveam certificatul, înțelegi? Ultimul nostru certificat. Eu n-am vrut să merg. Sam al meu a murit în satul ăla. Nu voiam ca bebelușul pe care tocmai îl născusem să aibă aceeași soartă. Ăla bătrânu' mi-a zis atunci: „Nu-ți face probleme. O să ai grijă de copil tot timpul." Așa că ne-am dus în China, l-am luat pe Edfred, ne-am îmbarcat și l-am adus aici.

— Și Vern?

— Știi ce se spune despre căsătorie. Până și un orb poate să-și găsească nevastă. Până și-un nebun poate să-și găsească nevastă. Până și un om paralizat poate să-și găsească nevastă. Toți bărbații ăștia au o singură datorie și numai una. Să aducă pe lume un băiat. Își ridică ochii spre mine, la fel de vrednică de milă ca o pasăre, dar cu un fel de voință în privire, o voință puternică precum e jadul. Cine va avea grijă de ăla bătrânu' și de mine pe lumea cealaltă, dacă n-avem un nepot care să ne aducă ofrande? Cine va avea grijă de băiatul meu pe lumea cealaltă, dacă sora ta nu-i dăruiește un fiu? Dacă ea nu poate, trebuie s-o faci tu, Pearl, chiar de-ar fi un nepot în acte. De-asta vă ținem aici. De-asta vă hrănim.

Soacra mea intră să-și cumpere biletul săptămânal la loterie – o speranță dintotdeauna a chinezilor –, dar eu simt cum mă umplu de o grijă covârșitoare.

De-abia aștept să vină May acasă. Imediat ce intră pe ușă, o rog să meargă cu mine în Orașul Chinezesc, unde Sam muncește din greu la lucrările de reconstrucție. Ne așezăm toți trei pe niște cutii și le povestesc ce mi-a zis Yen-yen. Nu par surprinși.

— Poate n-am fost eu destul de clară. Yen-yen mi-a povestit cum se-ntorceau în satul de baștină al ăluia bătrân ca să-i viziteze părinții. El o ține pe-a lui, că s-a născut aici, dar dacă părinții lui trăiau în China, cum e posibil?

Sam și May se uită unul la altul, apoi din nou la mine.

— Poate că părinții lui au trăit aici și pe urmă s-au retras în China, sugerează May.

— Ar fi posibil, zic eu. Dar dacă s-a născut aici și a trăit aici aproape șaptezeci de ani, de ce nu știe limba engleză mai bine?

— Pentru că n-a pășit niciodată în afara Cartierului Chinezesc, argumentează Sam.

Dau din cap, neîncrezătoare.

— Gândiți-vă puțin. Dacă s-a născut aici, atunci de unde atâta loialitate față de China? Cum de ne-a lăsat pe mine și pe Yen-yen să pichetăm șantierele și să strângem bani pentru China? De ce zice mereu că vrea să se retragă „acasă"? De ce e atât de disperat să ne țină lângă el? Pentru că nu e cetățean al acestei țări. Și dacă el nu e cetățean, atunci consecințele pentru noi…

Sam sare în picioare.

— Eu vreau să aflu adevărul.

Îl găsim pe Bătrânul Louie într-un magazin de pe Strada Primăverii, unde se vând tăieței, servind ceai cu prăjiturele împreună cu prietenii lui. Când ne zărește, se ridică de la masă și iese în pragul localului.

— Ce vreți de la mine? De ce nu sunteți la muncă?

— Trebuie să vorbim cu tine.

— Nu acum. Nu aici.

Dar niciunul nu vrea să plece fără să afle adevărul. Bătrânul Louie ne mână spre un chioșc aflat la o distanță considerabilă de magazin, ca să nu ne audă prietenii lui. Au trecut câteva luni de la cearta de Anul Nou, însă bârfele din Cartierul Chinezesc încă nu s-au stins. Bătrânul Louie a încercat să fie mai prietenos, dar lucrurile sunt încă încordate între el și Sam, care nu pierde vremea cu amabilitățile.

— Te-ai născut în satul Wah Hong, nu-i așa?

Ochii de șopârlă ai bătrânului se îngustează.

— Cine v-a spus așa ceva?

— Nu contează cine ne-a zis. E adevărat? întreabă Sam.

Bătrânul nu răspunde. Așteptăm. În jur se-aud râsete, conversații și sunetele pe care le fac bețișoarele atunci când se lovesc de marginile bolurilor. Într-un sfârșit, bătrânul mormăie:

— Nu sunteți singurii care-au ajuns aici printr-o minciună, ne spune el în Sze Yup. Uitați-vă la oamenii din restaurantul ăsta. Uitați-vă la oamenii care lucrează în Orașul Chinezesc. Uitați-vă la oamenii de pe strada noastră sau din clădirea în care locuim. Toată lumea ascunde ceva. Eu am ascuns faptul că nu m-am născut aici. Când cutremurul și incendiul din San Francisco au distrus toate înscrisurile legate de nașterea mea, aveam treizeci și cinci de ani, după calculele americanilor. Așa cum au făcut și alții, m-am prezentat în fața autorităților și am declarat că m-am născut în San Francisco. Nu puteam dovedi că așa e, dar nici ei nu puteau dovedi că nu e așa. Așa că în prezent sunt cetățean… în acte, așa cum și tu ești fiul meu în acte.

— Și Yen-yen? Și ea a venit aici înaintea cutremurului. Și ea pretinde că e cetățean american?

Bătrânul se încruntă, dezgustat.

— Ea e o *fu yen*. Nu știe să mintă și nu e-n stare să țină vreun secret. E clar. Altfel n-ați fi venit la mine.

Sam își duce mâna la frunte, gândindu-se la repercusiuni.

— Dacă se află că nu ești cu adevărat cetățean, atunci Wilburt, Edfred…

— Da, noi toți, inclusiv Pearl am dat de naiba. De-asta vă țin așa din scurt. Își încleștează pumnii. Nu ne putem permite nicio greșeală, nicio scăpare, nu e clar?

— Și eu? întreabă May, nesigură.

— Vern s-a născut aici, așa că tu, May, ești soția unui cetățean veritabil. Ai venit aici legal și vei fi mereu la adăpost de primejdie. Dar trebuie să ai grijă de sora ta și de bărbatu-său. Dacă îi dă cineva-n vileag, o să fie trimiși înapoi. Cu toții am putea păți asta, mai puțin tu, Vern și Pan-di, deși normal că fetița

o să meargă înapoi în China cu părinții și bunicii ei. May, vreau să ai grijă să nu se-ntâmple așa ceva.

May se face albă ca varul când aude asta.

— Ce-aș putea să fac eu ?

Un zâmbet furiș i se ițește Bătrânului Louie în colțul gurii, dar, pentru prima dată, nu mi se mai pare că e crud.

— Nu-ți face prea multe griji, spune el. Se întoarce către Sam. Acum știi ce secret ascund și eu la rându-mi îți cunosc secretul. Ca tată și fiu, suntem legați unul de altul pentru totdeauna. O să ne apărăm spatele unul altuia și-o s-avem grijă și de unchi.

— De ce tocmai eu ? întreabă Sam. Ar putea s-o facă unul dintre ei.

— Știi prea bine de ce. Am nevoie de cineva care să-mi conducă afacerile, să aibă grijă de fiul meu natural după ce-o să ajung pe lumea aialaltă și să mă venereze ca străbun, pentru că Vern n-o să poată. Știu că mă crezi nemilos și probabil că nu mă crezi când spun că te-am ales pe tine ca să ții locul unui fiu adevărat. Mereu o să te privesc ca pe băiatul meu cel mare, ca pe primul născut și de-aia și sunt așa de dur cu tine. Vreau să fiu un tată bun pentru tine ! Îți ofer absolut *totul*, dar trebuie să faci trei lucruri pentru asta. Mai întâi, scoate-ți din cap planurile de fugă.

Ridică mâna, ca să ne facă să tăcem.

— Nu vă obosiți să-mi spuneți că nu-i adevărat. Nu sunt prost, știu foarte bine ce se-ntâmplă la mine-n casă și m-am săturat să-mi bat capul cu asta tot timpul.

Face o pauză, apoi spune :

— Să nu te mai duci să lucrezi la Templul Kwan Yin. E rușinos. Fiul meu n-are nevoie de o astfel de slujbă. Pe urmă, trebuie să-mi promiți că o să ai grijă de băiatul meu, atunci când o să fie nevoie.

Eu, Sam și May ne uităm unul la altul. May pare să-mi zică din priviri, rugătoare : *Nu vreau să plec de-aici. Vreau să rămân la Haolaiwu.* Sam, pe care încă nu-l cunosc foarte bine, îmi ia mâna într-a lui : *Poate că e o șansă, până la urmă. Mi-a promis*

că mă va trata ca pe primul lui născut. Cât despre mine… eu m-am săturat să tot fug. Nici nu mă pricep prea bine la asta, și-n plus, am un copil de crescut. Însă oare nu ne vindem la un preț mai mic decât cel pe care l-a plătit bătrânul atunci când ne-a cumpărat ?

— Dacă rămânem, spune Sam, va trebui să ne lași mai multă libertate.

— Nu ne târguim, ripostează bătrânul. Cu mine nu te tocmești, pentru că n-ai cu ce.

Dar Sam nu se dă bătut.

— May are deja o slujbă, ca figurantă. Asta o face fericită. Trebuie s-o lași și pe Pearl să vadă ce e dincolo de Orașul Chinezesc. Dacă pe mine nu mă lași să muncesc la templu, atunci trebuie să mă plătești. Dacă vrei să fiu fiul tău cel mare, atunci trebuie să mă tratezi la fel ca pe fratele meu…

— Voi doi nu sunteți la fel…

— Da, așa e. Eu muncesc infinit mai mult decât el. Lui i se dau bani din agoniselile familiei. Trebuie să mă plătești și pe mine, tată, adaugă Sam respectuos, știi bine că așa e corect.

Bătrânul începe să bată darabana pe masă, cântărind spusele lui Sam. În cele din urmă, lovește cu putere în masă – semn că s-a decis – și se ridică. Îi pune mâna pe umăr lui Sam, strângându-l ușor. Apoi se întoarce la ceaiul și la prăjiturelele lui, cu prietenii.

A doua zi, cumpăr ziarul, încercuiesc un anunț de la mica publicitate și intru într-o cabină telefonică. Sun la un atelier de reparat frigidere, pentru un post de funcționar.

— Păreți a fi persoana pe care-o căutăm, doamnă Louie, îmi spune o voce de la capătul celălalt al firului. Vă invităm la un interviu.

Însă când ajung acolo și bărbatul de la telefon mă vede, îmi spune :

— N-am știut că sunteți de origine chineză. Numele dumneavoastră mi-a dat impresia că sunteți italiancă.

Nu primesc slujba și în multe locuri pățesc la fel. În cele din urmă, aplic pentru un post la Magazinul Universal Bullock's

Wilshire. Sunt angajată la depozit, fiindcă acolo nu mă vede nimeni. Câștig optsprezece dolari pe săptămână. După experiența din Orașul Chinezesc, unde alergam toată ziulica de la restaurant spre alte magazine, mi se pare floare la ureche să lucrez în același loc. Sunt mai bine îmbrăcată decât ceilalți angajați din depozit și muncesc mai mult decât ei. Într-o zi, directorul-adjunct îmi dă voie să lucrez în magazinul propriu-zis și mă însărcinează cu așezarea mărfii pe rafturi și menținerea ei în ordine. După câteva luni, șeful meu occidental mă promovează pe postul de liftieră, încântat de accentul meu britanic, pe care îl folosesc pentru că am observat că-i place. Nu există ceva mai ușor sau mai stupid decât asta: să te fâțâi în sus și-n jos de la ora zece dimineața, până la șase seara. Așa câștig câțiva dolari în plus pe lună.

Apoi, într-o bună zi, directorul-adjunct vine cu o altă idee.

— Tocmai am primit o încărcătură de jocuri mahjong, îmi zice. O să m-ajuți să le vindem, să facem atmosferă.

Mă pune să mă-mbrac într-un *cheongsam* ieftin trimis de producătorul jocului și mă duce la parter, chiar în fața intrării principale, unde-mi arată o măsuță – măsuța *mea.* Până seara, vândusem deja opt seturi. A doua zi vin la muncă îmbrăcată-n cel mai frumos *cheongsam* pe care-l am, de un roșu aprins, brodat cu flori de bujor. Vând două duzini de jocuri. Când clienții își manifestă dorința de a învăța cum se joacă, directorul-adjunct îmi cere să predau o lecție plătită pe săptămână, din care îmi revine și mie un procent. Mă descurc atât de bine, încât îl întreb dacă pot să dau testul scris în vederea altei promovări. Când șeful lui mă depunctează din pricina părului, pielii și ochilor mei de chinezoaică, știu că am ajuns cât se poate de sus în cadrul Magazinului Bullock's, chiar dacă vând mai multe seturi de mahjong decât vând celelalte fete mănuși sau pălării.

Însă ce pot să fac? Pentru moment, sunt mulțumită cu ce câștig. O treime din bani i-i dau lui Tata Louie, așa cum îi zicem

de când s-a înțeles cu Sam, pentru agoniselile familiei. O altă treime o pun deoparte pentru Joy, iar restul îmi rămân mie, bani pe care-i cheltuiesc după bunul meu plac.

La șase luni de la incendiu, pe 2 august 1939, Orașul Chinezesc are a doua Mare Deschidere, cu spectacole de operă, parade de dragoni, dansuri de lei, magicieni, dansatori costumați în diavoli și focuri de artificii, de data asta supravegheate cu mare băgare de seamă. În lunile care urmează, mirosul de tămâie și de gardenii umple aerul de parfum. Muzica ușoară, chinezească, plutește pe toate aleile. Copiii țâșnesc printre turiști. Mae West, Gene Tierney și Eleanor Roosevelt vin în vizită. Shriner-ii[1] organizează evenimente și frățiile dau năvală. Alte grupuri frecventează cafeneaua Jonca Chinezească, construită după nava-amiral a flotei de pirați conduse de cel mai mare pirat al lumii, care se-ntâmplă să fie o chinezoaică; lumea vine la această cafenea „ancorată" în portul Huangpu ca să mănânce „bucate piratерești" și să dea pe gât „grog pirateresc", preparat de un „ barman meseriaș, un om cu glas moale, dar cu licori tari". Aleile gem de occidentali, dar Orașul Chinezesc nu va mai fi niciodată cum a fost.

Poate că oamenii nu mai vin în număr așa de mare pentru că multe dintre platourile de filmare originale care se găseau aici și care atrăgeau vizitatorii sunt acum niște simple reproduceri. Poate că nu mai vin pentru că acum Noul Cartier Chinezesc este mai modern și mai distractiv. Când la noi se închiseseră toate afacerile, Noul Cartier Chinezesc, cu luminile sale de neon, își ademenea vizitatorii cu petreceri până-n zori, dansuri și distracție, în vreme ce Orașul Chinezesc – oricât de mult grog pirateresc ar fi luat cineva la bord – era pașnic, liniștit și pitoresc, cu micile lui alei și cu oamenii lui îmbrăcați sărăcăcios, ca niște țărani.

Îmi dau demisia de la Bullock's și îmi reiau vechile îndeletniciri cu spălatul și servitul în restaurantul nostru din Orașul

[1] Referire la organizația masonică nord-americană The Ancient Arabic Order of the Mystic Shrine, cunoscută și ca Shriners.

Chinezesc. De data asta, primesc și un salariu pentru munca mea. Însă May nu vrea nici în ruptul capului să se întoarcă la Pagoda de Aur.

— Bak Wah Tom mi-a oferit o slujbă cu normă întreagă, îi spune ea lui Tata Louie. O să-l ajut să găsească figuranți, o să am grijă ca toată lumea să ajungă la timp la autobuzul care transportă figuranții la studiouri și o să fac pe interpreta pe platourile de filmare.

O ascult uimită. Eu aș fi mai bună pe acest post, doar vorbesc dialectul Sze Yup la perfecție. Până și socrul meu știe asta.

— Dar soră-ta? Ea e mai deșteaptă. Ea ar trebui să facă asta.

— Da, *jie jie* a mea e isteață, dar…

Înainte să se-apuce să-i toarne diverse argumente, bătrânul încearcă altă tactică.

— De ce vrei tu să stai departe de familie? Nu vrei să fii aproape de sora ta?

— Pearl nu se supără, răspunde May. I-am oferit multe lucruri pe care n-ar fi putut să le obțină dacă nu eram eu.

În ultima vreme, când vrea ceva, îmi reamintește că mi-a dat în grijă copilul ei și toate secretele care-au urmat. Să fie asta o amenințare – că dacă n-o s-o las să facă ce vrea o să-i spună ăluia bătrân că Joy nu e fetița mea? Nici vorbă. E unul dintre momentele acelea pe care May le gândește foarte bine. E felul ei de a-mi aminti că am o fetiță minunată, un soț iubitor și un cămin micuț pentru toți trei, în camera noastră, în vreme ce ea n-are pe nimeni pe lume și aproape nimic altceva. N-ar trebui s-o ajut să obțină ceva care i-ar face viața mai suportabilă?

— May a mai lucrat la *Haolaiwu,* îi spun eu socrului meu. Ar fi foarte potrivită pentru slujba asta.

Astfel că May se angajează la Tom Gubbins, iar eu muncesc în locul ei la Pagoda de Aur. Mătur în toate ungherele magazinului. Frec podelele și spăl geamurile. Îi pregătesc prânzul lui Tata Louie și apoi spăl vasele după el, aruncând lăturile pe ușă, ca o fată de țăran. Și am grijă de Joy.

Ca orice femeie din lumea asta, îmi doresc să fiu o mamă mai bună. Joy are șaptesprezece luni și încă îi mai pun scutece, pe care trebuie să le spăl cu mâna. De multe ori, după-amiezile, plânge și trebuie să mă plimb o groază de colo până colo cu ea în brațe, ca s-o fac să tacă. Copilul n-are nicio vină. Din cauza programului de la filmări nu doarme bine noaptea și ziua abia dacă ațipește puțin. Pe platourile de filmare i se dă mâncare americană, așa că scuipă mâncarea chinezească pe care i-o pregătesc eu. Încerc s-o țin în brațe, s-o strâng la piept și să fac toate lucrurile pe care le fac mamele, dar o parte din mine încă nu suportă să atingă sau să fie atinsă. Îmi iubesc fetița, dar e un copil născut în zodia Tigrului și are o fire dificilă. Și-apoi mai e și May, care petrece mult timp cu ea. Simt cum un sâmbure de amărăciune începe să-mi crească-n piept, iar Yen-yen pune și ea paie pe foc.

— May asta ! Numai la ea se gândește. Chipul ăla frumos al ei ascunde o inimă prefăcută. Un singur lucru trebuie să facă și ea și tocmai pe-ăla nu-l face. Pearl, Pearl, Pearl, tu stai aici și ai grijă de fetița asta amărâtă cât e ziua de lungă. Sora ta de ce nu face un copil ? De ce nu ne dăruiește un fiu ? De ce, Pearl, de ce ? Pentru că-i o egoistă, pentru că nu-i trece prin cap să-și ajute sora sau pe oricine altcineva din familie.

Nu vreau să cred că-i adevărat ce spune, dar nu pot să neg că May s-a schimbat. Pentru că-s *jie jie* a ei, ar trebui să-ncerc s-o opresc, dar nici eu, nici părinții mei n-am reușit când May era doar o copilă și nici acum nu știu ce-aș putea să fac.

Ca să mă amărască și mai tare, May îmi telefonează mai mereu de pe platourile de filmare și mă-ntreabă în șoaptă : „Cum papucii mei să le spun oamenilor ăstora să-și care armele pe umăr ?“ Sau : „Cum papucii mei să le spun să se bage unii în alții când sunt bătuți ?“ Îi traduc ce vrea să știe în dialectul Sze Yup, pentru că nu știu ce altceva aș putea să fac.

Până la Crăciun, viețile noastre au căpătat un curs normal. S-au împlinit douăzeci de luni de când eu și May suntem aici. Pentru că ne câștigăm propriii bani, putem să plecăm în excursii sau la picnicuri. Tata Louie zice că suntem mână-spartă, dar

avem mereu grijă cum ne cheltuim banii. Îmi doresc o tunsoare mai modernă decât cele din Cartierul Chinezesc, dar de fiecare dată când intru într-un salon de înfrumusețare din partea occidentală a cartierului, mi se spune: „Nu tundem chinezi.“ Până la urmă, găsesc pe cineva să mă tundă, după program, ca să nu-i deranjez pe clienți cu prezența mea. Mi-ar plăcea să avem și o mașină – am putea să ne cumpărăm un Plymouth cu patru uși, la mâna a doua, la cinci sute de dolari –, dar mai avem mulți bani de strâns pân-atunci.

Între timp, mergem la cinematografele de pe Broadway. Chiar dacă plătim bilete de categoria întâi, trebuie să stăm la balcon. Dar nu ne pasă, fiindcă filmele ne fac să uităm de toate. Aplaudăm când o vedem pe May în rolul unei femei decăzute, implorând un misionar să o ierte, sau pe Joy, copilaș orfan, îmbarcată pe-o șampană de Clark Gable. Când văd pe ecran chipul acela frumos al fetiței mele, îmi vine să intru-n pământ de rușine din pricina tenului meu închis la culoare. Mă duc la farmacie și-mi cumpăr o cremă de față, îmbogățită cu praf de perle, sperând că-mi va face fața frumoasă, așa cum ar trebui să fie chipul mamei lui Joy.

De-a lungul timpului petrecut aici, eu și May am trecut de la a fi niște fete frumoase, lovite de soartă și dorindu-și să fugă, la a fi niște neveste tinere, nu întru totul mulțumite de destinul lor – dar, în definitiv, care neveste tinere sunt? Eu și Sam facem chestia dintre soț și soție, la fel și May cu Vern. Știu că o fac, pentru că pereții sunt subțiri ca o foaie de hârtie și se-aude tot. Am acceptat și ne-am adaptat la o viață tihnită și ne străduim să găsim plăcerea unde se poate. De Anul Nou, ne îmbrăcăm frumos și mergem la sala de dans Palomar, dar nu suntem lăsați să intrăm, pentru că suntem chinezi. Stând la colțul străzii, mă uit în sus și zăresc luna plină, care-mi pare ponosită din pricina luminilor orașului și a poluării din aer. Cum scria un poet odată, „Chiar și cea mai frumoasă lună e umbrită de tristețe“.

Partea a treia
Destinul

Haolaiwu

Suntem din nou în Shanghai. Ricșele hurducăie pe lângă noi. Cerșetorii scuipă pe trotuar, cu mâinile întinse și palmele deschise. În vitrine atârnă rațe fripte. Vânzătorii stradali se-apleacă deasupra cărucioarelor, fierbând tăieței, prăjind alune și boabe de soia. Vânzătorii ambulanți îmbie trecătorii cu bok choy[1] și pepeni din coșurile lor. Fermierii au venit la oraș cu pui vii, rațe și carne de porc ce-atârnă de cobilițele pe care le poartă pe umeri. Femeile care trec pe lângă noi sunt îmbrăcate în *cheongsam*-uri mulate. Niște moșnegi stau cocoțați pe niște cutii întoarse cu gura-n jos și fumează pipă, cu mânecile trase peste degete, ca să le țină de cald. Un fuior de ceață groasă ne învăluie picioarele, pierzându-se pe alei și prin cotloanele întunecate. Deasupra noastră sunt atârnate felinare roșii, care transformă totul într-un vis încărcat de mister.

— La locurile voastre ! Toată lumea la locuri !

Imaginea orașului meu dispare și iată-mă din nou pe platoul de filmare, pe care-l vizitez împreună cu May și Joy. Lumina orbitoare a reflectoarelor este proiectată pe decor. O cameră se plimbă de-a lungul podelei. Un bărbat dă drumul la un sunet de explozie chiar deasupra capetelor noastre. Este septembrie, 1941.

— Ar trebui să fii mândră de Joy, zice May, dând la o parte o șuviță rebelă de pe fața fiicei mele. Oriunde-am merge la filmări, toată lumea o iubește.

Joy stă în poala mătușii ei, cu o expresie de mulțumire pe chip, dar totuși atentă la ceea ce se-ntâmplă în jur. Are trei ani și jumătate și e o frumusețe de copil. „La fel de frumoasă ca

[1] Varză chinezească.

mătușa ei“, zice lumea mereu. Și ce mătușă perfectă e May ! Îi obține roluri, o duce pe platourile de filmare, se asigură că i se dau cele mai bune costume și că se află la locul potrivit atunci când un regizor caută o față inocentă pentru un prim-plan. În ultimul an, Joy a stat atât de mult în preajma mătușii ei, încât, atunci când e cu mine, e ca și cum ar trebui să soarbă dintr-un bol cu lapte acru. Eu o pedepsesc, o oblig să mănânce tot la masă, o învăț să se îmbrace cum trebuie și să fie respectuoasă cu bunicii, cu unchii și cu toți oamenii mari pe care-i întâlnește. În schimb, May îi face toate poftele, răsfățând-o cu dulciuri, alintând-o și lăsând-o să stea trează nopțile la filmări ca aceasta.

Întotdeauna mi s-a spus că eu sunt cea mai deșteaptă dintre noi – până și socru-meu o spune –, dar ceea ce acum câțiva ani mi s-a părut o idee bună, acum mi se pare o mare greșeală. Când am fost de acord ca May s-o ia pe Joy la filmări, nu mi-am dat seama că îi va oferi fiicei mele o lume diferită, distractivă, de care eu voi fi străină. Când i-am reproșat asta lui May, s-a încruntat și a dat dezaprobator din cap.

— N-ai dreptate. Vino cu noi și-o să vezi ce facem acolo. O să-ți dai seama cât e de talentată și-o să te răzgândești.

Dar nu e vorba numai de Joy. May vrea să se dea mare, iar eu trebuie să-i spun cât de mândră sunt de ea. Așa se-ntâmplă de când eram mici.

Așadar, astăzi după-amiază ne-am urcat în autobuzul cu care merg și vecinii pe care i-a angajat May pentru filmări. Am ajuns la studiouri, am trecut de porți și ne-am dus direct la garderobă, unde niște femei ne-au îndesat în niște haine, fără să se obosească să ne găsească mărimile potrivite. Mie mi s-a dat o jachetă soioasă și o pereche de pantaloni largi, foarte șifonați. N-am mai purtat astfel de haine de când am fugit cu May din China și am zăcut pe Angel Island. Când am vrut să le schimb, fata de la garderobă mi-a zis :

— Trebuie să pari murdară. Foarte murdară, pricepi ?

May, care joacă de obicei rolul unei tinere elegante și nebunatice, ia și ea un rând de haine ponosite, ca să putem apărea împreună în această secvență.

Ne-am schimbat într-un cort mare, unde nu existau intimitate sau încălzire. Nu știu cum s-a întâmplat că, deși eu îmi îmbrac fetița mereu, acum mătușica ei s-a ocupat de asta, scoțându-i puloverul lui Joy și ajutând-o să-și pună pe ea niște pantaloni la fel de negri, de murdari și de lălâi ca cei pe care-i purtam eu și May. După asta, ne-am dus la coafat și la machiat. Ne-am ascuns părul sub niște basmale negre pe care ni le-au legat strâns de cap. Lui Joy i-au prins părul cu atâtea elastice, încât părea că din capul ei răsăreau niște plante exotice de culoarea abanosului. Ne-au mânjit fețele cu pudră maronie, așa că mi-am adus aminte cum mi-a dat May pe față cu amestecul acela din cacao și cremă grasă. Am ieșit afară, unde ne-au stropit cu noroi, cu ajutorul unui pulverizator. După aceea, am așteptat în Shanghaiul fals; pantalonii aceia largi fluturau în bătaia ușoară a vântului ca niște fantome întunecate. Pentru cei care s-au născut aici, platoul e cel mai apropiat lucru de pământul străbunilor lor. Pentru cei născuți în China, e iluzia că am reușit, pentru o clipă doar, să trecem oceanul și să ne întoarcem în timp.

Trebuie să recunosc că mă bucur să văd cât de mult o iubesc cei din echipa de filmare pe sora mea și cât de mult o respectă ceilalți figuranți. May e fericită, zâmbește și-și salută prietenii, amintindu-mi de fata care era mai demult, în Shanghai. Cu toate acestea, pe măsură ce se scurg orele, văd tot mai multe lucruri care mă deranjează. Da, cineva vinde pui de găină, dar în spatele lui mai mulți bărbați stau pe vine și joacă jocuri de noroc. Tot în scena asta, niște bărbați se fac că fumează opiu – chiar în mijlocul străzii aceleia false! Aproape toți poartă părul prins în coadă. Deși povestea din film se petrece după instaurarea Republicii, contextul este cel al invaziei bandiților pitici, care a avut loc douăzeci de ani mai târziu. Iar femeile…

Îmi vine în minte *Gesturi din Shanghai*, pe care l-am văzut anul trecut cu May, Sam și Vern, la Million Dollar. Josef von Sternberg, regizorul, a trăit în Shanghai, așa că am crezut că vom vedea ceva care ne va aminti de orașul nostru, dar n-a fost decât o poveste – a câta, oare? – despre o fată albă care a fost coruptă să se-apuce de jocuri de noroc, de băutură și de

Dumnezeu știe ce alte lucruri de către o doamnă-dragon[1]. Am râs când am văzut afișele filmului, pe care scria: „Oamenii trăiesc în Shanghai pentru mai multe lucruri… majoritatea rele.“ În ultimele zile pe care le-am petrecut în Shanghai, ajunsesem și eu să cred asta, dar tot mă doare să-mi văd orașul natal – Parisul Asiei – înfățișat într-o lumină atât de proastă. Am văzut asta în nenumărate filme, iar acum jucăm într-unul dintre ele.

— Cum poți să faci asta, May? Nu ți-e rușine? o întreb.

Se uită la mine și pare într-adevăr că nu înțelege, fiind ofensată de întrebare.

— De ce să-mi fie rușine?

— Fiecare chinez din filmul ăsta e înfățișat ca un om înapoiat, îi răspund eu. În film suntem făcuți să râdem ca niște cretini, arătându-ne toți dinții. Ne pun să ne exprimăm prin gesturi, pentru că trebuie să dăm impresia că suntem proști. Sau ne pun să vorbim cea mai stâlcită engleză posibilă…

— Pesemne că așa e, dar vrei să spui că nu-ți aduce aminte de Shanghai?

Se uită în ochii mei, plină de speranță.

— Nu asta-i ideea! N-ai pic de mândrie atunci când vine vorba de poporul chinez?

— Nu știu de ce simți nevoia să te plângi mereu, de orice, zice ea. Îi simt dezamăgirea în glas. Te-am adus aici ca să vezi cu ce ne ocupăm eu și Joy. Nu ești mândră de noi?

— May…

— De ce nu poți să te distrezi și tu? mă întreabă. De ce nu poți să te bucuri că vezi cum eu și Joy ne câștigăm banii? Recunosc, nu câștigăm la fel de mult ca ei. Îmi arată cu degetul un grup gălăgios de ricșari. Le-am obținut șapte dolari jumătate pe săptămână, dacă se rad în cap. Nu-i rău…

— Ricșari, fumători de opiu și prostituate. Așa vrei tu să apărem în fața celorlalți?

---

[1] Doamna-dragon este tipul femeii fatale, misterioase și amăgitoare. Termenul a fost inspirat de personajul feminin al benzilor desenate *Terry și pirații*, apărute prima dată în anul 1934.

— Dacă ceilalți sunt *lo fan*-i, crezi că-mi pasă ce cred ei?

— Toate astea sunt o insultă…

— La adresa cui? Nu ne împroașcă cu noroi pe *noi*, pe mine și pe tine. În plus, ăsta e un pas înainte pentru noi. Unii oameni – și aici mă includ și pe mine – ar prefera să n-aibă un loc de muncă decât să accepte o slujbă sub nivelul lor. Dar o slujba cum e asta ne oferă un punct de pornire și depinde de noi să avansăm.

— Adică oamenii ăștia sunt azi ricșari și mâine gata, vor fi patronii studiourilor? întreb eu, sceptică.

— Bineînțeles că nu, răspunde ea, enervându-se în sfârșit. Tot ce-și doresc e să primească o replică. Pentru asta câștigi bani mulți, Pearl, știi prea bine.

Bak Wah Tom a tot ispitit-o în ultimii ani pe May cu visul de a obține o replică într-un film, însă până acum n-a primit nimic, deși Joy a rostit deja câteva replici în diverse producții. Săculețul în care țin banii câștigați de Joy s-a făcut doldora și e încă un copil. Între timp, mătușa lui Joy își dorește mai presus de orice să câștige prin forțe proprii douăzeci de dolari pentru o replică, orice replică. A trecut atâta timp de când așteaptă, încât s-ar mulțumi și cu ceva simplu, precum „Da, doamnă".

— Dacă tot ce trebuie să faci e să-ți petreci toată noaptea jucând rolul unei femei necuviincioase, îi spun eu deschis, atunci de ce n-ai primit nicio replică până acum?

— Știi bine de ce! Ți-am spus de mii de ori! Tom zice că-s prea frumoasă. De fiecare dată când un regizor m-alege pe mine, vedeta feminină spune nu. Nu vrea să fie alta mai frumoasă ca ea în film. Știu că pare lipsă de modestie din partea mea, dar asta spune toată lumea pe-aici.

Echipa de filmare termină cu așezatul oamenilor și decorurilor pentru următoarea secvență. Filmul se vrea a fi un fel de „avertizare" în privința amenințării pe care-o reprezintă japonezii. Dacă japonezii invadează China și o rup de interesele străine, n-ar trebui să fim cu toții îngrijorați? După câteva ore în care am tras nenumărate duble la aceeași scenă de stradă, mi se pare că filmul nu prezintă nici pe departe ce am trăit eu și May

pe propria piele când am fugit din China. Dar când regizorul ne descrie următoarea scenă mi se face un gol în stomac.

— O să cadă bombe, spune el în megafon. Nu sunt bombe adevărate, dar așa va răsuna. Apoi, japonezii o să dea năvală în piață. Trebuie să fugiți în direcția aia. Tu, cel cu căruța! S-o răstorni când o s-o iei la fugă. Și vreau ca toate femeile să țipe. Țipați din toți rărunchii, ca și cum ați crede c-o să muriți.

Când se pune camera în mișcare, o țin pe Joy în dreptul șoldului, scot un zbierăt fals care mi se pare a fi foarte bun și apoi o tulesc. Fac asta o dată, de două ori, de nenumărate ori. O clipă m-am temut să nu-mi trezească amintiri urâte, dar nu s-a-ntâmplat. Bombele false nu zguduie pământul. Nu scot un zgomot asurzitor la impactul cu solul. Nimeni nu-și pierde niciun picior. Nu țâșnește sânge de pestetot. E doar un joc distractiv, ca cele pe care le făceam eu și May când montam scenete pentru părinții noștri. În plus, May a avut dreptate în privința lui Joy. Urmează indicațiile scenice întocmai, așteaptă cuminte între duble și plânge exact în momentul în care începe să se filmeze, așa cum i se spune să facă.

La două dimineața suntem trimise înapoi la cortul de machiaj, unde ne mânjesc pe față și pe haine cu sânge fals. Când ne întoarcem pe platoul de filmare, unii sunt întinși pe pământ, cu picioarele rășchirate, cu hainele răsucite sub ei și pline de sânge, cu ochii închiși. Peste tot în jurul nostru sunt morți și muribunzi. Când se apropie japonezii în marș, cei rămași în picioare trebuie să fugă și să țipe. Nu mi-e deloc greu s-o fac. Văd uniformele galbene și aud bocănitul cizmelor. O figurantă – și ea țărancă – se ciocnește de mine, iar eu țip. Când soldații aceia falși aleargă spre noi cu baionetele înainte, încerc să fug din calea lor, dar cad la pământ. Joy se ridică în picioare și continuă să fugă, călcând peste cadavre, depărtându-se tot mai mult, părăsindu-mă. Unul dintre soldați mă împinge înapoi jos când încerc să mă ridic. Frica mă paralizează. Chiar dacă văd că bărbații din jur au fețe de chinezi, chiar dacă sunt vecinii mei, îmbrăcați în hainele dușmanului, încep să țip și nu mă mai opresc. Dintr-odată, nu mă mai aflu pe un platou de filmare. Sunt din nou în coliba de la marginea Shanghaiului. Regizorul strigă: „Tăiați!“

May aleargă spre mine. E îngrijorată.

— Ești bine? mă-ntreabă și m-ajută să mă ridic.

Sunt atât de supărată, că nu pot vorbi. Dau din cap în semn că n-am pățit nimic, dar May îmi aruncă o privire întrebătoare. Nu vreau să vorbesc despre ce simt. N-am vrut să vorbesc despre asta în China, când m-am trezit pe patul de spital și nici acum nu vreau. O iau pe Joy din brațele lui May și o strâng cu putere la piept. Când regizorul se îndreaptă spre noi, eu încă mai tremur.

— A fost grozav! îmi spune el. Te-am auzit de la o poștă cum țipai. Ai putea să mai faci asta o dată? Mă privește admirativ. Ai putea să faci asta de mai multe ori?

Pentru că nu-i răspund imediat, îmi zice:

— O să te plătesc în plus pe tine și pe copil. Un țipăt bun se pune drept replică, asta e părerea mea, cât despre fetiță, mereu am nevoie de un chip ca al ei.

May mă strânge de braț.

— Ce zici, accepți? insistă el.

Încerc să-mi scot din minte imaginile din colibă și să mă gândesc la viitorul fiicei mele. Aș putea să pun niște bani deoparte pentru ea luna asta.

— Am să-ncerc, bâigui eu.

May își înfige degetele în brațul meu. După ce regizorul se întoarce la scaunul lui, May mă trage deoparte.

— Trebuie să mă lași pe mine în locul tău, mă imploră ea disperată, vorbind în șoaptă. Te rog, *te rog*, lasă-mă pe mine!

— Eu am țipat, îi zic. N-aș vrea să-mi fi pierdut noaptea degeaba.

— Asta e probabil singura mea șansă…

— Ai doar douăzeci și doi de ani…

— Am fost fată frumoasă în Shanghai, insistă May. Dar acum suntem la Hollywood și nu mai am prea mult timp la dispoziție.

— Cu toții ne temem că vom îmbătrâni, îi spun eu. Dar și eu vreau să fac asta. Ai uitat că și eu am fost fată frumoasă?

Pentru că nu-mi răspunde, mă folosesc de singurul argument care-o va convinge.

— Eu sunt cea care și-a amintit ce s-a-ntâmplat în colibă…

— Mereu te folosești de asta ca să faci ce vrei tu.

Mă dau înapoi, uluită de cuvintele ei.

— Cred că nu vorbești serios.

— Tu pur și simplu nu vrei să am și eu ceva al meu, îmi zice ea, deznădăjduită.

Cum poate să spună una ca asta, când eu m-am sacrificat atât de mult pentru ea? Ranchiuna a crescut în mine o dată cu anii, dar asta nu m-a oprit să-i dau lui May tot ce-a vrut.

— Ție ți se oferă mereu șanse, continuă May cu o voce mai puternică.

Acum înțeleg ce vrea să facă. Pentru că nu am cedat, acum mă înfruntă. Dar de data asta n-am să renunț atât de ușor.

— Ce șanse?

— Mama și *baba* te-au trimis la colegiu…

Asta a fost demult rău, dar îi răspund:

— Tu n-ai vrut să te duci.

— Toată lumea te place mai mult decât pe mine.

— Ce tâmpenie…

— Până și soțul meu te place mai mult. Mereu se poartă drăguț cu tine.

Ce rost are să mă contrazic cu May? Certurile noastre pornesc mereu de la aceleași lucruri: părinții ne iubeau mai mult pe una sau pe cealaltă, una dintre noi are parte de ceva mai bun – fie că era vorba de o înghețată, de o pereche de pantofi sau de un soț – sau una dintre noi vrea să facă ceva pe spinarea celeilalte.

— Și eu pot să țip la fel de bine ca tine, insistă May. Te rog înc-o dată, lasă-mă pe mine s-o fac.

— Și Joy? o întreb eu blând, atingându-i coarda sensibilă. Știi că eu și Sam punem bani deoparte, pentru ca ea să poată să meargă la colegiu într-o bună zi.

— Asta se va-ntâmpla peste cincisprezece ani și numai presupunând că un colegiu american o va accepta pe Joy, că va accepta o chinezoaică.

Ochii surorii mele, care la începutul serii străluceau de plăcere și de mândrie, mă săgetează acum cu o privire ca de gheață. Pentru o clipă mă văd din nou în bucătăria noastră din Shanghai, când bucătarul încerca să ne învețe să facem găluști. Începuse ca o activitate distractivă, dar se sfârșise cu o ceartă teribilă între

mine și May. Acum, după atâția ani, ceea ce trebuia să fie o seară plăcută s-a transformat în ceva amar. O privesc pe May și nu văd numai gelozie, ci și ură.

— Lasă-mă pe mine să joc în locul tău, spune ea. E dreptul meu, *câștigat* de mine !

Mă gândesc cum lucrează ea pentru Tom Gubbins, că nu trebuie să stea închisă toată într-unul dintre magazinele familiei, că are ocazia să stea cu fiica mea pe platourile de filmare și nici să nu calce în Cartierul Chinezesc sau în Orașul Chinezesc o bună bucată de timp.

— May…

— Dacă vrei să-ncepi cu răutățile la adresa mea, să știi că n-am chef să le-aud. Pur și simplu refuzi să vezi cât de norocoasă ești. Știi cât de geloasă sunt pe tine ? Nu pot să-mi reprim sentimentul ăsta. Tu ai tot. Ai un soț care te iubește și care stă de vorbă cu tine. Ai o *fiică.*

Poftim ! A zis-o. Ripostez atât de repede, încât nici n-am răgaz să mă gândesc la ce spun sau să-mi înghit vorbele.

— Atunci de ce petreci mai mult timp cu ea decât mine ? În timp ce vorbesc, îmi amintesc de vechiul proverb care spune că pe gură intră bolile și tot pe gură ies dezastrele, însemnând că forța cuvintelor e măsurabilă cu forța unei bombe.

— Joy preferă să stea în preajma mea, pentru că eu o țin în brațe și-o sărut, pentru că o țin de mână, pentru că o las să-mi stea în poală, se răstește May.

— Nu așa își cresc chinezii copiii. Atingerile astea…

— Nu erai de părerea asta când locuiam cu mama și cu *baba*, spune May.

— Așa e, dar acum sunt și eu mamă și nu vreau ca Joy să ajungă un chip de porțelan zgâriat.

— Dacă e ținută în brațe de mama ei nu-nseamnă că o să devină o femeie de moravuri ușoare…

— Nu-mi spune tu cum să-mi cresc copilul !

La auzul vocii mele ascuțite, câțiva figuranți își îndreaptă privirile spre noi, curioși.

— Tu nu vrei să am parte de *nimic*, dar *baba* mi-a promis că dacă vom fi de acord să ne măritățm, voi ajunge la *Haolaiwu.*

Eu nu-mi amintesc să fi fost așa. A schimbat subiectul și, în plus, încurcă lucrurile.

— E vorba de Joy, îi zic eu, nu despre visele tale prostești.

— Poftim? Cu câteva minute în urmă mă acuzai că fac de rușine poporul chinez. Acum o-ntorci, vrei să spui că eu fac un lucru rău dacă joc în filme, dar pentru tine și Joy e-n regulă?

Nici eu nu știu cum am ajuns la această concluzie. Nu mai judec cum trebuie, dar cred că nici May nu mai judecă limpede.

— Tu ai totul, îmi repetă May, izbucnind în plâns. Eu n-am nimic. De ce nu vrei să-mi dai măcar asta? Te rog! *Te rog!*

Nu spun nimic. Simt că-mi arde pielea de furie. Nu pot să cred sau să accept niciunul din motivele pentru care ea – și nu eu – ar trebui să primească acest rol în film, însă în final fac ce am făcut mereu. Cedez în fața lui *moy moy*. Numai așa gelozia ei se va risipi. Numai așa ranchiuna mea se va retrage în ascunzătoarea ei și eu voi avea răgaz să mă gândesc cum să o scot pe Joy din afacerea asta fără să stârnesc și mai multe certuri. Eu și May suntem surori. Mereu ne vom ciondăni și mereu ne vom împăca. Așa sunt surorile: ne certăm, ne scoatem în evidență una alteia slăbiciunile, greșelile, erorile de judecată, ne scoatem ochii cu întâmplări din copilărie, apoi ne împăcăm. Asta până la următoarea ceartă.

May îmi ia fiica și rolul în film. Regizorul nu-și dă seama că sora mea joacă în locul meu. El nu vede decât o chinezoaică îmbrăcată în pantaloni negri, plină de noroi și de sânge, purtând în brațe o fetiță. Poate fi orice chinezoaică. Timp de câteva ore o ascult pe sora mea cum țipă întruna. Regizorul nu e niciodată mulțumit, dar nici nu cere înlocuirea lui May.

Instantanee

Pe 7 decembrie 1941, la trei luni după prima noapte petrecută de mine pe platourile de filmare, japonezii bombardează Pearl Harbour și Statele Unite intră în război. În ziua următoare, japonezii atacă Hong Kong-ul. De Crăciun, britanicii cedează insula. Tot pe 8 decembrie, la ora 10 fix, japonezii capturează Așezarea Internațională din Shanghai și-și înalță steagul pe frontispiciul Băncii Hong Kong-ului și a Shanghaiului, din Bund. În următorii patru ani, străinii care-au comis imprudența de a rămâne în Shanghai au locuit în lagăre de prizonieri, iar în țara asta, Centrul de Imigrări Angel Island a trecut sub conducerea armatei Statelor Unite, găzduindu-i pe prizonierii de război japonezi, italieni și germani. Aici, în Cartierul Chinezesc, unchiul Edfred a fost printre primii bărbați care s-au înrolat, fără să ne spună nimic.

— Ce-ai făcut? De ce? îl întreabă unchiul Wilburt în Sze Yup, când fiul lui natural îi spune vestea.

— Pentru că mă simt patriot! vine răspunsul triumfător al unchiului Edfred. Vreau să lupt! Motivul numărul unu: vreau să ajut la învingerea dușmanului comun, a japonezilor. Motivul numărul doi: dacă mă înrolez, obțin cetățenie. Cetățenie adevărată. Asta pe viitor, se-nțelege. Dacă o să se-ntoarcă viu, ne zicem noi în sinea noastră. Toți spălătorii de rufe s-au înrolat, adaugă el, când vede că nu suntem deloc entuziaști.

— Spălătorii de rufe! Ha! Unii ar face orice ca să scape de meseria asta. Unchiul Wilburt trage aer printre dinți, îngrijorat.

— Ce-ai făcut când te-au întrebat de cetățenie?

Întrebarea vine de la Sam, căci el trăiește mereu cu frica-n sân că unul dintre noi va fi prins și că ne vor trimite pe toți înapoi în China.

— Ești fiu în acte. Vor veni să ne caute și pe noi?

— Mi-am recunoscut statutul din capul locului. Le-am spus că am venit aici cu acte false, răspunde Edfred. N-au părut să fie prea interesați. Când mi-au pus întrebări care mi s-au părut periculoase pentru voi, am zis: „Sunt orfan. Până la urmă, vreți să lupt sau nu?“

— Dar nu ești prea bătrân? întreabă unchiul Charley.

— În acte scrie că am treizeci de ani, dar în realitate am doar douăzeci și trei. Sunt sănătos tun și sunt gata să mor. De ce nu m-ar lua în armată?

Peste câteva zile, Edfred intră în restaurant și ne întreabă:

— De la Armată mi-au zis să-mi cumpăr ciorapi. Unde găsesc ciorapi de vânzare?

Locuiește în Los Angeles de șaptesprezece ani și tot nu știe de unde și cum să facă rost de niște lucruri de bază. Mă ofer să merg cu el la May Company, dar îmi spune:

— Trebuie să mă duc singur. Trebuie să învăț să mă descurc.

După câteva ore, se întoarce zgâriat și cu pantalonii lălâi găuriți în dreptul genunchilor.

— Am cumpărat ciorapii, dar când am ieșit din magazin, m-au îmbrâncit unii în stradă. Au crezut că-s japonez.

În timp ce Edfred e la instrucție, eu și Tata Louie mergem la magazin ca să verificăm toate produsele și să dezlipim de pe ele etichetele pe care scrie „fabricat în Japonia“, înlocuindu-le cu etichete pe care scrie „100% produs chinezesc“. Începe să cumpere obiecte rare din Mexic și astfel le facem concurență directă negustorilor de pe Strada Olvera. În mod ciudat, clienții noștri nu văd nicio diferență între un produs fabricat în China, în Japonia sau în Mexic. E un produs făcut în străinătate și-atât.

Și noi suntem veșnic niște străini, ceea ce atrage după sine tot felul de suspiciuni. Asociațiile familiale din Cartierul Chinezesc tipăresc pancarte pe care scrie CHINA: ALIATA VOASTRĂ și ni le dau să le punem în vitrinele magazinelor, acasă sau în mașină, pentru a arăta că nu suntem japonezi. Ne fac banderole și insigne, pe care le purtăm ca să nu fim atacați pe stradă sau

arestați, blocați în tren sau trimiși în vreun lagăr de prizonieri. Guvernul, conștient că majoritatea occidentalilor cred că toți orientalii arată la fel, a început să emită certificate speciale care atestă faptul că suntem „membri ai rasei chineze". Nimeni nu-și permite să lase garda jos.

Însă când Edfred vine să ne viziteze în Los Angeles după instrucție, oamenii îl salută pe stradă.

— Când port uniforma, știu că n-o să se ia nimeni de mine. Când o văd, oamenii știu că eu am dreptul să fiu aici așa cum au toți ceilalți, explică el. Acum am un al treilea motiv : în Armată mi se oferă o șansă corectă, bazată nu pe faptul că sunt chinez, ci pe faptul că sunt un bărbat în uniformă, care luptă pentru Statele Unite.

În ziua aceea îmi cumpăr un aparat de fotografiat și fac prima mea fotografie. Păstrez și acum ascunse fotografiile cu mama și cu *baba*, ca să nu fie găsite de inspectorii de la imigrări, atunci când se fac verificările periodice, dar plecarea unchiului Edfred la război e ceva cu totul diferit. Va lupta pentru America… și pentru China. Data viitoare când vor veni inspectorii, le voi arăta cu mândrie o fotografie cu unchiul Edfred, cel mereu slăbănog ca orice chinez, dar îmbrăcat în uniformă, mândru nevoie mare în fața aparatului, cu bereta într-o parte, imediat după ce ne-a spus : „De-acum încolo puteți să-mi ziceți Fred. Gata cu Edfred, ați înțeles ?"

În fotografie nu l-am prins pe socrul meu, care stă în picioare, la mică distanță, părând răvășit și înfricoșat. În ultimii ani, sentimentele mele față de el s-au schimbat. Aproape că n-are nimic aici, în Los Angeles : e un cetățean de mâna a doua, se confruntă cu aceeași discriminare de care avem și noi parte și nu va reuși niciodată să iasă din Cartierul Chinezesc. Acum, țara pe care-a adoptat-o, America, luptă și ea contra Japoniei. Pentru că rutele navale comerciale au fost închise, nu mai primește produse de la fabricile lui de ratan și porțelan din Shanghai și nici nu mai câștigă bani de pe urma imigrării partenerilor lui în acte, dar continuă să le trimită „bani de ceai" rudelor din satul Wah Hong, nu doar pentru că un dolar american valorează mult în China, ci și

pentru că dorul lui de patrie n-a scăzut nicio clipă. Eu, Yen-yen, Vern, Sam și May n-avem cui să-i trimitem bani, așa că banii expediați de Tata Louie sunt de la toată lumea – pentru toate satele, căminele și familiile pe care noi le-am pierdut.

— Cei care nu pot să lupte, trebuie să producă, ne spune unchiul Charley într-o zi. Îi știți pe băieții lui Lee? Au plecat la Lockheed să construiască avioane. Mi-au zis c-ar fi ceva de lucru și pentru mine și nu mă cheamă acolo să fac chop suey. Mi-au spus că fiecare lovitură de ciocan pe care o dai când construiești un avion e o lovitură pentru libertatea patriei părinților noștri și a noii noastre țări.

— Dar engleza ta e…

— Cui îi pasă de engleză, când eu muncesc de rup? Apropo, Pearl, aș putea să-ți găsesc și ție ceva de lucru acolo. Frații Lee și-au luat surorile să muncească alături de ei. Acum Esther și Bernice fixează nituri în ușile avioanelor de bombardament. Vrei să știi cât câștigă? Șaizeci de cenți pe oră dacă lucrează ziua și șaizeci și cinci de cenți pe oră în tura de noapte. Vrei să știi cât o să câștig eu?

Se freacă cu mâinile la ochii umflați, care par foarte dureroși, din pricina alergiilor pe care le are.

— Optzeci și cinci de cenți pe oră. Asta înseamnă treizeci și patru de dolari pe săptămână. Ascultă-mă, Pearl, salariile astea nu-s de colea!

Fotografia pe care-am făcut-o îl înfățișează pe unchiul Charley stând după tejghea, cu mânecile suflecate, cu o bucată de plăcintă în față și cu șorțul și coiful de hârtie așezate pe un scaun liber.

— Ce poate face băiatul meu pentru război? întreabă socrul meu când Vern, care a absolvit acum un an, în iunie, un liceu unde nu l-au vrut și unde nici nu s-au obosit prea tare să-i ofere o educație, este chemat oficial la arme. Mai bine rămâne acasă. Sam, du-te cu el și vezi cum faci ca autoritățile să-nțeleagă situația.

— Mă duc cu el, dar să știi că eu mă înrolez. Vreau să primesc și eu cetățenie adevărată.

Tata Louie nu-ncearcă să-l facă să se răzgândească. Cetățenia e un lucru foarte important, chiar dacă există riscul să fim interogați, și toți știm ce-nseamnă războiul ăsta. Sunt mândră de Sam, dar asta nu-nseamnă că nu-mi fac griji. Când Sam și Vern se întorc acasă, îmi dau imediat seama că lucrurile n-au mers prea bine. Pe Vern nu l-au luat din motive evidente, dar, în mod surprinzător, și pe Sam l-au găsit inapt.

— Am platfus, deși am tras ricșe pe străzile și aleile Shanghaiului, mi se plânge el când rămânem singuri în camera noastră. Încă o dată, Sam este minimalizat și îi este negată calitatea de bărbat. În multe privințe, continuă să înghită amărăciune.

Nu trece prea mult, și May ia aparatul și ne face o fotografie. În ea se vede cât de mult s-a schimbat apartamentul de când eu, May și Joy i-am călcat pragul întâia oară. La ferestre sunt rulouri de bambus, pe care le putem trage în jos pentru intimitate. Pe perete, în dreptul canapelei, sunt agățate patru calendare care înfățișează cele patru anotimpuri, primite cadou de la Piața Wong On Lung în ultimii patru ani. Bătrânul Louie stă pe un scaun cu spătar, retras ca într-un cocon și solemn. Sam se uită pe fereastră. Stă drept, cu evantaiul de fier bombat, dar la față arată ca și cum l-ar fi pocnit cineva. Vern – liniștit în sânul familiei – e culcat pe canapea și ține în mână un prototip de avion. Eu stau pe podea și pictez un panou care îndeamnă populația din Orașul Chinezesc și din Noul Cartier Chinezesc să cumpere obligațiuni de război. Joy e și ea prin preajmă, face un ghem din elastice. Yen-yen își face de lucru cu niște staniol folosit. Mai târziu, în cursul zilei, vrem să ducem toate lucrurile astea la Liceul Belmont și să le punem în cutiile de donații.

Pentru mine, fotografia asta arată cum ne sacrificăm noi în chestiuni mai mult sau mai puțin importante. Când în sfârșit ne-am permite să cumpărăm o mașină de spălat, n-o putem face, pentru că metalul e atât de rar. Aderăm la boicotarea ciorapilor de mătase japonezi și purtăm în locul lor ciorapi de bumbac,

după dictonul: „Fii la modă, poartă bumbac.“ Nu trece mult până când toate femeile din oraș se alătură Mișcării Fără-Mătase. Toată lumea e afectată de lipsa cafelei, a cărnii de vită, a zahărului, făinii și laptelui, dar restaurantul nostru și toate restaurantele chinezești din oraș sunt afectate și mai tare, pentru că ingrediente precum orezul, ghimbirul, ciupercile urechi-de-lemn[1] și sosul de soia nu mai trec Pacificul. Învățăm să folosim felii de măr în loc de castane de apă. Cumpărăm orez din Texas în locul orezului jasmine[2] din China. Cumpărăm margarină în care picurăm colorant alimentar de culoare galbenă; o frământăm, o tăiem cubulețe și o servim în restaurant pe post de unt. Sam cumpără ouă de pe piața neagră, la cinci dolari cofrajul. Păstrăm grăsimea de la bacon într-o cutie metalică de cafea, sub chiuvetă, și o ducem la centrul de colectare, unde ni se spune că va fi folosită la producerea de armament. Nu mă mai enervează că trebuie să petrec atâta timp curățând fasolea de ațe sau decojind usturoiul la restaurant, pentru că acum îi servim pe băieții în uniforme și trebuie să facem tot ce putem pentru ei. Acasă, începem să mâncăm feluri de mâncare americane – fasole cu ciolan, sendvișuri Spam[3] cu pâine prăjită, brânză și ceapă, conserve de ton și budinci cu carne făcute cu Bisquick[4] – și astfel paleta de ingrediente se lărgește.

Instantaneu: Chinezi colectând bani pentru Fondul de Anul Nou. Instantaneu: colecta de ziua națională a Chinei. Instantaneu: Noaptea Chinezească[5], cu actorii mei preferați. Instantaneu: Parada Bolului de Orez[6], la care femeile din Cartierul Chinezesc țin un steag gigantic al Chinei de margini și le cer celor prezenți să arunce cu monede pe el. Instantaneu: Festivalul Lunii,

---

[1] Varietate de ciuperci care crește pe lemnul copacilor morți.

[2] Orez cultivat în estul Asiei, care are un parfum ușor când este gătit.

[3] Sendvișuri semipreparate.

[4] Marca unui amestec de făină pentru copt.

[5] Sărbătoarea Anului Nou chinezesc.

[6] Paradă organizată pentru strângerea de fonduri necesare luptei împotriva japonezilor.

unde Anna May Wong și Keye Luke sunt maestra și maestrul de ceremonii. Barbara Stanwyck, Dick Powell, Judy Garland, Kay Kyser și Stan și Bran fac cu mâna mulțimii. William Holden și Raymond Massey li se alătură voioși, în timp ce tobosarele din grupul Mei Wah mărșăluiesc în formație de V, de la Victorie. Din fondurile strânse se cumpără provizii medicale, plase împotriva țânțarilor, măști de gaze și alte obiecte necesare refugiaților, precum și ambulanțe și avioane, care sunt trimise dincolo de oceanul Pacific.

Instantaneu: Popota din Cartierul Chinezesc. May pozează cu soldații, marinarii și piloții care părăsesc gara Union Station[1] în scurtele lor popasuri, trec prin districtul Alameda și vin să ne treacă pragul. Băieții aceștia sosesc din toate colțurile țării. Pentru mulți dintre ei e prima dată când văd un chinez și îi auzim cum se miră spunând „ei, asta-i bună!“ sau „măi, să fie!“, pe care le preluăm și noi. Instantaneu: sunt înconjurată de un echipaj de aviație, trimis la antrenament în Los Angeles de Chiang Kai-shek[2]. E minunat să le aud vocile, să aflu vești din țara-mamă, care nu se dă bătută pe câmpul de luptă. Instantaneu, instantaneu, instantaneu: Bob Hope, Frances Langford și Jerry Colonna vin la popotă să dea spectacole. Fete cu vârste între șaisprezece și optsprezece ani – purtând șorțulețe albe, bluze roșii, pantofi din piele alb cu negru și șosete roșii – se oferă să fie gazde, dansând jazz cu băieții, împărțindu-le sendvișuri și ascultându-le înduioșate poveștile.

Fotografia mea preferată e una în care eu și May suntem suprinse în timp ce conducem oaspeții spre ușă la ora închiderii, într-o sâmbătă seara. În păr avem flori de gardenie și buclele moi ni se revarsă pe umeri. Avem niște rochii decoltate și ni se vede pielea palidă, dar părem tinere și inocente. Rochiile sunt scurte și nu avem ciorapi. Om fi noi femei măritate, dar suntem drăguțe și radiem de voie bună. Eu și May știm cum e să trăiești în vreme de război, dar în Los Angeles nu e chiar așa.

---

[1] Gară din Los Angeles, California, deschisă în mai 1939.

[2] Lider militar al Chinei.

În următoarele cincisprezece luni, mulți oameni se perindă prin oraș: soldați care se duc sau vin de pe Frontul din Pacific, copii și neveste care au pornit la drum pentru a-și vedea tații și soții aflați în spitalele militare și diplomați, actori, negustori de tot felul, toți implicați în eforturile de război. Nu m-am gândit niciodată că mă voi întâlni cu cineva cunoscut, dar, într-o zi, la restaurant, aud o voce de bărbat strigându-mă pe nume.

— Pearl Chin? Tu ești?

Mă uit lung la bărbatul care stă la tejghea. Îl cunosc, dar ochii mei refuză să-l recunoască – mă cuprinde pe loc un sentiment adânc de umilință.

— Nu ești Pearl Chin, care a locuit cândva la Shanghai? Ai cunoscut-o pe fiica mea, pe Betsy.

Îi pun farfuria cu *chow mein*[1] în față, îi întorc spatele și mă șterg pe mâini. Dacă omul acesta e într-adevăr tatăl lui Betsy – și este –, el e prima și singura persoană din trecutul meu care vede cât de mult am decăzut. Pe vremuri eram o fată frumoasă, al cărei chip împodobea pereții caselor din Shanghai. Eram isteață și descurcăreață, așa că acest om mi-a deschis ușa casei lui. Îi transformasem fiica dintr-o femeie fără gust într-una aproape la modă. Acum sunt mama unui copil de cinci ani, soția unui ricșar și chelneriță într-un restaurant dintr-un cartier turistic. Mă forțez să zâmbesc și mă întorc cu fața la el.

— Domnule Howell, mă bucur nespus să vă revăd!

Dar el nu pare prea bucuros să mă vadă. Arată foarte trist și bătrân. Mă simt eu umilită la culme, dar și el are durerea lui.

— Te-am căutat. Se întinde peste tejghea și mă apucă de braț. Am crezut c-ai murit în bombardamente, dar iată-te!

— Betsy ce face?

— E într-un lagăr de-al japonezilor, lângă Pagoda Lunghua.

Îmi vine în minte imaginea lui May, a lui Z.G. și a mea, înălțând zmeie, dar asta doar o secundă. Imediat spun:

---

[1] Tăiței chinezești prăjiți.

— Credeam că majoritatea americanilor au părăsit Shanghaiul înainte de…

— S-a măritat, îmi spune domnul Howell, cu tristețe în glas. Știai ? S-a căsătorit cu un tânăr care lucrează la Standard Oil. Au rămas în Shanghai după ce eu și doamna Howell am plecat din oraș. Afacerile astea cu petrol, știi cum e…

Ies de după tejghea și mă așez pe un scaun lângă domnul Howell, conștientă fiind că privirile curioase ale lui Sam, ale unchiului Wilburt și ale ajutoarelor din restaurant sunt toate ațintite spre mine. Aș vrea să nu se mai holbeze așa – cu gurile căscate, ca niște cerșetori de pe stradă –, dar tatăl lui Betsy nu pare să bage de seamă. Aș vrea să spun că-mi e greu să dibui unde se află rușinea mea, dar mi-e jenă să recunosc că o simt chiar sub piele. Sunt în țara asta de aproape cinci ani și tot nu pot accepta întru totul situația în care mă aflu. Acum, că am în față chipul acesta din trecut, mi se pare că tot binele din viața mea nu mai înseamnă nimic.

Probabil că tatăl lui Betsy lucrează tot la Departamentul de Stat, așa că poate își dă seama că nu mă simt în largul meu. Într-un sfârșit, rupe tăcerea care s-a așternut între noi.

— Am primit vești de la Betsy după ce Shanghai a devenit Insula Singuratică. Am crezut că e în siguranță, pentru că se afla pe teritoriu britanic. Dar după ziua de 8 decembrie, n-am mai putut face nimic s-o aducem înapoi. Canalele diplomatice nu prea mai funcționează în contextul actual. Se uită pierdut în fundul ceștii de cafea și zâmbește îndurerat.

— E puternică, spun eu, încercând să-l îmbărbătez pe domnul Howell. Betsy a fost mereu o fată isteață și curajoasă. Oare o fi adevărat ce spun ? Mi-amintesc că ea era pasionată de politică, pe când eu și May nu voiam decât să mai bem un pahar de șampanie sau să ne mai învârtim o dată pe ringul de dans.

— Asta ne spunem și eu, și doamna Howell.

— Nu puteți decât să sperați că va fi bine.

Pufnește, lăsându-mi impresia că mă cunoaște foarte bine.

— Așa ești tu, Pearl. Mereu vezi partea plină a paharului. De-aia te-ai descurcat așa de bine la Shanghai. De-aia ai reușit

să pleci înainte de prăpăd. Toți oamenii deștepți au plecat la timp.

Nu-i răspund, iar el se holbează la mine. După un lung răstimp, îmi spune:

— Am venit pentru vizita doamnei Chiang Kai-shek. O însoțesc în turul american pe care-l face. Săptămâna trecută am fost la Washington, unde a făcut apel la Congres să aloce fonduri pentru ajutorarea Chinei în războiul cu dușmanul nostru comun și le-a reamintit celor prezenți că Statele Unite și China nu pot fi aliate adevărate atâta timp cât există Actul de Excludere a chinezilor. Săptămâna asta va ține un discurs la Hollywood Bowl[1] și…

— Va participa la o paradă la noi, în Cartierul Chinezesc.

— Văd că ești bine informată.

— O să merg și eu la amfiteatru, îi zic. O să mergem cu toții și de-abia așteptăm s-o vedem.

Auzind expresia *cu toții*, îmi pare că se uită cu atenție în jurul lui, pentru prima dată. Observ cum privirea lui tristă trece dincolo de imaginea unei fete care probabil că n-a existat niciodată. Se uită la petele de grăsime de pe hainele mele, la micile riduri care mi s-au format în jurul ochilor și la mâinile mele crăpate. Înțelege tot mai mult pe măsură ce cântărește din ochi restaurantul mic, pereții zugrăviți cu un galben căcăniu, ventilatorul prăfuit din tavan și oamenii aspri, care poartă banderole pe care scrie „EU NU JAPONEZ“ și se uită la el prostește, ca și cum ar fi vreo creatură ieșită din mare.

— Eu și doamna Howell locuim în Washington, spune el, prudent. Betsy s-ar supăra foarte tare pe mine dacă nu te-aș invita să vii acasă cu mine. Aș putea să-ți fac rost de-o slujbă. Cu talentul tău la limbi străine, poți face multe pentru efortul de război.

— Sora mea e aici cu mine, îi răspund eu, fără să mă gândesc.

— Poți s-o iei și pe May cu tine. Avem loc. Dă la o parte farfuria cu chow mein. Nu-mi place să te știu aici. Arăți…

---

[1] Amfiteatru din zona Hollywoodului, în Los Angeles.

E ciudat cum în momentul ăsta văd lucrurile foarte clar. Sunt învinsă? Da, sunt. E și vina mea c-am ajuns o victimă? Da, este. Într-o anume măsură. Mi-e teamă? Mereu. O parte din mine încă tânjește să fugă de-aici? Nici nu încape îndoială. Dar nu pot pleca. Eu și Sam am construit o viață pentru Joy. Nu e perfectă, dar e totuși o viață. Fericirea familiei mele înseamnă mai mult decât un nou început.

În fotografiile făcute la popotă sunt zâmbitoare, dar cea de astăzi mă înfățișează cum nu se poate mai rău. Eu și domnul Howell – îmbrăcat într-un palton și cu pălărie pe cap – stăm lângă casa de marcat, pe care am lipit un anunț scris de mână: ORICE ASEMĂNARE CU JAPONEZII ESTE PUR OCCIDENTALĂ. De obicei, clienții sesizează gluma și se amuză, dar nimeni nu zâmbește în fotografie. Chiar dacă e o poză alb-negru, aproape că-mi văd cu ochiul liber obrajii roșii de rușine.

Peste câteva zile, luăm cu toții autobuzul pentru a merge la Hollywood Bowl. Pentru că și eu, și Yen-yen am muncit foarte mult în campania de strângere de fonduri pentru ajutorarea Chinei, familia noastră primește locuri bune, chiar în spatele fântânii care separă scena de public. Când Madame Chiang pășește pe scenă, învești mântată într-un *cheongsam* din brocart, aplaudăm ca nebunii. E strălucitoare și foarte frumoasă.

— Am o rugăminte fierbinte pentru femeile care-au venit astăzi aici: să se educe și să se intereseze de politica de aici și din patria lor, anunță ea. Puteți să puneți în mișcare roata progresului, fără a vă neglija rolurile de soții și de mame!

O ascultăm cu atenție cum ne cere nouă și americanilor să ajutăm la strângerea de fonduri pentru sprijinirea mișcării „O viață nouă pentru femei“[1], dar de fiecare dată când vorbește, publicul nu prididește cu ooo-urile și aaa-urile, exclamații generate de apariția ei. Concepția pe care o aveam despre hainele mele se

[1] *Women's New Life Movement*, mișcare socială pornită de Chiang-Kai-shek și de soția lui în februarie 1934, care respingea individualismul și valorile capitaliste de tip occidental. Rolul acestei mișcări era de a crește nivelul de trai în perioada războiului cu Japonia, prin autoeducare și un stil de viață confucianist.

schimbă din nou. Văd că tradiționalul *cheongsam*, pe care am fost obligată să-l îmbrac spre delectarea turiștilor din Orașul Chinezesc și pentru a respecta cerințele doamnei Sterling, care nu închiria spații nimănui, decât cu această condiție, poate fi ceva ce denotă patriotism, poate fi la modă, poate fi un adevărat simbol.

Odată întoarse acasă, eu și May scoatem din cufere cele mai frumoase *cheongsam*-uri pe care le avem și ne îmbrăcăm cu ele. Madame Chiang ne-a inspirat dorința de a fi cât mai elegante și cât mai loiale Chinei. Dintr-odată, suntem iarăși fete frumoase. Sam ne face o fotografie și pentru o clipă ne simțim ca pe vremuri, în studioul lui Z.G. Dar de ce, mă-ntreb eu după aceea, de ce nu l-am rugat pe Sam să imortalizeze momentul în care eu și Yen-yen am fost invitate să-i strângem mâna doamnei Chiang Kai-shek?

Tom Gubbins iese la pensie și îi vinde afacerea lui Tata Louie. Acum se numește Compania de Aur de Figurație și Decoruri. Tata Louie o lasă pe May să se ocupe de tot, chiar dacă ea habar n-are cu ce se mănâncă condusul unei afaceri. Acum câștigă până la o sută cincizeci de dolari pe săptămână pe post de regizor tehnic, ocupându-se cu recrutarea de figuranți, procurarea de costume și decoruri și angajarea de interpreți și consultanți. Continuă să joace într-o mulțime de filme, care se difuzează peste tot în lume și sunt vizionate de milioane de oameni, filme care scot în evidență cât de răi sunt japonezii. Joacă roluri neînsemnate: de tânără chinezoaică oropsită, de servitoare la un colonel sau altul, de țărancă salvată de misionarii albi. Dar lui May i s-a dus faima pentru rolurile în care țipă și, pentru că războiul e în plină desfășurare, a jucat victimă după victimă în filme precum *Dincolo de răsărit*[1], *Bombardament în Burma*[2], *Uimitoarea domnișoară Holliday*[3], în care o femeie americană

---

[1] *Behind the Rising Sun*, film de propagandă, lansat în anul 1943.

[2] *Bombs Over Burma*, producție cinematografică a anului 1942, în care personajul principal, jucat de Anna May Wong, își riscă viața într-o misiune de spionaj contra japonezilor, în Al Doilea Război Mondial. Burma este Myanmarul de astăzi.

[3] *The Amazing Mrs. Holliday*, producție cinematografică a anului 1943,

încearcă să bage pe furiș în Statele Unite mai mulți copii chinezi rămași orfani în urma războiului, și *China*[1], cu sloganul: „Alan Ladd și cele douăzeci de tinere – prinși de japonezii ticăloși!“ May se bucură de simpatie din partea multor studiouri, mai ales din partea MGM-ului. „M-au poreclit *cabotinul*[2] cantonez“, se laudă ea. Se dă mare că o dată a câștigat o sută de dolari într-o singură zi pentru talentul ei de a țipa.

Apoi, cei de la MGM îi cer să le facă rost de figuranți pentru turnarea filmului *Fiica dragonului*[3], care va avea lansarea vara următoare, în 1944. May ia legătura cu Clubul Chinez de Cinema de la intersecția Main Street cu Strada Alameda, unde se adună membrii Asociației Figuranților Chinezi. Comisionul ei este de zece la sută pe cap de figurant. În plus, joacă și ea în film.

— Am încercat să-i conving pe cei de la Metro să-l distribuie pe Keye Luke în rolul unuia dintre căpitanii japonezi, dar studioul nu vrea să-i strice imaginea pe care și-a făcut-o jucând rolul Primului Fiu al lui Charlie Chan, îmi zice ea. Cică este un simbol pentru chinezi și nu vor s-o dea-n bară. Nu-i ușor să găsești actori potriviți pentru toate rolurile. Am nevoie de sute de persoane care să fie țărani chinezi în film. Pentru rolurile de soldați japonezi, am primit instrucțiuni de la studio să angajez cambodgieni, filipinezi și mexicani.

---

povestea unei misionare care încearcă să aducă în Statele Unite ale Americii mai mulți copii chinezi rămași orfani în urma războiului.

[1] Film produs în anul 1943, cu acțiunea plasată în timpul invaziei japonezilor în China. Personajul principal este un bărbat american, materialist și cinic, care ajunge în Shanghai și cunoaște atrocitățile la care chinezoaicele au fost supuse în timpul războiului. Unul dintre puținele filme americane prochinezești, produse în SUA în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

[2] Actor mediocru, care urmărește obținerea de efecte teatrale cu mijloace facile.

[3] *Dragon Seed*, 1944, cu Katharine Hepburn în rolul principal al unei tinere eroine chineze, care își salvează satul de invazia japonezilor.

De la noaptea aceea petrecută pe platourile de filmare, m-au frământat necontenit două lucruri care se bat cap în cap: dezgustul meu față de *Haolaiwu* și dorința de a strânge niște bani pentru fetița mea. Joy a muncit constant de când a izbucnit războiul, așa că am reușit să pun niște bani deoparte pentru educația ei. Șansa de-a o scoate din această lume se ivește într-o seară, când Joy se întoarce acasă cu May, după o zi de filmări. Joy plânge și intră val-vârtej în camera noastră, unde are un pătuț, într-un colț. May e foc și pară. Și eu mă mai supăr câteodată pe Joy. Ce mamă nu trece prin asta? Totuși, e prima dată când o văd pe May furioasă pe Joy.

— Îi obținusem lui Joy un rol extraordinar, ca A Treia Fiică, spumegă May de mânie. M-am asigurat că îi vor da un costum minunat, că va fi încântătoare. Dar chiar înainte s-o cheme regizorul, Joy a tulit-o la toaletă. Și-a ratat șansa! M-a făcut de rușine. Cum a putut să-mi facă una ca asta?

— Cum a putut? o întreb eu. Are cinci ani. A trebuit să meargă la oliță.

— Știu, știu, spune May, scuturând din cap. Dar chiar voiam să profite de șansa asta.

— Știi ce, hai s-o luăm pe Joy cu noi, să ne-ajute la magazinele bunicilor ei, pentru o vreme, îi zic eu, nedorind să-mi scape această ocazie. Așa va învăța să prețuiască mai mult tot ce faci tu pentru ea.

Nu-i zic că n-o voi lăsa să se întoarcă la *Haolaiwu,* că în septembrie Joy va merge la o școală americană sau că nu știu cum o să fac să economisesc destui bani pentru colegiu, dar May e atât de furioasă, încât nu mi se împotrivește.

Fiica dragonului rămâne un punct de referință în cariera lui May. Fotografia ei alături de Katharine Hepburn, pe platourile de filmare, este unul dintre cele mai valoroase lucruri ale ei. Amândouă sunt îmbrăcate în haine modeste, cum poartă țărăncuțele chineze. Doamnei Hepburn i s-au machiat ochii cu tuș negru, din plin. Faimoasa actriță nu arată câtuși de puțin a chi-

nezoaică, dar și cu Walter Huston sau Agnes Moorehead, care joacă și ei în filmul acesta, e aceeași poveste.

Mi-am pus pe dulap o fotografie cu Joy vânzând suc de portocale la standul pe care i l-am amenajat în fața restaurantului Dragonul de Aur. E înconjurată de soldați, care stau pe vine lângă ea, zâmbind și încurajând-o. Poza nu reușește să surprindă decât un singur moment, dar unul care se repetă zi după zi, noapte după noapte. Băieții în uniformă adoră s-o vadă pe fetița mea – îmbrăcată în niște pijamale de mătase drăguțe și cu părul prins în două codițe – cum stoarce portocale. Pot să bea cât suc vor în schimbul a zece cenți. Unii băieți beau trei sau patru pahare doar ca s-o poată privi pe Joy, cu buzele țuguiate de concentrare, cum stoarce parcă la nesfârșit fructele. Uneori, mă uit la fotografia asta și mă-ntreb dacă ea știe cât de mult muncește de fapt. Sau poate că se bucură că a scăpat de filmările care țineau toată noaptea sau de gura mătușii ei? Avem parte și de un bonus: dacă bărbații se opresc s-o privească pe micuța chinezoaică – o curiozitate în ochii lor – și să bea din sucul ei de portocale, care nu-i otrăvește, atunci s-ar putea să intre și în restaurant, să ia masa.

În septembrie, o pregătesc pe Joy de grădiniță. Vrea să meargă la Școala Castelar din Cartierul Chinezesc, cu Hazel Yee și alți copii din vecini. Dar nici eu, nici Sam nu vrem s-o dăm la școala care l-a trecut pe Vern toate clasele, chiar dacă nu știa să citească, să scrie sau să facă adunări. Vrem să progreseze. Vrem să meargă la o școală din afara Cartierului Chinezesc, ceea ce înseamnă că va trebui să spună că locuiește în zona în care se află școala. De asemenea, trebuie s-o învățăm istoria oficială a familiei. Minciunile lui Tata Louie legate de statutul lui au fost preluate de Sam, de unchi și de mine. Acum aceste minciuni trec la a treia generație. Joy va trebui să fie mereu atentă când se va înscrie la o școală, când va vrea să se angajeze sau chiar în privința certificatului de căsătorie. Toate aceste griji încep acum. Timp de câteva săptămâni o pregătim, ca și cum am trimite-o

pe Angel Island: Unde locuiești? Ce intersecție e acolo? Unde s-a născut tatăl tău? De ce s-a întors în China când era mic? Ce meserie are tatăl tău? Nu-i spunem niciodată ce e adevărat și ce e fals din toate astea. E mai bine să știe doar adevărul acesta cosmetizat.

— Toate fetițele trebuie să știe lucrurile astea despre părinții lor, îi explic eu lui Joy, când o culc în pătuțul ei, cu o seară înainte de începerea școlii. Să nu-i spui învățătoarei nimic în afară de ce te-am învățat noi.

A doua zi, Joy se îmbracă cu o rochiță verde, un pulover alb și niște pantaloni pe picior, de culoare roz. Sam face o fotografie cu mine și cu Joy stând afară, în pragul casei. Are o cutiuță pentru mâncare, nouă, pe care e desenată o fetiță îmbrăcată ca un cowboy, zâmbind și făcând cu mâna, lângă căluțul ei de toată isprava. O privesc pe Joy cu un sentiment de iubire maternă. Sunt mândră de ea, sunt mândră de noi toți, pentru că am ajuns atât de departe.

Eu și Sam o ducem cu tramvaiul la școala elementară. Completăm formularele și dăm o adresă de domiciliu falsă. Apoi o conducem în sala de clasă. Sam îi ia mâna și i-o întinde către învățătoare, doamna Henderson, care se uită lung la ea, după care întreabă:

— De ce nu puteți voi, străinii, să vă întoarceți în țările de unde-ați venit?

Verde-n față! Vă vine să credeți? Mă simt nevoită să-i răspund eu, pentru că Sam încă descifrează întrebarea.

— Pentru că *aceasta* este patria ei, îi spun, imitând mamele britanice pe care le vedeam plimbându-se cu copiii lor prin Bund. Aici s-a născut.

Ne lăsăm fiica pe mâinile acelei femei. Sam nu scoate un cuvânt pe drumul cu tramvaiul înapoi spre Orașul Chinezesc, dar, când ajungem la restaurant, mă trage spre el și îmi spune, gâtuit de emoție:

— Dacă-i fac vreun rău, n-o să-i iert niciodată și n-am să mi-o iert c-am dus-o acolo.

Peste o săptămână, când mă duc s-o iau pe Joy de la școală, o găsesc plângând pe bordură.

— Doamna Henderson m-a trimis la directoarea școlii, îmi zice ea, în timp ce lacrimile îi șiroiesc pe obraji. Mi-a pus o grămadă de întrebări. I-am răspuns așa cum mi-ați spus voi, dar m-a făcut mincinoasă și mi-a zis că nu mă mai primește la școală.

Mă duc să vorbesc cu directoarea adjunctă, dar cum aș putea s-o fac să se răzgândească ?

— Trebuie să avem grijă să nu aibă loc încălcări ale legii, doamnă Louie, îmi spune femeia aceasta corpolentă. În plus, locul fiicei dumneavoastră nu este aici. Asta se vede cu ochiul liber. Dați-o la o școală din Cartierul Chinezesc. Acolo îi va merge mai bine.

A doua zi, o iau pe Joy și parcurgem cele câteva străzi până la Școala Castelar, situată chiar în inima Cartierului Chinezesc. Aici sunt înscriși copii din China, Mexic, Italia și alte țări europene. Învățătoarea ei, doamna Gordon, ne zâmbește și o ia pe Joy de mână. O duce în clasă și închide ușa. În săptămânile și lunile următoare, Joy – care a fost crescută să fie ascultătoare și să se abțină de la lucruri periculoase, precum mersul pe bicicletă, și care a fost certată de vecini pentru că râdea prea mult și prea tare – învață să joace șotron, pietre și lapte gros. E fericită pentru că e în aceeași clasă cu cea mai bună prietenă a ei, iar doamna Gordon pare a fi o persoană foarte drăguță.

Acasă, încercăm și noi s-o ajutăm cum putem. Pentru mine, asta înseamnă s-o pun să vorbească englezește cât mai mult, pentru că va trebui să se descurce în această țară și pentru că este cetățean american. Când tatăl ei, bunicii și unchii îi vorbesc în dialectul Sze Yup, ea le răspunde în engleză. Pe parcurs, Sam începe să înțeleagă mai bine engleza, dar pronunția lui rămâne la fel de proastă. Însă unchii o tachinează întruna pentru că merge la școală.

— Educația nu-i poate aduce decât necazuri unei fete, avertizează unchiul Wilburt. Ce vrei să faci ? Să fugi de lângă noi ?

Găsesc un aliat în bunicul ei. Până nu demult, ne amenința pe mine și pe May că de fiecare dată când vom vorbi altceva decât

Sze Yup în prezența lui, va trebui să punem câte un bănuț în borcan. Acum, ce îi spune lui Joy e o variațiune pe aceeași temă.

— Dacă te-aud că vorbești altceva decât limba engleză, o să pui un bănuț în borcanul bunicului.

Joy vorbește engleza aproape la fel de bine ca mine, dar încă nu văd cum ar putea să se desprindă de tot de Cartierul Chinezesc.

Spre sfârșitul toamnei, facem roată în jurul radioului pentru că se difuzează știrea că președintele Roosevelt a cerut Congresului să abroge Actul de excludere a chinezilor: „Națiunile, asemenea oamenilor, fac greșeli. Trebuie să fim îndeajuns de puternici încât să ne recunoaștem greșelile trecutului și să le corectăm." La câteva săptămâni după aceea, pe 17 decembrie 1943, toate legile de excludere sunt anulate, așa cum anticipase tatăl lui Betsy.

Îl ascultăm pe Walter Winchell[1] cum declară la radio: „Keye Luke, Primul Născut al lui Charlie Chan, a ratat șansa de a deveni primul chinez care obține cetățenie americană." Pentru că Keye Luke era la filmări în ziua aceea, un doctor chinez din New York e primul care obține cetățenia. Sam imortalizează momentul de bucurie făcându-i o poză fetiței lui, care stă cu o mână-n șold și cu alta pe aparatul de radio. Ea nu va purta *cheongsam*! De când a început școala și i-am cumpărat cutiuța pentru mâncare, Joy e înnebunită după costumația fetiței cowboy. Bunicul i-a cumpărat o pereche de cizmulițe de cowboy de pe Strada Olvera și când și le pune în picioare, nu vrea să le mai dea jos nici în ruptul capului. Zâmbește fericită. Chiar dacă restul familiei nu apare în fotografie, n-o să uit niciodată că, în clipa aceea, am zâmbit toți alături de ea.

Din ziua aceea, eu și Sam începem să vorbim despre obținerea cetățeniei, dar ne este teamă, la fel cum le e multor fii în acte și soțiilor care s-au furișat în țară alături de ei.

---

[1] Comentator american de presă și radio.

— Eu am cetățenie falsă pentru că m-am dat drept fiul natural al Tatei. Tu ai obținut o carte de identitate în urma căsătoriei cu mine. De ce să riscăm să pierdem ce avem? Cum putem avea încredere în guvern, când vecinii noștri japonezi sunt trimiși în lagăre de prizonieri? mă întreabă Sam. Cum putem avea încredere în guvern după tot ce ne-a făcut? Cum putem avea încredere în guvern, când *lo fan*-ii se uită chiorâș la noi – ca și cum am fi japonezi?

May nu este în situația noastră. Ea e măritată cu un cetățean american de-adevăratelea și trăiește în țară de cinci ani. Ea e prima din casă care primește cetățenie ca urmare a procesului de naturalizare.

Războiul pare tot mai lung de la o lună la alta. Încercăm să-i oferim lui Joy o viață cât mai normală și recompensele sunt pe măsură. Se descurcă atât de bine la învățătură, încât învățătorii de la grădiniță și de la clasa întâi o recomandă pentru o clasă a doua specială. Toată vara stau cu Joy și o pregătesc. Chiar doamna Gordon – care a dat dovadă de un interes continuu față de fetița noastră – vine la noi acasă o dată pe săptămână, pentru a o ajuta la adunare și la citire.

Poate cer prea mult de la Joy, fiindcă se pricopsește cu o răceală de vară urâtă. Apoi, la două zile după bombardarea Hiroshimei, răceala se înrăutățește. Are febră mare, face roșu în gât și tușește atât de rău și de mult, încât vomită. Yen-yen se duce la un negustor de ierburi, care îi pregătește un ceai amar. A doua zi, cât eu sunt la muncă, Yen-yen o duce pe Joy la negustorul de ierburi, care-i suflă în gât niște pudră de plante cu ajutorul capacului unei pensule de caligrafie. Eu și Sam auzim la radio că a fost lansată o a doua bombă – de data aceasta, asupra orașului Nagasaki. Crainicul spune că distrugerile sunt copleșitoare. Guvernanții de la Washington sunt optimiști și spun că războiul se va sfârși cât de curând.

Eu și Sam închidem restaurantul și ne grăbim spre casă, ca să dăm vestea. Când ajungem, o găsim pe Joy cu gâtul umflat atât de tare, încât a început să se albăstrească la față. Alții se

bucură – fii, frați și soți se vor întoarce acasă de la război –, dar eu și Sam suntem atât de speriați pentru Joy, încât nu ne putem gândi la altceva. Vrem s-o ducem la un doctor occidental, dar nu cunoaștem niciunul și nici mașină n-avem. Ne gândim cum am putea găsi un taxi, când sosește doamna Gordon. În tot haosul pe care l-au creat știrile despre bombardamente și boala lui Joy, am uitat de lecțiile ei. Când o vede pe Joy, doamna Gordon mă ajută s-o înfășor într-un cearșaf și ne duce cu mașina la spitalul public, unde, spune ea, „Îi tratează pe cei ca voi“. La câteva minute după ce ajungem la spital, doctorul îi face o incizie în gât fiicei mele, ca să poată respira.

La mai puțin de o săptămână de când Joy a văzut moartea cu ochii, războiul ia sfârșit, iar Sam – zguduit de gândul că era să ne pierdem fetița – ia trei sute de dolari din banii pe care i-am economisit și cumpără un Chrysler foarte uzat. Mașina e veche și are tabla îndoită, dar e a noastră. În ultima fotografie pe care am făcut-o în anii războiului, Sam stă pe scaunul șoferului în Chrysler, Joy e cocoțată pe-o aripă, iar eu sunt lângă ușa din dreapta. Suntem gata să ieșim la o plimbare duminicală cu mașina, prima de acest fel.

Zece mii de fericiri

— Cincisprezece cenți firul de gardenie! se-aude un glas melodios. Două la douăzeci și cinci de cenți!

Micuța din spatele tarabei e adorabilă. Părul ei negru strălucește în luminile colorate, are un zâmbet fermecător, iar degetele îi seamănă cu niște fluturi. Fiica mea, Joy a mea, are propriul ei „vad comercial", cum îl numește ea, și își conduce afacerea nemaipomenit de bine pentru o copilă de zece ani. La sfârșit de săptămână, vinde gardenii în fața restaurantului, de la șase după-amiaza până noaptea, iar eu stau cu ochii pe ea, deși nu are nevoie ca eu sau altcineva să-i poarte de grijă. E născută în zodia Tigrului – curajoasă. E fiica mea – perseverentă. E nepoțica mătușii ei – răpitor de frumoasă. Am vești minunate. Vreau s-o prind pe May între patru ochi, ca să-i spun ceva, dar am rămas amândouă cu ochii pe Joy, vrăjite și hipnotizate.

— Uite cât e de scumpă! gângurește May. Se pricepe la asta. Mă bucur că-i place ce face și că acum își câștigă propriii bănuți. E un lucru bun pentru toată lumea, nu-i așa?

May e superbă în seara asta: e ca o soție de milionar, învești mântată în mătase purpurie. Se îmbracă bine, pentru că-și permite să cheltuiască banii pe care-i câștigă pe lucruri frivole. A împlinit douăzeci și nouă de ani recent. Of, cât a mai plâns! De parc-ar fi împlinit o sută douăzeci și nouă de ani! Dar, în ochii mei, May a rămas neschimbată față de zilele în care eram modele. Totuși, își face zilnic griji că se îngrașă sau că încep să-i apară riduri. În ultimul timp, își umple perna cu frunze de crizantemă, ca să se trezească cu ochii limpezi și fără cearcăne.

— Orașul Chinezesc e o atracție turistică, deci cine ar fi mai potrivită să fie vânzătoare aici? Cea mai micuță și cea mai dră-

guță fetiță ! Sunt de acord cu ea. Iar Joy e isteață. Are grijă să nu șterpelească nimeni nimic.

— Dacă-mi dați un bănuț în plus, vă cânt *God Bless America*[1], îi spune Joy unui cuplu care se oprește în fața tarabei. Nu așteaptă să răspundă și începe să cânte cu glasul ei clar, înalt și sincer. La școala americană a învățat toate cântecele patriotice – *My Country, 'Tis of Thee*[2] și *You're a Grand Old Flag*[3] – și cântece precum *Draga mea Clementine* și *Ea va veni de dincolo de munți*. La școala chinezească a misiunii metodiste de pe Strada Los Angeles, a învățat să cânte în cantoneză *Iisus e tot ce am mai scump pe lume* și *Iisus mă iubește chiar și pe mine*. Între muncă, școala obișnuită și școala chinezească, unde se duce de luni până vineri de la ora 16 :30 până la 19 :30 și sâmbăta între orele 9 :00 și 12 :00, e o fetiță ce nu-și mai vede capul de treburi, dar e fericită.

Joy îmi aruncă o privire și zâmbește când întinde mâna spre cei doi soți. A învățat trucul acesta – de a-i face pe oameni să plătească pentru lucruri pe care nu prea le vor – de la bunicul său. Bărbatul îi dă niște mărunțiș și ea strânge repede banii în pumn, ca o maimuțică. Pune bănuții într-o cutie și îi dă femeii o gardenie. După ce termină cu ei, îi expediază. Asta a învățat tot de la bunică-său. În fiecare seară, numără banii și apoi i-i dă tatălui ei, care îi schimbă în dolari și mi-i dă mie pentru a-i adăuga la economiile pe care le-am strâns pentru ca Joy să poată merge la colegiu.

— Cincisprezece cenți firul de gardenie ! ciripește Joy, cu o expresie serioasă, dar drăgălașă pe chip. Două la douăzeci și cinci de cenți !

Îmi trec mâna pe sub brațul soră-mii.

— Hai, că n-o să pățească nimic. Să mergem să bem un ceai !

— Nu vreau la noi în restaurant, bine ?

---

[1] *Dumnezeu să binecuvânteze America* (engl.), cântec patriotic american.

[2] *Patria mea, despre tine cânt* (engl.).

[3] *Tu, măreț steag* (engl.).

May nu vrea să fie văzută în restaurant. Nu e destul de elegant pentru ea.

— Da, nicio problemă, îi răspund.

Îi fac un semn lui Sam, care stă în spatele tejghelei, pregătind o comandă într-un wok. Acum e ajutor de bucătar, dar poate să stea cu ochii pe fiica noastră, cât timp eu ies cu May la o plimbare.

O luăm alene pe aleile Orașului Chinezesc spre magazinul de costume și decoruri pe care l-a căpătat de la Tom Gubbins. S-au făcut zece ani de când am venit la Los Angeles, zece ani de când am pășit prima dată în Orașul Chinezesc. Când am trecut întâia oară pe sub Marele Zid miniatural, nu m-am simțit deloc legată de acest loc. Acum mă simt ca acasă aici, ca într-o familie, liniștită și iubită. Nu e China pe care mi-o amintesc eu – străzile gemând de lume din Shanghai, cerșetorii, distracțiile, șampania, banii –, dar sunt lucruri aici care-mi aduc aminte de ea: râsetele turiștilor, patronii de magazine îmbrăcați în haine tradiționale, mirosurile care invadează strada dinspre cafenele și restaurante și femeia superbă de lângă mine, care e chiar sora mea. Din când în când, zăresc fugitiv imaginea noastră reflectată în vitrinele magazinelor și asta mă poartă înapoi în copilărie. Mi-amintesc cum ne găteam în camera noastră și cum ne uitam în oglindă și la calendarele în care apăream ca fete frumoase, atârnate pe pereții din jur, cum ne plimbam pe strada Nanking și ne zâmbeam în vitrine și cum Z.G. surprindea în pictura lui ființele noastre perfecte.

Însă amândouă ne-am schimbat. Acum, la treizeci și doi de ani, nu mai sunt o proaspătă mămică, ci o femeie care se simte împăcată cu sine. Sora mea e ca un boboc în floare. Dorința ei de a fi privită și admirată încă arde adânc în sufletul ei. Cu cât o hrănește mai mult, cu atât îi cere mai mult. Niciodată n-o să se satureze. E o boală care i-a intrat până-n măduva oaselor. Încă de la naștere, personalitatea ei, Oaia din ea cere atenție, vrea să fie răsfățată și admirată. Ea nu e Anna May Wong și nu va fi în veci, dar obține roluri din ce în ce mai diverse – de casieră năbădăioasă, de slujnică zâmbăreață și nefolositoare, de soție

tolerantă sau de spălătoreasă –, ca nimeni altcineva din Cartierul Chinezesc. Asta o face vedetă în cartier și vedetă în ochii mei.

May deschide ușa magazinului și aprinde lumina. Iată-ne înconjurate de mătăsurile, broderiile și penele de pescăruș ale trecutului. Face ceaiul, îl toarnă în cești și apoi mă întreabă:

— Ce ardeai de nerăbdare să-mi spui?

— Zece mii de fericiri, îi spun. Sunt însărcinată!

May bate din palme.

— Serios? Ești sigură?

— Am fost la doctor. Zâmbesc. Mi-a zis că-i adevărat.

May se ridică în picioare și vine să mă-mbrățișeze. Apoi se retrage.

— Dar cum ai reușit? Credeam că…

— Trebuia să-ncerc, nu? Negustorul de ierburi mi-a dat fructe uscate de goji[1], rădăcină de ignama[2] și susan negru pe care să le pun în supă și în alte mâncăruri.

— E un miracol, spune May.

— E mai mult decât un miracol. Era puțin probabil, imposibil…

— Pearl, sunt atât de fericită!

Bucuria ei e la fel de mare ca a mea.

— Povestește-mi tot. În câte luni ești? Când o să se nască copilul?

— Am aproape două luni de sarcină.

— Sam știe?

— Tu ești sora mea. Am vrut să afli prima.

— Un fiu, zice May, zâmbind. O să ai un băiețel prețios!

Toată lumea își dorește asta, iar eu roșesc de plăcere la auzul cuvântului *fiu.*

Apoi, May se întunecă un pic la față.

— Crezi c-o să poți s-o duci la capăt?

---

[1] Fructul de goji a fost folosit cu succes în medicina tradițională chineză pentru stimularea activității sexuale.

[2] Plantă exotică cu tuberculi foarte mari, folosită în medicina tradițională chineză.

— Doctorul mi-a spus că nu-s chiar așa de bătrână, dar că am cicatricele mele.

— Sunt femei mai bătrâne decât tine care nasc, îmi zice, dar nu prea o nimerește, având în vedere că problemele lui Vern sunt puse adesea pe seama vârstei înaintate pe care o avea Yen-yen când i-a dat naștere.

May tresare, dându-și seama cât de insensibilă a fost remarca ei. Nu mă întreabă nimic despre cicatrice, pentru că n-am vorbit niciodată despre cum m-am ales cu ele, așa că schimbă subiectul, punându-mi întrebările care i se pun de obicei unei femei însărcinate.

— Ți-e mereu somn ? Ți-e greață ? Eu mi-aduc aminte că… Scutură din cap, ca și cum ar vrea să scuture toate amintirile și să scape de ele. Se spune că dacă aduci pe lume un copil îți prelungești viața. Se întinde spre mine și-mi atinge brățara de jad. Gândește-te cât de fericiți ar fi fost mama și *baba* ! May zâmbește și toată tristețea se topește. Știi ce-nseamnă asta ? Tu și Sam trebuie să vă cumpărați o locuință.

— O casă ?

— Ați pus bani deoparte ani de-a rândul.

— Da, pentru ca Joy să poată să meargă la colegiu.

Dă din mână, vrând să-mi spună că-mi fac prea multe griji.

— Mai aveți timp să strângeți bani pentru asta. În plus, Tata Louie o să vă ajute și el cu casa.

— Nu văd de ce-ar face-o. Am făcut o înțelegere cu el…

— Dar s-a schimbat. Ar face-o pentru nepotul lui !

— Poate, dar chiar dacă se hotărăște să ne-ajute, tot nu vreau să plec de lângă tine. Ești sora mea și ești cea mai bună prietenă pe care-o am.

May îmi oferă un zâmbet reconfortant.

— N-o să mă pierzi. Nici dac-ai încerca, n-ai reușit una ca asta. Acum am mașina mea. Oriunde te-ai muta, o să vin în vizită.

— Dar n-o să mai fie la fel.

— Aiurea ! În plus, tu o să vii la serviciu în fiecare zi în Orașul Chinezesc. Yen-yen o să vrea să se ocupe de nepoțel. Și

eu o să fiu prezentă în viața lui. Îmi ia mâinile într-ale ei. Pearl, ar trebui să vă cumpărați o casă. Tu și Sam o meritați.

Sam e în al nouălea cer. Mi-o fi spus el mai demult că nu-i pasă dacă va avea un fiu sau nu, dar e bărbat și, dincolo de toate vorbele, avea nevoie de un fiu și și-l dorea foarte mult. Joy țopăie de bucurie. Yen-yen plânge de fericire, dar o îngrijorează vârsta mea. Tata Louie, vrând să se poarte ca un adevărat cap de familie, încearcă să-și reprime emoțiile și să și le ascundă în pumnii strânși, dar tot radiază de bucurie. Vern stă lângă mine, ca un protector bun, dar firav. Nu știu dacă acum, pentru că sunt fericită, sunt mai înaltă sau mai dreaptă sau dacă Vern e pur și simplu foarte timid când e în preajma mea, dar mi se pare mai scund și mai îndesat, de parcă șira spinării i s-ar fi prăbușit cu totul și pieptul i s-ar fi lățit. Până acum ar fi trebuit să-i dispară stângăcia din mișcări, tipică adolescenților, dar îl surprind adesea cum se apleacă și își pune mâinile pe genunchi, ca și cum s-ar sprijini, să nu cadă din cauza oboselii sau a plictiselii.

Duminică vin unchii la cină și sărbătorim. Familia noastră, ca multe altele din Orașul Chinezesc, se mărește. Populația chineză din Los Angeles aproape că s-a dublat de la sosirea noastră aici, dar asta nu se datorează abrogării Legii Excluderii. Când s-a întâmplat, am crezut cu toții că va fi un lucru minunat, dar acum numai 105 chinezi au dreptul să intre în țară într-un an. Ca întotdeauna, oamenii găsesc moduri de a păcăli legea. Unchiul Fred și-a adus soția aici în virtutea Legii Mireselor de Război[1]. Mariko e o fată drăguță, tăcută și e japoneză, dar nu ne deranjează. (Războiul s-a terminat și ea face parte din familia noastră, deci ce putem să facem?) Alții și-au adus nevestele în țară în baza altor legi, iar când îi reunești pe bărbați cu femeile lor, normal că rezultă copii. Mariko a făcut doi copii, unul după altul. Le iubim pe Eleanor și pe Bess, deși sunt pe jumătate chi-

[1] *War Brides Act*, lege care le permitea soțiilor și copiilor adoptați ai soldaților americani să intre în Statele Unite ale Americii, după Al Doilea Război Mondial.

nezoaice, deși nu le vedem atât de des cât ne-am dori. Fred și Mariko nu locuiesc în Cartierul Chinezesc. Au profitat de Legea Veteranilor de Război[1] și și-au cumpărat o casă în Silver Lake, aproape de centru.

Bărbații stau în maiouri și beau bere la sticlă. Yen-yen, îmbrăcată în niște pantaloni negri, largi și într-o jachetă din bumbac negru, purtând la gât un colier de jad foarte frumos, le răsfață pe Joy și pe fetițele lui Mariko. May se fâțâie prin sufragerie într-o rochie lungă, croită după moda americană, din bumbac lucios, asortată cu o curea în talie. Tata Louie pocnește din degete și ne așezăm cu toții la masă. Toată lumea își folosește bețișoarele ca să-mi pună cele mai bune bucăți de mâncare în bol. Toți mă asaltează cu sfaturi. Și, în mod surprinzător, toți sunt de acord că ar trebui să ne cumpărăm o casă în care să-l creștem pe nepotul familiei Louie. May a avut dreptate. Tata nu numai că se oferă să ne ajute să căutăm o casă, dar e dispus să ne dea jumătate din bani, dacă îl trecem și pe el pe actul de proprietate.

— Perechile tinere nu mai locuiesc cu socrii în ziua de azi, spune el. Ar fi ciudat să n-aveți casa voastră. (Spune asta pentru că, după zece ani, nu se mai teme că vom fugi. Acum suntem adevărata lui familie, așa cum el și Yen-yen sunt familia noastră.)

— Apartamentul ăsta… are prea mult aer rău, spune Yen-yen. Băiatul o să aibă nevoie de un loc de joacă în aer liber, dar nu pe stradă. (În cazul lui Joy, nu s-a pus niciodată această problemă.)

— Sper c-o să avem loc pentru un ponei, zice Joy. (N-o să-i luăm niciodată ponei, oricât de mult și-ar dori ea să fie cowboy.)

— Acum, că s-a terminat războiul, totul s-a schimbat, se bagă și unchiul Wilburt în vorbă. E prima oară când mi se pare de-a dreptul optimist. Avem voie să mergem să înotăm la piscina Bimini. Putem să stăm pe ce locuri vrem la cinematograf. Putem chiar să ne luăm neveste *lo fan*-e, dacă vrem.

---

[1] *G.I. Bill*, lege care le oferea facilități veteranilor, la întoarcerea din război.

— Dar cine crezi c-ar vrea? întreabă unchiul Charley. (S-au schimbat multe legi, dar mentalitatea – orientală sau occidentală – a rămas aceeași.)

Joy întinde bețișoarele spre o farfurie cu carne de porc. Bunică-sa îi dă peste mână:

— N-ai voie să te servești decât din farfuria așezată în fața ta!

Joy își retrage mâna, dar Sam ia o bucată de carne cu bețișoarele lui și o pune în bolul fetiței. E bărbat – în curând va fi tatăl nepotului mult-așteptat – și Yen-yen nu-și permite să-i corecteze manierele, dar după masă o să-i țină predică lui Joy despre cum să fii virtuoasă, grațioasă, amabilă, politicoasă și ascultătoare, ceea ce, printre altele, înseamnă să știi să coși și să brodezi, să ai grijă de casă și să-ți folosești bețișoarele cum se cuvine. Toate astea, din partea unei femei care de-abia dacă face lucrurile despre care vorbește.

— Ni s-au deschis multe uși, spune unchiul Fred.

S-a întors din război cu o cutie plină cu medalii. Engleza lui, pe care o vorbea binișor încă de la început, s-a perfecționat pe parcursul serviciului militar, dar cu noi vorbește tot în dialectul Sze Yup. Am crezut că se va întoarce în Orașul Chinezesc și că își va relua slujba de la Restaurantul Dragonul de Aur, dar n-a fost așa.

— Uitați-vă la mine! Guvernul mă sprijină să-mi termin studiile și îmi dă și casă. Ridică sticla de bere. Mulțumesc, Unchiule Sam[1], că m-ai ajutat să devin dentist! Ia o gură, apoi adaugă: Curtea Supremă zice că putem să locuim oriunde ne poftește inima. Deci, voi unde vreți să locuiți?

Sam își trece mâna prin păr și se scarpină în ceafă.

— Unde ne-or primi. Dacă într-un loc nu ne vor, nu vreau să mă mut acolo.

— Nu-ți face griji, spune unchiul Fred. *Lo fan*-ii sunt mai deschiși față de noi acum. Mulți au fost la război. Au luptat cot la cot cu noi. O să fiți bine primiți oriunde o să vă duceți.

---

[1] Personificare a guvernului SUA.

Mai pe seară, după ce toată lumea pleacă acasă și după ce o învelim pe Joy pe canapeaua din sufragerie, care a devenit locul ei de dormit, stau de vorbă cu Sam despre copil și despre o eventuală mutare.

— Dac-am avea casa noastră, am fi liberi să facem ce vrem, îmi zice Sam în Sze Yup. Apoi adaugă, în engleză: Am avea intimitate. Niciun cuvânt din limba chineză nu acoperă conceptul de intimitate, dar ne place ideea. Mai mult, toate nevestele vor să fie cât mai departe de soacre.

Nu sufăr de gura soacrei, dar gândul că ne-am muta din Cartierul Chinezesc și că am putea să le oferim lui Joy și bebelușului noi oportunități îmi încălzește sufletul. Însă noi nu suntem ca Fred. Nu putem să ne folosim de Legea Veteranilor de Război pentru a ne cumpăra o casă. Băncile nu dau împrumuturi oricărui chinez, iar noi n-avem încredere în băncile americane, pentru că pur și simplu nu vrem să le datorăm bani americanilor. Dar eu și Sam am pus bani deoparte, i-am ascuns în ciorapii lui și în căptușeala pălăriei pe care-am purtat-o în China. Dacă ne hotărâm să cumpărăm ceva modest, s-ar putea să ne permitem.

Totuși, nu e atât de ușor pe cât ne-a povestit unchiul Fred. Caut o casă în Crenshaw, unde mi se spune că nu putem cumpăra decât la sud de Jefferson. Încerc în Culver City, unde agentul imobiliar nici măcar nu vrea să-mi arate casa. Găsesc o casă pe placul meu în Lakewood, dar vecinii fac o petiție prin care cer să nu se mute niciun chinez în zonă. Mă duc în Pacific Palisades, însă proprietarii încă spun că nu pot vinde case persoanelor de origine etiopiană sau mongolă. Aud o paletă largă de scuze: „Nu închiriem orientalilor“, „Nu vindem orientalilor“, „Dumneavoastră sunteți orientali, n-o să vă placă această casă“. Și vechea poveste: „La telefon păreați a fi italiancă.“

Unchiul Fred – care a fost la război și s-a întors triumfător – ne încurajează să nu renunțăm, dar eu și Sam nu suntem ca cei care țipă și se văicăresc c-au fost furați, bătuți și discriminați. Singurul mod în care am putea cumpăra o casă în afara Cartierului Chinezesc ar fi să găsim un vânzător atât de disperat, încât să nu-i pese că-și supără vecinii, dar acum sunt atât de

nervoasă, încât nici nu mai vreau să aud de mutat. Sau poate că nu-s nervoasă, poate că simt că-mi va fi dor de casă. După ce-am lăsat Shanghaiul în urmă, cum să pierd tot ce-am construit aici, în Cartierul Chinezesc ?

Mă străduiesc să-mi cresc fătul după tradiția chinezească. Mă încearcă grijile oricărei viitoare mămici, dar știu de asemenea că trupul în care crește copilul meu a fost o dată invadat și aproape distrus. Fac o vizită la negustorul de ierburi, care se uită la limba mea, îmi ia pulsul și-mi prescrie *An Tai Yin* – prafuri pentru un făt liniștit. Îmi mai dă și *Shou Tai Wan* – pastile pentru longevitatea fătului. Nu dau mâna cu străinii pentru că am auzit-o pe mama spunându-i unei vecine mai demult că dacă va face asta, copilul se va naște cu șase degete. Când May îmi cumpără un cufăr cu naftalină în care să pun hăinuțele pe care le fac pentru copil, mi-aduc aminte de superstițiile mamei și nu vreau să-l primesc pentru că seamănă cu un coșciug. Încep să-mi interpretez visele și-mi aduc aminte ce spunea mama despre ele : dacă visezi pantofi, se-apropie un necaz, dacă visezi că-ți cad dinții, atunci îți moare cineva din familie, dacă visezi rahat, atunci te-așteaptă o mare nenorocire. În fiecare dimineață îmi mângâi burta, fericită că nu mi-au apărut semne prevestitoare de rău în vis.

În timpul festivităților de Anul Nou, trec pe la un astrolog, care-mi spune că fiul meu se va naște în Anul Boului, asemenea tatălui său.

— Fiul tău va avea cel mai curat suflet din lume. Inima lui va fi plină de inocență și de credință. Va fi puternic, nu-l vei vedea crâcnind în fața unei greutăți și nici nu se va plânge de nimic.

În fiecare zi, după plecarea turiștilor din Orașul Chinezesc, merg la Templul Kwan Yin și aduc ofrande pentru ca bebelușul să fie sănătos și să se dezvolte normal. Când eram model în Shanghai, le disprețuiam pe mamele care mergeau la templu în Vechiul Oraș Chinezesc, dar acum m-am maturizat și înțeleg că sănătatea copilului meu e mai importantă decât niște idei copilărești despre modernitate.

Pe de altă parte, nu sunt proastă. Orice-ar fi, vreau să fiu o mamă americană, așa că mă duc să mă consulte un doctor american. Încă nu mă pot obișnui cu faptul că doctorii occidentali se îmbracă în alb și-și vopsesc pereții cabinetelor în alb – culoarea morții –, dar trec peste toate, pentru c-aș face orice pentru copilul meu. *Orice* înseamnă și că îl voi lăsa pe doctor să mă examineze. Singurii bărbați care au avut acces în zona aceea au fost soțul meu, doctorii care m-au cusut în Hangchow și bărbații care m-au violat. Nu-mi place deloc că acest bărbat mă atinge și *se uită* acolo. Și nu-mi place deloc ce-mi spune:

— Doamnă Louie, puteți să vă considerați norocoasă dacă reușiți să duceți sarcina la bun sfârșit.

Sam înțelege pericolul și, discret, îi pune pe toți din familie în gardă. Yen-yen nu mă mai lasă să gătesc, să spăl vase sau să calc rufe. Tata îmi poruncește să nu ies din casă, să stau cu picioarele-n sus și să dorm. Cât despre soră-mea? Ea începe să aibă mai multă grijă de Joy, o duce la școala americană și la școala chinezească. Nu prea știu cum să-mi explic asta. De ani de zile ne certăm pe Joy. În vreme ce eu îi cos hăinuțe practice fiicei mele, May îi dăruiește nepoatei ei haine frumoase, pe care i le cumpără din marile magazine: o rochie albastru ciel, de ocazie, din stofă elvețiană, alta plisată și foarte elegantă, o bluză cu mâneci încrețite, pulovere, jachete chinezești de bumbac cu mâneci raglan[1] și combinezoane făcute din materiale care nu se șifonează. May îi cumpără pantofi de lac, deși eu insist să poarte pantofi obișnuiți. May e distractivă, în vreme ce eu sunt cea care face regulile. Înțeleg de ce sora mea vrea să fie mătușa perfectă. Amândouă înțelegem. Dar acum nu-mi mai fac griji și o las pe Joy să se îndepărteze de mine și să-i cadă în brațe mătușii ei, crezând că pentru dragostea băiatului meu nu va trebui să rivalizez niciodată cu May.

Probabil pentru că-și dă seama că mi-o fură pe Joy, soră-mea mi-l dă la schimb pe Vern.

---

[1] Croială specială, la care mâneca pornește de la răscroiala gulerului.

— O să stea cu tine tot timpul, îmi zice ea, și o să aibă grijă să nu pățești nimic rău. Poate să se ocupe de lucrurile simple, cum ar fi să-ți aducă ceaiul. Și dacă e vreo urgență – dar n-o să fie –, poate să vină să ne cheme.

Mi-am închipuit că propunerea lui May îl va bucura pe Sam, dar lui nu-i place deloc ideea. Să fie Sam gelos? De ce-ar fi? Vern e bărbat în toată firea, dar pe zi ce trece, când sunt cu el, observ că burta mea crește și el se face tot mai mic. Totuși, Sam nu-l lasă pe Vern să stea lângă mine la cină sau la orice masă. În familie, decizia e respectată de toată lumea, pentru că Sam urmează să devină tată.

Vorbim o groază despre nume. Nu e ca atunci când eu și May i-am ales numele lui Joy. Tata Louie va avea onoarea și datoria de a-și boteza nepotul, dar asta nu-nseamnă că ceilalți n-au dreptul să-și dea cu părerea.

— Ar trebui să-i spunem Gary, de la Gary Cooper, propune sora mea.

— Mie îmi place numele meu. Vernon.

Zâmbim, gândindu-ne că ar fi o idee drăguță, dar nimeni nu și-ar boteza copilul după o persoană atât de bolnavă, care, dacă s-ar fi născut în China, ar fi fost lăsată afară să moară.

— Mie îmi place Kit, de la Kit Carson, sau Annie, de la Annie Oakley[1]. Normal, numele astea le sugerează fata noastră cowboy.

— Să-l botezăm după unul dintre vapoarele care i-au adus pe chinezi în California – Roosevelt, Coolidge, Lincoln sau Hoover, spune Sam.

Joy chicotește.

— Doamne, tată, astea-s nume de președinți, nu de vapoare!

Joy râde mereu de tatăl ei, pentru că nu înțelege engleza și obiceiurile americane. Dar el nu se supără câtuși de puțin. Ar trebui s-o pedepsească pentru lipsa ei de respect. Dar acum e

[1] Kit Carson și Annie Oasley au jucat în filme despre Vestul Sălbatic.

fericit că va avea un fiu și nu dă atenție limbii ascuțite a fiicei lui. Îmi tot spun că trebuie s-o dezvăț de obiceiul ăsta. Altfel, va ajunge ca mine și ca May când eram mici : obraznice cu părinții și foarte neascultătoare.

Câțiva dintre vecinii noștri vin și ei cu sugestii : unul și-a botezat copilul după doctorul care l-a adus pe lume. Altul și-a botezat fiica după o soră medicală extrem de amabilă. Numele de moașe, de profesori sau de misionare umplu pătuțurile de copii din Cartierul Chinezesc. Mi-aduc aminte de clipa în care doamna Gordon i-a salvat viața lui Joy, așa că propun numele de Gordon. Gordon Louie pare un nume de bărbat inteligent și de succes, care nu e de origine chineză.

Când intru în luna a cincea de sarcină, unchiul Charley ne aduce vestea că pleacă de pe Muntele de Aur și se-ntoarce în satul natal :

— Războiul s-a terminat și japonezii s-au retras din China. Am strâns destui bani și pot să duc o viață bună acolo.

Dăm o masă în cinstea lui, îi strângem mâna și-l conducem la vapor. Se pare că pe de o parte vin nevestele în Cartierul Chinezesc, iar pe cealaltă pleacă bărbații acasă. Poveștile celor care s-au considerat mereu niște rezidenți temporari se termină fericit. Dar Tata Louie, care a zis mereu că vrea să se întoarcă în satul Wah Hong, nu mai dă semne că ar vrea să lichideze afacerile de Aur ca să ne întoarcem cu toții în China. De ce s-ar retrage în satul de baștină, când în sfârșit i se va naște un nepot care va fi cetățean american din naștere și care-și va venera bunicul după moartea acestuia, care va învăța să joace baseball, să cânte la vioară și se va face doctor ?

Când intru în luna a șasea de sarcină, primesc o scrisoare cu timbru de China. Desfac plicul nerăbdătoare și găsesc o scrisoare de la Betsy. Nu-mi vine să cred că e încă în viață ! A supraviețuit prizonieratului din tabăra japoneză de lângă Pagoda Lunghua, dar soțul ei s-a prăpădit acolo. *Părinții mei mă bat la cap să mă mut la ei în Washington, să mă mai întremez*, îmi scrie ea, *dar eu m-am născut în Shanghai. Aici mă simt acasă. Cum să plec de acasă ? Oare nu sunt datoare față de orașul în*

care m-am născut să ajut la reconstrucția lui ? M-am ocupat de copiii orfani…

Scrisoarea ei îmi amintește că există o persoană de la care îmi doresc mult să primesc vești. Chiar și după atâta amar de vreme, încă mă mai gândesc la Z.G. Îmi pun o mână pe pântece – care s-a rotunjit ca o chiflă proaspăt scoasă din cuptor – și simt cum se mișcă fătul dinăuntru, dar în mintea mea îl vizitez pe artistul din Shanghai. Nu sufăr de dorul unei persoane iubite sau de dor de casă. Sunt doar o femeie gravidă și sentimentală, pentru care trecutul nu mai înseamnă decât atât, trecut. Casa mea e aici, alături de familia pe care mi-am construit-o din ce-a rămas în urma dezastrului. Geanta pentru spital e făcută și mă așteaptă la ușa camerei. În poșetă am cincizeci de dolari puși într-un plic, cu care să-i plătesc doctorului nașterea. După ce va veni copilul pe lume, îl voi aduce acasă, unde va fi iubit de toată lumea.

Aerul din lumea aceasta

Ni se spune mereu că poveștile femeilor sunt lipsite de importanță. În definitiv, ce contează ce se-ntâmplă în sufragerie, în bucătărie sau în dormitor? Cui îi pasă de relația dintre mame, fiice și surori? Boala unui copil, chinurile și durerile facerii, a-ți ține familia unită pe timp de război, sărăcia, chiar și în zilele cele mai bune, sunt considerate a fi insignifiante pe lângă poveștile bărbaților, care se luptă cu stihiile pentru a-și crește recoltele, care pleacă la război pentru a-și apăra patria, care se străduiesc să privească înlăuntrul lor și să găsească perfecțiunea. Ni se spune că bărbații sunt puternici și viteji, dar eu cred că femeile sunt cele care știu mult mai bine să rabde, să accepte înfrângerea și să suporte agonia fizică și mentală. Bărbații din viața mea – tata, Z.G., soțul meu, socrul meu, cumnatul meu și fiul meu – au dat piept, într-un fel sau altul, cu aceste mari încercări ale bărbaților, dar sufletele lor – atât de fragile – au tremurat, s-au încovoiat, s-au deformat, au fost mutilate, s-au frânt și s-au zdruncinat în fața pierderilor pe care le suferă femeile în fiecare zi. Pentru că sunt bărbați, trebuie să dea impresia că primesc neclintiți necazurile și obstacolele vieții, dar sunt la fel de ușor de rănit ca petalele unor flori.

Se spune că poveștile femeilor sunt lipsite de importanță, dar se mai spune și că lucrurile bune vin perechi-perechi, iar necazurile, câte trei deodată. Dacă se prăbușesc două avioane, așteptăm să vedem cum pică și al treilea. Dacă moare o vedetă de cinema, știm că încă două vor trece în lumea celor drepți. Dacă ne lovim la deget și pierdem cheile de la mașină, știm că încă un lucru rău e pe cale să se întâmple, ca ciclul să fie complet. Nu putem decât să ne rugăm să nu fie decât o aripă îndoită, un acoperiș prin care-a început să pătrundă apa, o slujbă pierdută în locul unei morți, unui divorț sau unui război.

Tragediile din familia Louie sosesc într-un șir lung și devastator, ca o cascadă, ca o viitură, ca o maree care mătură tot în cale, distruge și apoi trage în mare rămășițele nenorocirii. Bărbații noștri încearcă să fie puternici, dar mie, lui May, lui Yen-yen și lui Joy ne revine sarcina să-i îmbărbătăm și să-i ajutăm să lupte cu durerea, suferința și rușinea.

Suntem în anul 1949, la începutul verii, și atmosfera pare mai mohorâtă ca de obicei, mai ales când vine noaptea. Ceața și umezeala se ridică din ocean și plutesc pe deasupra orașului, învelindu-l ca o pătură udă. Doctorul îmi spune că din zi în zi trebuie să mă aștept la durerile facerii, dar poate că vremea urâtă l-a adormit pe copil sau poate că nu vrea să vină într-o lume atât de gri și de rece, când acolo unde este e înconjurat de căldură. Nu-mi fac griji. Stau acasă și aștept să-mi vină sorocul.

În seara asta, Joy și Vern îmi țin de urât. Vern nu s-a simțit bine în ultima vreme, așa că a adormit la el în cameră. Joy mai are o săptămână și termină clasa a cincea. Din locul în care stau, la masă, o văd ghemuită pe canapea, încruntată. Nu-i place să repete tabla înmulțirii sau să vadă cât de repede poate rezolva paginile pline de fracții pe care i le-a dat profesoara pentru a-i îmbunătăți viteza și precizia.

Îmi cobor din nou ochii în ziar. Azi l-am citit de nenumărate ori, nevenindu-mi să cred ce scrie. Războiul civil face ravagii în patria mea. Armata Roșie a lui Mao Tse-tung cotropește China, la fel de hotărâtă și de neobosită precum japonezii în trecut. În aprilie, trupele lui au preluat controlul Nankingului. În mai, au pus stăpânire pe Shanghai. Îmi vin în minte revoluționarii din cafenelele pe care obișnuiam să le frecventăm cu Z.G. și Betsy. Mi-aduc aminte că Betsy se înflăcăra chiar mai tare decât ei, dar nu-mi vine să cred că au luat în stăpânire țara! Am discutat o grămadă cu Sam pe tema asta. El vine dintr-o familie de țărani. Lipiți pământului. Dac-ar mai fi fost în viață, ai lui ar fi avut multe de câștigat într-un regim comunist, dar eu vin din *bu-er-ch'iao-ya* – din burghezie. Dacă părinții mei ar mai fi în viață, acum ar avea de suferit. Aici, în Los Angeles, nimeni nu știe ce se va întâmpla, dar ne ascundem grijile și frica în spatele

unor zâmbete forțate, al unor cuvinte care nu spun nimic, în spatele unei permanente măști pe care o afișăm în fața occidentalilor, care sunt și mai îngroziți de comuniști decât suntem noi.

Mă duc la bucătărie să fac ceai. Stau în fața chiuvetei și umplu ibricul, când, deodată, simt ceva ud scurgându-mi-se pe picioare. Asta e ! În sfârșit mi s-a rupt apa. Zâmbind, mă uit în jos, dar ceea ce văd scurgându-se pe podea nu e apă, ci sânge. Frica pune stăpânire pe mine, o simt în zona aia de jos, o simt cum îmi urcă până la inimă, care-mi bate cu putere în piept. Dar asta nu-i nimic în comparație cu ce se-ntâmplă pe urmă. O contracție ce pornește de la spate până spre buric mă sfâșie cu o violență îngrozitoare ; am senzația că la prima smucitură voi scăpa copilul pe jos. Nu se întâmplă. Nici nu știu dacă așa ceva e *posibil*. Dar când îmi pipăi burta și o trag în sus, alt șuvoi îmi țâșnește dintre picioare. Îmi strâng picioarele și mă târăsc până la ușa de la bucătărie, de unde îmi strig fetița.

— Joy, du-te după mătușica ! Sper că May e la birou și nu în oraș, cu cei de la studio, cu care iese de obicei pentru a-și cultiva relațiile de afaceri. Dacă n-o găsești la birou, du-te la Jonca Chinezească. Acolo îi place ei să ia masa.

— Dar, mamă…

— Acum ! Du-te acum !

Se uită la mine. Nu-mi vede decât capul ițindu-se de după ușă, lucru pentru care sunt recunoscătoare. Însă chipul meu trădează ceva, pentru că Joy nu mi se împotrivește, cum face de obicei. Imediat ce pleacă, iau niște prosoape și mi le îndes între picioare. Mă las pe spătarul scaunului și îmi încleștez mâinile pe brațele lui, ca să nu țip la fiecare contracție. Știu că se succed prea repede. Știu că ceva nu e bine.

Când Joy se întoarce cu May după ea, soră-mea îmi aruncă o privire și o trage deoparte pe fiica mea, înainte ca ea să vadă ceva.

— Du-te la restaurant după taică-tu. Spune-i că ne-ntâlnim la spital.

Joy pleacă și May vine lângă mine. Rujul roșu, cu consistența lui cremoasă îi face gura să semene cu o anemonă de mare care tremură. Creionul dermatograf îi face ochii să pară mai mari. Poartă o rochie cu un umăr gol, din mătase indigo, care i

se mulează pe corp ca un *cheongsam.* Respirația îi miroase a gin și a friptură. Îmi cercetează chipul preț de o clipă, apoi îmi ridică fusta. Încearcă să nu dezvelească nimic din ceea ce m-ar face să mă simt jenată, dar eu o cunosc prea bine. Dă din cap când vede prosoapele îmbibate de sânge și le dă la o parte. Își mușcă ușor buza de jos. Îmi trage fusta la loc peste genunchi și o netezește.

— Poți să mergi până la mașină sau vrei să chem o ambulanță? mă întreabă. Are o voce calmă, ca și cum m-ar întreba dacă prefer pălăria roz sau pe cea albastră, cu blană de hermină.

Nu vreau să-i dau bătăi de cap și nici să irosim banii.

— Să mergem cu mașina ta, dacă nu te deranjează c-o s-o murdăresc.

— Vern! strigă May. Vern, am nevoie de tine!

Pentru că nu răspunde, May se duce după el în dormitor. Se-ntorc amândoi după aproape un minut. Băiatul-soț are părul ciufulit și hainele șifonate de la dormit. Când mă vede, începe să scâncească.

— Tu o iei de-o parte, îi zice May, eu o iau de cealaltă.

Mă ajută amândoi să mă ridic în picioare și coborâm scările. May mă ține bine, dar Vern mai are puțin și se prăbușește sub greutatea mea. În seara asta are loc o petrecere în piațetă, iar oamenii se dau din calea noastră când mă văd ținând ceva cu o mână între picioare, sprijinită de sora mea și de Vern. Nimănui nu-i place să vadă o femeie însărcinată. Nimănui nu-i place să vadă ceva atât de personal în public. May și Vern mă așază pe bancheta din spate a mașinii și parcurgem cele câteva străzi până la Spitalul Francez. Parchează la intrare și intră în fugă să ceară ajutor. Mă uit pe geam la felinarele care luminează parcarea. Respir încet, sistematic. Burta mi se revarsă peste mâini. O simt grea și nemișcată. Îmi spun în gând că bebelușul e Bou, zodia tatălui său. De mic, Boul e înzestrat cu voință puternică și cu vitalitate. Îmi spun că așa e și fătul meu în clipele astea, puternic, dar îmi este foarte teamă.

Simt încă o contracție, cea mai rea de până acum.

May se întoarce la mașină împreună cu o femeie și un bărbat, amândoi îmbrăcați în alb. Aceștia încep să strige indicații, mă

urcă pe o targă cu roți și mă bagă în spital cât de repede pot. May stă lângă mine, privindu-mă încontinuu :

— Stai liniștită, totul va fi bine. Nașterile sunt dureroase ca să nu uităm ce lucru serios e viața asta.

Strâng tare barele metalice ale tărgii și scrâșnesc din dinți. Broboane de sudoare îmi împânzesc fruntea, spatele și pieptul și încep să tremur de frig.

Ultimul lucru pe care mi-l spune sora mea, înainte să fiu dusă în sala de nașteri, este :

— Luptă pentru mine, Pearl ! Luptă-te să trăiești, așa cum ai mai făcut-o !

Fiul meu e scos afară, dar nu apucă să respire aerul din lumea aceasta. Asistenta îl înfășoară într-o pătură și mi-l aduce. Are genele lungi, nasul cârn și o guriță mică. În timp ce-mi țin copilul în brațe, uitându-mă lung la chipul lui stingher, doctorul mă consultă. Într-un sfârșit, se ridică și spune :

— Trebuie să vă operăm, doamnă Louie. Vă vom face anestezie.

Când asistenta îmi ia copilul din brațe, știu că n-am să-l mai văd niciodată. În timp ce doctorul îmi pune o mască pe față, lacrimile îmi scaldă obrajii. Sunt recunoscătoare pentru întunericul care mă învăluie.

Deschid ochii. Sora mea stă pe pat, lângă mine. Pe buze i se văd urmele rujului roșu, ca o pată. Creionul dermatograf i s-a întins pe față. Prețioasa ei rochie indigo arată ponosită și e plină de cute. Totuși, ea e la fel de frumoasă și gândul mă poartă spre trecut, când sora mea a mai stat cu mine într-un salon de spital. Oftez. May îmi ia mâna într-a ei.

— Unde-i Sam ? o întreb.

— E alături de familie. Sunt afară, pe hol. Pot să-i chem, dacă vrei să-i vezi.

Am atâta nevoie de soțul meu, dar cum să dau ochii cu el ? *Să mori fără urmaș* – cea mai rea insultă care ți se poate aduce.

Doctorul vine să vadă cum mă simt.

— Nu știu cum ai purtat copilul în pântece atâta timp, îmi spune. Era cât pe ce să te pierdem.

— Sora mea e foarte puternică, spune May. A trecut ea prin altele și mai rele. O să facă alt copil.

Doctorul dă din cap.

— Mi-e teamă că n-o să mai poată avea copii. Se întoarce și mă privește. Ești norocoasă s-o ai pe fetița ta.

May îmi strânge mâna încrezătoare.

— Ți-au mai spus și alți doctori la fel și uite, s-a-ntâmplat! Tu și Sam mai puteți încerca.

Cred că sunt printre cele mai dureroase cuvinte pe care le-am auzit vreodată. Îmi vine să urlu: *Mi-am pierdut copilul!* Cum poate sora mea să nu-și dea seama ce simt acum? Cum poate să nu înțeleagă cum e să pierzi ființa care a crescut în tine timp de nouă luni, pe care-ai iubit-o din tot sufletul, în care ți-ai pus atâtea speranțe? Însă cuvintele lui May nu sunt cele mai grele, în comparație cu ce urmează să aud.

— Nu va mai fi posibil. Doctorul încearcă să îndulcească sentința cu voioșenia lui ciudată de *lo fan* și cu zâmbetul lui liniștitor. Am scos afară tot.

Mă abțin să nu plâng în fața acestui bărbat. Îmi fixez privirea pe brățara de jad. Toți anii ăștia și mulți ani după moartea mea, ea va rămâne neschimbată. Va fi pe veci dură și rece, nimic mai mult decât o bucată de piatră. Însă pentru mine e un obiect care mă leagă de trecut, de oamenii și de locurile pe care le-am pierdut pentru totdeauna. Perfecțiunea ei neștirbită e o amintire vie a faptului că trebuie să-mi trăiesc viața în continuare, să privesc spre viitor, să prețuiesc ce am. Îmi spune că trebuie să fiu puternică și să îndur totul. Mă voi trezi dimineață după dimineață, voi face pas după pas, pentru că voința mea de a merge mai departe e covârșitoare. Îmi repet lucrurile astea în gând și-mi îmbrac inima în oțel pentru a-mi înăbuși durerea, dar asta nu mă ajută atunci când familia intră în salon.

Chipul lui Yen-yen e lăsat ca un sac de făină. Ochii tatei sunt la fel de lipsiți de viață și de negri ca tăciunele. Pe Vern, vestea îl afectează fizic și îl văd ofilindu-se în fața ochilor noștri ca o varză după o furtună necruțătoare. Iar Sam… Ah, Sam! În noaptea aceea de-acum zece ani, când mi-a povestit viața lui, mi-a spus că n-are nevoie de un fiu, dar în ultimele luni am văzut

cât de arzător și-l dorea, câtă nevoie avea de el ; un fiu care să-i ducă numele mai departe, care să-l venereze ca strămoș, care să-i îndeplinească toate visele pe care el nu le-a putut atinge. I-am oferit soțului meu această speranță, iar acum am distrus-o.

May îi scoate pe ceilalți afară, ca să pot rămâne singură cu Sam. Însă soțul meu – acest bărbat al cărui piept e un evantai de fier, care pare atât de puternic, care poate să ridice și să care pe umeri orice greutate, care poate îndura umilință după umilință – nu poate să ducă durerea pe care o simt.

— În timp ce așteptam…

Glasul i se frânge. Își frământă mâinile la spate și bate camera în lung și-n lat, încercând să nu se piardă cu firea. După un răstimp, încearcă din nou să-mi vorbească.

— În timp ce așteptam, am rugat un doctor să-l consulte pe Vernon. I-am spus că fratele meu respiră greu și are sângele subțire, îmi explică Sam, de parcă noțiunile noastre chinezești ar avea vreun înțeles pentru medic.

Vreau să-mi ascund fața la pieptul lui cald și parfumat, să absorb forța evantaiului de fier, să-i ascult bătăile regulate ale inimii, dar el nici nu se poate uita la mine.

Se oprește lângă pat și fixează cu privirea un punct, undeva deasupra capului meu.

— Cred c-ar trebui să mă-ntorc la ei. O să-i rog pe doctori să-i facă niște analize lui Vern. S-o putea face ceva.

Oare ? N-au reușit să ne salveze copilul. Sam iese din salon, iar eu îmi ascund fața în mâini. I-am dezamăgit în cel mai crunt fel în care o poate face o femeie, iar soțul meu, pentru a-și alina durerea, și-a mutat atenția asupra celui mai slab membru al familiei. Socrii nu mai vin să mă vadă, iar Vern stă departe de mine. Așa e obiceiul când o femeie pierde un fiu valoros, dar sufăr cumplit din pricina asta.

May face totul pentru mine. Stă cu mine când plâng. Mă ajută să merg la toaletă. Când mi se umflă sânii și încep să mă doară, asistenta vine să-mi scoată laptele, dar May o alungă și se ocupă ea de asta. Degetele îi sunt blânde, iubitoare și delicate. Mi-e dor de soțul meu. Am *nevoie* de soțul meu. Dar Sam m-a părăsit atunci când aveam cea mai mare nevoie de el, iar May

l-a abandonat pe Vern. În a cincea zi de când sunt în spital, May îmi spune în sfârșit ce s-a-ntâmplat.

— Vern suferă de boala oaselor moi, îmi explică ea. Aici îi spun tuberculoză osoasă[1]. De-asta a tot scăzut în înălțime.

May nu și-a înăbușit niciodată lacrimile, dar acum o face. Felul în care se străduiește să și le reprime mă face să-mi dau seama cât de mult a ajuns să-l iubească pe Băiatul-soț.

— Ce-nseamnă asta?

— Că suntem murdari, că trăim ca niște porci.

Niciodată nu mi-am auzit sora vorbind cu atâta amărăciune. Am crescut cu ideea că boala oaselor moi și sora ei, tuberculoza la plămâni, sunt bolile sărăciei și ale mizeriei. Erau considerate cele mai rușinoase dintre boli, mai groaznice chiar și decât cele pe care le transmiteau prostituatele. E o veste și mai rea decât pierderea copilului, fiindcă e un mesaj foarte clar pentru vecinii noștri – și pentru *lo fan*-i – că suntem săraci, contaminați și murdari.

— Boala îi afectează de obicei pe copii, care mor de îndată ce li se distruge șira spinării, continuă ea. Dar Vern nu mai e copil, așa că doctorii nu știu cât o s-o mai ducă. Nu știu decât că după durere urmează amorțeala, slăbiciunea și în cele din urmă, paralizia. O să stea la pat tot restul vieții.

— Yen-yen ce-a zis? Tata?

May dă din cap și izbucnește în lacrimi.

— E băiatul lor cel mic.

— Și Joy?

— Am eu grijă de ea. Vocea surorii mele e copleșită de tristețe. Înțeleg prea bine ce-nseamnă pentru ea că am pierdut copilul. Îmi voi relua rolul de mamă a lui Joy. Poate c-ar trebui să simt o urmă de triumf pentru asta, dar n-o simt. Pierderile suferite sunt prea mari.

Mai pe seară, Sam vine să vorbească cu mine. Stă la capătul patului, încurcat. E negru la față și umerii îi sunt lăsați din pricina greutății celor două drame.

---

[1] Boală infecțioasă provocată de bacteria *Mycobacterium tuberculosis* sau de bacilul Koch.

— Mă gândeam eu că băiatul e bolnav. Am recunoscut la el simptomele pe care le avea tata. Fratele meu s-a născut fără de noroc. N-a făcut niciun rău nimănui și mereu a fost bun cu noi și, cu toate astea, nu și-a putut schimba soarta.

Spune toate astea despre Vern, dar sunt valabile pentru fiecare dintre noi.

Cele două tragedii ne unesc familia într-un mod pe care nu și l-ar fi imaginat nimeni. May, Sam și Tata se-ntorc la muncă. Tristețea și disperarea le atârnă de gât ca niște instrumente de tortură. Yen-yen rămâne acasă să aibă grijă de mine și de Vern. (Doctorul nu este de acord cu asta. „Pentru Vern ar fi mai bun un sanatoriu sau o instituție asemănătoare“, ne spune, dar când chinezii sunt tratați ca ultimii oameni de pe stradă, în văzul lumii, cum am putea să-l lăsăm într-un loc izolat, în spatele unor uși încuiate?) Asociații în acte ai tatei ne țin locul în Orașul Chinezesc. Dar destinul nu ne cruță deloc.

În luna august, un al doilea incendiu distruge Orașul Chinezesc aproape în întregime. Doar câteva clădiri scapă de foc, dar din toate afacerile noastre nu mai rămân decât cenușa și ruinele. Trei ricșe și firma de costume și decoruri a lui May, asta-i tot ce mai avem. Și nimeni nu are asigurare. Când China a fost prinsă ca într-o plasă de războiul civil, Tata Louie n-a mai putut să plece în țara sa natală pentru a reface stocul de antichități. Ar putea să încerce să le cumpere de-aici, dar totul este extrem de scump după Războiul Mondial și mare parte din banii pe care îi avea ascunși în Orașul Chinezesc au ars.

Însă chiar dac-am fi avut banii necesari pentru a aproviziona magazinele din nou, Christine Sterling nu mai dorește reconstrucția Orașului Chinezesc. Convinsă că incendiul a fost premeditat, nu mai vrea să recreeze atmosfera romantică orientală în Los Angeles. De fapt, nu mai vrea să aibă de-a face cu chinezii în niciun fel și nu mai vrea ca ei să păteze imaginea pieței ei mexicane de pe Strada Olvera. Convinge municipalitatea să închidă porțiunea de Cartier Chinezesc dintre Strada Los Angeles și Strada Alameda, pentru a-i face loc unei rampe de acces la autostradă. Acum, tot ce mai rămâne din vechiul Cartier Chinezesc

e șirul de clădiri dintre Strada Los Angeles și Aleea Sanchez, pe care locuim noi. Oamenii luptă împotriva planului, dar nimeni nu speră de fapt că se va schimba ceva. Cu toții știm vorba devenită atât de populară în America: N-avem șanse nici cât un chinez.

Casa ne e amenințată, dar încă nu ne facem griji. O să muncim cu toții, ca să punem din nou pe roate afacerile familiei. În vreme ce alții își plâng de milă și rămân în ruinele Orașului Chinezesc, Tata Louie deschide un nou magazin Lanterna de Aur în Noul Oraș Chinezesc, aprovizionându-l cu antichități ieftine pe care le cumpără de la angrosiștii din zonă, care aduc marfă din Hong Kong și Taiwan. Joy trebuie să petreacă mai mult timp la magazin pentru a le vinde „porcării", cum le spune ea, turiștilor care nu se pricep, permițându-i bunicului să mai tragă un pui de somn la prânz. În noul magazin nu avem prea multă marfă, dar ea e un paznic vrednic. Când nu are niciun client – și asta se întâmplă adesea –, are timp să citească.

Eu și Sam ne hotărâm să ne facem propria afacere cu banii pe care i-am economisit. Căutăm un loc bun pentru un restaurant și găsim ceva potrivit pe Strada Ord, la jumătate de stradă distanță de Orașul Chinezesc, însă unchiul Wilburt nu mai vrea să lucreze cu noi. Decide să profite de interesul tot mai mare al *lo fan*-ilor pentru mâncarea chinezească, apărut după încheierea războiului, și își deschide propriul local cu chop suey în Lakewood. Ne întristează plecarea ultimului unchi, chiar dacă asta înseamnă că Sam va ajunge în sfârșit bucătar-șef.

Ne pregătim de marea deschidere a restaurantului, renovăm, concepem meniuri și ne gândim cum să ne facem publicitate. Restaurantul dispune și de un mic birou, aflat în spate, de unde May își va administra afacerea ei. Duce decorurile și costumele într-un mic depozit de pe Strada Bernard, zicând că nu are chef să stea toată ziua printre ele și că, oricum, dacă obține roluri pentru ea și pentru figuranți, face mai mulți bani decât din afacerea cu închirieri de costume și decoruri. Îl încurajează pe Sam să facă un calendar care să facă reclamă restaurantului. Cheamă un fotograf din zonă să vină să facă poze. Chiar dacă am numit restaurantul după numele meu, în poză sunt May și Joy, stând după tejghea, lângă raftul rotativ cu plăcinte: MÂNCAȚI LA

CAFENEAUA PEARL: MÂNCARE CHINEZEASCĂ ȘI AMERICANĂ DE CEA MAI BUNĂ CALITATE.

La începutul lunii octombrie 1949, deschidem Cafeneaua Pearl, iar Mao Tse-tung proclamă Republica Populară Chineză, peste care cade Cortina de Bambus[1]. Nu știm cât de permeabilă va fi această cortină sau ce urmări va avea asupra patriei noastre, dar deschiderea restaurantului e încununată de succes. Calendarul devine foarte popular și la fel se-ntâmplă și cu meniul nostru, care combină specialități culinare americane și chinezo-americane: friptură de vită, plăcintă cu mere, înghețată de vanilie și cafea sau porc dulce-acrișor, prăjituri cu migdale și ceai. Cafeneaua Pearl e curată. Mâncarea e proaspătă și consistentă. Avem non-stop cozi de clienți la ușa restaurantului.

Tata Louie continuă să trimită bani acasă prin bancă până la Hong Kong, de unde o persoană plătită special pentru asta îi duce în Republica Chineză, până în satul Wah Hong. Sam îl avertizează:

— S-ar putea să-i confiște comuniștii. Poate că nu le faci niciun bine dacă le trimiți bani acolo, în sat.

Pe mine mă-ncarcă alte temeri:

— Poate că guvernul american o să ne bănuiască că suntem comuniști. De-aia multe familii nu mai trimit bani acasă.

Ăsta-i adevărul. Mulți locuitori ai cartierelor chinezești de aici nu mai trimit bani acasă, pentru că toți stăm cu frica-n sân și toți suntem dezorientați. Scrisorile pe care le primim din China ne aruncă într-o confuzie și mai mare.

Suntem mulțumiți de noul guvern, îi scrie vărul lui de-al doilea socrului meu. *Toți suntem egali acum. Conducătorul e obligat să-și împartă bogăția cu poporul.*

Dacă sunt atât de fericiți, ne întrebăm noi, atunci de ce încearcă atât de mulți să fugă din țară? Sunt oameni, asemenea unchiului Charley, care s-au întors în China cu bani. Aici, în America, au avut parte numai de suferință și-au fost umiliți,

[1] Denumire eufemistică folosită de asiatici, echivalentă cu Cortina de Fier.

fiind considerați nedemni de a primi cetățenia, dar au înghițit totul, sperând că în țara natală vor găsi numai fericire, prosperitate și respect. Însă, la întoarcerea în China, n-au avut parte decât de o soartă și mai amară, fiind tratați ca niște proprietari îngrozitori, ca niște capitaliști, ca niște câini ai imperialismului, scăpați din lanțuri. Ghinioniștii mor pe câmpuri sau prin piețe. Norocoșii fug în Hong Kong și mor acolo, distruși sufletește și săraci lipiți pământului. Câțiva cu adevărat norocoși se întorc *acasă* în America. Unchiul Charley face parte dintre aceștia.

— Comuniștii ți-au luat tot ce-aveai ? îl întreabă Vern din pat.

— N-au avut cum, îi răspunde unchiul Charley, frecându-și ochii umflați și scărpinându-și eczema. Când am ajuns eu acolo, Chiang Kai-shek și naționaliștii erau încă la putere. Au cerut populației să-și vândă aurul și valuta pentru acțiuni la stat. Au emis miliarde de *yuani* chinezești, care nu valorau nici cât o para chioară. Un sac de orez, care costa înainte doisprezece *yuani*, a ajuns să coste șaizeci și trei de milioane de *yuani*. Oamenii cărau banii în roabe când mergeau la cumpărături. Aveai nevoie de un timbru poștal ? Trebuia să plătești pentru el echivalentul a șase mii de dolari americani.

— Îl vorbești de rău pe General ? întreabă Vern enervat. Ai face bine să nu !

— Ce vreau să spun e că până au venit soldații comuniști, nu mai aveam nicio lețcaie.

Ani la rândul a muncit cu gândul că va pleca de pe Muntele de Aur și se va întoarce în China, iar acum s-a întors de unde-a plecat – trebuie să lucreze ca spălător de vase pentru familia Louie.

Când îmi recapăt puterile, mă duc la muncă cu Sam, ceea ce mă bucură în multe feluri. Pot să fiu lângă soțul meu și pot de asemenea să fiu lângă May în fiecare zi până la ora cinci, când eu mă duc acasă să pregătesc cina, iar ea se duce la localul Generalul Lee sau la Suzhu, mutate acum în Noul Oraș Chinezesc, unde se-ntâlnește cu șefii de la figurație și cu alte persoane din branșă. Uneori nu-mi vine-a crede că suntem surori. Eu mă agăț de amintirile casei noastre din Shanghai. May

se agață de amintirile vremurilor când era fată frumoasă. Eu port un șorț soios și o bonetă din hârtie. Ea poartă rochii elegante, croite din materiale în culorile pământului – siena[1], ametist[2], celadon[3] și albastru marin.

Mi-e rușine de felul în care arăt, până într-o zi, când vechea mea prietenă, Betsy – care acum, de când China e închisă, a călătorit spre răsărit, venind la părinții ei – intră pe ușa cafenelei. Suntem de-o vârstă, amândouă avem treizeci și trei de ani, însă ea pare mai bătrână cu douăzeci de ani. E slabă, aproape scheletică, și a albit. Nu știu dacă arată așa din pricina timpului petrecut în tabăra japoneză sau din cauza nenorocirilor petrecute în ultimele luni.

— N-a mai rămas nimic din Shanghaiul nostru, îmi spune, când mă retrag cu ea în spatele restaurantului, în biroul lui May, unde luăm ceaiul toate trei. N-o să mai fie niciodată ce-a fost cândva. Shanghaiul era acasă pentru mine, dar n-o să-l mai văd niciodată. Niciuna dintre noi n-o să-l mai vadă.

Eu și May schimbăm priviri. Am trecut prin niște momente cumplite atunci când am crezut că nu vom mai ajunge acasă din cauza japonezilor. După ce războiul a luat sfârșit, ne-am recăpătat speranța că într-o bună zi ne vom întoarce să vizităm orașul, dar acum ne încearcă un alt sentiment. Sentimentul că schimbarea Shanghaiului e irevocabilă.

---

[1] Culoarea pământului ars de Siena, din Italia, care devine portocaliu-maroniu.

[2] Varietate de cuarț, de culoare violet-albăstrie.

[3] Ceramică denumită de chinezi și „porțelanul de culoare verde".

Frica

E aproape miezul zilei. Suntem în 1950, în a doua sâmbătă a lunii noiembrie. În câteva momente, trebuie să plec să le iau pe Joy și pe prietena ei, Hazel Yee, de la noua Biserică Metodistă a Chinei Unite, unde iau lecții de limba chineză. Cobor scările în grabă, iau scrisorile din cutia poștală și apoi mă reped înapoi în casă. Răsfoiesc repede plicurile, dau facturile la o parte și scot două scrisori din teanc. Una are ștampilă de Washington. Recunosc scrisul lui Betsy pe plic și bag scrisoarea în buzunar. Cealaltă îi e adresată lui Tata Louie și e din China. O las lângă facturi pe masa din sufragerie, ca s-o citească diseară, când vine acasă. Apoi îmi iau geanta cu care merg la cumpărături, îmi pun un pulover pe mine, cobor scările și o iau spre biserică, unde le aștept afară pe Joy și pe Hazel.

Când Joy era mică, am vrut să învețe cum trebuie chineza scrisă și vorbită. Singurul loc în care putea să ia lecții – și trebuie să recunosc că misionarii au fost deștepți cu treaba asta – era la una dintre misiunile din Cartierul Chinezesc. Nu era îndeajuns să plătim un dolar pe lună pentru lecțiile pe care le lua cinci zile și jumătate pe săptămână; trebuia și să meargă la școala de duminică, iar unul dintre părinți trebuia să fie prezent la slujba de duminică, așa că de șapte ani fac lucrul acesta în mod regulat. Deși mulți părinți bombăne cu privire la regula asta, mie mi se pare un schimb corect. Mai mult, uneori chiar îmi place să ascult predica, care-mi amintește de cele pe care le ascultam când eram mică, la Shanghai.

Deschid scrisoarea de la Betsy. Sunt treisprezece luni de când Mao e la putere în China și patru luni și jumătate de când Coreea de Nord – cu ajutorul Armatei Populare de Eliberare a Chinei – a invadat Coreea de Sud. Mai acum cinci ani, China

și Statele Unite erau aliate. Acum, peste noapte, China comunistă a devenit – după Rusia – al doilea cel mai odios dușman al Statelor Unite. În ultimele luni, Betsy mi-a scris de câteva ori că i-a fost pusă la îndoială loialitatea față de Statele Unite pentru că a locuit în China o perioadă atât de lungă și că tatăl ei este unul dintre numeroșii funcționari ai Departamentului de Stat acuzați că sunt comuniști și „chinezi" cu state vechi. În Shanghai, dacă-i spuneai unui occidental că este chinez cu state vechi, îi făceai un compliment. Acum, în Washington, e ca și cum l-ai face asasin de copii. Betsy îmi scrie: „Tata e la ananghie. Cum pot să-l acuze pentru niște lucruri pe care le-a scris acum douăzeci de ani, când îl critica pe Chiang Kai-shek că a distrus China? Îl numesc partizan al regimului comunist și îi reproșează că a pus umărul la «pierzania Chinei». Și eu, și mama sperăm că nu-și va pierde slujba. Dacă îl vor da totuși afară până la urmă, sper că îi vor lăsa măcar pensia. Noroc că mai are prieteni în Departamentul de Stat, care știu adevărul despre el."

Împăturesc scrisoarea și o pun înapoi în plic, gândindu-mă ce să-i răspund. Nu cred c-ar consola-o dacă i-aș spune că tuturor ne este frică.

Joy și Hazel dau buzna în stradă. Au doisprezece ani și sunt în clasa a șasea de doar șapte săptămâni. Au impresia că s-au făcut mari, dar sunt chinezoaice, așa că fizic încă nu s-au dezvoltat prea mult. Merg în urma lor pe stradă. Ne îndreptăm spre Restaurantul Pearl, iar ele se țin de mână și șușotesc secretoase. Facem un mic popas la măcelăria de pe Broadway, de unde cumpăr două kilograme de *char siu* proaspăt, carne de porc aromată, friptă pe grătar, care e ingredientul secret din *chow mein*-ul lui Sam. Magazinul e plin ochi astăzi și toți clienții sunt cu frica-n sân, cum au fost încă de la începutul acestui nou război. Unii au devenit foarte tăcuți. Alții par copleșiți de tristețe. Iar alții, precum măcelarul, sunt furioși.

— De ce nu ne lasă naibii în pace? țipă el în Sze Yup, fără a i se adresa cuiva în mod special. Credeți că eu sunt de vină că Mao vrea să răspândească comunismul peste tot în lume? Eu n-am de-a face cu asta!

Nimeni nu-l contrazice. Toți simțim același lucru.

— Șapte ani ! strigă el, tăind cu satârul o bucată de carne. N-au trecut decât șapte ani de când a fost abrogată Legea Excluderii. Acum guvernul *lo fan*-ilor a dat o lege nouă, ca să poată să bage comuniștii la închisoare, dac-o să fie stare de alertă la nivel național. Oricine-a scos o vorbuliță împotriva lui Chiang Kai-shek e suspect de comunism. Agită amenințător satârul către noi. Și nici nu trebuie să fi spus ceva de rău ! E de-ajuns să fii chinez și să trăiești în țara asta blestemată ! Știți ce-nseamnă asta ? Pentru ei, fiecare dintre noi e un posibil suspect !

Joy și Hazel au terminat cu pălăvrăgeala și îl privesc lung pe măcelar, cu ochii cât cepele. O mamă nu-și dorește altceva decât să-și protejeze copiii, dar nu pot s-o feresc pe Joy de toate. Când mergem pe stradă, nu pot să-i acopăr ochii ca să nu vadă titlurile mari din ziare, care ne incriminează în limba engleză, dar și în chineză. Degeaba îi rog pe unchi să nu vorbească despre război când vin duminica la cină, veștile circulă peste tot și la fel și bârfele oamenilor.

Joy e prea mică ca să înțeleagă, dar prin anularea legii *habea corpus*[1], oricine – inclusiv părinții ei – poate fi închis pe o perioadă nedeterminată. Nu știm ce anume poate declanșa starea de alertă națională, dar imaginea lagărelor cu japonezi e încă vie în mințile tuturor. Recent, când oficialii guvernului le-au cerut organizațiilor locale – de la Asociația Chinei Unite până la Clubul Chinez pentru Tineret – să le predea listele cu membri în decurs de douăzeci și patru de ore, mulți dintre vecini s-au dat de ceasul morții, știind că numele lor vor apărea pe cel puțin una dintre listele celor patruzeci de grupuri vizate. Apoi aflăm din ziarul chinezesc că FBI-ul a împânzit sediul Alianței Spălătorilor de Rufe Chinezi[2] și a procedat la anchetarea tuturor abonaților ziarului *China Daily News*. În momentul acela am fost recunoscătoare că Tata Louie e abonat la *Chung Sai Yat Po*,

---

[1] Lege prin care se garantează libertatea persoanei.

[2] *Chinese Hand Laundry Alliance (CHLA),* organizație muncitorească chineză, înființată pentru protejarea drepturilor chinezilor de peste ocean.

o gazetă proKuomintang[1], procreștină și proasimilare și cumpără doar când și când câte-un număr din *China Daily*.

Nu știu ce subiecte va mai ataca măcelarul în discursul lui, dar nu vreau ca fetele să audă ce spune. Când sunt pe punctul de a le scoate din magazin, măcelarul se calmează și pot să-i dau comanda. În timp ce înfășoară *char siu*-ul în niște hârtie roz, îmi spune, pe un ton mai domol:

— Nu-i chiar așa de rău aici, în Los Angeles, doamnă Louie. Dar eu am un văr în San Francisco care și-a luat viața, ca să nu fie trimis la răcoare. Și n-a făcut nimic rău. Am auzit că pe alții i-au băgat la închisoare și acum așteaptă să fie deportați.

— Tuturor ne-au ajuns poveștile astea la urechi, îi spun. Dar ce putem face?

Îmi întinde carnea de porc.

— De-atâta vreme stau cu frica-n sân și-acum mi-a ajuns până-n gât. M-am săturat să-mi fie frică. Și să mă macine grijile…

Când ridică iarăși tonul, le conduc pe fete spre ușa măcelăriei. Până la restaurant nu mai scot o vorbă. Intrăm și ne ducem toate trei la bucătărie. May, care vorbește la telefon în biroul ei, ne zâmbește și ne face cu mâna. Sam prepară sosul pentru porcul dulce-acrișor, care se bucură de mare succes în rândul clienților noștri. Nu pot să nu observ că folosește un castron mai mic decât acum un an, când am deschis restaurantul. Războiul acesta nou i-a făcut pe mulți dintre clienții noștri să nu mai vină. Unele magazine din Cartierul Chinezesc s-au închis de tot. În afara Cartierului Chinezesc, bântuie o spaimă atât de îngrozitoare față de chinezii din China, încât mulți chinezi americanizați au fost dați afară și nu se mai pot angaja nicăieri.

Într-adevăr, nu mai avem același număr de clienți ca înainte, dar, față de alții, nu o ducem chiar atât de rău. Acasă facem economie la masă, mâncând mai mult orez și mai puțină carne. De asemenea, o avem pe May, care se ocupă încă de închiriatul costumelor și decorurilor, lucrează ca agent și apare din când în

[1] Partidul Național Chinez.

când în filme sau la televizor. Nu va trece mult timp până ce studiourile vor face filme despre amenințarea comunismului. Când se va întâmpla asta, May va fi foarte solicitată. Banii pe care-i va câștiga vor fi puși la comun și-i vom împărți între noi.

Îi dau lui Sam pachetul cu *char siu* și le pregătesc fetelor un platou, încercând să îmbin gusturile chinezești cu cele occidentale: niște alune, câteva felii de portocale, patru prăjiturele cu migdale și două pahare de lapte integral. Fetele își lasă cărțile pe masa de lucru. Hazel se așază pe un scaun și își încrucișează mâinile-n poală, așteptând, în timp ce Joy se-ndreaptă spre radioul pe care-l ținem în bucătărie pentru personal, și-i dă drumul.

Îi dau ușor peste mână.

— În după-amiaza asta n-aveți voie să ascultați radio.

— Dar mamă…

— Nu vreau să ne certăm. Tu și Hazel trebuie să vă faceți temele.

— Dar de ce?

Pentru că nu vreau să mai auziți știri îngrozitoare, zic eu în gând. Nu-mi place să-mi mint copilul, dar în ultimele luni am debitat scuze după scuze pentru a-i interzice să dea drumul la radio: ba că am o migrenă, ba că taică-său nu-i în toane bune. Am fost și dură, recurgând la „Pentru că așa spun eu!“, care pare să aibă efect, dar nu pot spune asta în fiecare zi. Pentru că e și Hazel la noi, încerc ceva nou:

— Ce-o să creadă mama lui Hazel dacă vă las să ascultați la radio? Doar vrem să fiți școlărițe de nota zece, nu? Nu vreau s-o dezamăgesc pe doamna Yee.

— Dar înainte ne lăsai să ascultăm când voiam noi. Când dau din cap în semn că nu, Joy se duce la taică-său. Tati?

Sam nici nu-și ridică privirea de la ceea ce face.

— Fă ce spune mama.

Joy oprește aparatul de radio, vine la masă și se prăbușește pe-un scaun, lângă Hazel. Joy e un copil ascultător și sunt recunoscătoare că e așa, pentru că ultimele luni au fost foarte dificile. Sunt mult mai modernă decât multe alte mame din Cartierul Chinezesc, dar nu atât de modernă pe cât și-ar dori

Joy. I-am spus că în curând o s-o viziteze surioara cea roșie și ce înseamnă asta, legat de băieți, dar despre acest nou război nu știu cum să-i povestesc.

May dă buzna în bucătărie. Îi dă o sărutare lui Joy, o bate ușor pe umăr pe Hazel și se așază pe partea cealaltă a mesei.

— Ce fac fetele mele preferate ? le-ntreabă ea.

— Bine, mătușică May, răspunde Joy cu un aer posomorât.

— Nu pari prea entuziasmată. Fii mai voioasă, e sâmbătă azi ! Ai scăpat de școala chinezească și ai liber tot restul weekendului. Ce ți-ar plăcea să faci ? Vreți să vă duc pe amândouă la un film ?

— Mamă, ne lași să mergem ? întreabă Joy nerăbdătoare.

Hazel, deși se vede cu ochiul liber că i-ar plăcea la nebunie o după-amiază la film, spune :

— Eu nu pot să merg, am teme pentru școală.

— Și Joy are teme, adaug eu.

May ține cont de părerea mea, fără să șovăie.

— Atunci o să le las pe fete să termine de scris.

De când mi-a murit copilul, sora mea și cu mine suntem foarte apropiate. Mama ar fi spus despre noi că suntem ca doi butuci de vie cu rădăcinile legate unul de altul. Când sunt tristă, May e fericită. Când sunt fericită, May e tristă. Când mă-ngraș, May slăbește. Când slăbesc, ea se menține într-o formă ireproșabilă. Nu împărtășim aceleași emoții și nu vedem lumea în același fel, dar eu o iubesc așa cum e ea. Orice urmă de resentiment a dispărut – cel puțin până data viitoare când mă va răni sau când o voi scoate eu din pepeni sau o voi necăji atât de tare, încât se va îndepărta de mine.

— Pot să vă ajut, dacă vreți, le spune May fetelor. Dacă dăm zor și terminăm repede, putem să ieșim la o înghețată.

Joy se uită la mine cu ochi strălucitori.

— Poți să te duci, *dacă* termini ce-ai de scris.

May își pune coatele pe masă.

— Ia să vedem, ce teme aveți ? La mate ? Sunt destul de bună la mate.

Joy răspunde :

— Trebuie să prezentăm un eveniment recent în fața clasei…

— Despre război, termină Hazel fraza în locul ei.

Acum chiar simt că mă ia durerea de cap. De ce nu este și profesoara ceva mai delicată în legătură cu subiectul ăsta?

Joy își deschide ghiozdanul și scoate un număr din *Los Angeles Times*, pe care-l întinde pe masă. Arată cu degetul spre un articol.

— Ne gândeam să scriem despre ăsta.

May se uită la știrea respectivă și începe să citească cu voce tare: „Astăzi, guvernul Statelor Unite a emis un ordin prin care li se interzice studenților chinezi din America să se întoarcă în țara natală, de teamă că vor lua secretele tehnologice și științifice cu ei.“ May face o pauză, se uită la mine, apoi continuă să citească. „Guvernul a interzis de asemenea trimiterea oricăror colete cu bani în China, chiar și în colonia britanică Hong Kong, pentru ca banii să nu mai fie trecuți peste graniță, în China. Cei care vor fi prinși că le trimit bani rudelor din China vor fi amendați cu 10.000 de dolari și condamnați la zece ani de închisoare.“

Îmi duc mâna la buzunar și pipăi scrisoarea de la Betsy. Dacă cineva ca domnul Howell e în pericol, atunci lucrurile s-ar putea înrăutăți și mai mult pentru oameni precum Tata Louie, care de ani de zile le trimite „bani de ceai“ familiilor de acasă, în satele din China.

„Ca reacție la aceste măsuri, o aud pe May citind, Asociația Celor Șase[1], cea mai puternică organizație chinezo-americană din Statele Unite, a pornit o virulentă campanie anticomunistă, în speranța că va pune capăt criticilor și persecuțiilor din cartierele chinezești de pe teritoriul statului.“ May ridică ochii din ziar și întreabă:

— Vă este frică, fetelor?

Când amândouă dau din cap în semn că da, ea le spune:

[1] Altă denumire dată Asociației China Unită.

— Să nu vă fie frică! Voi v-ați născut aici. Sunteți cetățeni americani. Aveți tot dreptul din lume să fiți aici. N-aveți de ce să vă temeți.

Sunt de acord că au tot dreptul să fie aici, dar tot ar trebui să le fie frică. Încerc să adopt tonul pe care l-am folosit când am pus-o pe Joy în gardă cu privire la băieți: egal, dar serios.

— Totuși, va trebui să aveți grijă. Unii oameni o să se uite la voi și o să vadă niște fetițe cu fețe galbene și minți roșii, mă încrunt eu. Înțelegeți ce vreau să spun?

— Da, răspunde Joy. Am discutat despre asta la ore, cu profesoara. Doamna a zis că din cauza felului în care arătăm, unii ne vor socoti dușmani, chiar dacă noi suntem cetățeni adevărați.

Auzind ce spune, îmi dau seama că trebuie să mă străduiesc și mai mult să-mi protejez fiica. Dar cum? Tot nu știm cum să evităm privirile răuvoitoare sau nemernicii de pe străzi.

— Să mergeți mereu împreună la școală și să vă întoarceți tot împreună, așa cum v-am învățat, le spun. Să vă faceți temele în continuare și…

— Ești la fel ca mama, zice May. Îți faci griji peste griji. Și mama tot așa făcea. Dar uită-te la noi acum! Se apleacă peste masă și ia mâinile fetițelor într-ale ei. O să fie bine. Să nu credeți că trebuie să vă ascundeți identitatea. Secretele de genul ăsta n-au adus niciodată nimic bun. Acum haideți să terminăm temele, ca să plecăm la înghețată, bine?

Fetele zâmbesc. În timp ce lucrează la proiect, May continuă să le explice și le pune să analizeze problemele la care face referire articolul. Poate că ea știe cum să le vorbească. Poate că-s prea mici ca să se teamă. Și poate că dacă fac tema asta despre evenimentele recente, nu vor fi la fel de ignorante cu privire la ce se-ntâmplă în jur, așa cum am fost eu și May mai demult, în Shanghai. Dar îmi pică bine? Deloc!

În seara aceea, după cină, Tata Louie desface plicul venit din satul Wah Hong.

„Nu vrem nimic. N-avem nevoie să ne trimiți bani“, scrie în scrisoare.

— Crezi că-i adevărată? întreabă Sam.

Tata Louie îi dă scrisoarea lui Sam, care se uită atent la ea, apoi mi-o dă mie. Caligrafia este simplă și clară. Hârtia e cam mototolită și pătată, la fel ca la scrisorile pe care le-am mai primit.

— Semnătura pare să fie aceeași, zic eu, dându-i scrisoarea lui Yen-yen.

— Sigur că-i adevărată, spune ea. A bătut un drum foarte lung până aici.

Peste o săptămână, aflăm că vărul care ne-a scris a încercat să fugă, dar a fost prins și ucis.

Îmi spun în gând că un Dragon n-ar trebui să se teamă așa. Dar eu mor de frică. Dacă se-ntâmplă ceva rău aici – și, în minte, trec în revistă posibilitățile –, nu știu ce-o să mă fac. America e acasă pentru noi și nu trece zi în care să nu mă tem că guvernul va găsi o cale de a ne da afară din țară.

Chiar înainte de Crăciun, primim o notificare de evacuare. Trebuie să ne găsim altă casă. Eu și Sam continuăm să punem bani deoparte pentru Joy și pentru a închiria o locuință în care să locuim singuri, dar unicul lucru pe care-l mai avem – tăria noastră – vine de la familie. E o concepție chinezească, învechită, dar Yen-yen, Tata, Vern și Sam sunt singurele persoane pe care eu și May le mai avem pe lume. În afară de Joy și de Vern, toată lumea pune mână de la mână, iar mie îmi revine sarcina de a găsi o casă în care să locuim cu toții.

N-a trecut prea mult timp de când, plină de optimism la gândul nașterii unui fiu, căutam o casă pe care eu și Sam s-o cumpărăm. Fuseserăm refuzați atunci de agenții imobiliari, care nu voiau nici măcar să-mi arate casele, chiar dacă legile se schimbaseră. Am stat de vorbă cu oameni care-au cumpărat case în care s-au mutat noaptea și cărora vecinii le-aruncau gunoi în curte. Pe-atunci, eu și Sam am fi mers „oriunde ne primesc“. Suntem chinezi și suntem o familie formată din trei generații care au ales să locuiască sub același acoperiș. Nu știu decât un singur loc care ne-ar accepta întru totul: Cartierul Chinezesc.

Am văzut o căsuță pe Strada Alpină. Mi se spune că are trei dormitoare mici, o verandă acoperită, pe care se poate dormi, la nevoie, și două băi. Proprietatea e împrejmuită de un gard jos de sârmă împletită, pe care cresc liniștiți niște trandafiri Cécile Brünner[1]. În curtea din spate, un arbore de piper uriaș se leagănă ușor în bătaia vântului. Peluza dreptunghiulară e veștejită. Gălbenelele lăsate în pământ de-astă vară s-au ofilit. Câteva tufe de crizanteme, care nu par să fi fost tăiate niciodată, lâncezesc veștede într-un colț. Deasupra mea, cerul albastru, infinit, pare să prevestească o nouă iarnă însorită. Nici nu trebuie să trec pragul casei, simt că am găsit căminul pe care-l căutam.

Am ajuns să înțeleg că pentru fiecare lucru bun care ți se-ntâmplă, primești la schimb un necaz. În timp ce împachetăm lucrurile pentru mutat, Yen-yen spune că se simte sfârșită. Se așază pe canapeaua din sufragerie și-și dă sufletul. Infarct, zice doctorul, din cauza faptului că s-a obosit prea tare îngrijindu-l pe Vern, dar noi știm mai bine adevăratul motiv. A murit de inimă rea: fiul care se stinge văzând cu ochii, nepotul născut mort, mare parte din agoniseala familiei s-a transformat în scrum și acum, mutarea. Înmormântarea e restrânsă. În definitiv, n-a fost o persoană importantă, ci o simplă soție și mamă. Cei îndurerați se înclină de trei ori în fața sicriului. Apoi dăm un praznic cu zece mese la restaurantul Suzhu, unde se servește mâncare bună și, evident, foarte aromată.

Moartea ei ne-a afectat foarte tare pe toți. Eu nu mă pot opri din plâns, iar Tata Louie s-a retras într-o tăcere demnă de toată mila. Dar nimeni n-are timp să stea și să jelească în tihnă și să joace domino pe timpul doliului, după cum e obiceiul în Cartierul Chinezesc, pentru că săptămâna care vine trebuie să fim deja mutați în casa cea nouă. May ne spune că nu mai poate dormi în același pat cu Vern și toată lumea o înțelege. Nimeni, indiferent cât de loial sau de iubitor ar fi, n-ar vrea să doarmă lângă cineva pe care noaptea îl iau toate nădușelile și care are pe spate un abces ce emană un miros oribil de puroi, sânge și

[1] Trandafiri cățărători, cu flori de culoare roz.

putrefacție, așa cum făceau mai demult picioarele legate ale mamei. Punem două paturi alăturate pe veranda acoperită: unul pentru sora mea, altul pentru fetița mea. Nu m-am gândit că se va întâmpla una ca asta și îmi fac griji, dar n-am încotro. May își ține hainele în dulap la Vern, de unde se revarsă curcubeul ei de rochii de mătase, satin și brocart; în sertarul de sus sunt înghesuite numeroasele genți asortate cu garderoba, iar jos sunt zeci de perechi de pantofi viu colorați. Lui Joy îi alocăm două sertare în dulapul de rufărie încastrat în peretele de pe hol, lângă baia pe care o va folosi alături de Tata Louie și de May, utilă și pentru nevoile lui Vern.

Acum, toți trebuie să ajutăm în familie. Îmi aduc aminte de una dintre zicalele lui Mao, de care presa americană a tot făcut haz: „Toată lumea muncește, deci toată lumea mănâncă." Fiecare primește câte ceva de făcut: May se ocupă în continuare să angajeze figuranți pentru filme și pentru noile emisiuni de televiziune, Sam administrează restaurantul, Tata Louie se ocupă de magazinul de antichități, Joy e silitoare la școală și ne ajută în timpul liber. Yen-yen ar fi trebuit să aibă grijă de băiatul ei bolnav, dar acum sarcina asta cade pe mine. Țin la Vern, dar nu vreau să fiu infirmiera lui. Când intru în camera lui, mă izbește în față duhoarea călduță de carne bolnavă. Carnea îi e moale și grea, ca atunci când îți amorțesc picioarele. Rezist o zi, apoi mă duc la socru-meu să contest decizia.

— Zici c-ai fi americancă, atunci când nu vrei să-ți ajuți familia, îmi spune el.

— Doar trăiesc în America, îi răspund. Țin foarte mult la cumnatul meu, știi asta, dar el nu e soțul meu. E soțul lui May.

— Dar tu ai suflet, Pearl. Vocea i se înecă de emoție. Ești singura în care am încredere că va avea grijă de băiatul meu.

Îmi spun că n-ai cum să scapi de soartă, că singurul lucru cert e moartea, dar mă întreb de ce soarta trebuie să fie mereu atât de crudă. Noi, chinezii, credem că există multe feluri prin care ne putem face soarta mai bună: cosând amulete în hăinuțele copiilor, cerând ajutor de la maeștrii *feng shui* în vederea alegerii datelor favorabile, bazându-ne pe astrologie când vrem

să aflăm dacă facem casă bună cu un Șobolan, cu un Cocoș sau cu un Cal. Dar unde e norocul meu – binele pe care toți ar trebui să-l primim sub formă de fericire? Sunt într-o casă nouă, dar în loc să am grijă de un bebeluș, trebuie să mă îngrijesc de Vern. Sunt atât de obosită… și mă simt înfrântă. Și frica încolțește în mine tot timpul. Am nevoie de ajutor. Am nevoie de cineva care să mă asculte.

Duminica următoare, mă duc la biserică cu Joy, cum fac în fiecare săptămână. Ascultându-l pe reverend, mi-aduc aminte când L-am întâlnit prima dată pe Dumnezeu. Eram doar o fetiță pe-atunci și un bărbat *lo fan* îmbrăcat în negru a venit înspre mine pe stradă, în fața casei noastre din Shanghai. Voia să-mi vândă o *Biblie* în schimbul a două monede de cupru. M-am dus în casă și i-am cerut bani mamei. Nici n-a vrut s-audă: „Spune-i ăluia de are un singur Dumnezeu să meargă mai bine să-și venereze strămoșii. O s-o ducă mai bine pe lumea de dincolo."

M-am întors în stradă, i-am cerut scuze misionarului că l-am făcut să aștepte și i-am transmis mesajul mamei. Auzindu-l, mi-a dat *Biblia* fără niciun ban. A fost prima mea carte și eram nespus de bucuroasă că o am, dar, în noaptea aceea, după ce m-am dus la culcare, mama mi-a aruncat-o. Totuși, misionarul nu m-a abandonat. M-a invitat la misiunea metodistă. „Vino să te joci la noi", mi-a spus. Mai târziu, m-a rugat să vin la școala de la misiune, tot gratuit. Mama și *baba* n-au putut refuza o asemenea ofertă. Când May s-a făcut un pic mai mare, a început să vină și ea la școală cu mine. Dar nimic din învățăturile lui Iisus nu s-a lipit de noi. Eram niște creștine mâncătoare de orez, profitam de mâncarea și de lecțiile pe care ni le ofereau diavolii străini și ignoram cuvintele și credința lor. Când am devenit modele, orice urmă de creștinism care ni se strecurase în suflet s-a stins. După ceea ce s-a întâmplat cu China, cu Shanghaiul și cu casa mea în timpul războiului, după ceea ce-am pățit eu și mama în coliba aceea, am știut că nu se poate să existe un singur Dumnezeu, bun și milostiv.

Și acum s-au abătut asupra noastră încercări și pierderi greu de îndurat, dintre care cea mai năprasnică a fost moartea

copilului meu. Cu toate ierburile chinezești pe care le-am luat, cu toate ofrandele pe care le-am adus zeilor, cu toate visele mele pe care mi le-am analizat, nu l-am salvat, nu l-am putut salva pentru că n-am căutat ajutor unde trebuia. În timp ce stau pe băncuța tare din biserică, zâmbesc în sinea mea, gândindu-mă la misionarul pe care l-am întâlnit pe stradă, cu mulți ani în urmă. Obișnuia să spună că adevărata convertire e inevitabilă. Acum a sosit în sfârșit momentul. Încep să mă rog – nu pentru Tata Louie, care a muncit din greu toată viața lui și acum se apropie de sfârșit, nu pentru soțul meu, al cărui evantai de fier duce greutățile familiei, nu pentru copilul meu aflat pe lumea cealaltă, nu pentru Vern, ale cărui oase se fărâmițează sub ochii mei, ci pentru liniștea mea sufletească, pentru a le găsi un sens tuturor nenorocirilor care s-au abătut asupra vieții mele și pentru a putea crede că pentru toată suferința asta voi fi recompensată în Rai.

Mereu frumoase

Ud vinetele și roșiile, apoi trag furtunul până la castraveții care s-au cățărat pe spalierul de lângă grătar. După ce termin, strâng furtunul, mă aplec pe sub frânghia de uscat rufe și mă îndrept spre verandă. E încă devreme în duminica aceasta de vară a anului 1952 și va fi o zi toridă. Îmi place cuvântul acesta – *torid* – pentru că mi se pare foarte potrivit pentru deșertul ăsta de oraș. În Shanghai aveai impresia că mori înăbușit, din pricina umidității din aer.

Când ne-am mutat aici, i-am spus lui Sam că nu vreau să ne lipsească mâncarea și că mi-ar plăcea să am niște lucruri care să-mi amintească de China, așa că Sam, ajutat de câțiva dintre unchi, a săpat peluza și am încropit în locul ei o grădiniță de legume. Am revigorat crizantemele, care ne-au răsplătit cu niște flori superbe toamna trecută, și am îngrijit câțiva lăstari de mușcată, care au devenit niște minunății de plante și se cațără acum pe veranda acoperită. În ultimii doi ani, am adăugat ghivece cu orhidee-barcă, un arbust kumquat[1] și azalee. Am încercat să plantez și bujori – florile cele mai îndrăgite de chinezi –, dar nu le-a mers bine, pentru că aici nu e niciodată destul de răcoare pentru ei. Nici cu rododendronii n-am avut noroc. Sam a vrut să aibă un pâlc de bambuși. Acum ne chinuim și-i tundem constant și mereu apar vlăstari unde n-avem nevoie de ei.

Urc scările și intru pe verandă, unde îmi arunc șorțul pe mașina de spălat, fac paturile lui May și lui Joy și apoi trec în bucătărie. Eu și Sam suntem co-proprietarii casei, alături de

[1] Arbust peren, ale cărui fructe sunt folosite ca decor sau conservate în siropuri și marmelade.

restul familiei, dar eu am rămas femeia cea mai în vârstă din gospodărie. Bucătăria e domeniul meu și în camera asta e toată averea mea, la propriu. Sub chiuvetă avem acum două cutii de cafea: una cu untură, cealaltă cu economiile făcute de mine și de Sam pentru Joy, când va merge la colegiu. Masa e acoperită de o mușama și pe ea e pus un termos cu apă caldă, pentru ceai. Pe aragaz avem în permanență un wok. Într-o oală fierb niște plante medicinale pentru tonicul lui Vern. Pregătesc micul dejun pe o tavă și traversez sufrageria și holul cu ea.

Camera lui Vern arată ca a unui bărbat rămas de-a pururi copil. În afara dulapului cu hainele lui May – singurul obiect care ne mai amintește că Vern e căsătorit –, toată încăperea e decorată cu nenumăratele machete pe care le-a construit de-a lungul anilor. Avioanele de luptă atârnă pe un fir de undiță prins în tavan. Vapoare, submarine și mașini de curse sunt aliniate pe rafturile care ocupă tot peretele, de sus până jos.

S-a trezit și ascultă la radio știrile despre Războiul din Coreea de Nord și despre amenințarea comunismului, lucrând în același timp la un prototip. Pun tava cu micul-dejun pe podea, trag storurile din bambus și deschid fereastra, ca să nu i se facă rău de la mirosul de lipici.

— Îți mai aduc și altceva?

Îmi zâmbește dulce. După trei ani în care a dus boala oaselor moi pe picioare, arată ca un băiețel care nu s-a dus o zi la școală pentru că nu se simțea bine.

— Niște pensule și vopsea?

I le las la îndemână.

— Azi o să stea tatăl tău cu tine. Dacă ai nevoie de ceva, îl chemi și o să vină imediat.

Nu-mi fac griji că se va întâmpla ceva rău dacă-i las singuri acasă, pentru că știu exact ce vor face toată ziua: Vern va lucra la avionul lui, va mânca ceva simplu la prânz, va face în pantaloni și după asta își va relua lucrul la avion. Tata Louie va face mici treburi pe lângă casă, îi va pregăti acel prânz simplu lui Vern, se va face că plouă atunci când fiul său își va murdări

pantalonii, ducându-se până la colț să cumpere ziarul, și apoi va sforăi până ajungem noi acasă.

Îi fac cu mâna lui Vern și mă duc în sufragerie, unde Sam se îngrijește de altarul familiei. Face o plecăciune în fața fotografiei lui Yen-yen. Pentru că nu avem fotografii cu toți cei pe care i-am pierdut, pentru a-i reprezenta pe părinții mei, a pus săculețul de la mama și o ricșă în miniatură pentru *baba.* Într-o cutiuță am păstrat o șuviță din părul băiețelului meu. Sam aduce întregii familii o ofrandă din fructe ceramice făcute în stil tradițional.

Am ajuns să iubesc încăperea asta. Pe peretele de deasupra canapelei se află fotografii cu cei din familie. În fiecare iarnă de când ne-am mutat aici, am pus în colț un brad de Crăciun, pe care l-am împodobit cu globuri roșii. La ferestrele din față punem beculețe de Crăciun, astfel că întreaga cameră radiază de lumina Nașterii lui Iisus. În nopțile friguroase, eu, May și Joy stăm cu rândul deasupra radiatorului, până ce cămășile de noapte din flanel ni se umflă de parcă am fi niște oameni de zăpadă.

Mă uit la Joy, cum își ajută bunicul să se așeze pe fotoliu și cum îi servește ceaiul. Sunt mândră că Joy e o chinezoaică binecrescută. Pe bunicul său, care e cel mai bătrân din familie, îl respectă cel mai mult, mai mult chiar decât pe mine sau pe tatăl ei. A înțeles că pe bunicul îl privește tot ce face ea și că, mai mult, el decide ce are voie să facă și ce nu. Vrea ca ea să învețe să brodeze, să coasă, să facă curat în casă și să gătească. După școală, Joy merge la magazinul de antichități și face treburile pe care le făceam și eu mai demult: lustruiește, mătură și șterge praful. „E important s-o pregătim pentru vremea când va fi și ea nevastă și mamă a strănepoților mei“, zice Tata Louie și cu toții încercăm să-i respectăm dorințele. Și, cu toate că nu mai nutrim nicio speranță de întoarcere în China, el continuă să spună: „Nu vrem ca Pan-di să se americanizeze. Într-o bună zi, o să ne întoarcem cu toții în China.“ Astfel de gânduri ne fac să credem că și-a pierdut memoria. Mai demult îl numeam „ăla bătrânu'“, dar acum e foarte bătrân, slăbește pe zi ce trece, se

îndepărtează tot mai mult de noi, încet-încet își pierde memoria, puterea și legătura cu lucrurile care au contat mereu pentru el: banii, afacerile și familia.

Joy face o semiplecăciune în fața bunicului său, apoi plecăm amândouă spre biserica metodistă, la slujba de duminică. Imediat după predică, mergem în Piațeta Centrală din Noul Oraș Chinezesc, unde trebuie să ne întâlnim cu Sam, May, unchiul Fred, Mariko și fetițele lor. Ne-am alăturat unui grup – un fel de asociație, dacă vreți – format din membri ai bisericilor congregaționistă, prezbiteriană și metodistă. Ne întâlnim o dată pe lună. Stăm drepți și mândri, ne ducem mâinile pe piept și recităm Angajamentul de Loialitate[1]. După asta, toate familiile merg cârduri-cârduri spre Strada Bambusului și se înghesuie în mașini pentru plimbarea către plaja Santa Monica. Eu stau împreună cu Sam și cu May pe scaunele din față ale mașinii, iar Joy și cele două fetițe ale familiei Yee – Hazel și surioara ei mai mică, Rose – stau pe bancheta din spate. Șirul de mașini se îndreaptă spre vest, pe Sunset Boulevard. Suntem depășiți de mașini cu eleroane imense, ale căror parbrize licăresc în soarele văratic. Trecem de casele vechi, cu șindrilă, din Echo Park, de reședințele cu fațade de stuc roz și de palmierii protejați împotriva șobolanilor din Beverly Hills. De aici o apucăm pe Wilshire Boulevard și continuăm să mergem spre vest, trecând pe lângă supermarketuri mari cât niște hangare de avioane B-29, parcări și peluze cât niște terenuri de fotbal, cascade de bougainville[2] și rochița-rândunicii.

O aud pe Joy cum ridică vocea, explicându-le ceva lui Hazel și lui Rose, și zâmbesc în sinea mea. Toată lumea spune că fiica mea are înclinație spre limbile străine. La paisprezece ani, vorbea dialectele Sze Yup și Wu la fel de bine ca engleza, iar alfa-

---

[1] *The Pledge of Allegiance,* legământ de credință față de steagul și națiunea americană.

[2] Arbust cu flori purpurii, roșii, albe, portocalii și chiar bicolore, specific ariei tropicale a Americii de Sud. Numele popular al bougainvilleei este „floarea de hârtie".

betul chinez l-a deprins la perfecție. De fiecare dată când vine Anul Nou Chinezesc sau dacă se sărbătorește vreun eveniment special, Joy este rugată să scrie cuplete potrivite pentru ocazie cu caligrafia ei frumoasă, pe care toată lumea o apreciază ca fiind *tong gee* – neprihănită. Însă pentru mine laudele astea nu sunt îndeajuns. Știu că Joy poate să crească mai mult din punct de vedere spiritual și poate să învețe mai multe despre caucazieni la o biserică din afara Cartierului Chinezesc, unde de altfel și mergem, o dată pe lună.

— Dumnezeu îi iubește pe toți oamenii, îi amintesc adesea fiicei mele. El vrea ca tu să trăiești bine și să fii fericită. E valabil și pentru America. Aici, în Statele Unite, ai toate posibilitățile la picioare. Nu se poate spune același lucru despre China.

Și cu Sam vorbesc așa, pentru că în mine au încolțit adânc cuvintele și credința creștină. Credința mea în Dumnezeu și în Iisus e în mare măsură parte a patriotismului și loialității pe care o simt pentru țara-mamă a fiicei mele, America. Desigur, a fi creștin în vremurile acestea înseamnă și a fi animat de un puternic sentiment anticomunist. Nimeni nu vrea să fie acuzat că este un comunist fără Dumnezeu. Când suntem întrebați ce părere avem despre Războiul din Coreea, răspundem că suntem împotriva amestecului Chinei Roșii. Când suntem întrebați despre Taiwan, răspundem că îl susținem pe General și pe Madame Chiang-Kai-shek. Afirmăm că militățm pentru reînarmarea morală, pentru Iisus și pentru libertate. Mersul la biserică în Occident e o chestiune practică, cum era mersul la misiunea din Shanghai.

— Trebuie să fii atent la lucrurile astea, i-am spus lui Sam, dar înăuntrul meu am devenit monoteistă și el știe asta.

Poate că lui Sam nu-i face plăcere, dar vine la întrunirile de la biserică, pentru că mă iubește, își iubește familia, pe unchiul Fred și pe fetițele lui și ieșirile astea la iarbă verde pe care le facem. Picnicurile îl fac să se simtă american. De fapt, deși fetiței noastre i-a trecut în sfârșit dragostea de cowboy-i, aproape tot ceea ce facem ne ajută să ne simțim mai americani. În zile ca cea de azi, Sam ignoră chestiunea religioasă și se ocupă de lucrurile

care-i fac plăcere, precum pregătitul mesei sau mâncatul feliilor de pepene roșu de care suntem siguri că n-a fost injectat cu apă murdară din râu. Așa sărbătorim buna înțelegere dintre familii. În ochii lui, aceste mici escapade sunt un bun prilej de socializare și le fac bine copiilor.

Sam parchează lângă cheiul din Santa Monica și ne dăm jos din mașină. Nisipul ne arde tălpile; întindem păturile și deschidem umbrelele de soare. Sam și Fred dau o mână de ajutor la săpatul gropii unde vom face grătarul. Eu, May și Mariko le ajutăm pe celelalte neveste și mame la pregătitul mâncării: castroane cu cartofi, fasole și salată de fructe, *marshmallow*-uri, nuci și morcovi rași și platouri cu răcituri. Când e gata focul, le dăm bărbaților tăvițele cu aripioare de pui marinate în soia, miere și susan și coastele de porc înmuiate în sos Hoisin[1] și amestec „cinci condimente". Briza oceanului se amestecă cu mirosul de carne friptă, copiii se hârjonesc în valuri, bărbații stau aplecați deasupra grătarului și femeile pe pătură, la taifas. Mariko stă singură. O ține pe cea mică, pe Mamie, în brațe, în timp ce le supraveghează cu atenție pe celelalte două fetițe metise, Eleanor și Bess, care construiesc castele de nisip.

Pe sora mea, toată lumea o strigă „mătușica May", pentru că nu are copii. La fel ca Sam, nu crede într-un singur Dumnezeu. Nici pe departe! Muncește din greu, stând uneori până noaptea târziu pentru a găsi figuranți pentru o filmare sau petrecând o noapte întreagă pe platouri. Cel puțin asta ne spune nouă că face. Sinceră să fiu, habar n-am pe unde umblă și nici n-o întreb. Chiar și atunci când doarme acasă, se-ntâmplă să sune telefonul la ora patru sau cinci dimineața – cineva care tocmai și-a pierdut toți banii la jocurile de noroc o sună să-i spună că are nevoie de-o slujbă. Nimic din toate astea, *nimic* nu e în acord

[1] Sosul Hoisin sau Haixian este un sos chinezesc folosit la prepararea mai multor rețete tradiționale chinezești, printre care rața Peking, pachețelele de primăvară sau porcul la grătar.

cu credința mea monoteistă și de aceea o iau cu mine în aceste excursii pe plajă.

— Uită-te și la asta care de-abia a coborât de pe vapor[1] ! îmi zice May, potrivindu-și mai bine ochelarii de soare și pălăria cu boruri largi. Face un semn ușor cu capul spre Violet Lee, care-și ferește ochii de soare cu degetele ei lungi și înguste, ca să se uite spre ocean, unde Joy și prietenele ei sar peste valuri ținându-se de mână. Multe dintre femeile care au venit cu noi sunt „proaspăt coborâte de pe vapor“. Acum, aproape patruzeci la sută din locuitorii chinezi ai Los Angelesului sunt femei, dar Violet n-a venit aici ca mireasă de război sau ca logodnica cuiva. Ea și soțul ei au venit să studieze la UCLA[2]: ea, bioinginerie, Rowland, inginerie. Când China și-a închis granițele, au fost nevoiți să rămână aici cu fiul lor, care era foarte mic. Nu sunt fii în acte, parteneri de afaceri în acte sau muncitori, însă tot sunt priviți ca niște *wang k'uo nu* – sclavi din țara pierdută.

Eu mă înțeleg foarte bine cu Violet. Are șolduri înguste, iar mama spunea despre astfel de femei că sunt bune de gură. Dacă e cea mai bună prietenă a mea ? Îi arunc o privire soră-mii. Niciodată. Violet mi-e amică, așa cum îmi era Betsy pe vremuri. Eu și May nu suntem numai surori și cumnate, ci și cele mai bune prietene, pentru totdeauna. Revenind la remarca lui May, trebuie să spun că habar nu are ce vorbește. E drept, multe femei par destul de neadaptate – așa cum am fost și noi odată –, dar majoritatea sunt asemenea lui Violet : educate, sosite în țară cu bani, nefiind nevoite să petreacă o singură noapte în Cartierul Chinezesc, permițându-și să-și cumpere case în cartiere precum Silver Lake, Echo Park sau Highland Park, unde chinezii sunt primiți cu brațele deschise. Nu numai că nu locuiesc în Cartierul Chinezesc, dar nici nu lucrează acolo. Nu sunt spălătorese, servitoare, ajutoare în restaurante sau vânzătoare de antichități.

---

[1] *F.O.B.* în textul original, acronimul pentru *fresh off the boat* (de-abia coborât, -ă de pe vapor), termen peiorativ pentru imigranții care nu s-au adaptat la cultura și obiceiurile occidentale.

[2] Universitatea din California, Los Angeles.

Fac parte din elita Chinei, a celor care și-au permis să plece. Oricum, deja au ajuns mai departe decât am fi reușit noi s-o facem vreodată. Violet predă la USC[1], iar Rowland lucrează în industria aerospațială. Vin în Cartierul Chinezesc doar ca să meargă la biserică și pentru a-și face cumpărăturile. I s-au alăturat grupului nostru pentru că vor ca fiul lor să facă cunoștință cu alți copii chinezi.

May îl fixează cu privirea pe băiatul lor.

— Crezi că neadaptatul ăla o place pe domnișoara ABC? mă întreabă ea suspicioasă.

Neadaptatul e fiul lui Violet, iar domnișoara ABC e fiica mea chinezoaică, născută în America.

— Leon e un băiat drăguț și un elev silitor, îi răspund eu, privindu-l pe băiatul care se scufundă ușor în valuri. E în fruntea clasei la școala la care merge, la fel cum e Joy a noastră la școala ei.

— Parcă ești mama, când vorbea de mine și de Tommy, mă tachinează May.

— Nu e rău ca Leon și Joy să se cunoască mai bine, îi zic eu ferm, fără să mă mai supăr că mă compară iarăși cu mama.

În definitiv, grupul nostru s-a format în principal pentru a le oferi copiilor noștri posibilitatea de a se cunoaște, sperând că într-o zi se vor căsători între ei. E de la sine înțeles că ne dorim ca ei să-și găsească un chinez sau o chinezoaică drept partener de viață.

— Ce noroc are că nu va trebui să suporte o căsătorie aranjată! oftează May. Și când îți iei un animal, vrei unul de rasă, nu o corcitură.

Când lași în urmă țara natală, ce păstrezi și ce abandonezi? Am salvat tot ce s-a putut păstra aici: mâncarea chinezească, limba chineză și trimisul banilor către rudele din satul natal al lui Tata Louie. Dar cum rămâne cu o eventuală căsătorie aranjată pentru fetița noastră? Sam nu e Z.G., dar e un bărbat bun

[1] Universitatea Californiei de Sud.

și mărinimos. Cât despre Vern, chiar dacă mereu a fost bolnav, n-a bătut-o niciodată pe May și nu și-a pierdut banii la jocurile de noroc.

— Să nu-i dăm zor cu măritișul, continuă May. Mai întâi să-și termine studiile. (Pentru asta am muncit de când a venit pe lume, îi spun eu în gând.) Eu n-am avut parte de educația de care ai beneficiat tu în Shanghai, se plânge soră-mea, dar ea ar trebui să meargă la colegiu, cum ai făcut-o și tu. Face o pauză, ca să-mi dea răgaz să mă gândesc la ceea ce tocmai a spus, de parcă ar fi prima oară când discutăm acest subiect. Dar e bine că are niște prietene așa de bune, adaugă May, privindu-le pe fetele care se țin una de alta, așteptând să fie lovite de un val mare. Ți-aduci aminte când râdeam și noi ca ele? Credeam că n-o să ni se-ntâmple niciodată nimic rău.

— Esența fericirii n-are nicio legătură cu banii, îi zic eu și cred cu tărie în ceea ce spun. Însă May își mușcă buzele și îmi dau seama că m-a luat gura pe dinainte. Când *baba* și-a pierdut toți banii, am crezut că lumea s-a sfârșit…

— Dar chiar s-a sfârșit, spune May. Viețile noastre ar fi fost altele dac-ar fi păstrat banii pe care i-i dădeam și nu i-ar fi irosit. De-aia muncesc eu ca nebuna, să-i fac la loc.

Să-i faci și să-i arunci pe haine și pe bijuterii, îmi trece prin gând, dar nu spun nimic. Concepțiile noastre diferite în legătură cu banii sunt printre lucrurile care o fac pe May să-și iasă din pepeni.

— De fapt, voiam să spun, reiau eu, sperând să n-o supăr și mai tare, că Joy e norocoasă să aibă prieteni, așa cum eu sunt norocoasă că te am pe tine. Mama s-a măritat și a fost despărțită pentru totdeauna de surorile ei, dar noi ne avem una pe alta pentru totdeauna. O iau pe după umeri și o strâng cu afecțiune. Uneori, mă gândesc că într-o bună zi vom împărți din nou aceeași cameră, ca atunci când eram mici, doar că vom fi la azilul de bătrâni. Vom lua masa împreună. Vom vinde împreună bilete la loto. Vom face bărcuțe din hârtie amândouă…

— Vom merge la matineu împreună, adaugă May, zâmbind.

— Și vom cânta psalmi împreună.

May se încruntă. Iar am comis-o, dar îi dau înainte.

— Și vom juca mahjong ! Vom fi două doamne pensionare, durdulii și rotunjoare, jucând mahjong și văicărindu-ne de tot ce-i în lună și-n stele.

May încuviințează din cap. Privirea-i visătoare călătorește pe suprafața oceanului, până spre linia orizontului.

Când ajungem acasă, îl găsim pe Tata Louie moțăind în fotoliul lui. Le dau niște coșulețe de paie lui Joy, Hazel și Rose și le trimit în grădină, să adune boabele de piper căzute pe jos ; încep să se joace, aruncând unele în altele cu boabele roz, râzând, chiuind și fugărindu-se printre plantele din curte. Intru la Vern împreună cu Sam, să-i schimbăm scutecul. Aerul care pătrunde prin fereastra deschisă nu reușește să alunge mirosul de boală, fecale, urină și puroi. May vine și aduce ceaiul. Stăm împreună câteva momente, cât să-i povestim lui Vern ce-am făcut în timpul zilei, și apoi mă întorc la bucătărie. Despachetez lucrurile și mă apuc de pregătit cina. Spăl orezul, tai usturoiul și ghimbirul, feliez carnea de vită.

Înainte să pun totul în oală, le trimit acasă pe fetițele familiei Yee. Cât eu gătesc *lo mein*, carne de vită cu roșii și curry, Joy pune masa. Pe vremuri, în Shanghai, treaba asta o făceau întotdeauna servitorii, sub supravegherea atentă a mamei. Joy așază bețișoarele, având grijă să fie toate perechi, altfel cineva va pierde un vapor, un avion sau un tren (nu că ar pleca cineva din casă undeva). În timp ce pun mâncarea pe masă, Joy își cheamă mătușa, tatăl și bunicul. Am încercat s-o învăț pe fetița mea tot ce m-a învățat și pe mine mama.

Singura diferență notabilă este că fiica mea m-a ascultat și a învățat ce i-am spus. Nu vorbește niciodată în timpul mesei – eu și May încălcam mereu regula asta, fără drept de apel. Nu lasă niciodată din mână bețișoarele, pentru că se spune că aduce

ghinion și nici nu le lasă înfipte în bolul cu orez, pentru că așa se face doar la înmormântări și ar fi nepoliticos față de bunicul ei, care în ultima vreme se gândește tot mai des la moarte.

După masă, Sam îl ajută pe Tata să se așeze la loc pe fotoliu. Eu fac curat prin bucătărie, iar May îi duce o farfurie cu mâncare lui Vern. Cu mâinile în apa cu detergent, mă uit la grădina învăluită în nuanțele de roșu ale amurgului de vară, apoi o aud pe soră-mea, care traversează sufrageria. Sunetul pașilor ei mi-e drag și mă liniștește. Apoi o aud trăgând aer în piept ; pare îngrozită. Simt cum mă trec niște fiori pe șira spinării. S-o fi-ntâmplat ceva cu Vern ? Cu Tata ? Cu Joy ? Cu Sam ?

Scot repede capul pe ușa de la bucătărie. May stă în picioare în mijlocul camerei, cu farfuria lui Vern în mâini, goală, iar chipul îi e transfigurat de o expresie pe care n-o înțeleg. Se holbează la fotoliul Tatei și mă gândesc că bătrânul o fi murit. Mă gândesc că dacă azi i-a sosit ceasul, nu e chiar așa de rău. A trăit până la optzeci și ceva de ani, a petrecut o zi liniștită alături de fiul său, a cinat în familie și nimeni nu mai simte ranchiună față de el, ca în trecut.

Intru în cameră, pregătită să înfrunt tristețea care se va așterne peste casă, dar încremenesc, la fel ca sora mea. Bătrânul n-are nimic, trăiește bine-mersi. Stă relaxat în fotoliu, cu pipa cea lungă în colțul gurii și cu un exemplar din *China Reconstructs* în mână, la vedere. E destul de șocant pentru noi să-l vedem că citește această revistă. Vine din China Roșie și e o publicație care îi face propagandă comunismului. Umblă vorba că guvernul are spioni în Cartierul Chinezesc, care-i urmăresc pe cei care cumpără reviste ca asta. Tata Louie, pe care nu putem să-l numim partizan comunist sub nicio formă, ne-a spus să ne ferim de tutungerie și de chioșcul unde astfel de publicații se vând pe sub mână.

Dar șocul cel mare nu e produs de revista în sine, ci de coperta ei, pe care socrul nostru ne-o arată cu mândrie. Imaginea ne este cunoscută, dacă ar fi să ignorăm contextul în care apare. Triumful Noii Chine este personificat de două femei tinere

îmbrăcate în haine tradiționale, cu obrajii rumeni, plesnind de sănătate, cu brațele pline de fructe și legume, glorificând practic noul regim; tot tabloul este pictat în nuanțe de roșu. Cele două fete frumoase sunt ușor de recunoscut: suntem eu și May. Artistul, care a îmbrățișat fără ezitare stilul exuberant, înălțător al comuniștilor este de asemenea ușor de recunoscut din delicatețea și precizia tușelor. Z.G. trăiește și nu ne-a uitat, nici pe mine, nici pe sora mea.

— Am fost până la tutungerie cât a dormit Vern. Ia priviți! spune Tata Louie, în timp ce se uită la coperta pe care apar eu și May, iar mândria din vocea lui e cât se poate de limpede.

Nici nu încape îndoială că suntem noi, doar că nu mai facem reclamă la săpun, la pudră sau la lapte praf, ci prezentăm o recoltă îmbelșugată lângă Pagoda Lunghua, unde eu, May și Z.G. am înălțat odinioară zmeie .

— Încă sunteți niște fete frumoase.

Vocea Tatei ni se pare aproape triumfătoare. A muncit o viață-ntreagă și cu ce s-a ales? Nu s-a mai întors în China. Nevasta i-a murit. Fiul natural arată ca o ploșniță uscată și e la fel de sociabil ca și ea. N-a avut parte de-un nepot. Afacerile i-au falimentat și azi n-a mai rămas din ele decât o prăvălie cu antichități. Dar a făcut un singur lucru cu adevărat bun. A cumpărat două fete frumoase pentru Sam și pentru Vern.

Ne apropiem, sfioase. Mi-e greu să exprim în cuvinte ce simt: sunt uimită să ne văd, pe mine și pe May, arătând ca acum cincisprezece ani, cu obrajii noștri rozalii, cu ochii râzând de fericire, cu zâmbetele noastre seducătoare, mă cam sperie că avem o astfel de revistă în casă și mă copleșește bucuria că Z.G. e în viață.

Nici nu mă dezmeticesc bine, că Sam a și venit lângă mine și exclamă, gesticulând entuziasmat:

— Tu ești aia! Sunteți tu și May!

Simt cum mi se urcă sângele-n obrajii, ca și cum aș fi fost prinsă asupra faptului. Însă chiar am fost prinsă asupra *faptului*.

Îmi ridic privirea spre May, căutând ajutor. Pentru că suntem surori, nu avem nevoie de cuvinte, ne înțelegem din priviri.

— Probabil că Z.G. Li a pictat-o, spune May, pe un ton neutru. Ce frumos din partea lui că și-a amintit de noi în felul ăsta ! Pearl pare nespus de frumoasă sub pensula lui, nu credeți ?

— V-a pictat pe amândouă exact așa cum vă văd eu, spune Sam, bun și galant ca de obicei. Mereu frumoase. De-a pururi frumoase.

— Destul de frumoase, aprobă May încet, deși niciuna dintre noi n-a arătat atât de bine în haine tradiționale de țărancă.

Mai târziu în seara aceea, după ce toată lumea s-a dus la culcare, ies cu sora mea pe veranda acoperită. Stăm pe pat ținându-ne de mână, fără să ne putem lua ochii de la revistă. Indiferent cât de mare este iubirea pe care i-o port lui Sam, o parte din mine plânge la gândul că peste ocean, în Shanghai – trebuie să cred că Z.G. e acolo –, într-o țară care-mi este acum interzisă, bărbatul de care am fost îndrăgostită în trecut încă mă iubește.

La o săptămână, ne dăm seama că slăbiciunea și letargia în care a zăcut Tata nu sunt numai din cauza vârstei înaintate. E bolnav. Doctorul îi spune că are cancer la plămâni și că nu putem face nimic să-l salvăm. Moartea lui Yen-yen a fost atât de bruscă și s-a întâmplat într-un moment atât de nepotrivit, încât nici n-am avut răgaz să ne pregătim pentru doliu sau s-o bocim cum trebuie. De data aceasta, însă, toți ne gândim la greșelile pe care le-am făcut de-a lungul anilor și încercăm să le îndreptăm, cât mai avem timp. În lunile următoare primim multe vizite și îi ascult pe oameni cum îl vorbesc de bine pe socrul meu, spunând că este un bărbat prosper de la Muntele de Aur, însă eu, când mă uit la el, în aceste ultime zile pe care le mai are de trăit, nu văd decât un om ruinat. A muncit atât de mult și totuși și-a pierdut afacerile și casa din China, iar aici, aproape tot ce-a vrut să construiască s-a năruit. Acum, când clipa morții e aproape, trebuie să se bizuie pe fiul său în acte să-i ofere adăpost, mâncare, pipa

din fiecare seară și câte-o revistă *China Reconstructs*, pe care Sam o cumpără pe sub mână de la magazinul din colț.

Singura consolare în ultimele luni care i-au mai rămas, în timp ce cancerul îi devorează plămânii, o reprezintă fotografiile pe care i le decupez din revistă și pe care le atârn pe peretele de lângă fotoliul în care stă. Nu de puține ori văd lacrimi rostogolindu-i-se pe obrajii uscățivi, atunci când se uită lung la țara pe care-a părăsit-o când era tânăr: munții cei sfinți, Marele Zid, Orașul Interzis. Zice că-i urăște pe comuniști, pentru că asta trebuie să spună toată lumea, dar tot iubește țara, arta, cultura și poporul chinez și lucrurile acestea n-au legătură cu Mao, cu Cortina de Bambus sau cu groaza pe care ne-o inspiră comuniștii. Nu este singurul care tânjește după pământul de acasă. Mulți dintre cei vârstnici, precum unchiul Wilburt sau unchiul Charley, trec pe la noi și rămân cu privirea cufundată în imaginile patriei lor pierdute, atât de mare este iubirea lor față de China, indiferent de ce s-a ales de țară acum. Dar totul se întâmplă foarte repede și Tata se stinge.

Înmormântarea este cel mai important eveniment din viața oricui, mai important decât nașterile, aniversările sau nunțile. Pentru că Tata e bărbat și a trăit peste optzeci de ani, are parte de o înmormântare mult mai fastuoasă decât cea a lui Yen-yen. Închiriem un Cadillac decapotabil, pe a cărui banchetă din spate așezăm un portret al lui, înconjurat de flori, și mergem cu el de-a lungul Cartierului Chinezesc. Cel care conduce mașina aruncă bani pe fereastră, ca simbrie pentru diavolii cei răuvoitori și pentru alte spirite de pe lumea cealaltă care ar putea bloca drumul. O fanfară merge în spatele automobilului, intonând cântece populare chinezești și marșuri militare. În sala de ceremonie, trei sute de oameni se înclină de trei ori în fața sicriului și încă de trei ori în fața noastră, a familiei îndoliate. Le dăm bani bocitoarelor, pentru a alunga *sa hee* – aerul rău al morții – și bomboane, ca să îndulcim gustul amar al morții. Toată lumea e îmbrăcată în alb – culoarea doliului, culoarea morții. Apoi, mergem la restaurantul Suzhu, pentru *gaai wai jau* – masa „simplă“

tradițională care se dă pentru morți, cu șapte feluri de mâncare făcute din carne de pui, fructe de mare și legume, pentru a „a spăla durerea“, pentru a-i ura bătrânului o viață viitoare lungă după această moarte și pentru a ne îmbarca într-o călătorie tămăduitoare, care să ne ajute să dăm uitării spiritul morții, înainte de a ne întoarce acasă.

În următoarele trei luni, până la sfârșitul doliului, mai multe femei vin la noi acasă, iar eu și May jucăm domino cu ele. Uneori, nu-mi pot lua ochii de la fotografiile pe care le-am atârnat pe peretele de deasupra fotoliului Tatei. Nu știu de ce, dar nu le pot da jos de acolo.

O bucată de aur

— Eu de ce n-am voie? protestează Joy, ridicând tonul. Mătușa Violet și unchiul Rowland îi dau voie lui Leon să meargă.

— Leon e băiat, îi spun eu.

— Nu costă decât douăzeci și cinci de cenți. *Te rooog!*

— Eu și tata credem că nu e bine ca o fetiță de vârsta ta să umble singură prin oraș…

— Dar n-o să fiu singură. Toți copiii merg.

— Tu nu ești ca *toți* copiii, îi zic. Vrei ca oamenii să se uite la tine și să vadă un chip de porțelan zgâriat? Trebuie să ai grijă de corpul tău ca de o bucățică de jad.

— Mamă, nu vreau decât să merg la petrecerea dansantă de la Sala Internațională.

Yen-yen spunea că nu poți cumpăra o bucată de timp nici în schimbul unei bucăți de aur, dar de-abia acum am ajuns să înțeleg cât de prețios este timpul și cât de repede trece. Suntem în 1956, e vara în care Joy a absolvit liceul. La toamnă va merge la Universitatea din Chicago, unde vrea să studieze istoria. E al naibii de departe, dar am hotărât s-o lăsăm să plece. Costurile de școlarizare au fost mai mari decât ne-am așteptat, dar Joy a primit o bursă care acoperă parțial cheltuielile și ne va mai ajuta și May cu bani.

În fiecare zi, Joy mă bate la cap s-o las într-un loc sau altul. Dacă o voi lăsa să meargă la petrecerea dansantă – ce-o mai fi și asta? –, atunci va trebui să fiu de acord cu multe altele: dansul cu orchestra, petrecerea de aniversare care va avea loc în Parcul MacArthur, petrecerea pentru care va trebui să plece și să se întoarcă cu autobuzul.

— Ce crezi c-o să se-ntâmple? întreabă Joy, care nu se dă bătută nici în ruptul capului. O să punem niște discuri și-o să dansăm și noi puțin.

Așa ziceam și noi când eram adolescente, în Shanghai, și nu ne-a prins deloc bine.

— Ești prea mică pentru a ieși cu băieți, îi spun eu.

— Mică? Am optsprezece ani! La vârsta mea, mătușica May îl lua pe unchiul Vern de bărbat…

Și era deja gravidă, îmi zic eu în gând.

Sam a-ncercat să mă mai domolească, reproșându-mi că sunt prea strictă cu ea: „Îți faci prea multe griji, mi-a spus, nu-i stă ei gândul la băieți."

Să-mi arate el o fată de vârsta lui Joy care nu se gândește la băieți! Eu mă gândeam. Și May. Acum, când Joy îmi răspunde, nu ia în seamă ce-i zic sau dă buzna pe ușă când eu îi spun să rămână în cameră, până și sora mea râde de mine că mă-nfurii și-mi zice:

— Și noi făceam la fel la vârsta ei!

Și uite unde-am ajuns, aș vrea să-i strig în față.

— Eu n-am fost la niciun meci de fotbal și la nicio petrecere dansantă, începe Joy din nou cu smiorcăiala. Celelalte fete au fost la Palladium. Au fost la Baltimore. Eu n-am voie să fac nimic!

— Avem nevoie de tine să ne-ajuți la restaurant și la prăvălie. Și mătușica ta are nevoie de-o mână de ajutor.

— De ce să v-ajut? Nici măcar nu mă plătiți.

— Toți banii…

— Se-adaugă la economiile familiei. Ați pus bani deoparte ca să pot merge la facultate. Știu asta. *Știu.* Dar mai am două luni până plec la Chicago. Nu vrei să mă distrez și eu puțin? Pe urmă n-o să-mi mai văd prietenii. Își încrucișează mâinile la piept și oftează, ca și cum ar fi cea mai oropsită ființă din lume.

— Poți să faci ce vrei, dar trebuie să-nvești bine la școală. Dacă nu vrei să te duci la școală…

— Atunci o să mă lăsați de capul meu, îmi ia vorba din gură, rostind fraza extenuată, de parc-ar fi repetat-o secole întregi.

Sunt mama lui Joy și o văd cu ochii unei mame. Părul ei lung, negru, are reflexia albastră a munților îndepărtați. Ochii ei sunt negri precum fundul unui lac adânc pe timp de toamnă. N-a avut destulă hrană în pântece, așa că e mai mică de statură decât mine, chiar și decât May, ceea ce o face să semene cu o domniță din vremurile străvechi – mlădioasă ca ramurile de salcie în bătaia vântului și delicată ca un stol de rândunici în zbor –, dar înăuntrul ei, tot Tigru rămâne. Oricât aș vrea eu s-o îmblânzesc, fiica mea nu se poate dezbăra de firea ei, așa cum eu nu mă pot dezbăra de-a mea. De când a absolvit liceul, se tot plânge de hainele pe care i le croiesc.

— Mi-e rușine să ies îmbrăcată așa, îmi spune ea.

I le-am făcut din iubire. I le-am croit eu fiindcă aici nu există un atelier cum era cel al lui Madame Garnet din Shanghai și nu am unde s-o duc să-și facă rochii care să-i vină perfect pe corp. Însă ceea ce o supără cel mai tare e lipsa de libertate, dar eu știu prea bine ce lucruri făceam eu și May când eram tinere – mai ales May. De fapt, *numai* May.

Multe dintre lucrurile astea nu s-ar fi întâmplat dacă ar mai fi trăit Tata Louie. Se fac patru ani de când ne-a părăsit. Eu, Sam și Joy am fi putut să profităm de moartea Tatei și să ne mutăm la casa noastră, dar n-am făcut-o. Sam i-a promis ceva când Tata l-a luat să-i fie mai mult decât un fiu în acte. Eu poate că nu mai cred în străbuni, dar Sam aprinde tămâie pentru ăla bătrânu', iar de Anul Nou sau de alte sărbători face ofrande constând din mâncare și haine din hârtie. Pe lângă asta, cum am fi putut să-l părăsim pe Vern, care a trăit mai mult decât s-ar fi așteptat oricare dintre noi? Cine să-i explice că nu mai are părinți atunci când întreabă de ei, zilnic? Cum s-o lăsăm pe May să-l îngrijească singură pe soțul ei, să conducă compania de costume și decoruri și prăvălia cu antichități și totodată, să se ocupe și de casă? Însă motivele care ne țin aici trec dincolo de fidelitatea față de familie și de promisiunile făcute. Ne este în continuare îngrozitor de frică.

Pe zi ce trece, veștile care sosesc de la guvern sunt tot mai rele. Consulul Statelor Unite la Hong Kong a acuzat comunitatea

chineză că are înclinații spre înșelăciune și mărturie falsă, pentru că „nu cunoaște conceptul occidental de jurământ“. A declarat că toți cei care calcă pragul biroului său, cu dorința de a veni în Statele Unite, folosesc acte false. Chiar dacă Angel Island a fost desființată de multă vreme, el a conceput noi proceduri, printre care se numără răspunsul la sute de întrebări, completarea unui vraf de formulare și luarea de declarații în scris, recoltarea de sânge pentru analize, efectuarea de radiografii, amprentarea, toate pentru a-i opri pe chinezi să pătrundă în America. El afirmă că fiecare chinez aflat deja în America – de la cei care au venit pentru aur acum mai bine de-un secol, până la cei care-au contribuit la construcția căii ferate transcontinentale acum optzeci și ceva de ani – a pătruns în țară ilegal și nu trebuie considerat demn de încredere. Spune că nouă ne revine responsabilitatea pentru traficul de droguri, uzul de pașapoarte și documente false, falsificarea dolarilor americani și încasarea ilegală de ajutoare sociale și pensii de veterani. Mai rău, susține că de zeci de ani comuniștii au trimis fii în acte – ca Sam, Wilburt, Fred și mulți alții – în America, pentru spionaj. Insistă ca fiecare chinez din America să fie cercetat.

Ani de-a rândul, Joy a venit acasă de la școală și ne-a povestit ce măsuri de protecție antinucleară a învățat. Acum parcă trăim în fiecare zi în poziția aceea ghemuită – ascunși în casă alături de rudele noastre, rugându-ne ca ferestrele, pereții și ușile să nu fie zguduite, smulse și făcute praf și pulbere. Din toate motivele astea – pentru că ne iubim unii pe alții, pentru că ne temem pentru noi și pentru ceilalți –, am rămas împreună și am încercat să găsim un echilibru și să ne liniștim, dar acum, că Tata Louie nu mai e, plutim toți în derivă, în special fiica mea.

— Tu nu trebuie să speli haine pentru *lo fan*-i, să le faci de mâncare, să le faci curat sau să le răspunzi la ușă, îi spun. Nu trebuie să lucrezi la vreun birou sau într-un magazin. Când eu și *baba* am ajuns prima oară în orașul ăsta, nu ne doream decât să putem avea într-o bună zi restaurantul nostru și o căsuță.

— Tu și tata ați reușit să vă-mpliniți dorința.

— Da, dar tu poți să ai și poți să faci mult mai mult. Pe vremea când am sosit eu și cu mătușica aici, doar câțiva oameni de-ai noștri puteau să aibă o profesie. Pot să ți-i număr pe degetele de la o mână. Și chiar o s-o fac. Y.C. Hong, primul avocat chinezo-american din California; Eugene Choy, primul arhitect chinezo-american din Los Angeles; Margaret Chung, primul doctor chinezo-american din țară…

— Mi i-ai mai enumerat de o mie de ori…

— Nu vreau să-nțelegi decât că și tu poți deveni avocat, doctor, om de știință sau contabil. Ești capabilă să faci orice.

— Sunt capabilă să mă cațăr pe un stâlp de telegraf? întreabă ea țâfnoasă.

— Nu vrem decât să fii printre cei mai buni, îi răspund eu pe un ton calm.

— De-asta mă și duc la facultate. Nu vreau să mai lucrez în viața mea în restaurant sau la prăvălie.

Nici eu nu mai vreau să facă asta, asta încerc să-i spun. Cu toate astea, o parte din mine suferă că afacerile familiei – cu ajutorul cărora am putut s-o hrănim, s-o îmbrăcăm și să-i oferim un acoperiș deasupra capului – au devenit un lucru de care-i este rușine. Încerc – și nu e prima oară – s-o fac să înțeleagă.

— Băieții familiei Fong au devenit doctori și avocați, dar tot mai dau o mână de ajutor la restaurantul domnului Fong, subliniez eu. Băiatul lui se duce ziua la tribunal și seara, când judecătorii vin la restaurant să mănânce, îi zic: „Nu te știm de undeva?“ Ce să mai zic de băiatul domnului Wong? Și el a studiat la USC, dar nu e atât de îngâmfat încât să nu-l ajute pe taică-său la benzinărie, la sfârșit de săptămână.

— Nu-mi vine să cred că mi-l dai de exemplu pe Henry Fong! Nu te plângeai tu că s-a făcut „prea continental“, pentru că s-a însurat cu fata aia de scoțieni? Cât despre Gary Wong, el încearcă să-și spele păcatele, de când le-a frânt inima părinților căsătorindu-se cu o *lo fan*-ă și mutându-se la Long Beach, unde duce o viață de eurasiatic! Mă bucur să văd că deodată ai devenit așa de deschisă!

Așa trece ultima vară a lui Joy acasă – cu cascade de mici certuri. La o întrunire de la biserică, Violet îmi povestește că și ea pățește la fel cu Leon, care la toamnă pleacă la Yale.

— Uneori e la fel de neplăcut ca un pește căzut din căruță și rămas mai multe zile în mijlocul drumului. Americanii zic că puii își iau zborul din cuib. Da, Leon vrea să-și ia zborul ! E băiatul meu, e sufletul meu, dar nu înțelege că o parte din mine își dorește ca el să plece. Fugi ! Fugi ! Și ia și mirosul ăla urât cu tine !

— E vina noastră, îi mărturisesc eu lui Violet într-o seară la telefon. M-a sunat plângând după ce fiul ei s-a plâns că, din cauza accentului ei, va fi catalogată mereu drept o străină și i-a zis că dacă cineva o s-o-ntrebe de unde e, mai bine să spună că-i din Taipei, Taiwan, decât din Peking, Republica Populară Chineză, asta dacă nu vrea ca J. Edgar Hoover și agenții lui de la FBI s-o acuze că-i agent sub acoperire într-o misiune de spionaj. Noi ne-am crescut copiii în spiritul american, dar de fapt ne doream niște fii și fiice binecrescuți, după tradiția chineză.

Văzând certurile din casă, May îi oferă lui Joy o slujbă la figurație. Joy e-n culmea fericirii.

— Mamă, te rog ! Mătușica May spune că dac-o să mă duc să lucrez cu ea, o să fac rost de bani pentru cărți, mâncare și haine de iarnă.

— Am pus destui bani deoparte pentru astea.

Ceea ce spun nu e întru totul adevărat. Niște bani în plus ar fi bine-veniți, dar ultimul lucru pe care mi-l doresc e s-o văd pe Joy pe platourile de filmare, cu May.

— Niciodată nu mă lași și pe mine să mă distrez un pic, se plânge fiica mea.

Observ că May nu intervine, ne privește doar, știind că până la urmă va câștiga Tigrul cel aprig. Și, uite-așa, timp de câteva săptămâni, fiica mea pleacă în fiecare zi cu mătușa ei. În fiecare seară, când se-ntoarce acasă, le povestește tatălui și unchiului aventurile ei de pe platou, dar nu uită să-mi facă și mie câte-un reproș. May îmi spune să nu mă las afectată de comportamentul rebel al lui Joy, că așa sunt tinerii în ziua de azi și că nu face

decât să se integreze în grupul copiilor americani de vârsta ei. May nu înțelege cât de dezorientată sunt. În fiecare zi, în mine se dă o luptă crâncenă : vreau ca fiica mea să fie patriotă și să se bucure de toate șansele pe care i le oferă cetățenia americană, dar, în același timp, mă îngrijorează că n-am reușit s-o învăț pe Joy să fie respectuoasă față de părinți, să fie politicoasă și să se comporte ca o chinezoaică.

Cu două săptămâni înainte de plecarea lui Joy la Universitatea din Chicago, mă duc pe verandă să-mi iau rămas-bun de la ea. May e tolănită în patul ei, în celălalt capăt al verandei, și răsfoiește o revistă. Joy stă pe patul ei, acoperit cu o cuvertură, pieptănându-se și ascultând muzica aceea nesuferită a lui Elvis Presley la patefon. Peretele de deasupra patului ei e tapetat cu postere pe care le-a decupat din reviste și care îi înfățișează pe Elvis Presley și pe James Dean, care a murit anul trecut.

— Mamă, spune Joy, după ce-i dau o sărutare, m-am gândit și…

Știu deja că ceea ce are să-mi spună n-o să-mi pice bine, după felul în care a început.

— Tu ai spus mereu că mătușica May era cea mai frumoasă dintre modelele din Shanghai.

— Da, îi răspund eu, trăgând cu ochiul la May, care-și ridică privirea din revistă. Toți pictorii o iubeau.

— Păi dacă-i așa, cum se face că în revistele pe care le cumpără tata, știi tu, alea din China, tu apari mereu în prim-plan ?

— Ei, dar nu-i adevărat ! îi spun eu, dar în sinea mea știu că așa e. În cei patru ani care-au trecut de când Tata Louie a cumpărat numărul acela din *China Reconstructs*, Z.G. a mai făcut șase coperte în care chipul meu și al lui May sunt ușor de recunoscut. Pe vremuri, artiștii ca Z.G. foloseau modele pentru a promova un stil de viață luxos. Acum, folosesc posterele, calendarele și reclamele pentru a comunica atât viziunea partidului comunist atât către mase, către oamenii neștiutori de carte, cât și către lumea din afara țării. Scenele din budoare, saloane și camere de baie au fost înlocuite de teme patriotice : eu și May cu brațele deschise, ca și cum am îmbrățișa un viitor prosper, noi

două, purtând baticuri și împingând roabe cu pietre pentru construirea unui baraj sau stând în picioare în mijlocul unui lan de orez, supraveghind recolta. Pe fiecare copertă, fața mea, obrajii mei rozalii și trupul meu zvelt sunt în prim-plan, în vreme ce sora mea apare în planul secund, în spatele meu, ținând un coș în care eu pun niște legume, ținându-mi bicicleta sau mergând cu capul plecat din pricina greutății recoltei pe care o cară, în timp ce ochii mei privesc spre cer. În imagini apare întotdeauna un element tipic pentru Shanghai: râul Huangpu curgând pe sub fereastra unei fabrici, Grădina Yu Yuan din Vechiul Oraș Chinezesc, unde soldații în uniformă participă la trageri, splendidul Bund, lipsit de strălucire acum, traversat de muncitori în drum spre locurile de muncă. Nuanțele diafane, aranjamentul romantic și tușele fine pe care le iubea Z.G. pe vremuri au fost înlocuite de contururi negre și de monotonie cromatică, axată mai ales pe roșu, roșu, roșu.

Joy sare în picioare și pornește spre capătul celălalt al verandei. Se uită lung la copertele de reviste pe care May le-a lipit pe peretele de lângă pat.

— Cred că te-a iubit foarte mult, spune fiica mea.

— Ei, nu cred că putem vorbi de-așa ceva! îmi sare May în ajutor.

— Ar trebui să te uiți mai cu atenție la astea, zice Joy. Nu observi ce-a vrut pictorul, de fapt? Femeile zvelte, cu pielea albă, mereu în pas cu moda, așa cum erai tu, mătușică May, au fost înlocuite de femei robuste, sănătoase, muncitoare, așa cum e mama. Țin minte că-mi povesteai că tatăl vostru era mereu nemulțumit că mama avea o față de țărăncuță – rumenă în obraji. Pentru comuniști, chipul ei este perfect.

Uneori, fiicele mai sunt și crude cu mamele lor. Uneori, spun răutăți fără să vrea, dar asta nu-nseamnă că ceea ce spune Joy nu-mi sfredelește inima. Mă întorc cu spatele și mă uit la stratul cu zarzavat, încercând să-mi ascund sentimentele.

— De-asta cred eu că te iubește, mătușică May. N-ai cum să nu-ți dai seama de asta.

Inspir adânc. O parte a creierului meu o ascultă pe Joy, iar cealaltă reinterpretează ce-a spus mai devreme. Când a zis: „Cred că te-a iubit foarte mult“, nu se referea la mine. Se referea la May.

— Adică, uită-te puțin, o aud pe fiică-mea spunând. Aici e mama, țărăncuța-model pentru țară, și aici ești tu. Privește cum ți-a pictat chipul, mătușică May. E superb, ca imaginea unei zâne sau cam așa ceva.

May nu spune nimic, dar îmi dau seama că studiază atent copertele.

— Dacă te-ar vedea acum, continuă fiică-mea, probabil că nici nu te-ar mai recunoaște.

Cu asta, fiica mea reușește să ne rănească pe amândouă, lovindu-ne în punctele cele mai vulnerabile. Îmi înfig unghiile în podul palmei ca să-mi stăpânesc sentimentele. Schițez un zâmbet forțat, apoi mă întorc și-mi pun mâna pe umărul fiicei mele.

— Am venit să-ți spun noapte bună. La culcare cu tine! May, spun încetișor, poți să m-ajuți puțin cu contabilitatea pentru restaurant? Nu prea mă descurc cu cifrele.

Eu și sora mea am trăit o viață-ntreagă de zâmbete false, de care ne-am folosit pentru a scăpa de lucrurile care nu ne plăceau. Plecăm de pe verandă ca și cum Joy nu ne-ar fi rănit prin ceea ce a spus, dar, de îndată ce ajungem în bucătărie, ne consolăm una pe alta, încercând să rămânem puternice. De ce oare sunt cuvintele lui Joy atât de dureroase, după atâta amar de vreme? Pentru că înăuntrul nostru încă mai purtăm visele a ceea ce putea fi, a ceea ce puteam deveni. Asta nu înseamnă că nu suntem mulțumite de viața de acum. Suntem mulțumite, dar fanteziile noastre romantice de pe vremea adolescenței nu ne-au părăsit întru totul. E așa cum spunea Yen-yen, cu mulți ani în urmă: „Mă uit în oglindă și mă surprinde ceea ce văd.“ Mă uit în oglindă și m-aștept să văd acea fată din Shanghai, nu pe soția și mama de acum. Cât despre May… Pentru mine, ea a rămas neschimbată. Ea e tot frumoasă, are acea frumusețe chinezească care n-are vârstă.

— Joy e un copil, îi spun surorii mele. Și noi ziceam și făceam lucruri prostești când eram de vârsta ei.

— Totul se-ntoarce mereu la începuturi, îmi răspunde May și mă întreb dacă se gândește la înțelesul inițial al acestui proverb, acela că indiferent de ceea ce facem în viață, mereu ne întoarcem de unde-am plecat, că vom avea și noi copii care nu ne vor asculta, care ne vor răni și ne vor dezamăgi, așa cum și noi ne-am ignorat, rănit și dezamăgit părinții mai demult, sau dacă se gândește la Shanghai și la faptul că, de când l-am părăsit, în sufletele noastre a rămas imaginea ultimelor zile petrecute acolo, că suntem condamnate să retrăim la nesfârșit pierderea părinților, a casei, a lui Z.G. și să îndurăm consecințele violului la care am fost supusă și ale sarcinii nedorite a lui May ?

— Joy spune toate răutățile astea ca să ne apropie, îi zic eu, repetând ce mi-a spus Violet mai deunăzi. Știe cât de singure ne vom simți fără ea.

May se uită-n altă parte, iar ochii îi lucesc.

A doua zi de dimineață, când ies pe verandă, observ că imaginile din *China Reconstructs* au fost date jos de pe pereți și aruncate.

Stăm pe peron în Union Station și ne luăm la revedere de la Joy. Eu și May suntem îmbrăcate în fuste lungi, înfoiate din cauza jupelor, și încinse cu niște curelușe de lac. Săptămâna trecută ne-am vopsit pantofii cu tocuri ascuțite ca să fie în ton cu rochiile, mănușile și gențile pe care le avem în garderobă. Am fost la coaforul Palace să ne facem bucle și să ne tapăm părul, pe care acum îl protejăm cu niște eșarfe viu colorate, legate strengărește sub bărbie. Sam s-a îmbrăcat cu cel mai bun costum pe care-l are și pare posomorât. Joy pare bucuroasă.

May caută ceva prin geantă și scoate săculețul cu cele trei monede de cupru, trei semințe de susan și trei boabe de fasole, pe care i l-a dăruit mama cu mulți ani în urmă. M-a întrebat dacă i-l poate face cadou lui Joy. Nu am zis nu, dar mi-aș fi dorit să mă fi gândit eu mai înainte. I-l pune la gât lui Joy și-i spune :

— Ți l-am dăruit chiar în ziua în care ai venit pe lume, ca să te apere de toate relele. Acum sper să-l porți mereu când ești departe de noi.

— Mulțumesc, mătușică, îi spune fiica mea, strângând săculețul în mână. În viața mea n-o să mai storc vreo portocală și n-o să mai vând vreo gardenie, se jură ea în timp ce-și îmbrățișează tatăl. N-o să mai port niciodată fibre sintetice sau pulovere din alea de flanelă de care-mi făceai tu, îmi promite ea, după ce îmi dă o sărutare. Nu mai vreau să văd în fața ochilor vreun instrument de masaj din lemn sau mărfuri făcute în Canton.

O lăsăm să-și spună oful și o copleșim cu sfaturi, dându-i ultimele indicații : îi spunem c-o iubim, îi cerem să ne scrie zilnic, îi spunem să ne sune în caz de urgență, că ar trebui să mănânce mai întâi găluștele pe care i le-a făcut *baba* și pe urmă să treacă la untul de arahide și la biscuiții din coșul cu mâncare. După aceea, se urcă-n tren și o vedem la fereastră, făcându-ne cu mâna și strigând :

— Vă iubesc ! O să-mi fie dor de voi !

Mergem după tren până iese din gară, făcându-i cu mâna și plângând până ce n-o mai vedem deloc.

Când ajungem acasă, ne simțim ca și cum s-ar fi tăiat curentul. Nu mai suntem decât patru persoane în casă și liniștea, mai ales în prima lună, e atât de greu de suportat, încât May își cumpără un Ford Thunderbird de culoare roz, nou-nouț, iar eu și Sam ne luăm un televizor. May vine acasă de la muncă, mănâncă repede ceva, îi spune noapte bună lui Vern și apoi iese în oraș. În amintirea pasiunii lui Joy pentru cowboy, noi, cei rămași acasă, ne adunăm în sufragerie și ne uităm la *Gunsmoke* și la *Cheyenne*[1].

— *Dragă mamă și tată, mătușico May și unchiule Vern*, citesc eu cu voce tare. Stăm cu toții pe scaune, în jurul patului lui Vern. *Mi-ați scris și m-ați întrebat dacă mi-e dor de casă. Cum să vă răspund și să nu vă supăr ? Dacă v-aș spune că mă*

[1] Seriale western americane.

distrez aici, v-aș răni sentimentele. Dacă v-aș spune că mă simt singură, atunci ați fi îngrijorați.

Mă uit la ceilalți. Sam și May dau din cap, înțelegători. Vern mototolește cearșaful. Nu înțelege întru totul că Joy a plecat, așa cum n-a înțeles întru totul că părinții lui nu mai sunt.

— *Însă cred că tata ar vrea să vă spun adevărul*, continuu eu să citesc. *Sunt foarte fericită și mă distrez de minune. Cursurile sunt interesante. Acum lucrez la un referat despre un scriitor chinez pe nume Lu Hsün. Probabil că nici n-ați auzit de el…*

— Ha ! o aud pe soră-mea. Am putea să-i dăm lecții. Ții minte ce spunea el despre modele în scrierile sale ?

— Citește în continuare, zice Sam.

Joy nu vine acasă de Crăciun. Nu ne mai obosim să împodobim un brad mare. Sam cumpără un brăduț de 45 de centimetri, pe care-l punem pe șifonierul lui Vern.

Pe la sfârșitul lui ianuarie, entuziasmul de început al lui Joy începe în sfârșit să pălească și o copleșește dorul de casă :

Cine și-ar dori să locuiască la Chicago ? E-atât de frig aici ! Nu iese niciodată soarele și bate mereu vântul. Vă mulțumesc pentru pijamelele groase pe care mi le-ați cumpărat de la magazinul militar, dar nici astea nu-mi țin de cald. Totul e alb : cerul, soarele și fețele oamenilor. Zilele mi se par prea scurte aici. Nu știu de ce îmi e dor mai mult : de excursiile la plajă sau de zilele petrecute cu mătușica May pe platourile de filmare. Mi-e dor chiar și de porcul dulce-acrișor pe care îl făcea tata la restaurant.

La ultima parte n-a nimerit-o. Porcul dulce-acrișor e cel mai rău fel de mâncare preferat de *lo fan*-i : e prea dulce și are prea mult pesmet.

În februarie, ne scrie :

Am tot sperat să-mi ofere vreun profesor de-aici o slujbă, pe timpul vacanței de primăvară. Chiar niciunul să nu aibă

nimic de lucru pentru mine? Stau în prima bancă la cursul de istorie și, cu toate astea, profesorul le dă mai întâi celorlalți materialele de curs. Dacă nu ajung pentru toată lumea, asta e, ghinionul meu!

Îi răspund la scrisoare:

Oamenii o să-ți spună mereu că nu poți una sau alta, dar nu uita că poți să faci orice-ți pui în gând. Să mergi neapărat la biserică! Acolo o să fii mereu bine primită și poți să iei parte la discuțiile despre întâmplările din Biblie*. E bine ca oamenii să știe că ești creștină.*

Îmi scrie înapoi:

Oamenii mă-ntreabă tot timpul de ce nu mă-ntorc în China. Le răspund că nu mă pot întoarce într-un loc în care n-am fost niciodată.

În martie, tonul lui Joy devine dintr-odată mai voios. „Poate pentru că s-a terminat iarna“, presupune Sam. Dar nu, nu e asta, pentru că încă se plânge de iarna interminabilă de acolo. Cred că la mijloc e un băiat, mai degrabă…

Prietenul meu Joe mi-a propus să mă alătur Asociației Creștin-Democrate a Studenților Chinezi. Îmi plac tinerii din grupul ăsta. Discutăm despre integrare, despre căsătoriile interrasiale și despre relațiile de familie. Învăț o mulțime de lucruri și e drăguț să mă văd cu prietenii, să gătim și să luăm masa împreună.

Lăsându-l la o parte pe Joe, cine-o mai fi și el, mă bucur că a intrat într-un grup de creștini. Știu că acum își va face prieteni. După ce le citesc tuturor scrisoarea, îi scriu un mesaj din partea tuturor:

Tatăl tău vrea să știe ce cursuri faci semestrul acesta. Te descurci bine la învățătură ? Mătușica May întreabă care mai e moda prin Chicago și dacă vrei să-ți trimită ceva de îmbrăcat. Eu nu știu ce să-ți mai spun. Acasă totul e la fel sau aproape la fel. Am închis prăvălia cu antichități – nu avem destui clienți, așa că nu rentează să angajăm pe cineva ca să vândă „porcării", cum le ziceai tu. Restaurantul merge bine și taică-tu e destul de ocupat. Unchiul Vern vrea să-i povestești mai multe despre Joe.

De fapt, Vern n-a întrebat nimic despre Joe, dar noi, ceilalți, murim de curiozitate să aflăm ce-i cu el.

Cât despre mătușica ta, o știi prea bine : muncește zi-lumină. Ce să-ți mai scriu ? Bine, ar mai fi zvonurile care umblă prin oraș, dar cu astea ești la curent. Toți se tem să nu fie acuzați că-s comuniști. Când se iscă vreo ceartă cu partenerii de afaceri sau într-o relație, oamenii se răzbună unii pe alții, făcându-se comuniști. „Ați auzit că domnul sau doamna cutare e comunist sau comunistă ?" Știi cum e, oamenii bârfesc, îndrugând verzi și uscate. Dacă cineva vinde mai multe antichități, gata, e comunist ! Nu vrea să fie iubita mea, ce mai, înseamnă că-i comunistă ! Din fericire, tatăl tău n-are dușmani și nimeni nu o curtează pe mătușica ta.

O iau prin învăluire, ca s-o fac să ne scrie mai mult despre acest Joe. Dar sunt mama ei și ea e fata mea, asta rămâne bătut în cuie. Mă ghicește imediat. Ca de obicei, nu citesc scrisoarea decât după ce ajung toți acasă și ne strângem roată în jurul patului lui Vern.

Ți-ar plăcea de Joe, îmi scrie ea. *Se pregătește să dea la Medicină. Duminica mergem împreună la biserică. Îmi amintești mereu să-mi fac rugăciunile, dar la asociația creștină nu se spun rugăciuni. Ai crede că vorbim numai despre Iisus la întâlnirile noastre, dar de fapt nu vorbim deloc despre El.*

Discutăm despre nedreptățile care le-au fost făcute oamenilor cum sunteți tu și tata, bunica și bunicul. Vorbim despre ce li s-a întâmplat chinezilor în trecut și despre ce li se întâmplă în continuare negrilor. Chiar săptămâna trecută am pichetat magazinul Montgomery Ward, pentru că refuză să angajeze negri. Joe spune că minoritățile trebuie să se unească. Amândoi am îndemnat oamenii să semneze petiții. E bine să te mai gândești și la problemele altora.

Când termin de citit scrisoarea, Sam întreabă:

— Crezi că Joe ăsta vorbește dialectul Sze Yup? Nu vreau să se mărite cu cineva care vorbește alt dialect.

— Cine-a zis că băiatul e chinez? întreabă May.

Auzind asta, începem să ciripim ca niște vrăbii.

— Fac parte dintr-o asociație chineză, zice Sam. Sigur e chinez.

— Și merg împreună la biserică, adaug eu.

— Ei, și? Tu mereu ai îndemnat-o să meargă la o biserică din afara Cartierului Chinezesc, ca să cunoască și altfel de oameni, spune May și imediat trei perechi de ochi mă țintuiesc cu reproș.

— Îl cheamă Joe, zic eu. E un nume bun. Poate fi chinezesc.

În timp ce mă uit lung la numele pe care Joy l-a scris cu caligrafia ei frumoasă și dreaptă și încerc să ghicesc ce rasă ar putea fi acest Joe, sora mea – această surioară afurisită a mea – inventariază alți Joe.

— Joe DiMaggio, Joseph Stalin, Joseph McCarthy…

— Răspunde-i, o întrerupe Vern. Spune-i că nu-i bine să te împrietenești cu comuniștii. O să dea de necazuri.

Nu-i scriu asta. Ceea ce-i scriu nu e deloc subtil: *Ce nume de familie are Joe?*

La jumătatea lunii mai, primim și răspunsul lui Joy.

Ah, mamă, ce amuzantă ești! Parcă vă văd, pe tine și pe tata, pe mătușica May și pe unchiul Vern, cum stați și vă faceți

un milion de griji. Numele de familie al lui Joe e Kwok, sunteți mulțumiți ? Câteodată ne-ntrebăm cum ar fi să ne-ntoarcem în China și să ajutăm țara. Joe spune că noi, chinezii, avem o expresie : China să trăiască mii și mii de ani ! E greu să fii chinez și să păstrezi gândul ăsta în sufletul tău, dar e și un motiv de mândrie și de bucurie. Știi ce-mi spune ? dacă n-ar trebui să participăm și noi la ce se-ntâmplă în patria noastră ? Mai mult, m-a dus să-mi fac pașaport.

Mi-am făcut griji pentru Joy din prima clipă de când a plecat. Mi-am făcut griji pentru ea când a început să-i fie dor de casă. Mi-am făcut griji pentru că ieșea cu băiatul ăsta și noi habar n-aveam cine este sau de unde vine. Dar de data asta e vorba de altceva. Acum suntem într-adevăr speriați.

— China nu e patria ei, bombăne Sam.

— Băiatul e comunist, zice Vern, dar el are impresia că toți oamenii sunt comuniști.

— E și ea îndrăgostită, spune May încetișor, dar simt din vocea ei că-și face griji. Fetele zic și fac tot felul de lucruri prostești când sunt îndrăgostite.

Împăturesc scrisoarea și o pun la loc în plic. Nu putem să facem nimic în legătură cu asta, suntem prea departe de ea. Însă dau glas unui cântec, care e mai mult o rugăciune, mai degrabă o rugăminte disperată : *Adu-mi-o acasă, adu-mi-o înapoi acasă.*

Piesele de domino

Vine vara și Joy vine acasă. Muzica suavă a vocii ei ne încălzește sufletele. Încercăm să n-o sufocăm, dar îi tot mângâiem brațele, îi netezim părul și-i îndreptăm gulerul de la bluză. Mătușica ei îi dă reviste despre filme cu autograf, bentițe colorate și o pereche de papuci violet. Eu îi gătesc mâncărurile preferate: carne de porc la abur cu ouă de rață sărate, carne de vită cu roșii și curry *lo mein*, aripioare de pui cu fasole neagră și tofu cu migdale, alături de salată de fructe la conservă, pe post de desert. În fiecare zi, Sam îi aduce tot felul de bunătăți: rață friptă de la măcelăria Sam Sing, tort cu frișcă și căpșuni de la brutăria Phoenix și *bao*[1] cu porc, de la băcănia ei preferată de pe Strada Primăverii.

Însă cât de mult s-a schimbat Joy în ultimele nouă luni! Poartă pantaloni capri și bluze fără mâneci din bumbac, pe corp. Și-a scurtat părul și are o tunsoare pixie. S-a schimbat și pe dinăuntru. Nu e obraznică și nu ne vorbește urât, așa cum făcea în ultimele luni înainte de plecarea la Chicago. În schimb, s-a întors cu ideea că știe mai multe decât noi despre călătorii (a călătorit cu trenul până la Chicago și-napoi), despre bani (are un cont în bancă și un carnet de cecuri, în timp ce eu și Sam încă ne ținem banii ascunși în casă, ca să nu pună mâna pe ei guvernul sau oricine altcineva) și în special despre China. Of, și ce predici ne mai ține!

Îl ia în primire pe cel mai cumsecade dintre noi, pe unchiul ei. Dac-ar fi să-i găsim vreun defect Boului – cu firea lui inocentă –, acela ar fi că are încredere în toată lumea și crede aproape orice i

[1] Chifle umplute cu carne de porc.

se spune, chiar dacă vine din partea cuiva străin, de la un escroc sau de la o voce pe care-o aude la radio. După ce-a ascultat ani de-a rândul emisiuni anticomuniste, Vern și-a format o părere de neclintit despre Republica Populară Chineză. Și-a ales Joy bine ținta? În mod sigur, nu. Când Joy afirmă: „Mao a ajutat poporul chinez", unchiul ei nu poate decât să zică: „Acolo nu există libertate."

— Mao vrea ca țăranii și muncitorii de rând să aibă parte de aceleași oportunități la care visau mama și tata pentru mine, insistă Joy neclintită. Pentru prima dată, oamenii de la țară au voie să meargă la colegiu sau la facultate. Și nu doar bărbații. Susține că femeile ar trebui să primească „plată egală pentru muncă egală".

— Tu n-ai fost niciodată în China, îi zice Vern. Nu știi nimic despre țara aia…

— Ba știu foarte multe. Am jucat în toate filmele alea despre China, când eram mică.

— China nu e ca-n filme, spune taică-su, care de obicei nu se amestecă în astfel de discuții.

Joy nu face pe deșteapta cu el. Sam nu încearcă să fie autoritar, așa cum ar face orice tată chinez tipic, și nici ea nu e o fiică chinezoaică tipică, adică ascultătoare. E ca o perlă în palma lui, de-a pururi prețioasă. Pentru Joy, tatăl ei e pământul tare pe care calcă, e mereu acolo unde este nevoie și se poate baza pe el.

Profitând de momentul de acalmie, May încearcă să-i scoată din cap pentru totdeauna astfel de idei.

— China nu e un platou de filmare. Nu poți s-o părăsești după ce s-au încheiat filmările.

E una din cele mai dure observații pe care i le-a făcut vreodată, dar chiar și cea mai mică dojană, cum este aceasta, o ustură pe fiica mea precum urzicile. Dintr-odată își îndreaptă atenția asupra mea și a lui May – două surori care sunt nedespărțite, care sunt cele mai bune prietene, a căror legătură e mai puternică decât și-ar putea-o imagina ea vreodată.

— În China, fetele nu poartă rochii cum ați vrea tu și mătușica May să port eu, îmi spune ea peste vreo câteva zile, dimineața, în timp ce calc cămăși pe verandă. Nu poți să te-mbraci în rochie pe tractor, să știi. Și nici nu-i obligatoriu ca fetele să știe să brodeze. Nu trebuie să se ducă la biserică sau la o școală chinezească. Și nu există „fii ascultătoare, fii ascultătoare!“, cu care mi-ați împuiat capul de când mă știu.

— Așa o fi, cum zici tu, îi răspund, numai că acum toată lumea trebuie să asculte de Mao. Cu ce este diferit de a asculta de împărat sau de părinți?

— În China, nimeni nu tânjește după nimic. Toată lumea are de mâncare. Răspunsul ei nu e un răspuns propriu-zis, ci mai degrabă un slogan pe care l-a adoptat în urma vreunui curs dintre cele pe care le frecventează sau de la băiatul acela, Joe.

— Or avea de mâncare, dar libertate au?

— Mao crede în libertate. N-ai auzit de noua lui campanie? A zis: „Lăsați o sută de flori să înflorească.“ Știi ce-a vrut să zică cu asta? Nu așteaptă să-i răspund. E o invitație către populație de a critica noua societate…

— N-o să aibă un final fericit.

— Of, mamă, ești atât de… Se uită la mine, încercând să găsească cuvântul potrivit. Tu mereu te iei după turmă. Ești adepta lui Chiang Kai-shek, pentru că toți ceilalți din Orașul Chinezesc sunt. Toată lumea știe că nu-i decât un mare hoț. Când a fugit din China, a furat bani și obiecte de artă. Uită-te ce viață duce acum, alături de soția lui! Și-atunci de ce sprijină America Kuomintangul și Taiwanul? N-ar fi mai bine să se apropie de China? E o țară mult mai mare, cu o populație mai numeroasă și cu mai multe resurse. Joe zice că e mai bine să vorbești cu oamenii decât să-i ignori.

— Joe în sus, Joe în jos, oftez eu enervată. Noi nici măcar nu știm cine e acest Joe și tu crezi tot ce zice el despre China? A fost măcar o singură dată în China?

— Nu, recunoaște Joy, cu jumătate de gură, dar ar vrea. Și eu aș vrea s-ajung într-o bună zi în China, să văd unde-ați locuit

tu și mătușica, în Shanghai, și să merg în satul nostru de baștină.

— Să mergi în China continentală? Ascultă bine la mine. Niciun șarpe nu s-ar mai întoarce-n Iad după ce-a gustat din Rai. Iar tu nu ești șarpe, ești doar o fătucă și habar n-ai despre ce vorbești.

— Dar am învățat despre…

— Uită de cursurile alea. Uită ce ți-a spus un băiat oarecare. Ieși în oraș și uită-te-n jur. Nu i-ai văzut pe noii străini din Cartierul Chinezesc?

— Mereu apar *lo fan*-i noi, spune ea indiferentă.

— Nu sunt *lo fan*-i obișnuiți. Sunt agenți FBI. Îi povestesc despre unul care, în ultima vreme, se plimbă zilnic prin Cartierul Chinezesc și le pune întrebări oamenilor. Traseul lui începe la Băcănia Internațională de pe Strada Primăverii, trece de restaurantul Pearl de pe Strada Ord și se continuă pe Broadway până la Piațeta Centrală din Noul Cartier Chinezesc. Aici se oprește în vizită la restaurantul generalului Lee. De-acolo se îndreaptă spre băcănia lui Jack Lee de pe Strada Hill și-apoi traversează strada, în partea cea mai recentă a Noului Cartier Chinezesc, pentru a-i face o vizită lui Fong, la multele afaceri pe care le deține. După toate astea, pleacă în sfârșit înapoi spre centrul orașului.

— Ce mai vor? Războiul din Coreea s-a terminat…

— Dar frica guvernului de China Roșie nu s-a stins. Acum e mai mare ca oricând. N-ai învățat teoria pieselor de domino la școală? Dacă o țară cade sub comunism, urmează încă una și așa mai departe. *Lo fan*-ii stau cu frica-n sân. Când le e frică, se-ntorc împotriva noastră. De-aia trebuie să fim de partea Generalului.

— Îți faci prea multe griji.

— Și eu îi spuneam același lucru mamei mele, dar ea avea dreptate și eu, nu. Deja au început să se petreacă lucruri rele, doar că n-au ajuns la urechile tale pentru că ai fost departe de casă. Oftez din nou. Cum s-o fac să înțeleagă? În timp ce erai plecată, guvernul a demarat o acțiune numită Programul de

Mărturisiri. Se desfășoară peste tot în țară, chiar și în Chicago, probabil. Ne cer… de fapt, mai bine zis, încearcă să bage frica în noi, ca să mărturisim cine a venit în țară ca fiu în acte. Le oferă cetățenie celor care își toarnă prietenii, vecinii și partenerii de afaceri sau chiar rudele. Vor să afle cine a câștigat bani, aducând fii în acte. Guvernul vorbește de efectul de domino. Ei bine, și aici, în Cartierul Chinezesc, dacă sufli un singur nume, se creează efectul de domino, căci nu va fi afectat doar un membru al familiei, ci toți partenerii de afaceri în acte și fiii în acte și rudele și vecinii pe care-i cunoști. Dar cel mai mult și mai mult vor să-i prindă pe comuniști. Dacă te duci și raportezi că domnul cutare e comunist, sigur capeți cetățenie.

— Suntem cetățeni cu toții. Nu suntem vinovați de nimic.

Ani de-a rândul, eu și Sam am oscilat între dorința tipic americană de a împărtăși, de a fi sinceri și de a-i spune adevărul lui Joy, și concepția chinezească bine înrădăcinată în noi, care spune să nu destăinui niciodată nimic. Prejudecata chinezească a învins, astfel că am ținut secret statutul nostru, al unchilor și al bunicului lui Joy, din două motive simple: nu am vrut să-și facă griji și nu am vrut să riscăm să-i spună ce nu trebuie, cui nu trebuie. Nu mai e un copil, dar viața ne-a învățat că până și cea mai mică greșeală poate avea urmări dezastruoase.

Pun cămașa lui Sam, proaspăt călcată, pe un umeraș și mă așez lângă fiica mea.

— Vreau să știi ce fel de oameni caută, ca să fii pregătită în caz că vin să te-ntrebe. Îi caută pe cei care-au trimis „bani de ceai“ acasă, în China…

— Bunicul Louie făcea asta.

— Exact. Și îi mai caută pe cei care-au încercat – legal – să-și scoată familiile din China, de când aceasta a fost închisă. Vor să afle cui îi sunt oamenii loiali, Chinei sau Statelor Unite? Fac o pauză, să mă asigur că mă ascultă cu atenție. Apoi reiau: Modul nostru chinezesc de gândire nu e întotdeauna înțeles aici, în America. Noi credem că dacă ești modest, respectuos și onest, poți înțelege mai bine ce ți se-ntâmplă, poți să-i protejezi

pe ceilalți și poți face în așa fel încât totul să se termine cu bine. Felul acesta de a gândi ne poate aduce suferință, nu doar nouă, ci și cunoscuților noștri.

Trag adânc aer în piept și îi spun ce mi-a fost atât de frică să-i scriu.

— Îți aduci aminte de familia Yee?

Cum să nu-și aducă aminte? Era foarte bună prietenă cu fetița lor cea mare, Hazel, și petrecea o grămadă de timp cu ceilalți copii ai familiei Yee, la întrunirile grupului din care făceam parte.

— Domnul Yee e ceea ce se cheamă fiu în acte. A adus-o pe doamna Yee în America prin Winnipeg.

— E fiu în acte? întreabă Joy surprinsă, dacă nu chiar impresionată.

— A luat hotărârea să mărturisească, ca să poată rămâne aici alături de familie, pentru că toți cei patru copii ai lor au cetățenie americană. Le-a spus celor de la INS[1] că și-a adus soția în țară folosindu-se de statutul lui fals. Acum el a obținut cetățenia, dar INS-ul a demarat procedurile de deportare pentru doamna Yee, pentru că ea e soție în acte. Mai au doi copii acasă, care nici n-au împlinit vârsta de doi ani. Ce vor face copilașii ăștia fără mamă? INS-ul vrea s-o trimită înapoi în Canada. Bine măcar că n-o trimit în China.

— Poate s-ar descurca mai bine în China.

Când aud una ca asta, nu știu cine vorbește – un papagal nătâng, care repetă tot ce i-a spus Joe ăla, sau vocea sângelui care-i curge prin vene, căci recunosc în ea încăpățânarea prostească a mamei ei naturale.

— Ai grijă cum vorbești despre mama lui Hazel! Ție ți-ar plăcea s-auzi una ca asta, dacă *eu* aș fi trimisă înapoi în China? Aștept un răspuns. Pentru că nu-l primesc, mă ridic în picioare,

---

[1] *Immigration and Naturalization Service,* Serviciul de Imigrări și Naturalizare, departament al Ministerului de Justiție al SUA, care se ocupa cu problemele de legalitate a imigrărilor / naturalizărilor.

strâng masa de călcat și o pun la locul ei, apoi mă duc să văd ce face Vern.

În seara aceea, Sam îl aduce pe Vern pe canapea, ca să luăm cina împreună și să ne uităm la *Gunsmoke*. Pentru că e o seară toridă, am pregătit o masă răcoritoare și ușoară: felii mari de pepene roșu, scos de la frigider. Încercăm să înțelegem ce îi spune domnișoara Kitty lui Matt Dillon, când Joy începe să vorbească iarăși despre Republica Populară Chineză. Nouă luni de zile, absența ei a fost ca un gol în sânul familiei. Ne-au lipsit vocea și chipul ei frumos. Dar tot timpul ăsta am umplut golul lăsat de ea uitându-ne la televizor, purtând discuții liniștite toți patru și ocupându-ne de mici proiecte pe care le gândeam eu și May. De două săptămâni de când a venit Joy acasă, ni se pare că ne sufocă cu opiniile ei, cu dorința ei de a primi atenție, cu insistența de a ne arăta cât de mult greșim și cât de înapoiați suntem și cu obiceiul de-acum obositor, de a face o distincție între mine și mătușa ei, când noi nu vrem altceva decât să aflăm dacă mareșalul o va săruta pe domnișoara Kitty sau nu.

Lui Sam, care de obicei acceptă orice vine din partea fiicei lui, i se umple în sfârșit paharul și o întreabă în Sze Yup, pe tonul cel mai calm cu putință:

— Ți-e rușine că ești chinezoaică? Pentru că o fiică chinezoaică binecrescută ar face liniște și i-ar lăsa pe părinții ei, pe mătușă-sa și pe unchiu-său să se uite la televizor.

E cea mai nepotrivită întrebare, căci, dintr-odată, din gura lui Joy iese un șuvoi de răutăți. Ia în batjocură cumpătarea noastră:

— Ce-nseamnă să fii chinezoaică? Nu înțeleg de ce a fi chinezoaică înseamnă a transforma borcane de patru litri de sos de soia în coșuri de gunoi. (Tocmai ne-a făcut zgârciți.) Numai chinezii superstițioși cred în zodiac. Vai, Tigrii sunt așa și pe dincolo! (Asta îmi este adresată. Apoi trece la unchiul și la mătușa ei.) Cât despre căsătoriile aranjate… Uitați-vă la mătușica May, e măritată pe viață cu cineva care… care… Șovăie, așa cum am făcut-o și noi în repetate rânduri, până să se hotărască cum să-și

continue fraza. Care nu-i poate oferi niciodată o mângâiere. Fața i se schimonosește, exprimând dezgustul pe care îl simte. Și uitați-vă la voi, în ce hal trăiți, toți laolaltă!

În vorbele ei mă aud pe mine și pe May, acum douăzeci de ani. Acum îmi pare rău că ne-am purtat așa cu părinții noștri, însă când Joy începe să-și jignească tatăl…

— Iar dacă a fi chinez înseamnă a fi ca tine… Hainele-ți miros tot timpul a mâncare, fiindcă gătești la restaurant. Clienții te-njură. Iar mâncarea pe care-o faci e prea grasă, prea sărată și are prea mulți aditivi.

Cuvintele astea îl rănesc profund pe Sam. Spre deosebire de mine și de May, el o iubește pe Joy fără regrete, necondiționat, fără să-și reprime sentimentele.

— Uită-te puțin în oglindă, îi spune el încet. Ce crezi că ești? Ce crezi că văd *lo fan*-ii când se uită la tine? Nu ești altceva decât un băț de *jook sing*, bambus gol pe dinăuntru.

— Tată, ai face bine să-mi vorbești în engleză. Trăiești în țara asta de aproape douăzeci de ani. N-ai învățat încă să vorbești? Clipește de câteva ori, apoi spune: Ești atât de… atât de… inadaptat!

Tăcerea care umple sufrageria e adâncă și necruțătoare. Dându-și seama ce-a făcut, Joy își dă capul pe spate, își scutură părul tuns pixie și zâmbește, așa cum zâmbea May pe vremuri. E acel zâmbet care spune: *Sunt obraznică, sunt neascultătoare, dar voi nu puteți face altceva decât să mă iubiți.* Sam nu-și dă seama, dar eu am înțeles că nimic din toate astea nu are legătură cu Mao, cu Chiang Kai-shek, cu Coreea, cu FBI-ul sau cu felul în care am ales să trăim în ultimii douăzeci de ani, ci are de-a face cu părerea pe care fiica noastră o are despre familia noastră. Pe vremuri, mie și lui May ni se părea că mama și pe *baba* sunt rămași rău în urmă, însă lui Joy îi e rușine de noi și îi e rușine să fie cu noi.

— Voi aveți impresia că viitorul e la picioarele voastre, spunea mama adesea. Când soarele strălucește, gândiți-vă la ziua în care n-o să mai strălucească, pentru că și dacă o să stați în casă

cu ușile închise, nenorocirea o să vă găsească. N-am luat-o în seamă când trăia și nici după aceea nu m-am mai gândit prea mult la vorbele ei, dar, după atâția ani, trebuie să recunosc că firea prevăzătoare a mamei ne-a salvat. Dacă nu erau banii ei puși deoparte, am fi murit toate în Shanghai. Un instinct adânc înrădăcinat a întărit-o și a făcut-o să meargă mai departe, când eu și May eram aproape paralizate de frică. Ea a fost gazela care, în împrejurările cele mai negre, tot a încercat să-și salveze puii din ghearele leului. Știu că trebuie să-mi protejez fiica de ea însăși, de băiatul ăsta, Joe, și de concepțiile ei idilice despre China Roșie, ca să nu facă aceleași greșeli care ne-au tăiat aripile mie și lui May, însă nu știu cum.

Mă îndrept spre restaurantul nostru să iau niște mâncare la pachet pentru Vern, când îl văd pe agentul FBI oprindu-l pe unchiul Charley pe trotuar. Trec pe lângă ei – unchiul Charley nu mă salută, prefăcându-se că nu mă cunoaște – și intru în restaurant, lăsând ușa larg deschisă. Înăuntru, Sam și angajații noștri își văd de treabă, încercând să tragă cu urechea la conversația de pe trotuar. May iese din biroul ei și ne facem de lucru pe lângă tejghea, prefăcându-ne că stăm de vorbă, dar privind și ascultând totul cu atenție.

— Deci, Charley, spuneai că te-ai întors în China, zice dintr-odată agentul, în Sze Yup, vorbind atât de tare, încât, de uimire, schimb niște priviri fățișe cu sora mea. E ca și cum ar vrea să se facă auzit, să fim conștienți că vorbește la perfecție dialectul districtului nostru.

— M-am întors în China, recunoaște unchiul Charley. De-abia auzim ce zice, pentru că vocea îi tremură foarte tare. Acolo am pierdut tot ce-am agonisit, așa c-am venit înapoi.

— Am auzit că l-ai vorbit de rău pe Chiang Kai-shek.

— Nu-i adevărat.

— Oamenii așa zic.

— Care oameni?

Agentul nu răspunde. În schimb, îl întreabă:

— Nu-i adevărat c-ai dat vina pe Chiang Kai-shek atunci când ți-ai pierdut toți banii?

Charley își scarpină gâtul plin de urticarie și își mușcă buzele.

Agentul așteaptă puțin, apoi zice:

— Vreau să-ți văd actele.

Unchiul Charley aruncă o privire spre geamul restaurantului, căutând parcă ajutor, încurajare sau o portiță de scăpare.

Agentul – un *lo fan* robust, cu păr de culoarea nisipului și plin de pistrui pe nas și pe obraji – schițează un zâmbet și spune:

— Da, hai să intrăm. Mi-ar plăcea să-ți cunosc *familia.*

Agentul intră în restaurant și unchiul Charley îl urmează, cu capul în pământ. *Lo fan*-ul se-ndreaptă țintă spre Sam, îi bagă legitimația sub ochi și zice în Sze Yup:

— Sunt agentul special Jack Sanders. Tu ești Sam Louie, nu-i așa?

Când Sam încuviințează din cap, agentul îi dă mai departe:

— Zic să nu mai pierdem vremea. Ne-a șoptit o vrăbiuță că obișnuiai să cumperi ziarul *China Daily News.*

Sam stă nemișcat, cântărindu-l din ochi pe străinul acesta, gândindu-se ce să-i răspundă, încercând să nu-și trădeze sentimentele. Cei câțiva clienți din restaurant, care nu înțeleg ce se vorbește, dar știu că o legitimație înseamnă ceva rău, par să stea cu sufletul la gură, așteptând să vadă ce-o să facă Sam.

— Îi cumpăram ziarul tatei, răspunde Sam în Sze Yup și văd cât de dezamăgiți sunt clienții noștri că nu înțeleg nimic. A murit acum cinci ani.

— E un ziar de orientare comunistă.

— Tata îl mai citea din când în când, dar era abonat la *Chung Sai Yat Po.*

— Se pare totuși că tatăl tău era de partea lui Mao.

— Nici vorbă de-așa ceva. De ce să fi fost de partea lui Mao?

— Atunci de ce cumpăra și *China Reconstructs*? Și de ce-ai cumpărat în continuare revista, după moartea lui?

Dintr-odată simt nevoia să merg la toaletă. Sam nu poate să spună adevărul, că nevasta și cumnata lui apăreau pe copertele acelor reviste. Sau cine știe, poate că FBI-ul a aflat deja că acele chipuri erau ale noastre. Sau poate că se uită la fetele frumoase îmbrăcate în uniforme verde-oliv, cu steluțe roșii desenate pe bonete, și cred că toate chinezoaicele arată la fel?

— Am auzit că la voi în sufragerie, deasupra canapelei, aveți lipite pagini din reviste, fotografii cu Marele Zid și cu Palatul de Vară.

Asta înseamnă că cineva – vreun vecin, vreun prieten, cineva de la concurență care-a fost la noi acasă – a raportat lucrurile astea. De ce n-om fi dat jos paginile alea după moartea tatei?

— În ultimele luni de viață, tatei îi plăcea să se uite la atracțiile astea turistice.

— Poate că-ncepuse să-i placă atât de tare China Roșie, încât voia să se întoarcă acasă…

— Tata a fost cetățean american. Aici s-a născut.

— Arată-mi actele, atunci…

— E decedat, repetă Sam, iar actele nu le am aici.

— Atunci poate c-ar trebui să-ți fac o vizită acasă sau poate preferi să vii tu la noi, la birou. Așa ai putea să ne-aduci și actele. Aș vrea să te cred, dar trebuie să ne dovedești că ești nevinovat.

— Să dovedesc că sunt nevinovat sau că sunt cetățean?

— E același lucru, domnule Louie.

Când ajung acasă cu mâncarea lui Vern, nu le spun nimic, nici lui, nici lui Joy. Nu vreau să se îngrijoreze. Când Joy îmi cere voie să iasă în oraș, îi spun pe un ton cât se poate de domol: „Bine, dar să te-ntorci până la miezul nopții.“ Crede că în sfârșit m-a învins, dar eu nu vreau decât să plece de acasă.

Imediat ce Sam și May ajung acasă, rupem de pe pereți imaginile la care a făcut referire agentul. Sam strânge toate numerele din *China Daily News* pe care le păstrase socrul meu, pentru vreun articol sau altul. Îi cer lui May să scoată din sertarul ei toate copertele de revistă pe care Z.G. ne-a pictat chipurile.

— Nu cred că e nevoie, zice May.

Mă răţoiesc la ea:

— Te rog ca, măcar de data asta, să nu te pui contra. Pentru că May nu se mişcă din loc, oftez enervată. Nu-s decât nişte coperte de reviste. Dacă nu le-arunci tu, o s-o fac eu!

May se bosumflă şi-mi întoarce spatele, ieşind pe verandă. După ce pleacă, mă apuc şi caut fotografiile care-ar putea fi incriminatorii – iată un cuvânt pe care nu credeam să-l folosesc vreodată.

În timp ce Sam se mai uită o dată prin casă, eu şi May luăm tot ce-am strâns şi le dăm foc în grătar. Ard un teanc de fotografii şi aştept ca May să-mi întindă copertele de reviste, pe care le ţine strâns la piept. Pentru că n-o face, i le smulg din braţe şi le azvârl pe foc. Mă uit la flăcările care pâlpâie şi-mi văd chipul – chipul meu –, pe care Z.G. l-a pictat atât de frumos, desăvârşit chiar, zvârcolindu-se în foc. Mă-ntreb de ce am permis ca astfel de lucruri să ne intre în casă. Ştiu prea bine de ce. Şi eu, şi Sam, şi May suntem la fel ca Tata Louie. Am devenit americani prin îmbrăcăminte, mâncare şi limbă, prin dorinţa ca Joy să aibă parte de educaţie şi de un viitor mai bun, dar nicio clipă, în toţi anii ăştia, n-am scăpat de dorul de patrie.

— Nu ne vor aici, spun eu încet, privind lung flăcările. Ţara asta nu ne-a vrut niciodată. O să încerce să ne păcălească, dar trebuie să fim mai deştepţi ca ei.

— Poate c-ar fi bine ca Sam să mărturisească şi gata, ne sfătuieşte May. Aşa o să primească cetăţenie şi n-o să mai stăm cu grijă.

— Ştii bine că nu-i de-ajuns să se dea în vileag, trebuie să-i toarne şi pe ceilalţi, pe unchiul Wilburt, pe unchiul Charley şi pe mine…

— Ar trebui să mărturisiţi cu toţii. În felul ăsta o să primiţi toţi cetăţenie. Nu asta vreţi?

— Normal că asta vrem. Dar dacă guvernul ne minte?

— De ce-ar face una ca asta?

— Spune-mi când *nu* ne-a mințit. Dacă se hotărăsc să ne deporteze ? Dacă se dovedește că Sam a venit aici cu acte false, atunci și eu o să risc să fiu deportată.

Sora mea cade pe gânduri. Apoi îmi spune :

— Nu vreau să te pierd. I-am promis lui Tata Louie că n-o să-i las să te deporteze. Sam trebuie să mărturisească, pentru binele tău, al lui Joy, al tuturor. Asta-i șansa noastră de a obține amnistie, de a reîntregi familia, de a scăpa o dată pentru totdeauna de secrete.

Nu înțeleg de ce sora mea nu poate sau nu vrea să înțeleagă situația, însă ea e măritată cu un cetățean adevărat, a venit în țară legal, în calitate de soție a lui, și nu se confruntă cu aceeași amenințare cu care ne confruntăm eu și Sam.

Mă ia pe după umeri și mă trage înspre ea.

— Nu-ți face griji, Pearl, mă liniștește ea, ca și cum eu aș fi *moy moy* și ea *jie jie.* O să angajăm un avocat să se ocupe de tot…

— Nu ! Noi am mai trecut prin asta, pe Angel Island. N-o să-i lăsăm să ne facă rău nici mie, nici lui Sam nici altcuiva din familie. O să ne unim și o să întoarcem acuzațiile împotriva lor, așa cum am făcut pe Angel Island. Trebuie să-i inducem în eroare. Tot ce contează e să spunem cu toții aceleași lucruri.

— Da, așa e, spune Sam, ieșind din umbră și aruncând pe foc încă un maldăr de ziare și de amintiri. Dar, mai ales, trebuie să le dovedim că suntem cei mai patrioți americani de pe fața pământului.

Lui May nu-i place ideea, dar e *moy moy* a mea și mi-e cumnată, așa că trebuie să fie de acord.

Joy – căreia i-am spus cât mai puțin, crezând că așa ne va fi mai ușor să ne susținem versiunea – și May nu sunt chemate la audieri și nimeni nu vine la noi acasă să-i pună întrebări lui Vern. Însă în următoarele patru săptămâni, eu și Sam suntem chemați la nenumărate audieri, de cele mai multe ori împreună, astfel încât eu să-i traduc soțului meu atunci când suntem trimiși

de la agentul FBI Sanders la agentul Mike Billings de la INS (care nu știe o boabă de dialect chinez și e la fel de prietenos cum era domnul președinte Plumb acum o grămadă de ani). Mi se pun întrebări despre satul natal, un loc în care n-am fost în viața mea. Pe Sam îl întreabă de ce așa-zișii lui părinți l-au lăsat în China la vârsta de șapte ani. Ni se pun întrebări despre data de naștere a lui Tata Louie. Suntem întrebați – cu zâmbetul pe buze – dacă avem cunoștință de persoane care s-au îmbogățit din vânzarea de acte false.

— Au fost oameni care-au scos bani frumoși din treaba asta, zice Billings, în cunoștință de cauză. Dați-ne numele lor.

Răspunsurile noastre nu-l ajută deloc în anchetă. Îi spunem că am adunat staniol pe timpul războiului și am vândut obligațiuni de război. Îi spunem că eu am dat mâna cu Madame Chiang Kai-shek.

— Ai vreo fotografie care să dovedească ce spui ? întreabă Billings, dar, cu toate că am făcut multe poze în ziua aceea, n-am făcut niciuna care să imortalizeze evenimentul respectiv.

La începutul lunii august, Billings schimbă tactica.

— Dacă așa-zisul tău tată s-a născut într-adevăr aici, atunci de ce a continuat să trimită bani în China, chiar și după ce ar fi fost mai bine să se oprească ?

Nu aștept să văd ce vrea să zică Sam și răspund eu :

— Banii erau trimiși în satul străbunilor lui. Familia are cinci generații acolo.

— De-asta a continuat soțul tău să trimită bani peste hotare ?

— Facem ce putem să ne ajutăm rudele închise într-o țară aflată în nevoie, îi traduc eu ce spune Sam.

Auzind răspunsul acesta, Billings înconjoară masa și îl apucă pe Sam de reverul hainei, urlând la el :

— Recunoaște ! Ai trimis banii ăia pentru că ești comunist !

Nu e nevoie să-i traduc lui Sam, a înțeles ce-a spus agentul, dar totuși o fac, pe același ton neutru pe care l-am folosit tot timpul, pentru a-i da impresia lui Billings că, indiferent de

întrebările lui, noi vom spune aceeași poveste, vom fi încrezători și vom spune adevărul nostru. Însă, dintr-odată, Sam – care n-a mai fost în apele lui din seara în care Joy l-a batjocorit pentru felul în care gătește și pentru că nu știe limba engleză și care n-a mai dormit bine de când agentul Sanders a trecut pragul restaurantului Pearl – sare în picioare, îi bagă un deget în față lui Billings și *îl* face, la rândul lui, comunist. Apoi încep să-și strige unul altuia: Nu, tu ești comunist! Ba nu, *tu* ești comunist! Iar eu rămân pe loc și traduc acuzațiile în ambele limbi. Billings se face tot mai roșu de mânie, dar Sam e ferm, neclintit în ceea ce spune. Într-un final, Billings amuțește și se prăbușește pe scaun, aruncându-ne o privire de gheață. N-are nicio dovadă împotriva lui Sam, așa cum nici Sam nu are dovezi care să-l acuze pe agentul INS.

— Dacă nu vrei să mărturisești, zice el, și nu vrei să-mi spui cine a vândut acte false în Cartierul Chinezesc, atunci poate-mi dai niște informații despre vecinii tăi.

Sam recită cu seninătate un proverb, pe care îl traduc:

— Să mături zăpada din fața porții tale și să nu-ți pese de neaua care s-a așezat pe acoperișul vecinului.

Se pare că am avea sorți de izbândă, dar lupta nu s-a terminat și puterile noastre se împuținează. FBI-ul și INS-ul îi interoghează pe unchiul Wilburt și pe unchiul Charley, care refuză să mărturisească, nu suflă o vorbă despre noi și nu-l vorbesc de rău pe Tata Louie, care le-a vândut actele. *Pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăiești.*

Când unchiul Fred vine cu familia la cina de duminică, o rugăm pe Joy să iasă cu fetițele afară la joacă, ca el să ne poată povesti cum l-a vizitat agentul Billings acasă, în Silver Lake. Timpul petrecut în armată, anii de facultate și anii de când practică stomatologia aproape că i-au șters accentul. A trăit bine cu Mariko și fetițele lui cu sânge chinez și japonez. Are fața rotundă, bucălată și a făcut și-un pic de burtă.

— I-am spus că-s veteran de război, că am fost înrolat și am luptat pe front pentru SUA, povestește el. S-a uitat la mine

și-a zis: „Și ai obținut cetățenia.“ Păi, normal c-am obținut-o! Așa a promis guvernul. Apoi a scos un dosar și m-a invitat să mă uit prin el. Era dosarul de imigrare de pe Angel Island! Mai ții minte chestiile alea din manualele cu instrucțiuni? Ei bine, totul e scris în dosarul ăla! E plin de date despre ăla bătrânu' și despre Yen-yen. Acolo sunt scrise datele noastre de naștere și e scrisă toată povestea, pentru că toți avem legătură unii cu alții. M-a-ntrebat de ce n-am spus adevărul în legătură cu așa-zișii mei frați atunci când m-am înrolat în armată. Nu i-am spus nimic.

O ia de mână pe Mariko. E albă ca hârtia de frică, o frică pe care o simțim cu toții.

— Nu mi-e că se iau de noi, continuă el, dar când se leagă de copiii noștri, care s-au născut aici… Scutură din cap, dezgustat. Săptămâna trecută, Bess a venit acasă plângând. Profesoara ei din clasa a cincea le-a pus un film despre amenințarea comunistă. Era cu ruși care purtau căciuli de blană și cu chinezi, care bineînțeles că arătau ca noi. La sfârșitul filmului, naratorul îi îndemna pe elevi să cheme FBI-ul sau CIA-ul dacă văd pe cineva suspect. Și cine ar arăta suspect în clasă, mă rog? Bess a mea. Acum prietenele ei nici nu se mai joacă cu ea. Îmi fac tot timpul griji și pentru Eleanor și micuța Mamie. Le reamintesc fetelor că poartă numele primelor doamne, că n-au de ce să se teamă.

Normal că au de ce să se teamă. Tuturor ne e frică.

Când ești ținut cu capul sub apă, nu te gândești decât cum să faci să iei o gură de aer. Mi-aduc aminte cum vedeam eu Shanghaiul în zilele în care viețile noastre se schimbaseră cu totul: cum străzile care mai înainte ne încântau, acum duhneau a fecale, fetele frumoase deveniseră peste noapte femei ușoare și nimic mai mult, iar toți banii și toată prosperitatea nu mai puteau ascunde mizeria, dezmățul și zădărnicia lucrurilor. Felul în care văd acum Los Angeles-ul și Cartierul Chinezesc, în vremurile astea grele și înspăimântătoare, e cât se poate de diferit. Palmierii, fructele și legumele din grădina mea, mușcatele din fața magazinelor și de pe verande par să strălucească și să mustească de viață, în ciuda arșiței verii. Mă uit pe străzi și am

speranță. În loc de smog, corupție și urâțenie, eu văd măreție, libertate și deschidere. Mi-e greu să-ndur faptul că guvernul ne chinuie cu aceste îngrozitoare – și, să mă ierte Dumnezeu, adevărate – acuzații legate de cetățenie, dar și mai greu de îndurat e gândul că eu și familia mea am putea să pierdem locul ăsta. Da, e un amărât de Cartier Chinezesc, dar aici e casa mea, aici e casa noastră.

În momentele astea, regret anii în care am fost bolnavă de dorul de Shanghai: că am învăluit într-o lumină aurie oameni, locuri și feluri de mâncare, care, așa cum mi-a scris Betsy în nenumărate rânduri, nu mai există și nu vor mai exista în veci. Mă cert singură: Cum de-am fost atât de oarbă și n-am văzut ce se găsea chiar în fața ochilor mei, atâția ani? Cum de n-am putut să sorb tot ce-a fost dulce aici, în loc să mă agăț de niște amintiri care nu erau decât praf și pulbere?

În disperarea mea, o sun pe Betsy la Washington, să văd dacă tatăl ei ne poate ajuta cumva. Deși este el însuși persecutat, Betsy îmi promite că se va interesa de cazul lui Sam.

— Tata născut San Franciscoa, spune Sam, în engleza lui stricată.

Au trecut patru zile de la cina cu Fred, iar acum Sanders și Billings au venit la noi acasă pe nepusă masă. Sam stă pe marginea fotoliului lui Tata Louie. Cei doi stau pe canapea. Eu stau pe un scaun cu spătar, rugându-mă ca Sam să mă lase să vorbesc în locul lui. Mă-ncearcă același sentiment ca în ziua în care bătăușii din Banda Verde ne-au dat mie și lui May un ultimatum în salonul casei noastre din Shanghai, acum mulți ani: *Suntem la ananghie.*

— Bun, dovedește-ne. Arată-ne certificatul de naștere, îi cere agentul Billings.

— Tata născut San Franciscoa, insistă Sam hotărât.

— *San Franciscoa*? îl persiflează Billings. Normal că spui că s-a născut în San Francisco, unde au avut loc un cutremur și-un incendiu. Nu ne duci pe noi cu prețul, domnule Louie. Se

spune că dacă s-ar fi născut atâția chinezi în Statele Unite înainte de 1906, fiecare chinezoaică de pe vremea aia ar fi trebuit să nască cinci sute de băieți. Și chiar dacă, printr-o minune, ar fi fost posibil așa ceva, cum se face că s-au născut numai băieți și nu fete? Le-ați omorât sau ce?

— Eu nici nu mă născusem atunci, răspunde Sam, de data asta în Sze Yup. N-am trăit aici…

— Am dosarul tău de pe Angel Island. Am vrea să te uiți la niște fotografii.

Billings așază două fotografii pe măsuța de cafea. În prima e băiețelul cu care a încercat să mă păcălească domnul Plumb cu mult timp în urmă. În cealaltă e Sam, la sosirea sa pe Angel Island, în 1937. Dacă vezi fotografiile una lângă alta, ți-e clar că în ele nu e una și aceeași persoană.

— Mărturisește și apoi spune-ne totul despre frații tăi falși. Nu-ți face soția și fiica să sufere din cauză că le ești loial unor oameni care n-o să te ajute niciodată.

Sam se uită cu atenție la fotografii, se lasă pe spate în fotoliu și spune cu glas tremurat:

— Eu fiu adevărat la Tata Louie. Frate Vern confirmă asta.

Mi se pare că evantaiul lui de fier se frânge văzând cu ochii, dar nu știu de ce. Când mă ridic, mă duc în spatele lui și îmi pun mâna pe spătarul fotoliului, ca să mă știe lângă el, înțeleg de ce. Joy stă sprijinită de ușa de la bucătărie, exact în fața lui Sam. Îi este teamă pentru ea și îi e rușine de el însuși.

— Tati! strigă Joy, dând buzna în cameră. Fă ce-ți cer! Spune-le adevărul! N-ai nimic de ascuns. Fiica noastră nu cunoaște nici măcar un grăunte din adevăr, dar e atât de inocentă și prostuță, ca mătușica ei – poftim, am zis-o! –, încât spune: Dacă spui adevărul, se vor întâmpla lucruri bune. Nu așa m-ați învățat voi?

— Vezi, până și fiică-ta vrea să ne spui adevărul, îl îndeamnă Billings.

Dar Sam nu-și schimbă povestea.

— Tata născut San Franciscoa.

Joy continuă să plângă și să-l implore. Vern scâncește în camera alăturată. Eu stau în picioare, neputincioasă. Iar sora mea e în oraș, pe platoul de filmare sau să-și cumpere o rochie nouă sau mai știu eu ce.

Billings își deschide servieta și scoate o foaie de hârtie pe care i-o întinde lui Sam, deși el nu știe engleză.

— Dacă semnezi hârtia asta în care declari că ai venit în țară ilegal, spune el, mai întâi îți vom retrage cetățenia, pentru că nu a fost obținută pe cale legală. După ce semnezi și mărturisești, îți vom da imunitate, îți vom oferi o nouă cetățenie, o cetățenie *reală*, cu condiția să-i torni pe *toți* prietenii, rudele sau vecinii care au intrat ilegal în țară. Ne interesează în mod deosebit ceilalți fii în acte pe care i-a adus aici așa-zisul tău tată.

— El mort. Ce contează acum?

— Avem dosarul ăsta. Cum de-a avut atâția fii? Cum de-a avut atâția parteneri de afaceri în acte? Unde sunt toți acum? Nu te obosi să ne spui despre Fred Louie. Știm totul despre el. El și-a câștigat cetățenia pe bună dreptate. Tu să ne spui despre ceilalți și să ne dai informații unde-i putem găsi.

— Ce vreți să faceți cu ei?

— N-ai tu grijă de asta. Tu fă-ți griji pentru tine.

— Și tu dai acte mie?

— Vei obține cetățenia în mod legal, așa cum ți-am spus, îi zice Billings. Însă dacă nu mărturisești, te vom deporta înapoi în China. Tu și soția nu vreți să rămâneți aici, lângă fiica voastră, să vă asigurați că nu dă de necaz?

Joy se trage înapoi, surprinsă de ce aude.

— O fi ea o studentă de nota zece, dar frecventează cursurile Universității din Chicago, continuă Billings. Toată lumea știe că acolo e un cuib de comuniști. Știți cu ce fel de persoane s-a întâlnit? Știți cu ce s-a ocupat? E membră a Asociației Creștin-Democrate a Studenților Chinezi.

— E o organizație creștină, îi spun eu, dar, când mă uit la fiica mea, văd cum se întunecă la față.

— Se dau creștini, doamnă Louie, dar sunt, de fapt, comuniști. Apartenența fiicei dumneavoastră la această grupare ne-a atras atenția, de aceea am studiat cazul soțului dumneavoastră. Fata a participat la acțiuni de pichetare și de strângere de semnături. Dacă ne ajutați, vom trece cu vederea lucrurile astea. Ea s-a născut aici și nu-i decât o copilă. Se uită la Joy, care a izbucnit în plâns în mijlocul sufrageriei. Probabil că nu și-a dat seama ce face, dar dacă voi doi veți fi trimiși înapoi în China, cum o s-o mai ajutați ? Vreți să-i distrugeți și ei viața ?

Billings îi face semn lui Sanders și acesta se ridică în picioare.

— Acum vom pleca, doamnă Louie, dar discuțiile de felul acesta nu vor mai continua prea mult de-acum înainte. Fie ne spuneți ce vrem să aflăm, fie vom cerceta mai îndeaproape faptele fiicei voastre. Ați înțeles ?

După ce pleacă agenții, Joy se repede spre fotoliul tatălui ei, se prăbușește lângă el și începe să-i suspine în poală.

— De ce ne faci una ca asta ? De ce ? De ce ?

Îngenunchez lângă fiica mea, o iau în brațe și îi caut privirea lui Sam, să văd speranța și puterea pe care le-am găsit mereu la el.

— Am plecat de-acasă ca să-mi câștig o pâine, zice Sam. Vocea îi pare îndepărtată, iar ochii lui caută să străpungă întunericul disperării. Am venit în America pentru a răzbi în viață. Am făcut tot ce-am putut…

— Așa e, nimeni nu se-ndoiește.

Mă privește resemnat.

— Nu vreau să fiu deportat în China, zice el, rămas fără speranță.

— Nu va trebui să te-ntorci acolo. Îi pun o mână pe braț. Dar, dacă se va întâmpla, voi merge cu tine.

E rândul lui să-mi caute privirea.

— Ești o femeie bună, dar cum rămâne cu Joy ?

— Voi merge și eu cu tine, tati. Știu multe lucruri despre China și nu mi-e frică.

În timp ce ne ghemuim unul în altul, îmi aduc aminte de ceva ce-a spus Z.G. mai demult, vorbind despre *ai kuo*, iubirea de țară, și *ai jen*, emoția pe care o simți față de persoanele iubite. Sam s-a luptat cu destinul și a plecat din China și după tot ce s-a întâmplat încă mai crede în America, însă o iubește pe Joy mai presus de orice.

— Eu este bine, zice în engleză, mângâindu-și fiica pe cap. Apoi vorbește din nou în limba lui maternă, Sze Yup. Mergeți și vedeți ce face unchiul Vern. Îl auziți? Are nevoie de ajutor. Îi e frică.

Eu și Joy ne ridicăm în picioare. Îi șterg lacrimile de pe obraji fiicei mele. Când Joy se îndreaptă spre camera lui Vern, Sam mă apucă de mână. Își trece un deget pe sub brățara mea de jad și mă trage spre el, arătându-mi cât de mult mă iubește.

— Nu-ți face griji, Zhen Long, îmi spune.

Când îmi dă drumul, rămâne cu ochii ațintiți asupra propriei mâini și șterge lacrimile fiicei sale dintre degete.

Vern e foc și pară când intru la el în cameră. Mormăie ceva incoerent legat de zicala lui Mao, „Lăsați să înflorească o sută de flori“, și de condamnarea la moarte a tuturor celor pe care Președintele i-a îndemnat mai demult să critice guvernul. Vern e atât de confuz, încât nu poate să facă diferența între asta și ceea ce-a auzit din sufragerie. În timp ce bate câmpii – fiind atât de supărat, că a făcut pe el, așa că de fiecare dată când se foiește și lovește cu pumnii-n pat, scutecul i se mișcă de la locul lui și-mi ajunge la nas un miros dezgustător –, îmi doresc să fi fost și May de față. Îmi doresc, pentru a zecea mia oară, să aibă și ea grijă o dată de bărbatul ei. Ne ia foarte mult timp să-l calmăm pe Vern și să-l schimbăm. Când ieșim din camera lui, nu-l mai găsim pe Sam acasă.

— Trebuie să vorbim despre asociația asta din care faci parte, îi spun lui Joy, dar hai să așteptăm să se-ntoarcă taică-tu.

Nu ține cont de ce-i spun și nici nu-și cere scuze. Îi dă înainte, cu acea siguranță tipică tinerilor și celor care-au fost crescuți în America.

— Toți suntem cetățeni și trăim într-o țară liberă. N-au ce să ne facă.

Oftez.

— Vorbim mai încolo, când o să fie și tatăl tău de față.

Mă duc în baia din dormitor, să mă spăl și să scap de mirosul lui Vern de pe pielea mea. Mă spăl pe mâini și pe față și când îmi ridic capul din chiuvetă, văd în oglindă șifonierul din spatele meu…

— Sam ! țip.

Alerg la șifonier, unde Sam atârnă spânzurat. Îl apuc de picioarele care încă se mai leagănă în aer și îl ridic, ca să-i eliberez gâtul de ștreang. Văd negru în fața ochilor, inima mi se împrăștie în mii de particule, ca de praf, iar urechile îmi țiuie din cauza propriilor strigăte sfâșietoare.

Nemărginitul ocean omenesc

Nu-i dau drumul lui Sam până ce Joy nu aduce un scaun și un cuțit, cu care taie șireangul. Nu-l părăsesc nicio clipă pe drumul spre pompele funebre. Mă dedic trupului neînsuflețit al lui Sam cu totul, mângâindu-l cu toată iubirea și tandrețea pe care n-am putut să i le arăt cât a fost în viață. Apoi May vine să mă ia de la pompele funebre și să mă ducă acasă. În mașină, îmi spune:

— Tu și Sam erați ca o pereche de rațe mandarin, erați nedespărțiți. Erați ca o pereche de bețișoare chinezești, mereu două, mereu în armonie.

Îi mulțumesc pentru cuvintele tradiționale, dar ele nu mă pot ajuta.

Nu-nchid un ochi toată noaptea. Îl aud pe Vern cum se frământă în așternut, în camera alăturată, și pe May, care o consolează pe fiica mea pe verandă, dar în cele din urmă tăcerea învăluie toată casa și pe noi toți. *Cincisprezece ciuturi care scot apă din fântână, șapte trase în sus și opt coborâte în pământ*, ceea ce înseamnă că sunt încolțită de neliniște, de îndoieli și că nu pot să pun geană pe geană, căci dacă aș adormi, visele m-ar bântui. Stau la fereastră și adierea vântului îmi umflă cămașa de noapte. Îmi pare că razele lunii nu strălucesc decât deasupra mea. Se spune că în Cer sunt aranjate căsătoriile și că soarta îi va aduce împreună până și pe cei mai îndepărtați oameni de pe pământ, că totul e plănuit dinaintea nașterii și că indiferent de cât de mult ne-am abate de la calea noastră, indiferent de cât de schimbător ne-ar fi norocul – spre bine sau spre rău –, nu putem decât să ducem la îndeplinire legea destinului. Până la urmă, asta ne este binecuvântarea și tot asta ne sfâșie inima.

Regretele îmi ard pielea și mi se cuibăresc în inimă. N-am făcut destul chestia aia dintre soț și soție cu Sam. De prea multe ori l-am privit ca pe un amărât de ricșar. Tot tânjind după trecut, l-am lăsat să creadă că el nu mă va mulțumi niciodată, că viața noastră împreună nu mă mulțumește pe deplin, că Los Angelesul nu e ceea ce-mi doresc. Însă cel mai rău a fost că nu l-am ajutat destul în ultimele zile de viață. Trebuia să lupt mai îndârjit cu FBI-ul și INS-ul și cu toată încurcătura asta nenorocită legată de imigrare. Cum de nu mi-am dat seama că nu mai poate căra singur toate greutățile pe evantaiul lui de fier ?

Dis-de-dimineață, ocolesc veranda, ies pe ușa din față și mă duc în spatele casei. Știu că în comunitatea noastră au avut loc multe sinucideri, dar moartea lui Sam a mai adăugat un grăunte de sare în apele nemărginitului ocean omenesc de nefericire și durere. Dincolo de gardul meu de sârmă împletită, pe care urcă trandafirii, îmi imaginez că vecinii mei suferă și ei, vărsându-și năduful izvorât din năpasta vremurilor pe care le trăim. În acest moment de liniște și tristețe, știu ce am de făcut.

Mă întorc în camera mea, iau o fotografie de-a lui Sam și o duc în sufragerie, la altarul familiei, pe care el îl îngrijea mereu. Pun fotografia lui lângă cele ale lui Yen-yen și ale Tatei. Mă uit la celelalte obiecte pe care Sam le-a pus la altar, pentru a simboliza persoanele care ne-au părăsit : părinții mei, părinții lui, frați și surori, copilul nostru. Sper că versiunea pe care și-a imaginat-o Sam despre lumea cealaltă să existe cu adevărat și că acum el e alături de ei, veghindu-ne de pe Marele Acoperiș pe mine, pe Joy, pe May și pe Vern. Aprind niște tămâie și mă înclin de trei ori. Chiar dacă acum cred într-un singur Dumnezeu, îmi promit că voi face asta zilnic până în ziua în care voi închide și eu ochii și mă voi reîntâlni cu Sam în Cerul lui sau în Raiul meu.

Sunt monoteistă, dar sunt și chinezoaică, așa că respect ambele tradiții funerare. O înmormântare chinezească – cel mai important dintre ritualuri – este ultima dată când ne exprimăm respectul față de persoana care a trecut în lumea cealaltă, onorându-i numele și povestindu-le celor tineri despre realizările și

faptele bune ale celui mai nou străbun al lor. Vreau să fac toate aceste lucruri pentru Sam. Aleg costumul cu care se va odihni în sicriu. Îi pun în buzunare fotografii cu mine și cu Joy, ca să ne aibă cu el atunci când va merge în Raiul Chinezesc. Am grijă ca Joy, May, Vern și eu să ne îmbrăcăm în negru pentru doliu, nu în culoarea tradițională chinezească, albul. Rostim rugăciuni de mulțumire pentru darul care a fost Sam în viețile noastre, cerem binecuvântare și iertare pentru cei vii și milostenie pentru toată lumea. Nu avem fanfară, doar Bertha Hom va cânta la orgă *Amazing Grace*, *Nearer, My God, to Thee* și *America the Beautiful.* După aceea vom da o masă simplă și modestă întru pomenirea lui, la restaurantul Suzhu, doar pentru cincizeci de persoane, un banchet foarte mic în comparație cu cel de la înmormântarea lui Tata Louie, chiar mai mic decât cel al lui Yen-yen, pentru că tuturor vecinilor, prietenilor și clienților noștri le e frică. *Poți să fii sigur că oamenii o să se-nghesuie să vină la tine la petrecere când o duci bine, dar nu spera c-o să-ți trimită cărbuni când o da zăpada.*

Stau la masa principală între sora și fiica mea, care spun și fac toate lucrurile cuvenite, dar în amândouă mocnește un sentiment de vinovăție: May se simte vinovată că nu a fost acasă când s-a întâmplat, iar Joy crede că e responsabilă de sinuciderea tatălui ei. Știu că ar trebui să le spun să nu se simtă vinovate. Nimeni, *absolut nimeni*, nu putea prevedea că Sam va comite o asemenea nebunie. Dar, sacrificându-se, Sam ne-a scăpat pe mine, pe Joy și pe unchi de anchetă. Când a venit la noi după moartea lui Sam, agentul Billings mi-a spus: „Acum, că socrul și soțul dumneavoastră au decedat, nu mai putem dovedi nimic, nici dac-am vrea. În plus, se pare că ne-am înșelat în privința asociației în care e înscrisă fiica dumneavoastră. Mă gândesc că sunt vești bune pentru voi, dar o să vă dau un sfat: când fiica dumneavoastră se-ntoarce la școală, în septembrie, spuneți-i să se ferească de *toate* organizațiile chinezești, ca să nu mai intre-n încurcătură.“ M-am uitat în ochii lui și i-am zis: „Socrul meu s-a

născut în San Francisco. Soțul meu a fost dintotdeauna cetățean al acestei țări."

Cum de-am reușit să fiu atât de directă cu agentul INS și acum să nu știu ce să-i spun surorii mele și cum să-mi consolez fiica? Știu că amândouă suferă, dar nu sunt în stare să le ajut. Am nevoie să mă ajute *ele pe mine*. Însă chiar și atunci când încearcă– aducându-mi ceai, arătându-mi că și ochii lor sunt roșii și umflați de plâns, stând lângă mine pe pat în timp ce plâng după Sam –, mă simt cuprinsă de o imensă tristețe și plină de… furie. De ce trebuia să se-nscrie fiică-mea în grupul ăla? De ce în ultimele săptămâni nu i-a arătat lui Sam respectul cuvenit unui tată? De ce soră-mea i-a dat apă la moară fiicei mele cu hainele și tunsorile și comportamentul tipic american? De ce soră-mea nu ne-a ajutat mai mult pe mine și pe Sam în această perioadă grea? De ce toți anii ăștia n-a avut grijă de bărbatul ei, dar mai ales în ziua morții lui Sam? Dac-ar fi avut grijă de el, așa cum trebuie să facă orice soție, aș fi putut să-l opresc pe Sam, să-l salvez. Știu că acum vorbește durerea din mine. E mai ușor pentru mine să mă înfurii pe ele, decât să simt agonia pricinuită de moartea lui Sam.

Violet și soțul ei, care stau la aceeași masă cu noi, îmi împachetează niște mâncare pentru acasă. Unchiul Wilburt își ia la revedere. Unchiul Fred, Mariko și fetițele pleacă și ei. Unchiul Charley mai rămâne un timp, dar ce-ar putea să zică? Ce-ar putea să-mi zică oricare dintre ei? Dau din cap, le strâng mâna, așa cum fac americanii, și le mulțumesc c-au venit, străduindu-mă să mă port ca o văduvă. O văduvă…

În perioada de doliu, oamenii trebuie să te viziteze, să aducă mâncare și să joace domino cu tine, dar, așa cum s-a întâmplat și la înmormântare, cei mai mulți se feresc să vină. Zvonurile sunt pe buzele tuturor, însă ce nu înțeleg ei este că ceea ce am pățit eu li se poate întâmpla și lor, oricând. Doar Violet e îndeajuns de curajoasă să vină pe la noi. Pentru prima dată, sunt recunoscătoare că mai există altcineva, în afară de May, care să mă consoleze.

În foarte multe privințe, Violet – cu slujba și casa ei din Silver Lake – e mai bine integrată decât suntem noi, dar tot riscă venind la noi acasă, pentru că ea și Rowland au mai multe motive să se teamă decât aveam eu și Sam. În definitiv, Violet și familia ei au rămas aici după ce China și-a închis granițele. Slujbele lor – care mai demult ni se păreau ceva extraordinar – îi fac acum suspecți. Dacă sunt spioni trimiși aici să fure tehnologia și cunoștințele Statelor Unite ? În ciuda acestor lucruri, ea și-a învins teama și a venit să mă vadă.

— Sam a fost un Bou bun, zice Violet. A fost cinstit și a purtat pe umeri povara integrității. A urmat legea naturii, împingând fără să crâcnească roata destinului. Nu s-a temut nicio clipă de soarta lui. A știut ce trebuie să facă pentru a vă salva pe tine și pe Joy. Un nativ al zodiei Boului va face orice pentru a proteja bunăstarea familiei sale…

— Sora mea nu crede în zodiacul chinezesc, i-o taie May.

Nu știu ce-a apucat-o. A fost o vreme când nu credeam în lucrurile astea, dar a trecut mult timp de-atunci. În sufletul meu, știu că soră-mea va rămâne mereu Oaie, iar eu Dragon, că Joy e de-a pururi Tigru și că soțul meu a fost născut sub semnul Boului – de nădejde, perseverent, calm și, așa cum a zis Violet, gata să poarte pe umeri multe greutăți. Remarca aceasta, ca lucrurile pe care le scoate May pe gură, îmi arată cât de puțin mă cunoaște de fapt. De ce nu mi-am dat seama mai de mult ?

Violet nu-i răspunde. În schimb, îmi mângâie genunchiul și îmi spune o veche zicală : *Toate lucrurile ușoare și pure plutesc în sus și devin Cer.*

Niciodată în viața mea n-am avut parte de niciun drum fără hopuri și de trei zile cu soare. În trecut am fost curajoasă, dar acum sunt mai mult decât distrusă sufletește. Durerea mea e la fel de densă ca norii pe care nu-i poți alunga de pe cer. Nu pot să gândesc dincolo de negrul hainelor și inimii mele.

Mai pe seară, după ce îi dau lui Vern să mănânce și îi sting lumina și după ce Joy iese în oraș la ceai cu două dintre fetele familiei Yee –, May vine și-mi bate la ușă. Mă ridic din pat și

merg să-i deschid. Sunt în cămașă de noapte, am părul răvășit și fața umflată de plâns. Sora mea poartă o cămașă subțire din satin verde ca smaraldul, are părul tapat și o pereche de cercei cu diamante și jad. Se pare că se pregătește să iasă în oraș. Nu mă obosesc s-o întreb unde se duce.

— Ajutorul de bucătar n-a venit la restaurant, îmi zice. Ce vrei să fac în legătură cu asta?

— Nu-mi pasă, fă ce crezi tu de cuviință.

— Știu că ți-e greu și-mi pare rău. Serios că-mi pare rău. Dar am nevoie de tine. Tu nu-nțelegi cât mi-e de greu acum. Trebuie să mă ocup de restaurant, de Vern, de casă și de afacerea mea. Totul a căzut pe mine și nu fac față.

O ascult cum se-ntreabă cu voce tare câți bani să ceară de la casa de producție pentru figuranți, costume și decoruri precum roabe, cărucioare și ricșe.

— De obicei fixam prețul de închiriere undeva la zece la sută din valoarea obiectului, continuă May.

Îmi dau seama că-ncearcă să mă facă să ies din cameră, să reîncep să trăiesc, să o ajut, așa cum am făcut mereu, dar, sincer, habar nu am cu ce se mănâncă afacerea asta cu închirieri a ei și în momentul ăsta chiar *nu-mi pasă.*

— Vor să-nchirieze niște obiecte pentru câteva luni, probabil pe o perioadă de până la un an, dar pe câteva dintre ele, ricșele de exemplu, nu le pot înlocui. Deci, tu cât crezi c-ar trebui să le cer chirie? Fiecare ricșă costă cam două sute cincizeci de dolari, așa c-aș putea să le dau cu douăzeci și cinci de dolari pe săptămână. Dar mă gândesc c-aș putea pune un preț mai mare. De unde mai cumpăr eu altele, dacă mi le strică?

— Faci cum vrei tu, eu sunt de acord.

Dau să-nchid ușa, dar ea o împinge înapoi.

— De ce nu vrei să mă primești înăuntru? Ce-ar fi să faci și tu un duș? Îți pieptăn eu părul. Pe urmă poate îți pui ceva drăguț pe tine și mergem la plimbare…

— Nu vreau să-ți stric planurile, îi spun eu, dar în gândul meu îmi zic: *De câte ori în trecut nu m-a lăsat acasă cu părinții,*

în Shanghai, în apartament cu Yen-yen și acum cu Vern, ca să iasă în oraș și să facă… cine știe ce ?

— Trebuie să-ți reiei viața…

— N-au trecut decât două săptămâni…

May îmi aruncă o privire dură.

— Trebuie să ieși din carapacea ta și să fii alături de familie. Joy urmează să plece la Chicago în curând. Simte nevoia să vorbească cu tine…

— Nu mă-nveți tu ce să fac cu fiica mea…

Mă apucă de încheietură, trecându-și mâna pe sub brățara de la mama.

— Pearl ! Îmi scutură puțin brațul. Știu că treci prin niște momente cumplite. Este o mare tristețe. Dar tu ești încă tânără. Ești încă frumoasă. Ai o fiică. Mă ai pe mine. Și-ai avut *totul*. Uite cât de mult te iubește Joy ! Adu-ți aminte cât de mult te-a iubit Sam !

— Da. Și-acum e mort.

— Știu, știu, spune ea, încercând să m-aline. Am încercat să v-ajut. N-am crezut c-o să-și pună capăt zilelor.

Cuvintele ei îmi plutesc în fața ochilor ca niște caractere elegant caligrafiate, iar tăcerea devine tot mai grea pe măsură ce le citesc din nou și din nou, până când, într-un final, o-ntreb :

— Ce vrei să spui ?

— Nimic. N-am vrut să spun nimic.

Sora mea n-a știut niciodată să mintă.

— May !

— Bine ! Bine ! Îmi dă drumul și începe să gesticuleze, neliniștită. Apoi se răsucește pe călcâie, în pantofii ei cu toc, și intră în cameră legănându-și șoldurile. Sunt chiar în spatele ei. Se oprește din mers, se întoarce spre mine și scuipă iute cuvintele :

— Eu i-am spus agentului Sanders despre Sam.

— Ce-ai făcut ? Mi se pare că n-am auzit bine, refuz să înțeleg cât de profundă e trădarea ei.

— Le-am spus celor de la FBI despre Sam. M-am gândit că asta o să v-ajute.

— De ce-ai făcut una ca asta? o întreb, încă nevenindu-mi să cred ce spune.

— Am făcut-o pentru Tata Louie. Înainte să moară, a simțit ce avea să se-ntâmple. M-a rugat cu limbă de moarte să-i promit că voi face orice pentru a vă proteja pe tine și pe Sam. Nu voia ca familia să se despartă…

— Nu voia să-l lase pe Vern în seama ta, îi spun.

Dar asta n-are nicio relevanță. Nu poate fi adevărat ce tocmai mi-a spus despre Sam. Dă Doamne să nu fie adevărat!

— Îmi pare rău, Pearl, îmi pare atât de rău!

După ce spune asta, începe să-și turuie toată povestea.

— Câteodată, agentul Sanders mă mai conducea acasă de la slujbă. Mă-ntreba despre Joy și voia să afle mai multe lucruri despre tine și despre Sam. Mi-a zis că asta e șansa voastră de-a obține amnistie. Mi-a zis că dacă-i spun adevărul despre Sam, că e fiu în acte, o să ne-ajute să obținem cetățenia și pentru el, și pentru tine. M-am gândit că dacă-i dovedesc agentului Sanders că sunt un bun cetățean american, atunci o să se convingă că și voi sunteți la fel. Nu-nțelegi? Trebuia s-o protejez pe Joy, dar în același timp mi-era frică să nu te pierd pe tine, sora mea, singura persoană din viața mea care mă iubește așa cum sunt, care mi-a fost mereu aproape și care a avut întotdeauna grijă de mine. Dacă făceați cum v-am îndemnat eu, dacă angajați un avocat și mărturiseați, atunci puteați deveni cetățeni. Nu v-ar mai fi fost frică niciodată și mie nu mi-ar mai fi fost niciodată teamă c-o să vă pierd. Dar tu și Sam ați continuat să mințiți. Nici prin cap nu mi-a trecut că Sam o să se spânzure.

Mi-am iubit sora din momentul în care-a venit pe lume, dar de prea multă vreme sunt doar un amărât de satelit care gravitează în jurul planetei fascinante care e ea. Acum mă rotesc vijelios cât mai departe de ea, căci furia acumulată o viață-ntreagă e pe punctul de a da pe dinafară. Sora mea, proasta, proasta de soră-mea.

— Să pleci de-aici!

Se uită lung la mine, ca o Oaie ce este, plină de sine și incapabilă să înțeleagă.

— Dar aici locuiesc, Pearl. Unde vrei să mă duc?

— Ieși afară! urlu eu.

— Nu!

E unul dintre puținele momente din viața noastră în care May nu ascultă ce-i spun și mă-nfruntă. Apoi îmi repetă cu voce joasă, ca un scrâșnet:

— Nu. Ascultă-mă și pe mine măcar o dată. Amnistia era o soluție. Era un lucru pe care l-am făcut pentru *siguranța* noastră.

Dau din cap și refuz s-ascult ce zice.

— Mi-ai distrus viața.

— Nu, Sam și-a distrus viața.

— Așa ești tu, May, mereu dai vina pe alții.

— N-aș fi vorbit cu agentul Sanders dac-aș fi știut că o să vă pun în pericol pe tine și pe Sam. Nu-mi vine să cred că poți să spui așa ceva despre mine.

Se pare că devine din ce în ce mai puternică, așa cum stă în picioare, în cămașa ei de satin verde.

— Agentul Sanders și celălalt agent v-au oferit toate șansele posibile…

— Dacă pentru tine intimidarea înseamnă o șansă…

— Sam era fiu în acte, continuă May. A venit aici ilegal. Toată viața o să mă-nvinuiesc de sinuciderea lui, dar asta nu schimbă faptul că ceea ce am făcut a fost pentru binele vostru și al familiei. Nu trebuia decât să spuneți adevărul…

— Nu te-ai gândit ce consecințe ar fi avut lucrul ăsta?

— Normal că m-am gândit! Îți spun încă o dată: agentul Sanders a zis că dacă tu și Sam o să mărturisiți, o să primiți amnistie. *Amnistie!* Actele voastre ar fi fost ștampilate, ați fi devenit cetățeni pe cale legală și cu asta s-ar fi terminat toată povestea. Însă, nu, tu și Sam ați fost încăpățânați ca niște catâri, ați fost prea chinezi și prea ignoranți ca să deveniți americani.

— Bun, deci acum eu sunt de vină pentru tot ce s-a-ntâmplat?

— Nu asta am vrut să spun, Pearl.

Dar tocmai ce-a zis-o! Sunt atât de furioasă. încât nu mai gândesc limpede.

— Vreau să te muți din casa mea, îi cer, clocotind de mânie. Nu vreau să te mai văd niciodată! Niciodată!

— Mereu ai dat vina pe mine. Vocea ei e calmă, *calmă.*

— Pentru că toate lucrurile rele care mi s-au întâmplat, s-au întâmplat *din cauza* ta.

Sora mea mă fixează cu privirea, așteptând, ca și cum ar fi pregătită să asculte tot ce-i voi spune. Dacă asta vrea…

— *Baba* te-a iubit mai mult pe tine, îi spun. Voia să stea mereu lângă tine. Mama te iubea atât de mult, încât eram nevoită să stau pe partea cealaltă a mesei, ca ea să-și poată privi nestingherită odorul de fată frumoasă și nu pe fiica cea urâtă, cu fața roșie de țărancă.

— Tu mereu ai fost bolnavă de invidie, izbucnește sora mea, ca și cum toate reproșurile mele ar fi nefondate. Mereu ai fost geloasă și invidioasă pe mine, dar *pe tine* te prețuiau mama și *baba*. Cine pe cine iubea mai mult? Îți zic eu. Lui *baba* îi plăcea să te privească pe tine. Mama voia să stea lângă *tine* la masă. Voi trei vorbeați întotdeauna în Sze Yup între voi. Aveați limba voastră secretă. Eu eram lăsată mereu deoparte.

Auzind aceste lucruri, mă blochez pentru câteva clipe. Am crezut tot timpul că îmi vorbeau în Sze Yup ca să nu audă May cutare sau cutare lucru rău, dar dacă era de fapt un gest de iubire, un fel de a-mi arăta că sunt specială?

— Nu! îi spun ei, dar îmi spun și mie în același timp. N-a fost deloc așa!

— Lui *baba* îi păsa de tine, de-aia te critica. Mama te iubea atât de tare, încât ți-a cumpărat cremă cu perle. Mie nu mi-a dat niciodată nimic de valoare – nici cremă cu perle, nici brățara ei de jad. Pe tine te-au trimis la facultate. Pe mine nici nu m-au întrebat dacă vreau. Și dacă te-ai dus, la ce ți-a folosit? Uită-te la prietena ta, Violet. Ea a făcut ceva cu facultatea, tu ce-ai făcut? Nimic. Toată lumea vrea să ajungă în America

pentru oportunitățile de-aici. Ți s-au oferit multe șanse, dar tu n-ai profitat de niciuna. Ai preferat să fii o victimă, o *fu yen*. Dar ce contează pe cine au iubit mai mult mama și *baba* sau dacă eu am avut sau nu aceleași oportunități pe care le-ai avut tu ? Acum ei sunt morți și a trecut mult timp de-atunci.

Pentru mine nu sunt morți și știu că nici pentru May. Rivalitatea noastră pentru dragostea părinților s-a repetat în lupta pe care o ducem pentru a o câștiga pe Joy. Acum, după o viață petrecută împreună, ne dăm pe față adevăratele sentimente. Sunetele dialectului Wu se ridică și coboară, ascuțite, caustice și pline de reproș, căci ne aruncăm una alteia în față tot răul pe care l-am ținut în noi și ne învinuim reciproc de fiecare nenorocire și impas prin care-am trecut. Eu n-am uitat de moartea lui Sam și știu că nici ea n-a uitat, dar niciuna nu se poate abține. Poate că-i mai simplu să ne certăm din cauza nedreptăților pe care fiecare le-am ținut în noi ani întregi, decât să revenim la trădarea lui May și sinuciderea lui Sam.

— Mama știa că ești gravidă ? o întreb, dând glas unei bănuieli pe care-am ținut-o multă vreme în mine. Te iubea. M-a pus să-i promit că voi avea grijă de tine, de *moy moy* a mea, de surioara mea mai mică. Și am avut. Te-am dus pe Angel Island, unde am suportat atâtea umilințe. Și de-atunci stau închisă în Cartierul ăsta Chinezesc și am grijă de Vern și trebăluiesc prin casă, în timp ce tu îți petreci timpul la *Haolaiwu*, te duci la petreceri și te distrezi și faci ce-oi face cu toți bărbații ăia.

Apoi, pentru că fierb de mânie și sufăr cumplit, îi spun un lucru pe care-l voi regreta tot restul vieții mele, însă e un lucru plin de atâta adevăr, încât pur și simplu îmi zboară de pe buze.

— A trebuit să am grijă de fiică-ta și în clipele în care propriul meu copil a murit.

— Mereu mi-ai reproșat că trebuie să ai grijă de Joy, dar în același timp ai făcut tot ce ți-a stat în putință s-o ții cât mai departe de mine. Când era mică, o lăsai în casă cu Sam când te invitam la plimbare…

— Nu ăsta era motivul. (Să fi fost ăsta motivul ?)

— Pe urmă ai dat vina pe mine și pe ceilalți că trebuie să stai acasă s-o crești. Dar când ne ofeream să stăm cu ea, ne refuzai.

— Nu-i adevărat. Te-am lăsat s-o iei pe platourile de filmare…

— Și mai încolo nici bucuria asta nu mi-ai mai lăsat-o, îmi zice ea cu tristețe. Eu o iubeam, însă pentru tine era doar o povară. Tu ai o fiică acum. Eu nu am nimic. I-am pierdut pe toți – pe mama, pe tata, pe fetița mea…

— Iar eu m-am lăsat violată de o duzină de bărbați, doar ca să te apăr pe tine!

Sora mea dă din cap, ca și cum s-ar fi așteptat să zic asta din moment în moment.

— Iarăși aduci vorba de sacrificiul *ăla*. Iarăși? Trage aer în piept. Văd cum se străduiește să se calmeze. Ești supărată. Înțeleg asta. Dar nimic din toate astea nu are legătură cu ce i s-a întâmplat lui Sam.

— Ba bineînțeles că are! *Tot* ce-a fost între noi are legătură și cu copilul tău din flori, și cu ce mi-au făcut oamenii-mai-muță.

Mușchii gâtului lui May încep să se încordeze și acum spumegă și ea de furie, cu aceeași intensitate ca mine.

— Dacă vrei într-adevăr să discutăm despre noaptea aia, fie! Am așteptat mulți ani să facem asta. Nimeni nu ți-a cerut să te duci acolo. Mama ți-a spus foarte clar să rămâi lângă mine. Voia ca *tu* să fii în siguranță. Cu tine a vorbit în Sze Yup atunci, șoptindu-ți cât de mult te iubește, așa cum făcea mereu, ca eu să nu înțeleg ce zice. Dar am înțeles prea bine că pe tine te-a iubit mai mult și de-aia ți-a spus ție cuvintele alea, și nu mie.

— Transformi adevărul, cum faci tu mereu, dar să știi că nu merge. Mama te-a iubit atât de mult, încât a dat piept singură cu bărbații ăia. Nu puteam s-o las să facă asta. Trebuia să-i sar în ajutor. Trebuia să te salvez. În timp ce vorbesc, îmi trec prin fața ochilor imaginile din noaptea aceea. Oriunde ar fi mama acum, oare știe cât de mult m-am sacrificat pentru sora mea? Oare m-a iubit? Sau în ultimele clipe de viață am dezamăgit-o pentru

ultima oară? Dar n-am timp de pierdut cu întrebările astea, căci soră-mea stă în fața mea, cu mâinile-n șold, iar chipul ei frumos e schimonosit de mânie.

— E vorba de-o singură noapte. O singură noapte din viața noastră! De câte ori te-ai folosit de scuza asta, Pearl? De câte ori ai folosit-o pentru a ridica un zid între tine și Sam, între tine și Joy? Când ți-ai pierdut cunoștința și te mai trezeai din când în când, mi-ai spus niște lucruri pe care e limpede că nu ți le mai aduci aminte acum. Mi-ai spus că mama a gemut de durere când te-a văzut intrând în camera în care erau soldații. Mi-ai spus c-ai crezut că s-a supărat fiindcă n-ai rămas să mă protejezi. Cred că te-ai înșelat. Cred că i-ai sfâșiat inima pentru că nu te-ai protejat pe tine. Ești mamă, acum. Știi că am dreptate.

Vorbele ei mă dor, ca și cum m-ar fi plesnit cineva peste față. May are dreptate. Dacă Joy și cu mine am fi în aceeași situație…

— Tu crezi c-ai fost curajoasă și că te-ai sacrificat, continuă May. Nu se simte nici urmă de condamnare sau de sarcasm în vocea ei, doar o durere continuă, ca și cum ea ar fi cea care-a suferit. Dar, de fapt, tu ai fost lașa: ți-a fost frică, ai fost slabă și nesigură toți anii ăștia. Nici măcar o dată nu m-ai întrebat ce altceva s-a mai întâmplat în colibă în noaptea aia. Nu te-ai gândit niciodată să mă-ntrebi cum a fost s-o țin pe mama în brațe și s-o văd murind. Ți-a trecut măcar o dată prin cap să mă întrebi unde, cum și dacă am îngropat-o? Cine crezi că s-a-ngrijit de asta? Cine crezi că te-a scos din coliba aia, când cel mai înțelept ar fi fost să te las în urmă, să mori?

Nu-mi plac întrebările ei. Răspunsurile care mi se perindă prin minte sunt și mai neplăcute.

— Aveam optsprezece ani, continuă May. Eram gravidă și cuprinsă de groază. Dar te-am împins cu roaba aia. Te-am dus la spital. Ți-am salvat viața, Pearl, iar tu, chiar și după atâta amar de vreme, încă porți în suflet resentimentele și frica și reproșurile la adresa mea. Ai impresia că ai făcut un sacrificiu atât de mare pentru că ai avut grijă de mine, dar sacrificiile pe care le-ai

făcut nu sunt decât scuze acum. Eu sunt cea care s-a sacrificat pentru a avea grijă de tine.

— Minți.

— Mint, oare ?

Face o mică pauză, apoi spune :

— Te-ai gândit măcar o dată la viața mea de-aici ? Cum e să-ți vezi fiica zi de zi, dar să fii mereu ținută la distanță ? Cum e să faci chestia aia dintre soț și soție cu Vern ? Ia gândește-te la lucrurile astea, Pearl. El n-a putut niciodată să-mi fie un soț adevărat.

— Ce vrei să spui ?

— Că n-am fi ajuns aici, în locul ăsta care se pare că ți-a adus atâta suferință, dacă n-ai fi fost tu.

În timp ce mânia i se stinge în voce, cuvintele ei sapă adânc în mine, tulburându-mi sângele și măcinându-mi oasele.

— Ai lăsat o singură noapte, noaptea aia îngrozitoare și tragică, să te fugărească întruna. Și ai tot fugit. Iar eu, pentru că sunt *moy moy* a ta, te-am urmat. Pentru că te iubesc și pentru că știam că ești distrusă pentru totdeauna și că n-o să mai poți să vezi frumusețea și norocul din viața ta.

Închid ochii, încercând să-mi păstrez echilibrul. Nu mai vreau să-i aud glasul. Nu vreau s-o mai văd niciodată în fața ochilor.

— Nu vrei să pleci odată ? o implor.

Dar ea continuă să mă rănească.

— Răspunde-mi sincer, acum. Am mai fi în America dacă n-ai fi fost tu ?

Întrebarea mă sfâșie ca un cuțit ascuțit, pentru că mare parte din ceea ce spune e adevărat. Însă n-am uitat că l-a împins pe Sam să comită acel lucru îngrozitor, sunt încă plină de durere și de mânie, așa că îi răspund în cel mai crud fel posibil :

— Normal că da. N-am mai fi aici, în America dacă nu te-ai fi culcat cu un băiat care nici măcar nume n-are ! Dacă nu m-ai fi obligat să iau copilul…

— Are nume, îmi zice May, iar vocea ei are ceva din moliciunea norilor. Îl cheamă Z.G.

Credeam că am primit cele mai dure lovituri și că am supraviețuit. M-am înșelat.

— Cum ai putut ? Cum ai putut să mă rănești așa ? Doar știai cât îl iubesc pe Z.G. !

— Da, știam, recunoaște ea. Lui Z.G. i se părea amuzant cum te holbai la el în timpul ședințelor, cum te milogeai de el, dar mie mi se rupea sufletul de mila ta.

Mă dau înapoi, clătinându-mă. Trădare după trădare.

— Asta e încă o minciună de-a ta.

— Serios ? Joy și-a dat seama : cine avea fața rumenă ca de țărăncuță pe coperta revistei *China Reconstructs* și cine avea chipul pictat cu iubire ?

Ascultând-o, îmi vin în minte imagini din trecut : May cu capul pe pieptul lui Z.G. în timpul unui dans, Z.G. pictându-i până și ultima șuviță de păr, Z.G. înconjurându-i trupul gol cu flori de bujor…

— Iartă-mă, îmi spune. Am fost crudă cu tine. Știu că l-ai păstrat în suflet toți anii ăștia, dar n-a fost decât o pasiune adolescentină de demult. Nu-nțelegi ? Eu și Z.G.… Glasul i se frânge. Tu ai avut o viață întreagă alături de Sam. Eu și Z.G. nu am avut decât câteva săptămâni.

— De ce nu mi-ai spus ?

— Știam că ești îndrăgostită de el. De-asta nu ți-am spus nimic. Nu voiam să te fac să suferi.

Acum înțeleg pe cine am avut în fața ochilor în ultimii douăzeci de ani.

— Z.G. e tatăl lui Joy.

— Cine-i Z.G. ?

E singura voce pe care nici eu, nici sora mea nu ne-am fi dorit s-o auzim. Mă întorc și o văd pe Joy, care stă în pragul ușii de la bucătărie. Ochii îi sunt ca niște pietricele negre pe fundul unui bol cu narcise. Privirea ei – rece, lipsită de expresie și necruțătoare – îmi spune că a auzit mai mult decât trebuia din

conversația noastră. Moartea lui Sam m-a zdruncinat adânc, la fel și felul în care sora mea mi-a povestit viețile noastre, dar când îmi dau seama că fiica mea a auzit totul, simt cum mă cuprinde cu adevărat teroarea.

— Cine-i Z.G. ? întreabă ea din nou.

— E tatăl tău adevărat, îi răspunde May, iar glasul ei e blând și plin de iubire. Iar eu sunt mama ta adevărată.

Stăm toate trei în mijlocul sufrageriei, încremenite, ca niște statui. Mă văd pe mine și pe May prin ochii lui Joy. O mamă care a-ncercat să-și învețe fiica să fie respectuoasă, așa cum sunt chinezii, și isteață, așa cum sunt americanii, îmbrăcată într-o cămașă de noapte veche, cu fața roșie de atâta plâns, supărare și mânie. Și o altă mamă, care și-a răsfățat fiica cu nenumărate cadouri și a introdus-o în lumea strălucitoare și plină de bani de la *Haolaiwu* și care arată splendid și elegant. Eliberată de zeci de ani de secrete, May pare să-și fi găsit liniștea, în ciuda celor întâmplate în seara asta. Eu și sora mea ne-am certat în legătură cu perechi de pantofi, în legătură cu cine a avut o viață mai bună, cu cine e cea mai deșteaptă și cea mai frumoasă, dar de data asta nu am nicio șansă în fața ei. Știu cine va câștiga. De-atâta vreme îmi tot pun întrebări cu privire la destinul meu. N-a fost de-ajuns că mi-am pierdut copilașul și bărbatul. Acum mi se rostogolesc pe obraji lacrimile suferinței provocate de cea mai mare pierdere din viața mea.

Când vom avea părul alb

Mă-ntind în pat. În piept, acolo unde-ar fi trebuit să-mi fie inima, nu mai am decât un gol imens. Distrusă, așa mă simt. Le aud pe May și pe Joy șușotind. Mai târziu, aud voci ridicate și uși trântite, dar nu ies să mă lupt pentru fiica mea. Nu mai am în mine nicio dorință de a lupta. Poate că n-am avut niciodată. Poate că May are dreptate. Sunt slabă. Poate că mereu mi-a fost frică, mereu am fost o victimă, o *fu yen.* Am crescut în aceeași casă cu May, am avut aceiași părinți și totuși sora mea a fost mereu în stare să aibă grijă de ea. A profitat de toate ocaziile : de bunăvoința mea când am acceptat s-o iau pe Joy, de oferta lui Tom Gubbins pe care a transformat-o într-o afacere, de ieșirile în oraș și de toate distracțiile, în timp ce eu am acceptat toate relele, punându-le pe seama sorții nefericite.

Și mai târziu în noapte, aud apa curgând la robinetul de la baie și cum cineva trage apa la toaletă. O aud pe Joy trăgând și închizând sertarele ei de la șifonierul cu rufărie. În timp ce peste casă se lasă tăcerea, mintea mea se-ndreaptă spre locuri întunecoase și adânci. Sora mea m-a făcut să văd lucrurile într-o cu totul altă lumină, dar nimic din toate astea nu schimbă felul în care a murit Sam. N-am s-o pot ierta niciodată pentru asta ! În afara faptului că… în afara faptului că poate avea dreptate legat de amnistie. Poate că refuzul de a ne autodenunța a fost o greșeală teribilă și că de aici s-a ajuns la tragedia îngrozitoare a lui Sam. Dar de ce nu ne-a spus May că vrea să ne dea în vileag, pentru binele nostru ? Știu prea bine răspunsul la această întrebare : și mie, și lui Sam ne-a fost întotdeauna teamă de tot ce era nou. Ne-a fost teamă să ne lăsăm familia și să ne clădim o viață

pentru noi doi, ne-a fost teamă să părăsim Cartierul Chinezesc, ne-a fost teamă s-o lăsăm pe fiica noastră să devină ceea ce spuneam că vrem să devină: o americancă. Chiar dacă May ar fi încercat să ne spună, tot n-am fi ascultat-o.

Știu că printre defectele mele de Dragon se află încăpățânarea și orgoliul. Scoate o femeie–Dragon din sărite, și-ți va cădea cerul în cap. Într-adevăr, în seara asta cerul s-a prăbușit, dar trebuie să îi spun lui Joy că ea este și va rămâne mereu fiica mea și că, indiferent de ce simte față de mine, Sam sau mătușa ei, eu o voi iubi întotdeauna. O voi face să înțeleagă cât de mult am iubit-o și am protejat-o și cât de mândră sunt de ea acum, când începe o viață nouă. Am zece mii de speranțe că mă va ierta. Cât despre May, nu știu dacă voi găsi o cale de-a o ierta și nici nu știu dacă vreau cu adevărat. Nu știu dacă mai vreau să am de-a face cu ea vreodată, dar am de gând să îi dau șansa să-mi explice din nou totul, de la capăt.

Ar trebui să mă duc chiar acum pe verandă, să le trezesc din somn, dar e târziu și la ele e liniște, iar în noaptea asta îngrozitoare s-au întâmplat mult prea multe lucruri.

— Trezește-te ! Trezește-te ! Joy a fugit de-acasă !

Deschid ochii și o văd pe sora mea, care mă scutură cu putere, ca să mă trezesc. Pare înnebunită. Mă ridic și simt cum un fior de frică îmi trece prin tot corpul.

— Ce s-a-ntâmplat ?

— Joy ! A fugit de-acasă !

Sar imediat în picioare și mă reped pe verandă. Amândouă paturile arată ca și cum s-ar fi dormit în ele. Trag aer în piept și încerc să mă liniștesc.

— Poate a ieșit la o plimbare. Poate s-a dus la cimitir.

May dă din cap că nu. Apoi își pleacă privirea spre o foaie de hârtie pe care o ține în mână.

— Am găsit asta pe patul ei, când m-am trezit.

May netezește hârtia și mi-o întinde. Încep să citesc.

Mamă,

Nu mai știu cine sunt. Nu mai înțeleg țara asta. Urăsc faptul că ea l-a ucis pe tata. Știu că vei crede că sunt confuză și prostuță. Poate că sunt, dar trebuie să găsesc niște răspunsuri. Poate că, până la urmă, China chiar este țara mea, mamă. După tot ce mi-a povestit mătușica May aseară, cred că trebuie să-l cunosc pe tatăl meu adevărat. Să nu-ți faci griji pentru mine, mamă. Îmi pun mari speranțe în China și în tot ce face Mao pentru țară.

Joy

Trag aer în piept și bătăile inimii mi se mai domolesc. Știu că ce-a scris Joy nu poate fi adevărat. Ea e Tigru. Stă în firea ei să biciuie și să scoată scântei și exact asta a făcut în biletul ăsta, dar nu cred că e posibil să fi făcut ce-a scris. Cu toate astea, May pare să creadă că e adevărat.

— Chiar crezi că a fugit ? întreabă May când ridic ochii din scrisoare.

— Eu nu-mi fac griji și nici tu n-ar trebui să-ți faci.

Mă enervează May. A început ziua cu altă dramă, când eu speram că vom discuta totul, însă îi ating brațul încercând s-o liniștesc, ca să n-o luăm de la capăt cu certurile.

— Joy era foarte supărată aseară. Toate suntem supărate. S-o fi dus la familia Yee să vorbească cu Hazel. Pun pariu c-o să vină acasă la micul dejun.

— Pearl. Sora mea înghite în sec și trage aer în piept înainte să vorbească mai departe. Aseară Joy m-a întrebat despre Z.G. și i-am spus că probabil locuiește încă în Shanghai, dat fiind că pe copertele revistelor apare mereu un element caracteristic al orașului. Sunt aproape sigură că acolo s-a dus.

Resping ideea printr-un gest al mâinii.

— N-o să se ducă ea în China să-l caute pe Z.G. Doar n-o să se urce-n avion și-o să zboare spre Shanghai. Îi enumăr motivele pe degete, în speranța că raționamentul acesta îi va anula grijile lui May. Mao a venit la putere acum opt ani. China e închisă pentru occidentali. Statele Unite nu au relații diplomatice…

— Ar putea să ia un avion spre Hong Kong, mă întrerupe May șovăitoare. E colonie britanică. De acolo ar putea să ajungă pe jos în China, așa cum făceau oamenii pe care îi plătea Tata Louie să le ducă banii de ceai rudelor din satul Wah Hong.

— Nici măcar să nu te gândești la asta. Joy nu e comunistă. Tot ce-a spus au fost numai vorbe goale, atât.

May face semn spre bilet.

— Vrea să-și cunoască tatăl adevărat.

Nu pot să cred ce-mi spune sora mea.

— Joy n-are pașaport.

— Ba da, are. Nu-ți amintești? Tipul ăla, Joe, a ajutat-o să-și facă unul.

Mi se înmoaie picioarele. May mă sprijină și mă ajută să merg până la pat. Mă așez și încep să plâng.

— Asta îmi mai lipsea! După tot ce i s-a-ntâmplat lui Sam!

May încearcă să-mi aline durerea, dar sunt de neconsolat. Nu trece mult, și-ncep să mă simt vinovată.

— N-a plecat doar ca să-și găsească tatăl. Am o voce spartă. Întregul ei univers a fost distrus. Tot ce credea că e adevărat e fals. A fugit de noi. De mama ei adevărată și… de mine.

— Nu spune asta. Tu ești mama ei adevărată. Citește din nou scrisoarea. Mie mi-a zis mătușică, iar ție, mamă. E fiica ta, nu a mea.

Inima stă să-mi plesnească de durere și de frică, dar mă agăț cu disperare de un singur cuvânt: *mamă.*

May îmi șterge lacrimile de pe obraji.

— E fetița *ta*, îmi repetă ea. Nu mai plânge acum. Trebuie să ne gândim ce-avem de făcut.

May are dreptate. Trebuie să-mi stăpânesc emoțiile și trebuie să găsesc o cale de a-mi împiedica fiica să facă o greșeală îngrozitoare.

— Joy ar avea nevoie de foarte mulți bani dacă vrea s-ajungă în China, gândesc eu cu voce tare.

May pare să înțeleagă unde bat. Ea a fost mereu modernă și și-a ținut banii la bancă, dar eu și Sam am urmat obiceiul lui

Tata Louie și am ținut banii în casă. Ne repezim la bucătărie și căutăm sub chiuvetă, în cutia de cafea în care ne țineam economiile. E goală. Joy a luat banii din ea, dar nu-mi pierd speranța.

— Când crezi c-a plecat? o întreb pe May. Voi două ați stat de vorbă până târziu…

— De ce n-am auzit când s-a trezit? De ce n-am auzit-o făcându-și bagajele?

Și eu îmi reproșez aceleași lucruri, iar o parte din mine e încă confuză și furioasă cu privire la lucrurile aflate aseară, dar îi spun:

— N-avem timp să ne facem asemenea griji acum. Trebuie să ne concentrăm asupra lui Joy. N-avea cum s-ajungă foarte departe. Mai putem s-o găsim.

— Da, normal. Hai să ne-mbrăcăm. Mergem cu două mașini…

— Și pe Vern cui îl lăsăm? Chiar și în clipele astea, când sunt moartă de spaimă, nu pot să uit de responsabilitățile mele.

— Du-te tu cu mașina până la Union Station și vezi dacă o găsești acolo. Eu o să-l culc pe Vern și pe urmă dau o fugă până la autogară.

Dar n-o găsim pe Joy nici la gară, nici la autogară. Mă-ntâlnesc cu May acasă. Tot nu știm unde-a plecat Joy. E greu de crezut că încearcă într-adevăr să ajungă în China, dar trebuie să luăm în calcul orice posibilitate, dacă vrem să mai avem vreo șansă de-a o opri. Facem alt plan. Eu mă duc la aeroport, iar May rămâne acasă și dă telefoane: la familia Yee, să afle dacă Joy le-a spus ceva fetelor, la unchi, dacă cumva le-a cerut sfatul cum să ajungă în China continentală, și la Washington, la Betsy și tatăl ei, să afle dacă există vreo modalitate oficială prin care-o putem reține pe Joy înainte să părăsească teritoriul țării. N-o găsesc la aeroport, dar May obține două informații îngrijorătoare. Întâi, Hazel Yee îi spune că dis-de-dimineață a primit un telefon de la Joy, care era la aeroport și care i-a spus plângând că pleacă din țară. Hazel n-a crezut-o și n-a întrebat-o unde se duce. Apoi, May a aflat de la tatăl lui Betsy că Joy poate să ceară și să obțină viză pentru Hong Kong la aterizare.

Pentru că n-am băgat nimic în gură de azi-dimineață, May desface două conserve de supă Campbell cu fidea și le pune la încălzit. Stau la masă și mă uit la ea și îmi fac griji pentru fiică-mea. Frumoasa, neastâmpărata mea de Joy a fugit ca din pușcă spre singurul loc unde n-ar trebui să se ducă: Republica Populară Chineză. Însă Joy habar n-are ce face, chiar dacă are impresia că știe o groază despre China din filme, de la băiatul ăla, Joe, de la asociația aia tâmpită și de la ce i-or mai fi băgat în cap profesorii ei de la Chicago. A luat hotărârea impulsiv, ca un Tigru, din mânie, din confuzie și entuziasm nemeritat pentru acea țară. A acționat din cauza dezorientării și tulburării sufletești de aseară. Așa cum i-am spus lui May, cred că Joy a fugit spre China fugind, de fapt, de noi – cele două femei care au vrut s-o câștige din clipa în care s-a născut – și dorind să-și cunoască adevăratul tată. Dar Joy nu înțelege cât de traumatizantă, ca să nu zic periculoasă, va fi o posibilă întâlnire cu Z.G.

Dar așa cum Joy nu poate să scape de firea ei, nici eu nu pot să scap de-a mea. Instinctele unei mame sunt foarte puternice. Mă gândesc la mama și la tot ce-a făcut pentru a ne salva pe mine și pe May de Banda Verde și pentru a ne proteja de japonezi. Probabil că mama a suferit cumplit când a trebuit să-l lase pe tata în urmă, dar totuși a făcut-o. Sigur era sugrumată de frică când a intrat în camera unde erau soldații, dar nici atunci n-a ezitat s-o facă. Fetița mea are nevoie de mine. Indiferent de cât de multe obstacole îmi vor sta în cale și indiferent de riscuri, trebuie s-o găsesc. Trebuie să știe că voi fi mereu alături de ea, necondiționat, în orice situație.

Un mic surâs mi se ivește pe buze când îmi dau seama că, pentru prima dată, faptul că nu sunt cetățean american mă va ajuta. Nu am pașaport de Statele Unite. Am doar certificatul de identitate, care-mi va permite să plec dintr-o țară care nu m-a vrut niciodată. Mai am niște bani ascunși în căptușeala unei pălării, dar nu sunt destui ca să ajung în China. Ar dura prea mult să vând restaurantul. Aș putea să mă duc la FBI, să mărturisesc totul, și, pe lângă asta, să zic că sunt o comunistă înfocată, de cea mai joasă speță, sperând că mă vor deporta…

May toarnă supa în trei castroane, cu care mergem în cameră la Vern. E palid și dezorientat. Nici nu se uită la supă, ci mototolește între degete cearșaful.

— Unde-i Sam ? Unde-i Joy ?

— Îmi pare rău, Vern, Sam a murit, îi spune May pentru a douăzecea oară pe ziua de azi. Joy a fugit de-acasă. Înțelegi ce-ți spun, Vern ? Nu e acasă. A plecat în China.

— China e un loc rău.

— Știu, zice ea. Știu.

— Îl vreau pe Sam. O vreau pe Joy.

— Încearcă să mănânci niște supă, îl îndeamnă May.

— Trebuie să mă duc după Joy, le spun eu. Poate am noroc și-o găsesc în Hong Kong, dar, dacă trebuie, o să mă duc și-n China după ea.

— China e un loc rău, repetă Vern. Acolo se moare.

Îmi pun castronul pe podea.

— May, ai putea să-mi împrumuți niște bani ?

Nici nu stă pe gânduri.

— Normal, dar nu știu dacă am destui.

Bineînțeles că n-are, pentru că i-a risipit pe haine, bijuterii, distracții și o mașină la modă. Încerc să alung resentimentele, amintindu-mi că ne-a ajutat să cumpărăm casa și să plătim pentru educația lui Joy.

— Am eu, zice Vern. Aduceți-mi vaporașele. Vreau multe vaporașe.

Ne uităm una la alta, fără să pricepem nimic.

— Am nevoie de vaporașe !

I-l întind pe primul care îmi vine la mână. Îl ia și-l trântește de pământ. Prototipul se face bucăți și înăuntrul lui zărim un teanc de bancnote făcute sul și legate cu un elastic.

— Sunt banii mei din economiile familiei, zice Vern. Mai vreau vaporașe ! Dați-mi mai multe !

În curând, toți trei distrugem colecțiile lui Vern de vaporașe, avioane și mașinuțe de curse. Ăla bătrânu' a fost urâcios și avar, dar întotdeauna a fost drept cu toată lumea. Bineînțeles că i-a dat și lui Vern o parte din economiile familiei, chiar și după ce a

căzut la pat. Dar noi nu l-am văzut cheltuind un bănuț. Îmi amintesc doar de o singură dată : când ne-a dus pe mine, pe May, Sam și Joy la plajă cu tramvaiul, la primul Crăciun petrecut de noi în Los Angeles.

Strângem sulurile de bani și-i numărăm pe patul lui Vern. E mai mult decât îmi trebuie pentru biletul de avion și chiar pentru șpăgile pe care va trebui să le dau la nevoie.

— Vin și eu cu tine, zice May. Mereu ne-am descurcat mai bine când am fost împreună.

— Tu trebuie să rămâi aici. Trebuie să ai grijă de Vern, de restaurant, de casă și de străbuni…

— Și dacă o găsești pe Joy, dar autoritățile nu te mai lasă să pleci ? întreabă May.

Își face griji în legătură cu asta. La fel și Vern. Cât despre mine, eu sunt moartă de frică. Ar fi prostesc din partea noastră să nu ne fie teamă. Îmi îngădui un zâmbet palid.

— Ești sora mea și ești foarte isteață. Tu te vei ocupa de toate, de-aici.

O văd cum cade pe gânduri, cum își face o listă în minte.

— O să-i sun din nou pe Betsy și pe tatăl ei, îmi zice. Și o să-i scriu și vicepreședintelui Nixon. I-a mai ajutat și pe alții să ajungă în China, pe vremea când era senator. O să-l conving să ne–ajute și pe noi.

Îmi spun în gând că nu va fi ușor, dar n-o repet cu voce tare. Nu sunt cetățean american și nu am pașaport pentru nicio țară. Și vorbim despre China Roșie. Totuși, trebuie să cred că va face tot posibilul să ne scoată pe mine și pe Joy din China, așa cum a reușit s-o facă în trecut.

— Mi-am petrecut primii douăzeci și unu de ani în China și ultimii douăzeci în Los Angeles, spun eu, iar vocea îmi e la fel de nestrămutată ca și hotărârea pe care am luat-o. Nu simt că mă duc acasă. Simt că îmi pierd căminul. Contez pe tine să te asiguri că eu și Joy vom avea unde și pentru ce să ne întoarcem.

A doua zi pun în bagaj certificatul de identitate pe care l-am primit pe Angel Island și hainele de țărancă pe care mi le-a cumpărat May ca să le port în afara Chinei. Iau cu mine câteva

fotografii cu Sam, ca să-mi dea curaj și poze cu Joy, pe care să le arăt oamenilor care-mi vor ieși în cale. Mă duc la altarul familiei să-mi iau rămas bun de la Sam și de la ceilalți. Mi-aduc aminte de ceva ce mi-a spus May, cu mulți ani în urmă: *Totul se întoarce întotdeauna de unde a pornit.* Acum, când pornesc într-o nouă călătorie, înțeleg în sfârșit ce-a vrut să spună cu asta: nu numai că greșelile se repetă, ci că mereu o să ni se dea șansa de a le repara. Acum douăzeci de ani, când am fugit din China, mi-am pierdut mama. Acum mă întorc în China ca mamă, ca să îndrept niște lucruri, foarte multe lucruri. Deschid casetuța în care Sam a pus săculețul pe care mi l-a dăruit mama. În trecut m-a protejat peste tot în drumurile mele și sper că săculețul pe care i l-a dat May lui Joy înainte să plece la studii o protejează și pe ea acum.

Îmi iau la revedere de la Băiatul-soț și îi mulțumesc. May mă conduce cu mașina la aeroport. În timp ce palmierii și casele fug pe lângă mine, îmi recapitulez planul în minte: ajung în Hong Kong, mă-mbrac în haine de țărancă și trec granița. Mă duc mai întâi în satele natale ale familiilor Louie și Chin – Joy știe de ambele – să mă asigur că nu s-a dus acolo, chiar dacă inima mea de mamă îmi spune că n-o s-o găsesc în vreunul dintre ele. A plecat spre Shanghai ca să-și găsească tatăl adevărat și să afle mai multe despre mama și mătușa ei, iar eu o să fiu chiar în spatele ei. Bineînțeles că mă tem să nu fiu ucisă. Dar, mai presus de orice, mi-e teamă de lucrurile pe care le-am putea pierde în continuare.

Trag cu ochiul spre sora mea, care stă atât de fermă la volanul mașinii sale. Mi-aduc aminte de privirea asta a ei, o are încă de când mergea de-a bușilea. Mi-aduc aminte că o avea în momentul în care a ascuns banii și bijuteriile mamei pe barca aceea pescărească. Încă mai avem multe să ne spunem una alteia ca să îndreptăm răul făcut și să ne împăcăm pe deplin. Sunt lucruri pentru care n-o s-o iert niciodată și lucruri pentru care trebuie să-i cer eu iertare. Însă știu sigur că s-a înșelat amarnic cu privire la felul în care privesc eu America. Da, nu am actele de cetățenie, dar, după atâția ani, sunt americancă. Nu vreau să renunț la

statutul ăsta, după câte-am pătimit ca să mi-l câștig. Eu mi-am câștigat cetățenia prin sacrificii. Am câștigat-o pentru Joy.

La aeroport, May mă conduce până la poartă. Când ajungem, îmi spune:

— Știu că nu ajung toate regretele din lume pentru ce s-a-ntâmplat cu Sam, dar te rog, vreau să știi că tot ce-am făcut a fost pentru a vă ajuta pe amândoi.

Ne îmbrățișăm, dar fără lacrimi. În ciuda lucrurilor urâte care-au fost spuse și făcute, rămâne sora mea. Părinții se prăpădesc, fiicele se fac mari și se mărită, dar surorile rămân surori pe viață. E singura persoană care mi-a mai rămas pe lume și cu care pot împărtăși amintirile din copilărie, despre părinții noștri, despre Shanghaiul nostru, despre străduințele, tristețile și, da, chiar și despre momentele de fericire și triumf pe care le-am trăit împreună. Sora mea este singura persoană care mă cunoaște cu adevărat, așa cum și eu o cunosc pe ea cu adevărat. Ultimul lucru pe care mi-l spune May este:

— Când vom avea părul alb, ne va rămâne iubirea de soră.

În timp ce o las în urmă și mă urc în avion, mă gândesc dacă aș fi făcut ceva altfel. Îmi doresc să fi făcut *totul* altfel, dar știu că tot aici s-ar fi ajuns. Asta înseamnă soarta, de fapt. Dar dacă într-adevăr unele lucruri îți sunt scrise-n frunte și unii oameni sunt mai norocoși decât alții, atunci trebuie să cred că încă nu mi-am aflat soarta. Pentru că, într-un fel sau altul, o s-o găsesc pe Joy și-o s-o aduc pe fiica mea, pe fiica *noastră*, acasă, lângă mine și lângă sora mea.

Mulțumiri

Fetele din Shanghai este un roman cu substrat istoric. Huang Cel Ciupit de Vărsat, Christine Sterling și Tom Gubbins au existat cu adevărat. Însă Pearl, May și restul personajelor sunt rod al ficțiunii, la fel ca subiectul romanului (familia Louie nu a deținut Pagoda de Aur, standul de închiriat ricșe, restaurantul și celelalte magazine, deși numeroase familii au avut numeroase afaceri în Orașul Chinezesc ; nu May a cumpărat Compania de Costume Asiatice de la Tom Gubbins, ci familia Lee). Cu toate acestea, mulți cititori vor recunoaște în aceste pagini anumite detalii, experiențe și anecdote. Pe parcursul ultimilor nouăsprezece ani – și, probabil, pe parcursul întregii mele vieți –, am avut marele noroc de a cunoaște și de a vorbi cu oameni care-au trăit în locurile despre care-am povestit în *Fetele din Shanghai* și care-au trecut prin evenimentele descrise în roman. Pentru mulți, întâlnirile noastre au fost o ocazie de a reînvia nenumărate amintiri frumoase, însă pentru câțiva dintre cei cu care am stat de vorbă relatarea a necesitat un curaj imens, pentru că oamenii încă nu s-au împăcat cu nenorocirile prin care-au trecut în China pe timpul războiului, pentru că le era încă rușine de umilințele suferite pe Angel Island sau generate de Programul de Mărturisire sau de sărăcia lucie și viața dură pe care-au dus-o în Cartierul Chinezesc din Los Angeles. Unele persoane au cerut să le fie păstrat anonimatul. Acestora și tuturor celor care m-au ajutat, le spun că romanul n-ar fi prins viață fără poveștile și iubirea de adevăr pe care mi le-au împărtășit.

Îi mulțumesc mult lui Michael Woo pentru că mi-a oferit o copie a manuscrisului amintirilor mamei sale, Beth Woo, în care aceasta povestește cum le-a predat limba engleză soldaților japonezi, cum aceștia i-au expus termenii încheierii unei căsătorii, cum a fugit din China într-o barcă pescărească și s-a stabilit în Hong Kong pe timpul războiului. Îi mulțumesc soțului lui Beth, Wilbur Woo, care a fost despărțit de soția sa aici, în Los Angeles, și care mi-a povestit

multe întâmplări de pe vremea aceea și mi-a făcut cunoștință cu Jack Lee, care mi-a spus despre agentul FBI ce umbla în susul și-n josul Cartierului Chinezesc pe vremea Programului de Mărturisire. Îi mulțumesc lui Phil Young, care mi-a făcut cunoștință cu mama lui, Monica Young, ale cărei amintiri de copil orfan, trimis înapoi în China în timpul Războiului Sino-Japonez, au fost inestimabile pentru mine. De asemenea, ea mi-a împrumutat un exemplar din *Am fugit din Hong Kong*, amintirile lui Alice Lan și Betty Hu, în care cele două misionare descriu acel amestec de cremă grasă și cacao cu care și-au mânjit fețele încercând să scape de japonezi.

Le mulțumesc lui Ruby Ling Louie și lui Marian Leng, ale căror familii au avut afaceri în Cartierul Chinezesc, pentru că mi-au pus la dispoziție hărți, fotografii, broșuri și alte materiale, inclusiv diapozitivele excelente ale lui Paul Louie, care prezintă Orașul Chinezesc. Îi sunt și mai recunoscătoare lui Marian pentru discuția pe care a purtat-o cu mine în legătură cu diferența dintre *fu yen* și *yen fu.* Alte câteva nume de persoane care și-au rupt din timpul lor pentru mine și mi-au împărtășit poveștile lor ar fi Dr. Wing și Joyce Mar, Gloria Yuen, Mason Fong și Akuen Fong. Ruth Shannon mi-a îngăduit să folosesc în carte numele iubitului ei soț (per ansamblu, Edfred al meu e foarte diferit de soțul lui Ruth, dar amândoi au o inimă de aur). Eleanor Wong Telemaque și Mary Yee mi-au povestit experiențele prin care-au trecut familiile lor în timpul Programului de Mărturisire.

De asemenea, m-am inspirat din interviurile pe care le-am făcut cu mulți ani în urmă, când mă documentam pentru *La Muntele de Aur.* Două surori, Mary și Dill Louie, care s-au stins amândouă din viață, au depănat amintiri despre chinezii de la Hollywood. Jennie Lee mi-a povestit despre anii în care soțul ei a lucrat pentru Tom Gubbins și cum era să fii proprietarul Companiei de Costume Asiatice, după război. Doresc încă o dată să îmi exprim recunoștința față de Arhivele Naționale din San Bruno. Scenele audierilor din *Fetele din Shanghai* sunt preluate aproape cuvânt cu cuvânt din ancheta făcută asupra doamnei Fong Lai (Jung-shee), soția unui partener de afaceri în acte al stră-străbunicului meu, și din stenogramele audierilor prin care au trecut stră-străbunicul meu, Fong See, și fratele lui, Fong Yun.

Îi sunt profund recunoscătoare lui Yvonne Chang, de la Chinese Historical Society of Southern California (CHSSC), pentru că mi-a acordat acces la transcrierea înregistrărilor aferente unui proiect de istorie orală despre Cartierul Chinezesc din Los Angeles, făcute între anii 1978-1980. Câțiva dintre cei care au participat la interviurile acestea nu mai sunt în acum viață, dar poveștile lor au fost înregistrate și păstrate. CHSSC colaborează în prezent cu Organizația de Tineret a Cartierului Chinezesc din Los Angeles pentru un proiect de cercetare despre comunitatea Cartierului Chinezesc, axat pe amintiri din trecut, un fel de istorie orală filmată, care are ca punct de interes anii '30 și '40. Aș vrea să le mulțumesc celor de la CHSSC și lui Will Gow, directorul proiectului, pentru că m-au lăsat să „trag cu ochiul" la aceste transcrieri. Publicațiile CHSSC – *Linking Our Lives*[1], *Bridging the Centuries*[2] și *Duty and Honor*[3] – au avut o contribuție însemnată la conturarea epocii și locurilor descrise în romanul meu. Suellen Cheng, de la Chinese-American Museum și El Pueblo de Los Angeles Historical Monument, mi-au oferit încurajări, sfaturi și noi viziuni.

Pentru că nu sunt nici istoric, nici profesor universitar, m-am bazat pe relatările lui Jack Chen, Iris Chang, Ronald Takaki, Peter Kwong, Dusanka Miscevic și Icy Smith. Documentarul lui Amy Chen, *The Chinatown Files*, m-a ajutat să descriu amărăciunea omniprezentă, sentimentul de vinovăție și tristețea generate de Programul de Mărturisire. Mulțumiri speciale doamnei Kathy Ouyang Turner, de la Angel Island Immigration Station Foundation, pentru că m-a dus pe insulă, lui Casey Lee pentru că mi-a făcut turul insulei, lui Emma Woo Louie pentru documentarea pe care a făcut-o cu privire la numele chinezești, lui Sue Fawn Chung și Priscillei Wegars pentru informațiile pe care mi le-au oferit despre ritualurile de înmormântare ale chinezilor americani. Îi mulțumesc Theodorei Lau, pentru cercetarea ei minunată asupra horoscopului chinezesc, lui Liz Rawlings, care în prezent locuiește în Shanghai, pentru verificarea faptelor și lui Judy Jung pentru *Unbound Feet*[4], pentru poveștile familiei ei, pentru că a strâns relatările despre Angel Island și despre anii războiului, așa cum i-au trăit mulți alții,

---

[1] *Vieți interconectate.*.
[2] *Un pod peste secole.*
[3] *Datorie și onoare.*
[4] *Picioare nelegate*.

și pentru că mi-a răspuns la toate întrebările. Sunt de asemenea recunoscătoare pentru prietenia pe care mi-a oferit-o Ruthanne Lum McCunn, pentru recomandările și sfaturile ei. Him Mark Li, părintele studiilor chinezo-americane, mi-a răspuns la numeroase e-mailuri, dând dovadă de o mare înțelepciune și făcându-mă să privesc mai adânc lucrurile. *Island*[1], scrisă și redactată de Him Mark Lai, Genny Lim și Judy Yung, și *Chinese American Portraits*[2] de Ruthanne Lum McCunn m-au inspirat și continuă să mă inspire.

Am fost în Shanghai de câteva ori, dar lucrările lui Hallet Abend, Stella Dong, Hanchao Lu, Pan Ling, Lynn Pan și Harriet Sergeant au o contribuție enormă la acest roman. Într-o serie de e-mailuri pe care le-am schimbat cu Hanchao Lu, mi-au fost lămurite unele dileme pe care le aveam în ceea ce privește granițele geografice ale Shanghaiului, în anii '30 . Personajul Sam, deși cu un destin foarte diferit și cu alte concepții despre viață, mi-a fost inspirat de romanul proletarian *Rickshaw*[3], scris de Lao She. În ceea ce privește istoria publicității în Shanghai, a fetelor frumoase și a modei vremurilor, sunt profund îndatorată lucrărilor lui Ellen Johnston Laing, Anna Hestler și Beverly Jackson. Totodată, m-am adâncit în lectura scriitorilor chinezi din perioada 1920-1940, în special Eileen Chang, Xiao Hong, Luo Shu și Lu Xun.

Doresc să le mulțumesc lui Cindy Bork, Vivian Craig, Laura Davis, Mary Healey, Linda Huff, Pam Vaccaro și Debbie Wright, care au participat la o discuție online cu mine, organizată de Barnes & Noble timp de o lună, pentru inspirația și gândurile lor. Mulțumesc 12th Street Book Group pentru că mi-a amintit că surorile sunt legate una de alta toată viața; apoi, lui Jean Ann Balassi, Jill Hopkins, Scottie Senalik și Denise Whitteaker, care m-au câștigat la o licitație tăcută și apoi au luat avionul spre Los Angeles, unde le-am însoțit în turul de vizitare a Orașului Chinezesc și le-am făcut cunoștință cu diverse rude; vă mulțumesc că m-ați ajutat să găsesc miezul emoțional al acestui roman.

Sunt deosebit de norocoasă s-o am pe Sandy Dijkstra ca agent literar. Ea și toate femeile din agenția pe care o conduce luptă

[1] *Insula*.

[2] *Portrete de chinezi-americani*.

[3] *Ricșa*.

pentru mine, mă încurajează și mă conduc către universuri noi. Michael Cendejas m-a ajutat să călătoresc în lumea filmului. În Marea Britanie, Katie Bond, editorul meu de la Bloomsbury, a fost mereu plină de entuziasm și voie bună. Bob Loomis, editorul meu de la Random House, a fost bunătatea întruchipată. Mi-au plăcut la nebunie discuțiile pe care le-am avut cu el și punctele lui năstrușnice. De fapt, vreau să le mulțumesc *tuturor* persoanelor de la Random House care au făcut ca ultimii ani să fie extraordinari pentru mine, iar aprecierile mele speciale se îndreaptă către Gina Centrello, Jane von Mehren, Tom Perry, Barbara Fillon, Amanda Ice, Sanyu Dillon, Avideh Bashirrad, Benjamin Dreyer și Vincent La Scala.

Aș vrea să adresez câteva cuvinte de recunoștință și mulțumire lui Larry Sells, pentru că m-a ajutat cu tot ce ține de Wikipedia, conținut web și pentru că îmi administrează grupul Google, lui Sasha Stone, care-mi administrează site-ul într-un mod atât de profesionist, lui Susan M.S. Brown pentru stilizarea foarte isteață a cărții, lui Suzy Moser de la Biblioteca Huntington, care a organizat o sesiune foto pentru mine în Grădina Chinezească, Patriciei Williams, care mi-a făcut acea minunată fotografie. Îi mulțumesc lui Tyrus Wong, care acum a ajuns la venerabila vârstă de nouăzeci și opt de ani, pentru că încă mai face zmeie chinezești pe care le înalță în văzduh; verișoarei mele, Leslee Leong, pentru că trăiește în trecut alături de mine; mamei mele, Carolyn See, pentru atenția la detalii și agerimea gândului; surorilor mele – Clara, Katherine și Ariana, dintr-o mie de motive și chiar mai mult de-atât; copiilor mei, Cristopher și Alexander, pentru că m-au făcut să fiu mândră de ei și m-au sprijinit în multe feluri. În cele din urmă, îi mulțumesc soțului meu, Richard Kendall, pentru că mi-a oferit forța de care aveam nevoie atunci când m-am aflat la răscruce, pentru că m-a înveselit când am fost deznădăjduită și pentru că mi-a oferit în fiece zi dragostea lui nețărmurită.

Cuprins

Nota autoarei 9

Partea întâi. Soarta 11
Fete frumoase 13
Bărbații de la Muntele de Aur 36
Un greier într-un copac 57
Florile albe de prun 70
Surorile de pe Lună 85
În zbor pe cerul nopții 99
Gustul vântului și al valurilor 107
Umbrele de pe pereți 116
Insula Nemuritorilor 136
Surori de sânge 156

Partea a doua. Norocul 167
Un singur bob de orez 169
Vise cu parfum de romanță orientală 192
Aromele de acasă 202
Am înghițit amărăciune pentru a găsi aur 214
Chiar și cea mai frumoasă lună 231

Partea a treia. Destinul 255
Haolaiwu 257
Instantanee 267
Zece mii de fericiri 287
Aerul din lumea aceasta 301
Frica 314
Mereu frumoase 327
O bucată de aur 342
Piesele de domino 358
Nemărginitul ocean omenesc 380
Când vom avea părul alb 396

Mulțumiri 407

Pe **Strada Ficțiunii** vor locui în curând:

Clasic

ITALO CALVINO, *Orașele invizibile*

ITALO CALVINO, *Cărarea cuiburilor de păianjen*

RALPH ELLISON, *Omul invizibil*

MIGUEL DE UNAMUNO, *Abel Sánchez*

Contemporan

CAROL BIRCH, *Menajeria lui Jamrach*

WALTER KIRN, *Sus, în aer*

JEAN TEULÉ, *Magazinul de sinucideri*

LUIS LANDERO, *Portretul unui bărbat imatur*

AMANDA HODGKINSON, *22 Britannia Road*

CHLOE ARIDJIS, *Cartea norilor*

GARY SHTEYNGART, *Poveste de dragoste supertristă și adevărată*

Bestseller

A.D. MILLER, *Dezghețul*

MAREK HALTER, *Cabalistul din Praga*

SIMON TOYNE, *Sanctus*

JULIÁN SÁNCHEZ, *Anticarul*

FLORIAN LAFANI și GAUTIER RENAULT, *Poker în infern*

MICHAEL DAVID LUKAS, *Oracolul din Stambul*